(19)

IVLII CAESARIS
Scaligeri, viri clarissimi,

IN

LIBROS DE PLANTIS ARISTOTELI INSCRIPTOS,

COMMENTARII:

¶ Abstrusiore tum Græcorum, tum Latinorum scriptorum doctrina, quod & Index ad calcem additus commõstrat, referti.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXVI.

Domus S. Pantaleonis Scholarum Piarum

Ex hæred: Fran^ci de Rubeis

12 24 H 14

DE SCALIGERI LIBRIS, E TYPOGRAPHIA CRISPINIANA.

Musa, Virum heroo cecinisti carmine quondam
Qui multas vidit post diruta Pergama gentes,
Ingenium quarum, prudens, moresque notauit:
Sed qui nil Nato, nihil Vxorique, Patrique
Rettulerit, post tot terráque maríque labores.
Is quid enim referat, sua quem penè naufraga puppis
Incolumem patriæ tandem vix reddit arenæ?
Quo nunc Scaligerum celebrabis carmine, qui tot
Ingenti studio Veterum monumenta reuoluit?
Abstrusas quorum mentes sensúsque recludit?
Nam fato meliore sibi multísque, labore
Profuit ac prodest, tot restituendo nitori
Obsita tam fœdis tam docta volumina mendis:
Quo sine, mansissent densa sub nocte sepulta.

IVLII CAESARIS
SCALIGERI IN DVOS LIBROS
de Plantis falsò Aristoteli attributos,

PRÆFATIO:

AD GABRIELEM MINVTIVM PRAEfectum Præturæ Rutenorum.

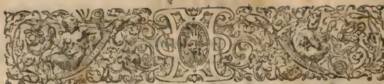
VLTA versantur in opinione hominum, Gabriel Minuti, quorũ partim obscura sunt propter excellentiam nobilitatis, cuius fulgori comparatus intellectus penè tenebrosus est: alia cõtrà, latent nos propter exiguitatẽ naturæ suæ, quæ nullam pene sui speciem creare possũt in animis nostris. Illorum exemplum capiendum est ab iis substantiis, quæ nullis commistæ materiis longinquæ sunt à sensibus humanis. Idea verò materiæ primæ nullis æquè pictæ accidentibus à mortalium cognitione tam longè sita est, vix vt olim cognita, vnius Aristotelis cultu fera ceperit incremẽta: quæ haud scio, an etiã nunc adepta sint vltimã perfectionem. Atque horum quidem natura talis fuit. Ea vero philosophiæ pars, quæ plantarum atque animalium complectitur explicationem, cùm per se esset difficilis, quòd variis dissitas res terrarum spatiis, simul cum populorum mutatione, quæ quotidie penè contingit, necesse fuit etiã nomina cõmutare: tum est facta morosior, ne dicã odiosa, vel priscorum ignauia, vel posteriorũ negligentia simul & temeritate. Illi enim, quæ sua tempestate pro cognitis habebant, describere aggressi, tanquam de æternis, atque incorruptibilibus agerent, pauca sæpè, non raro nulla signa apposuere, quibus à successoribus recognoscerentur. Hi ad primam quanque vel leuissimam interdum notam certas digesserunt ignotarum formarum classes, alienis suppositis, atque etiam contrariis aliquando: adeò vt nocentissi-

ma venena quoque, vice salubrium medicamentorum inuexerint im pudenter. Nonnulli dum nihil non sciſſe videri volunt, aggeſtis in vnum verè chaos, atque indecorè coagmentatis omnibus, eam tentarũt molitionem, quæ importuna opulentia ſua facilè oſtentaret inopiam. Contrà, horum odio exacerbati ii, quos vel metus culpæ vel imbecillitatis conſcientia, vel prouinciæ perplexitas abſterrebat, vniuerſum cõſilium, quod ad id negotii ſpectabat, ita putarunt abiiciendũ, vt ſummam ſcientiam in ea ſtatuerent ſecuritate, quæ per alieni regni contẽptum ſuæ magnitudinis faceret opinionem. Neque horum longè à primis ſeculis exempla ſunt petenda. etiamnum hodie viget vtraque factio: & ea, quæ tribus herbulis, ac potius trib' verbulis populariter, atque etiam ſeditioſe iubet, vt à ſe nobis ſatisfieri poſſe cenſeamus: & ea, quæ niſi Germanicas herbas quoque pro Syris, atque Africanis ſubdat, vniuerſam operam noſtram perditam ducat in re medicamentaria. Quorum, Minuti, velitationes haud tam ex mea recenſione cognoſcens, quàm ex tuo iudicio perpẽdens (quãuis iuſſu regio & armis te oportet tueri præturam tuã, & iudiciis publicis eius omnes ordines in officio cõtinere) mecum tamen mirari ſæpè ſolitus es. Neque verò extrema hæc abs te probari, ſcilicet vel ambitionẽ ſatagendi, vel ignauos, faſtuoſóſque contemptus, ſed vtroſque decere temperari: horum deſidiã viuidioribus diſquiſitionibus, illorũ præcipites cupiditates metis iis, quibus humanorum cõmodorum ratio præſcriberetur. Ad cuius tam prudẽtis ſententiæ confirmationem addebas ea, quæ nullis obiectionibus labefactari poſſe viderentur. Nam tametſi vnam quampiam ad ægritudinem profligandam vnius plãtæ ſpeciem poſſe facere ſcriptum eſt: tamẽ cùm in Natura nihil eſſe fruſtra fateamur, & ſub eodem genere, proxima facie, ac viribus, plures certis factis periculis exploratæ ſint: tum ſæpenumero, quæ ita conueniunt in illo ambitu ſimilitudinis, inter ſe priuatis facultatibus diſsimiles reperiantur: non ab re factum videtur, ſi ab iis, qui & ſcientiæ nomen, & ſapientiæ opinionẽ ſunt conſequuti, receptæ, atque adiunctæ ſint ad illã primò cognitam, hæ quoque aliæ, quæ poſtea ſeſe vel obtulerunt caſu, vel ab aliis indicatæ dicerentur. Quocirca ſæpè contigit, vt quas priorũ vicarias putabamus, inuentæ multis, variis, exquiſitis experimentis vtiliores illis reponi mererentur in prima commendatione. Ne nunc depugnemus illud, omnino id penè in omnibus euenire: vt ſecundaria ope hac ad-

datur

datur protagonistis (vt ita dicam) illis aliquid supplementi, quod sine controuersia desideretur. Ita è contrario. Quia nequaquàm congiariũ damus, sed vt veteres Latini loquebãtur, prebia modicis haustibus: efficacissima quæque seligenda sunt ab ignauioribus, atque ad nostram operam tam feliciter, quàm prudenter transferẽda. Qua moderatione fiet, vt etiã nescisse quædam, nõn sit flagitio ascribendũ. Plerunque enim à Natura id elaboratũ est, vt quando non sit ad manus, quod in vltima Aethiopia suis illa indigenis apparauit: non negarit communis vtriusque loci parens in tua regione quædam, vt lenissimè dicam, minimè negligenda. Quanquam hæc pro aliis potius, quã mea causa dixisse videri possum: qui iã tot annos ita versatus in cognitione stirpium, vt meipsum euerterim, nõdum etiam vel in aliorum inuẽtis, vel in meis iudiciis acquiescam. Cæterùm quemadmodum in theoria cupidi sumus, atque etiam haud parum iniqui nobis ipsis: ita in officiis quotidianis tale sequimur temperamentum: vt si modestia, prudentiáque sola curatio perfici queat, nemo videatur in prouinciis capessendis cautior, nemo in absoluendis felicior. Atque ipsas quidem historias nostras nondum audemus publicè profiteri, propter eas causas, quas aliàs dixi tibi. In Theophrasti verò libros omnes à nobis & versos, & sectos alio modo, quàm quo perperam digesti circunferebãtur, commentarios iam pridem absolutos propediem edituri sumus. Interea verò hosce, qui Aristotelis nomine proscripti sunt hactenus, cùm iam operariorũ manus poscant, tibi mitto muneri. Vt de quibus per huius anni (quod meminisse potes) initia inter vos à Baiulio disputatum sit, cognoscas: an integra, serenáque maneat in mutila nebulosáque ætate memoria, cuius in ætate meliore fueras admirator. Quòd si quid exciderit (vereor enim) fortasse mihi: te illa tua, quã à Natura larga, vt aiunt, vt ego soleo, etiam vtraque manu datam, iurisprudentiæ exercitiis, humanioris literaturæ cultu, philosophicæ ac medicæ theoriæ cognitione, diuinæ scientiæ præceptis cumulatissimã fecisti, castigare, demere, addere quantum desit, atque mihi innumeris occupato negotiis, familiaribus, ciuilibus, literariis, ignoscere non pigebit.

IVLII CAESARIS
SCALIGERI IN LIBROS DVOS, QVI INSCRIBVNTVR DE PLANTIS; *Aristotele autore, libri duo.*

Continebamur domi diffi-cillimis hybernis tẽpestatibus, ego & Gabriel Minutius, qui me vt viseret, vnà cum Ioanne Baiulio, & Augerio Ferrerio, natalitiis feriis venerat in Aquitaniam. Huius ergo tam importunæ quasi solitudinis molestiam, tum literariis; iucũdisque colloquiis, tum affinium frequentia, qui ad nos officii gratia quotidie confluebant, facilè delebamus. Ea præsertim dies, quæ Calendas Ianuarias antecesserat, tantis hilaritatibus cõsumpta est, vt non prius earum satietas obrepserit, quã intelligeremus, haud paruam tertiæ vigiliæ partẽ exactam esse. Tum in eo cuiusque discessu ego, quem pridianarum disputationum reliquiæ non mediocriter exercebant, ad meipsum haud secus atque longiqua ex peregrinatione quapiam redeũdum ratus, eás tanta animi contentiòne, quod noctis supererat, elucubraui: vt immittinens somnus labenti penè corpori, neque tũ satis spatii daret ad sese colligendũ, atque ad quietem capessendã: neque pòst vllo matutino strepitu solueretur. Quod suauissimis tandem susurris experrectus, sensi hospites esse in cubiculo, atque inter se confabulari. Baiulius, opinor, de auspiciis ineũtis anni dixerat aliquid. Nã tum primũ visus sum excepisse verba hæc: Nolite, inquit, existimare, quicquã esse pestilẽtius humano generi, quàm populares persuasiones: quippe quæ & constantes animos interdũ labefactant, & simpliciores, aut irretitos occupant vana spe temerariæ credulitatis, aut per se in deteriorem partẽ pronos impellũt sæpenumero ad mala facinora perpetranda. Quid exultat vulgus, quasi noua momenta vitæ hac ipsa die suppeditentur sibi? Nã verò quídnam huiusce temporariæ possit accedere, quod nõ de illa futura perpetua demátur nobis? Neq; potius hodiernũ diem de præsenti facie commẽdare deceat, quàm metiri animo crastinũ, vel hesternis incõmodis, vel hoc ipso, quòd il-
A le non amplius, iste nõdum, hic vt absit, adest nobis. Quibus ex verbis, vt mirificam animo capiebam voluptatẽ, ita, quod priora non audissem, somno grauiter succẽnsebam. Dum tã men aliquid additurum preterea sperarẽ: non equidem audebam me cõmouere. Cæterùm cùm secutum esset silentium (credo, quòd ille satis à se factum existimaret: illi, quia grauissimis sententiis animo repetitis fortasse fruerẽtur) diducto conopeo, Imò verò, inquã, saluete viri optimi. Tum progressus ad lectulũ Mi-
B nutius, Quid ita, inquit, Scaliger? satin salue? cùm adeò lentus es. Quid te hoc diei detinet in stragulis, tam alto meridie? An ceras isthic tecũ habes, vt veteres illi poetæ Greci ad spõdas, & parietes grabatorum, in quas repentinas effunderent cõmmẽtationes? an potius ab istis niuibus metuisti? quãquam puto nescire te, quantæ sunt nocte hac hesternos Aquilones, subsequutæ. Mihi quidem, inquã, è sentẽtia sic satis. Animo tamen male est, quòd non sum maturius excitatus. Nam quãtum hîc cęperim quietis, me quidẽ pœnitet: præut vellẽ
C niuibus istis interfuisse, quas de Baiulii Cælo, quantũ licuit, ex pauculis quibusdã postremis verbis, demissas intellexi. Quem si Homerus orantem semel audiuisset, ab illo suo Heroe in hunc illam transmouere gloriam minimè dubitasset. Ad hæc Baiulius, Iam tu, inquit, more tuo immodic⁹ in amicis dilaudãdis. Sed surge: nam rectà hinc ego in bibliothecam, ne tuis hîc niuibus obrigescã. Vos verò aut præite-dũ, aut me sequimini. Interea iste curabit corpus. Et iã prandiũ corrũpitur. Illi ita fece-
D runt, vti dixerat Baiulius. Ego me expediui. Mensa disposita est. Igitur euocatis è bibliotheca: tũ iubẽte Minutio, vt arcesserẽtur mulieres familiares: negauit puer, ex toto grege illo quicquã comparere. Nos assedim⁹. Cùmq; haud multũ obsonii afferretur, quòd monuerat Minutius partẽ suã mulieribus asseruandã: Dubia, inquã, heri cœna fuit apposita: an verò vobis hodie prãdiũ hoc incertũ dicere liceat? Habemus tamẽ, vt video, Cantabricã pernam in i-

in istis assulis, quæ apud vos iu prouīcia rarior A est: è Maguntia & Creta, nulla: à Rutenorum piætura tua, Minuti; frequentior. Verùm vt iocemur inter patinas, hispidior Rutenicæ sapor est, & similior suis popularibus. Tum Ferrerius, Rectè tu quidem: sed semisse tantùm, haud iure, potes totum persoluere. De Rutenis id sanè quod est, & scitè admodū: de Bascis tuis quid verò tādem? Insulsam tuis ergo legibus oportet esse hanc, & alio modo, nisi fallor, acrem. De Cretensi verò nōnihil habem⁹ politioris literaturæ. Vt vicissim aliquid exhibeamus iis, qui nimis ineptè turgent Galenica illa toties decantata porcinæ carnis cōmēdatione. Ad cuius rhythmū atque harmoniam non obscuros medicos, omissis etiā (tantùm potuit vecordia) perdicibus, saltasse nō ignoro. B Quid ad hoc noui! Minuti⁹ inquit. Nō equidē tibi, ait Ferrerius: cui nihil librorū intentatū est. Mihi ergo nihil dicetur istius, inquit ille: & audiēs non audiam. Nihil sanè tāquam nouum, respondit Ferrerius: satis est, modò ne rancidum sit. Ne in tam recentē, ac planè musteam pernam teter sapor vllus meis hisce nugis impingatur: néve contrà, sibi adeò placeant isti Mosaici in suilli cibi vituperatione. Iouem Cretensis in Idæ vallibus, putarūt Præsii, pro nutrice suem habuisse. Quā ob causam illi Porculenæ rē diuinā facerent eo nomine. Mihi verò non fit verisimile. Nanque lupā & canem Romulo donemus licet, ac Cyro. C conueniunt mores, qui cū lacte simul bauriūtur. Iouem è salacissima quapiam bestia, non de gulosæ vllius māma suxisse par est. Igitur e sto vel lepus, cuius fœcunditas versatur in opinione hominū: vel canis. Nihil enim cane fertur amentius in venerem. Quanquā nec equū minus calere puto: semper enim furit mas: fœmina verò sola ex iis quæ non superfœtant, prægnās admittit marem. Et aliquando mihi oblatum est io quodam mercatu Pyrenaico ternū asinorum fœdissimū spectaculum. Quare magis placeat, Masticheum (vt ait poeta) nūmen illud interea dum cauetur, ne sit cibus patri, habuisse tū pro cibo asininū lac ætate pri- D ma: postea cum barbara simul, non tam pilū asini, quàm spurcissimos induisse mores. Nobis leniter arridētibus: Quod, inquit Minuti⁹, hisce diebus spissius, ac quasi furtiuis horis vix captare licuit, securius, ac prolixius aliquid elegantioris eruditionis afferetur epulia hodie pro condimēto. Rectè sanè, Ferrerius inquit, si isthæc pro embāmate. Nam Dipnosophistę illi, aliíque Græculi conuiuæ mihi cœnare videntur verba, non attagenem, aut acipenserē. Vsque adeò sunt immodici, raróque tēporis, ac loci solent babere rationem. Id quod eis à Cicerone quoque satis obiectum est, cùm aiebat ineptos esse. Hæc cùm dixisset, conuertit nos ad iucundissimas fabellas. Allatæ interea sunt anaticulæ, quarum vna, quæ crus alterum, nullis extantibus vestigiis; certò nunquam videretur babuisse. Quare Minutius: Hoc quidem præter naturæ morem, tametsi contingit in natura. Hanc enim esse duplicem nostra intellectione capiendum iubet Aristoteles. Tum addit: monstra, quæ vocat ibi φύσεως παραβάσεις, quanquam præter naturæ ordinem, haud tamen extra naturæ censum, atque œconomiam iudicanda. Factum, quia potuit: Fieri potuit, quia potuit illa facere. Cui Ferrerius: Multas more tuo gemmas illi adiungis auro, quod ex opulentissimis apothecis accepisti. Ego verò canem quoque vidi bipedem: & eius è catellis vnum modò talem, cùm multos alioquin edidisset quadrupedes. De cane, inquit Minutius, nunc primùm: idque preter ius illud ordinarium. De auibus, B quæ verè sunt ἄποδες, non vt apud Philosophū Cypselli, quia κακόποδες, etiam genera duo legimus ex Hispalicis nauigationibus. Quæ abs te, Cæsar, puto non esse in historiarum Commentariis omissa: quos expectant magnopere studiosi. Profectò nihil aliud quàm expectant, inquit Ferrerius. Nam quando per te fiet, vt ne amplius expectēt? Hæc me respiciēs, ea vultus modestia, dicebat ille: vt in suauitate, facilè intelligerem, consistere tempestiuam reprehensionem. Propterea quando, inquam, mihi me nō amplius expectare licuerit. Sedeo nanque, sto, abeo, insto, fugio, vrgeo meipsū. Vos C verò, vt video, nihil aliud, quā gestare cupitis: & mihi vix ipsum ambulādi ius reliqui factū est. Ego verò tuā erubescerē, Ferreri, castigationē, nisi senes prohiberet magnus ille dictator noster: quādo tibi tāto viro meū consiliū minus probari sentio. Verùm istis instigatoribus duo prius à me tollenda esse dico, quàm meas ineptias extorquere posse sperent. Quænam? inquit ille. Primum, inquam, dedecoris metum: cuius nimis securos animaduerti complures extitisse: qui sese præcipites dediderunt, non in pistrinum (in eo nāque tandiu sumus, dum perstamus in sentētia supprimēdi) sed extra pistrinum in gurgitem exprobratio- D num. Alterum est, mearum editionū pœnitentia. At isti vendibiliores suos faciūt libros, secundæ, tertiæ, atque etiam, vt scitis, septimæ editionis ascriptione. Neque verò tantū mihi sumo, vt existimem, vlla mea cūctatione à me præstari posse, ne quid in meis monumentis desideretur. Quin hoc in nullius esse hominis arbitror potestate: vt exhauriat imminētium iudiciorū expectationem. Sed danda mihi, cęterísque omnib⁹ cordatis viris opera est; vt & verecundia mea, & diligentia, & amor tā veritatia, quàm posteritatis, cuius commodis studemus, veniam meruisse videatur. Hęc me dicente aliud super aliud aggerebatur. At ea cuncta, post aliquantum silentii seria iocis nonnunquam interruptum, iussit auferri Minutius. Et structori, Huc, inquit, aliquid bel-

lariorum. Haud ita multò pòst satagentibus, A famulis: Ecce, inquã, vobis λύειν fabulæ. Imò verò δεῖν. Minutius ait. Nam quorsum tanta lancium multitudo, varietas, ἱπποτικόν? Iam hoc de te quæro. Quoniam hæc πόματα prisci perhiberent, ecquid te moneri deceat, si iis comparaueris ἀπεψίαν? Quid hoc? An deintegro alterum prandium inchoandum? Nam qui ista discutiat, nostrûm hîc nactus es neminem. Non enim Lituani sumus. Et hinc surgẽdum est, vt quantum preteritis nõ potuit diebus, præ turba multâ, id adeò, hodie faciamus: atque aliqua in re frugi, hoc tam pingui otio, quòd Cauri niuiúmque beneficio paratum est, perfruamur. Neminem enim arbitror tam vel negotiosum, vel animo soluto, vt domo velit efferre pedem. Et mulieribu edicemus, nobis esse negotium bene magnum B ac serium: cuius causa me huc contulerim. Postquam consiliorum inierimus rationem: tum facti cuius eas haud quaquam pigeat, participes facturos. Atque heus tu (vnum è suis vocans) hæc illis ita relata curato, vt à nobis dicta sunt. Ille tum abiit. Alter, cuius hoc semper officium fuerat, dum placentam secat: Quid, inquam, Minuti, stomacharis? quod hîc caseoli, crustula, cremones, colostra, fructus, condimenta tot adsunt? An excidit tibi, Saturnalibus hæc olim, missilia quæ dicerent, fuisse? Hodie sunto nobis Saturnalia, sed literata. Est enim Saturnus sidus secretioris illius sapientiæ: quæ sempiterna constantia sui similis, quoniã nihil extra se habet, infinita scilicet, recurrit in seipsam. Quapropter ille suoa vorasse liberos creditus est: vt vnde illi principium ducerent, eodem quoque, videlicet ad suum finem, reducerentur. Rhea perennia ille fluxus est (quod & nomen indicat) suiipsius contemplationis: ex qua gignit id ille, quod, vti dicebamus, reciprocat in eundem. Nulla nanque in Deo rectæ lineæ fit designatio, quia caret extremis. Ne verò circulari sola illa intima cognitione semper oblectaret sese: quin eam proferret, atque produceret ad sui participationem: infinita bonitas oblata est ei, ab ipsa contemplatione, id est à Rhea, Bætylon. sic enim lapidem vocant illum suppositititiũ. Quocirca seruati sunt liberi tres, alius post alium. Primùm igitur est rebus communicata vita. Hoc sanè Iuppiter agnoscitur, vitalis autor spiritus (omnib᷑ origo eadem, ζῶν, ζῆν, ζῶον) ac forma ipsa. Deinde, Neptunus, qui esset materia. Nam quæ ὕλη Græcis dicitur, sapientibus Chaldæis priscis aquam significauit, cuius autor ille peculiari nomine nuncupatur. Ab illis nanque totius arcanæ sapientiæ mysteria dimanarunt. Sic ex eorum IOVA nostrum quoque IOVIS propagatum fuit. Nam recto casu hoc appellatum sono, manifestò cognoscitur ex augurum libris, in quibus illi duo versus.

A Iuno, Vesta, Minerua, Ceres, Diana, Venus Mars,

Mercurius, Iouis, Neptunus, Volcanus, Apollo.

Sibilum verò, qui vocem claudit, nequaquã vacare existimetis. Nempe ab intelligentia cælesti τῷ ὀνοματοθέτῃ, cùm sermonem conderet, cælitus infusum lumen reor, quod aperire deberet id. Aliquãdo elementum illud in admirabilis nominis medio futurũ: vt nouæ gratiæ, veterísque legis nexus vnicus, vniuersi cõpleret æui mysticam præscriptionem in seruatore nostro IESVA. Secunda nanque vocalis vtrique vna est indifferẽs prolationi: quæque auditur in IOVA, & quæ percipitur in IESua. At media consonans, quæ principio finẽ B copulauit, ineffabili nomini, haud sine magnis, atque admirabilibus legibus interposita fuit. Ea siquidẽ simplex intẽdũ, aliàs duplex cùm sit, pristina substantia nõ mutata: Ita Dei fili᷑ ante omnia secula simplex erat Deus: postquam Patri placitum est, ex Deo vero simplici, vero puro Homine factus est vnus IESVA. Missus quidem mittenti par, maior autem illis, qui ab eodem mitteutur ad minora mittuntur ministeria. Ad hæc triuertex illa vna inter omnes litera signum est immensæ Trinitatis in vnitate, pro eiusmodi nomine, quod in cælis natum, ab illis per humanæ salutis nũcium delatum, ei est impositum, per quem vnum Trinitatis mysteriis initiati, ad immor- C talitatem capessendam euecti sumus. Dis autem Saturni tertia proles fuit: qui designat corruptibilium rerum consumptionem. Igitur neque Iouem deuorauit: id est vitam concessit rebus, ita extra se, vt ab illis non excludatur: in eas ita se inspirans, vt in illis non sit inclusus. Neque Neptunum. Propterea quòd fluxis rebus opus erat reparatione, quæ humore subinde reposito succos instauraret. Vt & ad consistendum esset materia sub forma: id est, Neptunus sub Iouis imperio, & ad rerũ iam constitutarũ conseruationem, deficiẽti priori materiæ supplementum. Quanquã est, præter hæc, nobis aliquid ex hoc profũdis- D simo simul, atq; dulcissimo pelago hauriendũ. Quis enim non videt parentis sui sobolẽ hãc motionem illam in seipsam sese colligentem imitari? Cùm enim triplex aquarũ motus sit, eos omnes aliquo modo circulares esse deprehendemus. vnum certò talem, alterius verò se missem. Est motus is, quo litus allidit: vnde falsò nominis rationem ex allusione soni vete res deducebant. At res se aliter habet. Est enĩ litus λιτός. Sic enim tenuẽ terrã vocarunt Græci. Is maris appulsus ad terram ita cietur, vt in se recurrat. Hoc æstum Latini dixere, vt apud Horatiũ videre est: propterea quòd quemadmodũ quæ feruet aqua, calore sublata in ampullas, residit rursum: ita in se recipitur vnda denuò, quæ se se litori applicuerit. Altera maris agita-

agitatio est, quæ de Lunæ cursu pendet. Eam A
nãque sub certas vsque metas sequitur, quoad
relegat peractum iter. Hic est ille motus, cu-
ius semissem, non imitatione, vt ii, sed reuera
cæli more sese vrgẽs, atque idem fugiens per-
petuò rotetur. In Occidentem enim ruit sem-
per impetus Oceani Maidegascaritæ. Tertia
verò gyratio adeò mirabilis est, vt à paucis co
gnita, multorũ inscitia sit explosa. Cùm tamẽ
nihil verius sit, quàm fluuiorum agmina, quæ
sese in alueum euoluũt maris, subterraneis re
cepta cauernis eò subire, vnde rursus dimittã-
tur. Huius tam difficilis sententiæ demonstra-
tionem extraordinaria opera explicauimus in
exotericis. Nam proprius locus est in quinto
nostratũ Nobilium exercitationum. Nónne
videtur vobis meritò Neptunus Iouis frater
aliqua ex parte consors imperii, referre parẽ- B
tis illius diuinitatẽ? Vita enim hæc in motu, &
à motu primo. Et meministis, hasce aquas ab il
lis separatas. Quid? de aquis quod dicam, ni-
hil est præterea? Imò maximè. Nã quod de vi-
tæ hîctũ constitutione, tũ redintegratione di-
ctũ est, ad ea quoq; spectat corpora quorũ for
ma nullius capax est beatitudinis. At enim ue-
ro ipsi homini, cuius gratia cuncta hæc moli-
tus est Primus Opifex, ab eodẽ vita est duplex
destinata. Vna hoc in communi templo rebus
omnibus altera in æterno illo domicilio: cuius
ipsemet Sol sempiternæ lucis autor, absque
ortu, absque occasu diem facit. Cuius opu- C
lentia, in tanta, ac tam varia ciuium inæqua-
litate, vnus, vniusmodi, vnius immẽsitatis Spi-
ritus illius æqualis est. Sic inexplicabilis illa Sa
piẽtia, posteaquã vitæ radiis cõsuluit huic pri-
mæ constitutioni, comparauit deinde perpe-
tuitatẽ: quæ vt nullius egebat instaurationis,
ita voluit illa, vt opus haberet aquis, humanæ
quidem caligini haudquaquam notis: quarũ
signa essent eæ, quibus præest Neptunus ille:
vnde nomen ei quoque fuit à lotione attribu-
tum. Id enim facit in ipso νίπτειν, quod in Ache
loo (hoc omnes aquas Græci nominabãt) [illegible].
Ne vos fallat illorum authoritas, atque abdu-
cat à veritate, qui à nãdo Neptunum sanequã D
populariter deducebãt. Sed vt à verto Vertu-
nus, à portu Portunus: sic à νίπτω Neptunus: à
quo etiã, nitor. Neque Iouẽ igitur, vti diceba-
mus, in se resumpsit, neque Neptunum: neque
verò Ditem, quòd is rerum est earum meta vl
tima, quæ termino finiuntur. At ille quo, quã-
do, quoto finiatur? Hæc me ita vestigãtem at-
tentè Minutius obseruabat. Inde cæteris tacẽ
tibus, ô Scaliger, inquit, quanto sunt suauio-
res aquæ istæ tuæ, quàm preciosissima vina illa
quæ dudum è Vasconia, Prouincia, Canta-
bria, in tuum allatis, atque depactis vitibus,
suburbanum, propinabas. Iã verè latices sunt
hi, qui adeò latuerunt hactenus, vt ne guttam
quidem ex tot sapientum fontibus gustare li-
cuerit. Bone Deus, quantum iacturæ fit

A ab iis, qui te non audiunt. Imò verò ab iis,
qui me audiunt, inquam. Audit verò peruer-
sæ turbæ colluuies hæc quotidie, quicum mi-
hi nunquam potuit conuenire: nempe quan-
do suus cuique regioni (sicut elegantissimè
canit hic Augerius) genius est: quomodo aut
ab istis ego, aut isti meis dictis beatiores fiãt:
si cuius terræ sese ridiculè iactant indigenas,
ea mihi fatorum aspera, immiti, inexorabili,
inuicta illa necessitate pro exilio, atque, vt ve-
riùs dicam, pro supplicio data est? Quare
non, vt ille solebat, Nunquam minùs solus,
quàm cùm solus: sed vt nos, nunquam magis
solus, quàm cum istis. Verùm hasce rugas è
frontibus explicemus. Gustate modò placen-
tam: rem vobis quidem nouam, vel quòd
antehac nullam fortasse videritis, vel quòd
B eius nouum nomen à nobis excogitatum in-
ter Aristophanea non importunè referri po-
test. Quid id, inquit ille, nominis est? Ari-
stoteles, inquam, γλῶτταν vocat: vbi vox quæ-
piam certæ nationi, aut oppido peculiaris est.
Γλῶτταν hanc ego texui maritimis Liguribus
iis, qui à Niceę tractu ad Thuscum vsque littus
pertinent. ἐλαιόδετον, & ἐλαιόδερτον, vocari iussi.
Hoc nanque solo cibo prandium integrum,
opiparam cœnam conficiunt sæpè. Bene,
inquit Ferrerius, sit latronibus illis: sunt enim
piratæ omnes, atque grassatores. Neque ma-
re, neque terra ab illorum maleficiis tuta sunt
C perfidiis commercia produnt: exceptos via-
tores morte afficiunt, aut in Africam venum
transuehunt: excursionibus vicina, lõginqua,
hostilia, fœderata æquè, omnia infesta faciũt.
Quid, inquit, ergo Minutius illis bene vis?
Quia, inquit ille, suis moribus facetas efficiũt
orationes. χαρίεντες nanque ἀστεῖοι sunt. Et sua-
uissimi cibi, mihi quidem videntur autores: si
modò tales πλάκας cõficere norũt illi. Imò, in-
quã, multò elegantiores. Et clementius apud
eos cælũ, quàm bonitatẽ hominib' abiurauit,
in herbas maluit transfundere. Et versatili,
utróque ingenio, in quod intendunt, id præ-
clarè præstant. At tu, inquit ille, quibus præ-
D sidiis nunc herbulas tuas ab iniquissimi Se-
ptentrionis feritate vindicasti? An quia
tuus ille popularis: tu sub eo natus, atque e-
ducatus aliquid cum ipso habeas constitu-
tum? At tu semper, inquam, delitias facis.
Attis tamen nonnihil hîc. Et est operæ pre-
cium, vobis eam non nescire: saltem, vt ad ace
taria etiam alienissimo tempore paratas her-
bas habeatis. Qui fit? inquit. Res, inquam
perfacilis. Quas tibi velis immunes pruinæ,
gelu, niuium, in areolam tempestiuè coniï-
cito. Eis tentoriola ex arundinibus & pha-
selis excitamus. Stramine superiniecto conte-
guntur. Neque verò satis: Filiceis ramis bene
foliatis herbæ ipsæ sunt insternendæ. Certum
est hoc munimentum aduersus quaslibet in-
iurias hyberni cæli. In asparagorum verò pul-

uillos,ne eorum capita,quę illico sub terræ cuti subsunt,vrantur frigore,columbinum fimú corbe incernunt.Ita etiam curatur,vt & commodius habeant,& celerius enascantur.Bene est, inquit Minutius. At tu audebisne hodie nos accipere merenda luculenta, ex tuis herbis illis, quas tandiu dolemus latitare, neque terra potius tegi,quàm pertinacis animi dissimulatione? Nam quando nobis eas videre licebit saltem, si gustare non licet? Non, inquam,hodie. Vides enim,quæ,quanta cæli facta sit in earum perniciem coniuratio. At hîc, inquit,ad ignem,si prodeant ex ore tuo, nihil eis ab externis incommodis periculi. Age modò, aperi hortos istos tuos. Quin saltē, subdit
B Ferrerius, quando tu nō vis flecti posse:adiuta nos,amabò,adcogendū hūc Baiuliū,vt ex hac materia promat aliquid seipso dignū. Attulit enim secum,si nescis, Arist.duos libros de Plātis:non antehac vulgò visos,vt solet,pro commeatu:non sine accuratissimis, quos ego & apud eum pridem,& in bibliotheca modò, cú Minutio vidi, commentariis. Et puto te non aspernaturum tam bellam occasionem audiendi super hac re philosophorum Principē disputantem,ex ore præsertim maximi Philosophi. Ad quem ego: An mihi quicquam gratius esse queat,quàm & onus trāsferre disputationis in humeros validissimi Herculis? Et haurire de præceptoris fontibus mihi hactenus ignota dogmata,per mundissimos alueos
C deriuata? Et experiri,quàm gratiosus apud Baiulium,si vobis id negauit, esse queā? Postremò,hæc de illius iudicio metiri, atque perpēdere,quæ me distinent in ancipiti, quominus Historias meas de plantarum natura diuulgādas esse ducam? Neque profectò tāti fecerim salutationem vestram: quippe cuius frequentia creberrimis literis vestris vbertim frui licet:neque præsentem conspectum: eius enim absentiam, quandocúque lubet, abesse cogo, atque etiam iubeo perpetuis imaginibus & virtutis, & amoris erga me vestri: quantùm audire libet,doctissimum atque sapientissimū virum, de iis Naturæ partibus, ex admirabi-
D lis oraculi sententia differentem: quæ & per se graues sint,propter inexplicabilem penè seriem, atque connexionem, πολυχοΐαν ea de causa Theophrasto appellatam: & ab autoribus effectæ difficiliores, ob ignauiam veterum, recentiorum temeritatem, nominum confusiones, aut mutationes, seculorum interuallis,regionum distantia,regnorum euersionibus. Inde conuersus ad Baiulium, orare eum,sese nobis tātillum daret:neque committeret, vt plus potuisse preces viderentur, quàm ius & amicitiæ,quæ habet omnia communia,& literarum necessitudo, quæ viris sapientibus à Deo videntur impertitæ: vt quod ab eo gratis acceperint, optimo cuique reponant non inuiti. Hîc ille,vt est omnium bona-

A rum artium tum felicissimus alumnus, tum facillimus administrator: Mitte me, inquit,orare,vt faciam,quod vltrò facturus eram,modò id ita vobis cordi esse intelligerem. Quamobrem neutiquam postulo,hoc ab vllo vestrū gratiæ apponi mihi:pręsertim cui neque conducibilius ad scientiam quam enixè quęro, neque honorificentius ad gloriam,si ambitiosè quæram,euenire posse reor,quàm te in tuo regno habere mearum actionum spectatorē. Quanquam vt libens tua maximè causa facio, ita inuitus vt facerem, tuo exemplo moueri poteram. Qui enim amplius viginti annos,nisi illi dilapsi essent, ostentare potes in huiusmodi perplexissimis disquisitionibus explica-
B tos,comminutos, exactos: qualem animum re adimis nobis, quem verbis addere videris? Dicam tamen cum hoc meo libello, quid sentiam atque in eum,siquid à vobis exciderit mihi aliorsum,atque sperabam, id incōmodi refundā. Tum sic cœpit: Ego hanc philosophię partem Musarum tripodi sępenumero solitus sum comparare. De quo Plato in quinto de Legibus ita scribit, Super illo poeta cùm sederit, minus esse sui compotem. Sic nobis de plātarum formis, differentiis, figuris, facultatibus,causis,generatione, verba facturis, quid asseuerandum sit, plerunque me nescire fateor. Sequimur enim venatores sæpenumero vestigia canum,aut negligentium,aut iner-
C tium,aut malignorum. Vestra tamen modestia fretus,atque taciturnitate(neque enim,siquid errauero,foras elaturos) audebo quàm accuratissima,quámque potero simplicissima oratione, sustinere veritatem. Sola enim hęc vtriusque fortunę regina est. De qua idem in libro,quem ipse inscripsit quintum, Diuinum ego vocare consueui. Quippe in eo non tam de suo dare leges, quàm de cęlo deducere videtur. Sic igitur ait ibi: ἀλήθεια δὲ πάντων ἀγαθῶν ἡγεῖται θεοῖς. Itaque veluti Solis lumen, sic Dei veritas assecla est:imò ipsemet veritas. Quòd si quando vel attentior, vel etiam paulò morosior vobis visus fuero: ne quæso me ad id animi vitio potius inclinari,
D quàm propter rerum subtilitatem cogi credere velitis. Nihil enim viro studioso prętermittendum censeo, quod ad pleniorem sese offerat contemplationem. In memoria nanque,atque etiam in promptu semper habenda sunt illa verba, ex eadem officina: φιλόσοφον ἐπιθυμητὴν σοφίας, οὐ τῆς δὲ τῆς δ' οὔ, ἀλλὰ πάσης: At quę verba subdit? τὸν δὴ δὲ εὐχερῶς ἐθέλοντα παντὸς μαθήματος γεύεσθαι, καὶ ἀσμένως ἐπὶ τὸ μανθάνειν ἰόντα, καὶ ἀπλήστως ἔχοντα, τοῦτον δ' ἐν δίκῃ φήσομεν φιλόσοφον ἦ. Glaucon verò, qui suscipit orationem,non solùm euasit philosophus,sed etiam repentè diuinus factus est. Ad hūc enim modum de obtrectatoribus otiosis, ac saturis nostris vaticinatus fuit, πολλοὶ ἄρα, ἔφη, ἄτοποι ἔσονταί σοι τοιοῦτοι. Hęc iccirco dixi vobis omnibus:

vt me

vt me tuerentur ab huius Cæsaris iudicio, si-
quid acrius persequerer extra vulgatas opi-
niones. Et huic ipsi priuatim: vt ad suam di-
gnitatem satis esse putaret obsequia bonorũ.
Quin liuoris fastidia suis virtutibus intellige-
ret esse multò minora. Nam quid tibi vis?
Aut quid quæris amplius? Plus enim es apud
sapientum iudicia consequutus, quàm apud
factiosorum inuidentiã amisisti. Habes, quod
paucis bonis viris contigit, clarum nomen:
passus es, quod sæpe fortissimi ciues, obtrecta
tionem: ablatum est, quod ignauissimi com-
plures obtinuere, sordidorum fauor. Ergo a-
pud vos ita sunt mihi deponendæ sententiæ
meæ, quasi quisquiliæ illæ audiant: ita sentien-
dum, quasi tu leges illis dare videaris. Sic &
calumniatoris nomen effugiemus, neque ve-
ritati labes afferetur vlla. Cùm adeò rotun-
dam, scitam, circunspectam orationem, om-
nium nostrûm assensione videret exceptam,
sic deintegro auspicatus est: Ego, inquit, li-
bros illos (duo nanque sunt) non sine maxi-
mis ærumnis excussi. Cùm enim, vt postea
intellexi, ex Arabico in Latinum versi pri-
mùm fuerint: inde Latini facti à Græculo
nescio quo, veluti postliminio pristinæ patriæ
restituti: me verò nihilo secius idipsum igno-
rantem, augusti, ac pene diuini nominis vene
ratio illico perculisset: mox quasi Aristotelis
legẽti phrasin arriderent omnia: haud ita mul
tò pòst quibusdam offendiculis lectionis cur-
sus retardatus est. Verùm vobis ingenuè fa-
tebor: interea deuoraui nonnulla, satis acida
quidem illa, atque aspera, quæ pristinæ opi-
nionis meritis, audebant sese pro genuinis ac
probis, & gerere, & profiteri. Ita quæ antea
barbara existimassem, cùm sese offerrent no-
bis in iis ambulacris, in quibus ego iampri-
dem aram statui elegantiæ, ac veritati, non
perinde atque κίβδηλα, vt ille solet, sed vt ἀπο-
κόπτα in Commentarios meos redigebam.
Tum porrò monstrosa quædam, hoc ipso ni-
mirum, quòd essent teterrima, nec boni cu-
iuspiam autoris nomen referre possent, tue-
bar vltrò; reiiciens omne crimen in scriptorũ
incuriam, seculorum barbariem, temporum
iniuriam: quid non? Donec eò tandem ventũ
est, vt non iam de ludicris, vt ille ait, ac voculis
ambigendum esset, sed de rebus ipsis certo iu
dicio pronunciandum. Hunc habuit exitum
cæcus ille, ac fastidiosus amor, dum sese mihi
detegit supinitas mea. Ibi quasi Philosophi
meam vicem miserantis vocibus reuocatus,
intellexi data esse verba mihi: ita vt impensè
iubere videretur, ne suam esse dictionem ar-
bitrarer, sed barbari cuiuspiam, atque etiam
infantis: & animaduerterem dissidium sentẽ-
tiarum: quando prioribus non subscriberent
posteriores. Illæ enim cùm viderẽtur ex illius
officina prodiisse, has alius autoris esse prodi-
dere. Quid? inquit Minutius. Ain tu? Libri

A illi non sunt Aristotelis? Non isthuc, inquit il-
le. Quin potius hoc ago nunc, & curo, vt vos-
metipsi iudicetis. Est apud Laertiũ, duos hoc
ab illo conscriptos argumento. Memineram
ex quinto historiarum, suos de Plãtis agnoscẽ-
tem libros. In primo de generatione anima-
lium, neque scripsisse, neque non scripsisse, scri
bit his verbis: περὶ μὲν φυτῶν αὐτὰ καθ' αὑτὰ χωρὶς
ἐπισκεπτέον. At in extremo eiusdem, iam à se per-
actum dicit: εἴρηται, inquit. Auerrois quoque
in primo Physicorũ, vbi ait Philosophus, post
vniuersalium cognitionem descendendum à
principiis ad composita naturalia: ibi Arabs
particularia docet intelligenda, cuiusmodi sũt
metalla, plantæ, animalia. Verùm de metal-
B lis, inquit, nullus extat liber: de plantis verò
habemus duos. Huic igitur anchoræ commẽ-
dabitis interea phasellum vestrum, dum ego
cursum teneo meæ disceptationis. Tum vide-
bitis, in eáne statione vobis esse tutius liceat,
an conducibilius censeatis, me hac, qua inten
do, sequi. Ego quoad rudentes apto, Ferreri,
nisi piget, affer hunc libellum è bibliotheca, v-
bi me deposuisse meministi. Atque etiam ma-
iorem illum alterum: scin? qui sub eo iacet pa-
tens, vnde ego Latinæ versionis, quã antehac
nullam videram, certo loco iudicium expisca-
bat. Illo abeunte surgens Baiulius obdidit
ostio pessulum: deinde cum libris reuerso, se-
de hîc propter me, inquit, Ferreri, tanquam
triarius in subsidiis. Crebra enim, ac fortassè
C perpetua opera tua mihi opus est. Scito sanè,
tuis auribus ex ore meo sententias, oculis in
tuo codice lectionem, aliquando etiam inter-
pretationẽ, certè semper trepidationem asse-
quendã esse tibi. Vbi sessum est, sic incipit ille:
¶ Aristoteles cùm scientiarũ orbem vniuersũ
vel solus, vel cum paucis intellectione cõple-
xus esset: eáque omnia in animo haberet, tan-
quam altera natura, suo quæque ordine di-
gerere: tum ipsam propterea naturam certa
librorum serie dispositam ordinare: coactus
est aduersus Philosophos quosdam extra or-
dinem disputare. Cuiusmodi commentatio-
nes à discipulis exceptas eius nomine circun-
ferri videtis. Etenim qui commentarii contra
D Zenonem, & Xenophanem, tanquam ab il-
lo conscripti leguntur, illius quidem inexhau-
sti fontis perennes aquas sapiunt, alueos ta-
men aliorum esse, manifestum est. Ergo cum
inter Philosophi veras ac legitimas lucubra-
tiones referat idem Laertius, facilè conuinci-
tur, quos recenset, non omnes perlegisse. Nã
& plerosque alios ab eodem enumeratos, à
discipulis ex ceptos ex dictantis ore, atque
confectos esse puto. Quemadmodum contrà,
ex nobilissimis aliquot sunt in ea recensione
præteriti. Præterea videmus eadem argumen
ta tum ab illo tractata primùm, tum ab aliis
postea repetita, aut acta commentariis. Ne-
dum vt vererentur, quæ iniuria temporum

interiissent, quibuscunque scirent modis, instaurare. Quo in numero, plantarum item libros arbitror reponendos. Id quod vt propius, accuratiúsque videamus, Aristotelis instituta cognoscenda sunt. Principiò illud eius diuino iudicio factum est: vt nihil vsquam, nisi vnum agat. Nihil enim deformius Philosopho, qui ab signis discedens, à veritate imperatrice nostra notatur ignominia. Quas ergo leges ipse præscripsit sibi, eas aliis quoque fixit. Docet hos nos simplici præceptione in libro Poetices, vnde suum illud accepit Horatius: *Sit simplex duntaxat, & vnum*. Ita verò esse faciendum probat inuictis argumentis, in Posteriorum primo. Interpres Naturæ Philosophus est, atque imitator. At illa nihil nisi vnum agit. Quippe vnum est, quod cunque est. Præterea constanter illud quoque, vt seriem disponat, & ab vniuersalibus, aut notioribus incipiens nihil immisceat alieui. Quibus legibus, tantum abest, vt iste noster versus sit, vt vix prudentis modò viri nomen retinere possit. Quatuor ex naturæ decretis proposita nobis sunt. Primum, historia plantarũ quæ veluti aurium pictura quædam est. Alterum, earum differentiæ, quibus species constituuntur. Tertium, causæ, non quidem specierum: nihil enim medium est inter definitũ & definitionem: sed causas accipimus, aut partes, vt materiam & formam: aut partium, atque earum accidentium fines. exempli gratia, quæ forma? Anima, non simplex natura. Quæ materia? Elementa passa corruptionem, vt excellentiùs essent in essentia nobiliori, quòd lignum appellatur. Quare brachia, & ab iis rami? Vt diductus humor opportuna mensura distribueretur ad frondes, flores, fructus: ideóque commodius accipere vim cæli posset ad perficiendum. Quare sapor pungit, aut secat? Quia calidus. Quarto loco de generatione quærendum est. Quem modum, atque ordinem in naturis animalium & diligenter obseruauit, & exactè est exequutus. At iste noster exorditur à substantia, continuò dilabitur ad differentias. Neque eas cùm explicat, apponit aut consilium, aut causam: neque adiungit exempla, præter pauxilla ea quidem, atque, vt ita dicam, febriculosa. Sed & quod pessimum est, neque plenè rem exhaurit ipsam, & à propositis argumentis abhorrentia quàm plurima commiscet. Veluti de aquarum generatione, de arenarum substantia, atque etiam, si per vos licet, de terræ motu. Quæ quis nescit, in Meteoron libris iãpridem excussa esse? Hæc igitur hic, vt ille, Plato, Theophrastus, Galenus dicere soliti sunt, ὡς πᾶσιν, vobis obieci, suo quæque diligentiùs examinaturus. Nam, vt quã modestissimè loquar, indigna videbitis interdũ vel primis Philosophiæ rudimẽtis. Hic Minuti' humana iudicia vehementer admiratus, Deus, inquit, bone, quàm mira narras, Baiuli. Verùm vt liberasti me ea solicitudine, ita iniecisti scrupulum, cuius offensione animus nequit conquiescere. Quid isthuc? inquit Baiulius. Quia enim, inquit ille, non penitus nihil fuisse reor illud, quod viros hosce doctissimos excitarit, vel ad inscribendum, vel ad inscribentium consilium approbandum. Ad hæc Baiulius paulò hilarior, Ergo, inquit, etiam vis me diuinare tu. Dicam tamen quod mihi videtur. Multorum ingenia me fuisse admiratum, iudicium in paucis inuenisse: motos tamen suspicor non pessimis rationibus. Nam cùm Philosophi libri de Plantis intercidissent, & de numero conueniret: filum ipsum disputationis aduersus antiquos aliquam faceret opinionem: breuitas moré, modúmque diuinæ orationis adumbraret: boni viri verba sibi dari facilè pssi sunt. Quarum rationum illa, quæ declarabat quemadmodum Priscorum placita diruit, tantum potuit, vt ad eam quoties respexissem, vix pro me facerem. Consueuit enim ille, positis veterum sententiis, atque diiudicatis tãquam ignem è collisis lapidibus, sic elicere veritatem. Hoc quoque libro tam diligenter, atque acutè disputatur contra Pythagoram, Empedoclem, Anaxagoram: vt Aristotelem loqui putes ipsum, non dictare discipulum. Fuit & aliud indicium satis, vt putarunt, validum. Quodam enim loco refert sese ad libros suos Meteoron. Verùm alii quoque Meteora scripserunt. Sic enim Albertus etiã loqui potuit in suis lucubrationibus de natura plantarum. Habetis, opinor, argumẽta, quibus & illi sunt decepti, & alios fefellere. Cui Minutius, Et tu quid ad hæc? Ego, inquit ille, si sapientior huius esset oratio, si sententiæ firmiores, admiserim haud inuitus rationes. Verùm plerisque locis adeò puerilis, putida, inanis illa est, vt ab inimicis Aristotelis supposita videri possit: quo de iure illius diuinitatis, cuius incomparabili sapientia cæteris in libris sese principem ostendit, aliquid hac calumnia, detraheretur. Nam quòd veri libri de Plãtis periere, communem cum aliis fortunam in eo nacti sunt. Breuitas verò huius adeò breuis est: vt etiam manca ac mutila, sententiam, vt ita dicam, suffocet ipsam. At diuina breuitas Præceptoris cum ipso naturæ opere contendit, ita vt fucus addi, non res villa queat: deponi verbum sine rerum detrimẽto, sine veritatis pernicie nequeat. Ita nihil aufert otiosi, vt nihil omittat necessarii. Iste verò digitum vix intendit: abítque prius penè, quàm adeat. Ita arcessit superuacanea, vt præterfugiat necessaria. Illud verò, quod aduersus Philosophos disputat, more toti' Lycei fit, Quod ex Academia mollius, atque laxius acceptũ neruosius exercuere. Sic, inquit Minutius, existimandum est. Nam ita affectus iam sum, vt propemodũ putem, iacta esse semina

quædam

quædam assensionis meæ. Cæterùm vt enatis cultus aliquid adhibeatur, cedo, cuius esse censebas tu? Ad quæ Baiulius, Dudum equidem conquerebar, quòd me augurem agere iuberes: nunc verò etiam, vti video, Apollinem vis efficere. Neque enim sine magnarum abstrusarúmque artium cognitione diuinare possum.

Diuina igitur, inquit Minutius; Nam te nihil latet artium, quæ & bonum, & sapiétem, & diuinum efficere potuerunt: Quas non iste Græculus Apollo, sed ineffabilis ille spiritus, largissima, munificétissimáque sua collocauit manu. Age vt vis, inquit Baiulius. Reor è textrina Theophrasti detracta fila quędam: ijsque clauos additos, tametsi neque aureos, neque purpureos. Quòd si protinus authorem tibi dari vis, ad Arabum diligentiam propius accedit. At enimuero, inquit Minutius, à Græco saltem scriptos suspicabar: quanquam tibi assétiebar, quod de Aristotele negabas. A Græculo balbutiente versi sunt, respondit Baiulius. Id quod ipsemet, quasi Q. Mumium profligarit, in fœdissima præfatione sua, quam postea legi, gloriatur. At scin quo modo? Quo adducor, vt suspicer interdum, quempiam semilatinum ineptire vltro voluisse. Quippe vt omittam, quàm infeliciter græcisset, tanta eius in præfatione illa putidula infantia est, vt fatear ingenuè multis in locis me nihil intelligere potuisse. Eiusmodi profectò, quam κακοζηλίαν veteres appellabant: ego verò ματαιολογίαν, vt quandoque fastidium diluere cogar miseratione. Attribuêre viri docti, alius alii: at quidem qui aliorum viderim nihil, Planudem authorē facienti malim assentiri. Extant enim illius aliis in libris similis vestigia semilatinitatis: in quibus si quis pedem ponat, haud ita longè ab huiusce locutionis idea perducetur. Vel hęc videritis, quæ de scholasticis, quæ de Ouidianis versiculis deprauauit. Ergo aliter ei cecidit atque aliis euenire consueuit. Quippe è Græcis haud ita bonis (ne quid priuatim de Herodiano dicam) nitidiora faciunt Latina, quo cōsulant ignaris exoticæ literaturæ. Iste verò ex Latino fortasse non malo (non enim mihi videre contigit) adeò Græca interpolauit, vt ne à popularibus quidem suis percipi queant satis commodé. Quæ vt exactius cognoscātur, vnde pristinam deponamus opinionem, particu-
« latim omnia sunt inspiciēda. Et in animalibus,
« inquit, & in plantis vitæ ratio comperta est.
« Verùm in animalibus manifesta, in plātis non
« item.

Optimum quidem à forma principium. Est enim plantę forma, vitæ actus, quam vegetatricem vocant animam. At quare in animalibus apparet vita, in plantis non apparet? Nam vita percipitur aut ex motu, aut per incrementum, aut ab aliis officiis: non à motu simpliciter. Elementa nanque mouentur, nec tamen viuunt. Tantò minus præscribitur motu voluntario. Præterea (dicamus aliquid non vulgare) motus animalis ab elementorum motu non differt, quà motus est. Cùm enim sint à Platone, & Aristotele tria genera posita, à medio, ad medium, circa medium: non aliis, quàm iis mouetur animal motibus. Sed primò, & per se, & necessariò insunt alicui corpori: secundaria ratione, (sic est nobis loquendum cum Philosophis de Philosophia) deinde insunt aliis per illa. Eo tamen differunt, quòd leue mouetur in animali voluntario motu deorsum quoque. Verùm hoc ita illi accidit, sicut aquæ, siquando sursum mouetur à non volontario. Adhæc, voluntarius tametsi est in animali, primò & per se: non tamen inest omni. Quamobrem ne in animali quidem per eum fieri queat de vita demonstratio: siquidem animalia nonnulla nunquam mutāt locum. Quale est Muricum genus adhærens saxis, nobile diuini carmine Maronis. Et ea quæ Tethya Philosophus, Theodorus Tubera, mihi placet Papillas appellare.

Oportuit igitur discernere vitæ rationem per eas differentias, quæ viuentibus omnibus competerent. An igitur fuerit incrementum? Accipio nunc τὸ φυσικὸν crescere. Neque enim conuertuntur inter se: omne viuens crescit: omne crescens viuit. Prior nanque falsa est. Sed sic: aptum natum crescere. Quare ne hæc quidem via est, quam insistamus: quandoquidem ętatis certæ parti attributum est crementum à natura. Alioqui adulta quæ sunt, mortua dicerentur. Nam tametsi viuens omne nunc augetur, nunc diminuitur: (is enim est ῥῦς Anaxagoræ) nequaquam tamen idcirco dicatur crescere. Augetur id, cui reponitur ex alimento supplementum in defectæ partis loco. Id quod etiam senibus vsu venit, quoties oppletur cauum intus non auctis parietibus. At illud crescere iudicandum est, cum apponitur omnibus dimensionibus quantitas. Intelligamus etiam subtilius hoc. Vbi omnes dico dimensiones, tot accipio quot à natura debentur, per id temporis negocium peragente: ne quis obiiciat fortasse iuncos aut iumenta, quæ dicuntur statis temporibus solius altitudinis explere mensuram. Lapides enim non crescunt, sed augescunt. Hanc loquendi legem, quæso, condonetis mihi ex Philosophicæ militiæ prærogatiua. Sic obtinebit augmentum generis proportionem ad incrementum. Vt illud sit apposita cuiuscunque modi quantitate: incrementum fiat per occupationem quoquouersum capacioris loci, ex promotione ambitus extimi, admissis intrò partibus mutatis, atque vnitis. Non enim compressa spongia, si dimissa dilatetur, crescet. Maiorem illa quidem occupat locum diffuso ambitu exteriore: et id quod recipitur intrò, neque pars eius est, puta aër, aut aqua: neque cum partes

non sint eæ, queunt vniri. Vnum fortasse mathematicum est: vnum naturale non est. Arbitror autem verbi huius vim multo esse validiorem, quàm eius postulent principia. Videntur nanque de carne primùm dicta vox hæc ex eo, quod erat κρεάζειν, vnde fuerit Æolentibus, (quos Latini sequuti sunt) κρεάσκειν. Nō defuere tamen, qui lapides quoque crescere arbitrati sint: quos etiam, si Lucinæ placet, parere negarentur. Quemadmodum de Clearcho recitat Themistius. Quam stultitiam emollit ipse ibi, sed satis molliter. Ait enim lapides æquiuocè parere. Hoc ea de causa, vt diceret, adductus est: quòd lapidem quendam Aetitem appellāt. Ex iis vnum, tametsi magno emptum cùm fregissem, animaduerti massam ex humore concretam. Cuius superficies partim æqualis, ac læuis, partim pustulata videbatur. Illarum guttarum aliquam à cetero corpore delapsam, in eo sinu non tam partum lapidis, quàm fœtum esse. Qui nisi manu nostra, tanquam Bacchus alter eductus fuisset, etiamnum intus manens Elephanti prouerbium in se facilè transferre posset. Cæterùm in hac vulgatissima re non vulgaris est difficultas. Auditur intus lapillo motus sono. Auditionis igitur facultas afficitur specie non materiali. Non enim exire potest aër inde, quicete in aurem insinuet. Et illa maxima subtilitas. Sonus ab auditu percipitur, neque propterea tamen quid rei sonus sit, ab eo cognoscitur. Verùm ad propositum. Animæ primariæ ac principis officium cùm sit intelligere, neque ab eiuscemodi functione possit attribui plantæ vita: proximè verò animę vis sit, sentiendi, ac manifestò comprehendere nemo queat an plantæ sentiant, tum autem alias quoque potestates, siue harum duarum, siue tertiæ: Themistius agnoscat ex Aristotele tres, alendi, augendi, gignendi: illis prioribus addat Iamblicus etiam quartam, mouēdi: & neque à motu, neque ab incremento vitæ potissimus inire rationem: reliquum omnino est, vt perspiciamus an facultas alendi præbere nobis velit huius indicii speciem, vt in plantis vita per eam deprehendatur. Profectò sola eius consideratione, in cognitionem vitę deduci posse videamur.

Veteres autem, quorum ingenia multis difficultatibus ob rerum nouitatem circumueniebantur, à sensu solo iudicium mutuabātur. Qua ratione qui in plantis non esse sensum intelligerent, vitam quoque negarent. Qui vitam attribuerent, etiam sensum assignarent. Nam neque ab officiis vitam ipsam colligebant illi, & non facilè adducebantur, vt crederent, à fructibus aut foliis argumentum vitæ debere comparari: propterea quòd existerent plantæ que carerent iis. Qui verò vitam ipsis à natura datam intelligerent, quia sensu quoque præditas arbitrarentur, ii somnum quoque capere profitebātur. Quasi cùm essent vacuę, atque otiosæ à muneribus suis, ad quietem diuerterentur. Aduersus quos in præsentia disputatur. Verùm quibus modis Author primùm, quibus verbis Interpres deinde, videamus. Ac primùm quidem ait, in animalibus apertè cognosci vitam: in plantis non constare. At equidem, vt iam patet, vitam, quatenus vita est, in vtrisque æquè difficilè cognosci posse docui: si quis ea, quæ propria natura, sola, solam, semper, vitam comitantur, adducat ad faciendam fidem. Nam quæ de vi generandi, mouendi, sentiendi, intelligendi, crescendi, suprà dicebamus, ea omnia nobis afferunt difficultates. Multæ nanque plantæ nunquam, nullum animal semper, aliqua nunquam generant. Sola potestas alendi, κατὰ τὴν εἰσαγωγήν. ad id fuit idonea. Idque apud sapientes tantum, atque in rerum natura exercitatos. Eius tum materiam, tum effectionem vocat Galenus τροφὴν, vius communi voce Aristotelis, è secundo de generatione, &, opinor, ex libro quem fecit idem Philosophus, huic argumento priuatim dicato. Opinor, inquam, propterea quòd cùm ad eum nos alleget, nondum Græcè legimus: ex Arabico autem verium habemus vnum, vnde Galenus optimas quasque sententias trāstulit in suos. Plato in octauo de Republica, & in septimo de legibus, etiam pro educatione, atque institutione vsurpat.

Hæc cùm dixit Author, porrò pergit ad concludendum, quod è re censeatur. Ait ergo, proponendam quæstionem, optimo quidem consilio. Præcedit enim quæstio conclusionē, conclusio scientiam. Verùm ipsa in quæstione paulominus accuratè loquutus est.

Πότερον ἔχουσι τὰ φυτὰ ψυχὴν, καὶ δύναμιν ἐπιθυμίας ὀδύνης τε καὶ ἡδονῆς καὶ διακρίσεως. Neque enim cuiusuis animæ est, habere hasce omnes potestates: sed aut sentientis solius, aut eius quę ipsam continet sentientem, quemadmodum in tertio de anima declaratum est. Aristoteles ita consueuit alibi. ita dixisset hic: Vtrum habeant plantæ animam. Deinde si habent, alendíne augendíque solis potestatibus ea prędita sint, an etiam mouēatur appetitu: sentiántque dolorem ac voluptatem, & an habeant dignoscendi facultatem. Cæterùm excusandus est, quoniam Pythagoras eiúsque successores, de quibus mox, vires hasce à nulla anima segregauit. Quid enim disiungeret ille potestates, qui diuersas substantias animarum vno in corpore, quasi in ergastulo, aut catasta concludebat? Experiamur autem, Græcène possimus eam, quam dicebamus, sententiam ἀποστηλίζειν. Audebo? ἔχειν ἢ ἴσχειν τὰ φυτὰ ψυχήν. καὶ εἰ μὴ ἔχει, τίνα δή; τὴν κατέχουσαν τῆς ἐπιθυμίας καὶ λύπης καὶ ἡδονῆς; ἢ τὴν αὐξητικὴν καὶ τὴν ἀλλοιωτικὴν τοῦ θρεπτικοῦ εἰς τὸ θρεπτὸν μόνην. Plato verò τὸ ἐπιθυμητικὸν, tametsi facit ἀλόγιστον non tamen aufert ab eo dignotionem. Ideò dictum est hic, καὶ διακρίσεως.

Verum

Verumenimuero si cognoscit, licet non dirigatur ratione, nihilo secius potentia cognoscit animali. Quam appetẽtiam cùm in iecore posuere, minus bene naturalem nominarunt, vt animalis detraherent appellationem. Vnico namque fine mouentur naturalia, veluti ad ascendẽdum, & descendẽdum. At aiunt, τὸ ἐπιθυμητικὸν, dolorem fugere, appetere voluptatem: propterea quòd hoc diiudicat conducibile, illud non. A rationali propterea non suppeditari cognitionem: sed ei frenum imponi, tãquam equo, ibidem Plato sentit. Quo in libro scribit, τὸ ἐπιθυμητικὸν ὑπὸ τῶν εἰδώλων καὶ φαντασμάτων moueri. At enimuero hoc est cognoscere. Quare iecori diuinationem attribuit, propter imaginationes, quas etiam φαντάσματα vocat. Quod si ita est, alia quoque in parte quàm in cerebro sita erit cognitio. Ac propterea sequitur, vel ex ipso Platone, tum spiritus, tum functiones animales alibi quoque existere quã in cerebro. Quorum principium in corde esse nemo nisi pertinax, negare tentauerit: præsertĩ cùm hoc ipsum dicat Hippocrates, & in quarto de Republica τὸ θυμικὸν, in corde statuatur. Quod in Timæo vocat ἀνδρείαν ψυχήν. Sanè irascimur nunquã nisi re cognita. Irascuntur etiam sapientes, in quibus habitus nequit consequi principia fortitudinis absque ratiocinatione. Didicit hæc à sapiẽtibus Ægypti Plato, à Chaldæis Aegyptii: quorũ è decretis sanctiores omnes literæ dimanarunt. Chaldæi nãque in corde omnium nostrorum motuum principia, tanquam in principio posuere. Galenus autem à Platone accepta hæc laxius intellexit, oculorum sensum secutus, non aciem rationis. Verùm de his non est hic disputandi locus. Desciuit enim ille in hoc ab Hippocrate. neque verò fidelius à Platone. Ille nanque propter cerebrum caput factum censet: Galenus maluit, propter oculos. τὸ δ᾽ [illegible], inquit ille κατὰ φύσιν: ac propterea dicit erectum πρὸς τὸ ἄνω, cuius esset simile diuinum illud quod contineret. Sic ille, qui prætulit alibi ridiculè cordi testiculos, dum ineptè ex Aristotelis calumnia, famam apud Philosophiæ ignaros captat: potuit eodem periculo, eiusdem dialectices subtilitate anteferre oculos cerebro, stipatorem Regi.

Hæc narrabat ille animo maximè sedato, sed intento tamen in dicendo. Verùm vbi me subridentem animaduertisset: vt acutissimi, promptissimíque ingenii est. Quid agas, inquit, non me clam est. Dum vides me persequi ius vestri Lycei cõtra instituta nostra, vel meã miraris inconstantiam, vel ad te respectum habuisse me, id lætus es. Erat enim tibi gratificandum, vt cõmodiore vterer ad hanc rem quam paro. Nam vbi meus ero, faciam & me alium, & tibi aliter sentiendum esse senties.

Tum ego, fruar tamen interea vsura hac tuæ facilitatis: sempérque te habebo, quem obiiciam tibi. Noui ego te Baiuli, acerrimo iudicio Philosophum, oratorem eloquentissimum. Quocirca nos olim deambulatores, nunc Romani non spontè facti, quibus sedendo vincendum est, perlibenter patiemur abs te sic pote deludi: téque contra teipsum tam vera, tam subtiliter disputantem æquo animo feremus. Neque enim audeamus ἄοργον illud vestrum oppugnare, αὐτὸς ἔφα. Et ille, Quàm toties abs te audiui, minus, liberali ac nobili viro dignam dissimulationem, tam te exercere nunc arbitror intempestiuè, quàm est à me, præter rationem, pro Aristotelicis disputatum. Sed ad rem. Habeo nanque de plantarum appetentia, quæ nolim obliuisci. Persuasio sanè festiua admodum ab ipsis vitibus, quibus datæ manus videri possint. Nisi piget vos metaphoræ, ac potius cum vulgo malitis ἕλικας, & capreolos, & clauiculas: captant nanque his fulturas, ac pedamenta, quorum ope surrigantur.

Eas, inquam, manusculas animaduertere est, diu nimis protentas nutare, quoad quippiam apprehendant. Haud secus ac vermiculus proles roris, atque hospes Ocymi facit, dum posterioribus forcipiculis innixus, sublime tollit caput, captátque locum in quem sese demittat. Ita primulum illæ tentantibus similes videntur: deinde vbi aliquid attigerunt, inuadunt, atque aduoluuntur illico. Illud à me præterea curiosè obseruatum est: si quid adsit alieni, rarò suis vel pampinis, vel sarmentis obuoluras. Quasi nobis instituant persuadere, nolle se naturæ consilia peruertere. ne, quod vtilitatis ac præsidii causa datum est, noxium faciant: néve quo iuuari debeant, strangulentur. Ad hæc igitur, atque alia talia cùm respiceret Anaxagoras, asserebat plantas esse animalia. Quin etiam dolore casu foliorum: quibus deinde restitutis vicissim caperent voluptatem. Sic enim hic scribit Author: Empedoclem quoque putasse, in ipsis esse confusum sexum, siue, vt ipse dicit, commistum. Eius nanque verba sunt, γένος κεκραμένον. Platonem verò existimasse, ieccirco præditas appetentia: quia indigerent alimento, quod sibi vis altrix & appetat & interpolet. Deinde hanc Platonis sententiam eandem efficere vult cum superioribus. Nam, inquit, si hoc ita constitutum sit, necesse id erit quoque, vt & voluptate, & mœrore afficiantur. Tum illud consentaneum est vt & somno opus habeant, & vigilia.

Est Platonis opinio hæc ad hunc modum. Humanæ naturæ naturam congenerem aliis formis, & sensibus miscentes, ita vt alterum esset animal. Quibus verbis non solùm & ζῷον vocat, & attribuit αἴσθησιν: verumetiam

ἀνθρωπίνης φύσεως φύσιν ξυγγενῆ agnoscit. Reddit etiam rationem, quare ζῶον vocet. πᾶν, inquit, ὅσα μετάσχῃ τοῦ ζῆν, ζῶον μὲν ἂν ἐν δίκῃ λέγοιτο. μετέχει γε μὴν τοῦτο, ὃ νῦν λέγομεν, τοῦ τρίτου ψυχῆς εἴδους. ᾧ δόξης μὲν, καὶ λογισμοῦ, καὶ νοῦ μέτεστι τὸ μηδὲν, αἰσθήσεως δὲ ἡδείας καὶ ἀλγεινῆς μετ' ἐπιθυμιῶν. Et paulò pòst: ζῇ μὲν, ἔστι δ' οὐχ' ἕτερον ζώου. Vbi diuinus ille vir aliter & faciendum censere, & ipse facere debuisset. De hominis enim partibus dicere cùm instituisset, medio in sermone plantarum naturam admiscere aggressus est: qua absoluta, ad relicta membra redire cogeretur.

Hic Minutius: Quid ages hodie Baiuli? Quem neque Galeni sacramentum, neque Platonis reuerentia queat in officio continere? Nam equidem propemodum mihi habere videor, quid pro illo tibi respondeam. Hominem cùm ita exædificasset, vt eum intelligeres, & solubilem & inanimabilem: oportuit eius opera exemptos caros illos δημιουργοὺς, qui tam perfectum architectum primum essent imitati. Iccirco illorum ostendit apparatum ad instaurandũ, recreadúmque opus illud suum, vt diuinis declaret verbis, βοηθήματα καὶ κατάρτυσιν. Duo nanque modi sunt, quibus vsu venit, vt cibo nobis opus sit. Aut quia resoluta, aut quia expulsa pars aliqua nostri sit: cuius loco in adultis tantundem, in adolescẽtibus etiam cum fœnore sit reponenda. Itaque vir ille nunquam satis laudatus, qui præceptoris Pythagoræ constanter insisteret vestigiis, è penu terræ parentis victum, non ex animantibus immanes epulas voluit suppeditari. Quo consilio fecit, vt eo in loco in quo declararetur corporis indigentia, subsidiarias nihilo secius opes ostentaret: non ex barbara consuetudine iugulantium tum mite pecus, tum benemeritos veteranos boues, sed ex eloquentissimi silentiis innocentissimi senis. Hæc cùm dixisset Minutius, ille sese paulisper colligens, vbi lenissimè arrisisset: Nullus, inquit, vnquam transfuga tantos cepit fructus perfidiæ suæ. Tua profectò efficacissima opera factũ est, vt cuius me decebat pœnitere, id me maximè cõmisisse iuuet. Sed nequaquam mutari potest, quod ab illorũ scholis pro certo asseueratur. Amicorum Genios inter se conspirare: communitérque transferri ad eadem consilia, operas, fortunas communicandas. Quocirca quod meum semper fuit, vt Platonicos ab accusationibus tuis defenderem: si quando illorum tu picturas (hoc enim nomine morosius appellare soles) aut deleas, aut indueas: id tibi nunc aduersus me sumpsisti faciundum. Vel quo colore vsus es. cùm etiam interesse putasti ad defensionem: si explicares hominis diligentiam, qui non temerè, sed summo, maximéque opportuno consilio inter humana membra plantarum naturam perinde relatam, atque rem necessariam componeret. Sed ad rem. De Anaxagora, déque Empedocle quid statuendum sit, mox videbimus.

Plato autem non magno negotio suo potuit animam quoque nostram dare plantis: qui in Timæo, primùm corpus ipsum, deinde animam vino calefieri scripsit. Quare appetitum haud penitus stolidum attribuat illis: si etiam vinum meditentur, vt poetriæ valeant euadere. Et videor meminisse nescio quem affundere solitum platanis suis vinum, & apud Athenæum quidam etiam lactucis. Sed videamus, quid appetitus iste sit. Sic igitur definiamus: Affectio, eius quo caremus, potiundi. Hoc autem sine aliquo motus genere fieri non potest. Nam quæ appetunt τὸ ποῦ, motus iis secundum locum datus est: Quæ quantitatem, accretionis: Quæ qualitatem, alterationis: Quæ substãtiam, transmutationis. Id quod attribuunt materiæ primæ, propter imperfectionem. Eius equidem essentiam puto, appetitum perfectionis, quo parata est, ac præstolatur omnibus formis. Vnde Plato vocat ipsam, χώραν, ὑποδοχὴν, πανδεχές. Quo etiam modo ignis, differentiam, quam imprætentia leuitatem dicimus, appetitum loci superioris. Hunc autem appetitum in materia illa non esse accidens: sed ambiguè dici vocem hanc, in essentia materiæ, & in affectibus animalis. Hæc igitur natura perficit ipsam materiam duobus momentis. Primo, vt sit materia, & hoc quod ipsa est sibi: Altero, vt sit hoc quod est, nunquam separatum nec tempore, nec natura ab eo quod est esse alterius, non tanquam termini, ad quem referatur, sed tanquam pars totius. Quare natura illa cùm sit prior, quàm esse, quo est alterius: erit etiam prior, quàm illa potentia, qua potest alterius esse. Igitur hęc potentia non erit τὸ τί ἦν εἶναι materię: sed τὸ ἴδιον, manans ab illa natura, quæ differentia est illius essentialis. Non enim verum est, formarũ carentiam, esse essentiã materiæ primæ. Priuatio cùm sit nihil, entis causa nullo modo esse potest. Ac tametsi priuatio introducitur à Philosopho in naturę scenã ad generationẽ, pro vno ex tribus principiis: tamen haud ita statuitur, vt pars, sed vt quędã notio necessaria extra totum futurum: non quæ statuat, sed quæ nõn statuat, vt statuatur. Si enim fit quod non est, ergo necesse est non esse quod fit. At inanes quidam cùm inter se Philosophorũ placita compararent, recitaréntque Priscorum principia item tria, Materiam, Formam, Mentem: ausi sunt Aristotelem irridere, qui repudiata mente supposuerit priuationem. Hi sunt, qui propter inscitiam, atque inscitiæ sobolem temeritatẽ, poculis oppugnare contendunt eas notiones, quarum præscriptionibus idem subiectum secatur varias ad scientias.

Quis enĩ paulò prouectior in Philosophiæ studiis audeat profiteri, datorem formarum pertinere ad naturalis philosophi contemplationem, quãdo ille careat omnino motu, huic à motu

motu nunquam liceat discedere? Satis igitur fuit Motorem primum indicare in extremo Physicorum, atque interea dicere illud: Sol & homo generat hominem. Verùm mures istos in pistrino relinquamus, atque ad appetitum redeamus.

Hi motus omnes, de quibus suprà dicebamus, vnum tantùm respiciunt finem, alteram scilicet contradictionis partem. Quippe nequit ignis appetere descessionem. Sic auctabile suapte natura non potest affici, quin augeatur. denique alterabile, quin alteretur: materia prima, quin per formam susceptibilem perficiatur. Ab his aliud motionis genus est, de quo suprà, non quidem forma diuersum, sed efficiente. Nanque manus meæ motus deorsum non differt, vt indicabamus, à terræ motu, quà motus est: sed eo quòd in terra motus à forma fit ad vnum: in manu ab anima ita ad id, vt etiam possit ad contrarium. Ratio est: Quia terrę forma vna, simplex, simpliciter est. Anima simplex, multiplex, multipliciter. Simplex substantia, multiplex potestate, multipliciter obiectorum cognitione, à quibus eliciũtur actiones. Icciren hic appellatur motus διακρίσεως, quasi dicas diiudicationis, & electionis. Quanquam nos melius, quàm Græci. Illi enim ἣν κατὰ προαίρεσιν κίνησιν vocant: nos liberius voluntarium. Voluntatis species προαίρεσις est, ac perfecta quidem. Is sanè ordo. Velle in communi. Deinde liberare, est actus intellectus per cognitionem, promouens se in voluntatem. Tum eligere. Itaque sic sese consequuntur, βούλησις, βούλευσις, αἵρεσις, πρᾶξις. Sic enim à diuino Philosopho. Differunt apud Platonem quoque, ἐθέλειν, & βούλεσθαι. Igitur electio cum sit actus voluntatis sequens intellectionem conclusionis, non omnis voluntas erit cum electione. Non ergo motus omnis ἐθελητὸς, προαιρετικός. Hinc in Augerium intuitus, Ecquid habet iste tuus hospes ad hanc διάκρισιν? Hoc, inquit ille, curabam. Lego hic, discretionis. haud ineptum nomen, etiam apud Ciceronem verbum frequentissimum. Gręcum est, κρίνειν. Quod ad sensuum operam transtulit Philosophus in secundo de Anima. Latini commodiorem atque expeditiorem fecerunt pronunciationem, transpositis elementis, sicut ἁρπάζω, rapio. Compositum autem hoc, si me ludere permittitis, acutius deducam παρὰ τὸ κερᾶν. Qui enim discernit, dissipat τὰ κεκερασμένα. Sed hoc sic dictum putatote, velut lenæum à leniendo, & thus à tundendo. Cæterùm per me, sequare, licet. In plantis, inquit, igitur appetitus est, alendi & crescendi: quippe nisi vim illam attractionis, transmissionis, distributionis, mutationis, vnionis non haberet planta: neque attraheret, neque attracta conficeret ad vitæ munera. Nempe ab Sole solo non fit attractio, vt putarunt quidam: qui non animaduerterent, quàm maximas radices excrescere deorsum versus in profundum ad contrarium punctum lineę dimetientis radios solares. Neque multo melius sentit Theophrastus: non posse radices prolixius demitti, quàm quãtum Solis vis subire terram valeat. Nam neque lumen eò delabitur, quod alioqui vehiculum Peripatetici statuunt cęlestium effectionum: neque in telluris parte intima sentitur calor vllus: quam in partem vel ad duodecim pedes pertingere vidimus radices. Et formæ, non Solis est, quantitates terminare. Vtitur enim, vt Philosophus ait, calore natura, tanquam ministro, aut instrumento, non tanquam legislatore, aut opifice. Alioqui radicibus omnibus eadem quantitas produceretur, atque prolataretur. Omnibus enim Sol idem: à terrę parentis penu demensum idem. Et contrà euenire constat. Aquilonijs enim regionibus arbores grandiores, radices vastiores. Præterea in metallis omnia sine Solis admissu generantur. Intelligo nunc & lumen & calorem, quorum vtrunque Philosophus ille cum cæteris Peripateticis siderum instrumentum, vti dicebamus, appellarunt. Cùm tamen aliter ab acutioribus duputetur: nihil enim rerum in intimis terræ sinubus gereretur. Verùm quemadmodum vltra pellucida corpora transmittitur lux, vnde nomen est eis comparatum: ita per non translucida vis illa sese insinuat ac penetrat, quæ luce ipsa multo est efficacior. Tollit simul cum dubitatione probandi curam quotidianum magnetis exemplum, ad cuius motum sub mensa, mouetur ferrum pensile super ea.

Nec propterea (quanquam hoc in disputationibus de semine genitali discussum est à nobis aliter) delentur eorum placita, quum sine subiecta materia formam negant posse agere. Virtus enim cælestis illa, per lumen delata huc, afficit terræ superficiem. Ea affecta, proximam sibi partem immutat æquè, dum ad certa loca destinetur. Sicut ab eodem lapide ferrum etiam non attactum agitatur. Ad hæc si Solis attractione crescerent plantæ, nequaquam demitterent radices vllas, sed totæ in altum surgerent. Sed attractio, ac dispensatio fit à vitalis caloris facultate sub imperiis animæ, cuius spiritus illi sunt apparitores: diuina quædam res, sincera, secretáque, atque alia prorsus ab elementis. Frigidissima nanque Mandragora multum in foliis, plurimum in radicibus capit incremẽti: quantum profectò nullum aut Lepidium, aut Chærefolium, aut Smyrnium, aut Pyrethrum: quæ ab isto calore elementari calida sunt.

In hac autem appetentia stirpes intellectionem habent nullam: nihilo sanè maiorem, quàm lapis ille eũm trahit ferrum: aut ferrum ei lapidi affricatũ, vt ad Mundi verticem conuertatur. Sed est proportio quædã actionis & passionis, qualis inter ignem & stipulam, quæ

non eſt inter ignem & lapidem: ſuo tamen quæque modo. Stipulæ paſsio pertinet ad corruptionem, ferri ad perfectionem. Hæc enim affectionum genera duo ſunt apud Philoſophum in libris de anima. Non continuò conſequens erit igitur, debere ſentire plantas, ac tanto minus vel lætari, vel contriſtari: niſi ſiquid habes ad hæc Minuti. Ille verò, Nihil, inquit, præter aſſenſionem, atque etiam plauſum: ita ſubtiliter atque acutè rerum naturas, ac rationes excuſsiſti. Quamobrem non in hortis inter plantas verſari, ſæpe etiam vexari, ſed in philoſophiæ ſinu conquieſcere mihi viſus ſum. Cæterùm de ſomno dudum quid dicebas, quod aut exciderit, aut differendum videatur? Neſcio ſanè, inquit Baiulius. Corruptum enim puto codicem: niſi ſubuenit Augerius. Sic enim ſcriptum eſt: αὐ δ' ὁ συνδεῖν τοῦτο, τῷ ἐνθυμεῖν, εἰ καὶ ἀεὶ τῷ ὕπνῳ ἀνακτῶνται καὶ ἐγείρονται, τοῖς ἐγρηγόρσεσι σύμφωνον ἐστι. Nonequidem quid illud ſit, ſomno ſemper opprimi, ac nihilo ſecius euigilare, planè pereipio. Verùm fortaſſe hunc ad modum admittere poſſimus. Si appetitus attribuatur, in eis ſomnum quoque, ac vigiliam agnoſci debere: ídque adeò ita ſequi, ſi appetitum animalem, non autem purum naturalem intelligamus. Nam (vt nunc aſſentiamur Auerroi qui in Apala daapala ſentit ita) res materiatas in ſuis functionibus fatigari: Et ſomni finis eſt inſtrumentorum quies, atque etiam inſtauratio reductis ac retractis ſpiritibus ad fontem ſuum: laſsitudo verò ſubuehit triſtem ſenſionem: quies à plantis appetetur neceſſariò. is autem eſt ſomnus. Sed quid diuinat Augerii Actius Nauius? Cotémne ſecabimus nouacula? Aues, inquit Augerius, hic nobis felicius addixere. Nam & ademit ἀεὶ: & ἀνακτῶνται, reficiuntur, interpretatus eſt. Vt non ſit iterata poſſeſsio, atque captiuitas: vnde Heri, κατεχόμενοι, ſed recreatio. Dixerim: ὅταν ποτὲ τῷ ὕπνῳ καταφερόμενα πάλιν ἀναφέρηται πρὸς τὸ ἐγρηγορέναι. σύμφωνον ergo conſentaneum dicit eſſe, in eis appetitum inueniri, ſi ſomno foueantur per vices, & vigilię reſtituantur. Eo conticeſcente, ſecutus Baiulius, Proponit, inquit, alias quæſtiones, numero duas. Prior eſt an ſpirent plantæ. Altera: an ſexum in ſe habeant confuſum. Quàm ſententiam ſuprà dixerat Empedoclis eſſe. Si ergo Peripatetico more diſponamus quæſtiones: An viuant: Si viuunt, an appetant: Si appetunt, an ſentiant: Si ſentiunt, an dormiant Item ſi viuunt, an ſpirent: &, an habeant ſexum. Quas ſanè quæſtiones tractaturus, affert rationem conſilii ſui. Negat enim in horum ſingulis minutatim ponendam eſſe operam, hiſce verbis: τὸ δὲ ταῦτα παρημελημένον, καὶ ἀπαραλόγους ἀεὶ τὰ καθ' ἕκαστον ἐρευνᾶν ἐπιζητεῖν, ἀτόπου ἐστί. Facturum enim importunè: neque è re producturum ſermonem in quęſtionibus. Quam tamen propoſitam ſententiam neque eum ſeruare video: nempe de omnibus hiſce diſputat: neque ſeruandam cenſeo viris doctis. Nihil enim ſuperfluò quæritur, aut non neceſſariū. Quare niſi verba ſequerētur idem edicentia: putarem, quod aſſeueranter ſtatuit, addita negatione vetare debuiſſe. ſcilicet non eſſe hęc indiſcuſſa relinquenda. Conſulendus ergo tuus, Augeri, codex. Idem ſonat, inquit ille. Et τὸ ἀπαραλόγως, interpretatur, in quibus nullum ſit operæ precium, citiſsimè. Vilium nanque rerum preciū nullum. Friuola ſanè ſunt τὰ ἀπαράλογα: quanquā ἀπαραλόγους potius dixerim diſquiſitiones, quæ parui ſunt roboris ac momenti. De ſpiratione verò qui negarit etiam moroſius diſceptandum, parum habuerit compertum, quot inuoluatur difficultatibus is, qui libros de ſpiritu, & de ſpiratione legerit, vel Ariſtotelis, vel Galeni. Ac quenquam haud tota fuit hic illa ſupellex explicanda, referre tamen ſuo more debuit ad illa loca Philoſophus ſummam rei. Veriſsima hæc omnia, Baiulius ait. Tractat enim mox hæc ipſa, quæ tractanda negat. Explicat interea quæſtiones de anima plantarum. Animatas eſſe, generari, ali, augeri, adoleſcere, ſeneſcere, interire. Quarum affectionum nihil inanimi cum ſit particeps, animatæ erunt illæ. Molliuſcula tamen oratio eſt, ac minus efficax, ἔχειν ψυχὰς, ὅτι φύονται. Languidior paulò copulatiua illa. Acutius ἔχειν ψυχὰς ὅτι φύονται. Quippe hoc vult, tametſi ratio debilis, atque manca eſt, niſi probet generationem, & cætera illa, eſſe animæ opera. Eadem argumenti forma vti potes à contrario ſic. Cortice præditæ ſunt, & foliis, quæ in nullo inſunt animali: ergo non ſunt animatæ. Quia poſſunt generatio & crementum competere naturæ ſuperiori: ſub qua ſint lapides, & metalla: quæ viuere mordicus quidam tenent etiam nunc. Tunc ego, caue, inquam, Baiuli. Quid enim agas non vides. Nimis tu ſubtilis diſputator es: neque te reſpicis. In eiuſmodi nanque diſcrimen adducentur iſtæ tuæ veſtigationes: vt à Galenicis veſtris, & ſophiſta & deſertor appellari poſsis. O Ceſar, reſpondit ille, tu me apricationibus tuis inſolaſti. Contraxi nanque animum ex ſimpliciore contemplatione, ſpinoſioribúſque his obieci. Quibus in locis nactus ſum colorem hunc ex calore iſto tuo, qui rimatur omnia: etiam quæ nuſquam extant aliquando. Malè enim audis hoc genere ſcholaſticarum literarum. At non audio, inquam, ab Ariſtotele: qui in ſecundo librorum de cælo præcipit hūc ad modum: Δεῖ δὲ μέλλοντα καλῶς ζητήσειν, ἀπορῆσαι εὖ. Sed potius te iam audiam. Ergo, inquit, philoſophi ordinem animaduertiſti? Animam poſuit primùm, deinde facultates eius. Atque earum generationem primam, mediam nutritionem, poſtremum incremētum. Non admodū leuis res eſt, ſi dicamus generari, ergo animatum eſſe. Non eſt ergo abſurdū, ſi iam conſtet, vti dicebatur,

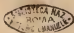
opus

opus esse animę generationẽ. Siquidẽ haud cõuertitur (sic enim loquuntur) id est, non reciprocat sensus rationis. Falsum est, animatum, ergo generans. Non omni competit ætati: nẽpe seni, vel infanti. Non omni generi: quippe Mulo, Anguillæ, Adianto, Ephemero. Non omni regioni: vt Palmæ in Liguribus. Haud imbecillum tamen argumẽtum compares: idque penè omnibus commune. Nam tametsi non omnes generant sibi simile totum, at saltẽ partes: puta ramos, frondes. Dixi, penè omnibus: propterea quòd neque tuberibus neque fungis, horum quicquam vsu venit. Quod enim dubitat Theophrastus: partésne sint plantarum rami, quoniam sine iis vel cultu, vel alio euentu queunt viuere, eius rei solutio facillima est. Non sunt partes ad vitam necessariæ: vt quibusdam radix, aliis cacumen, nonnullis cortex, maximæ parti medulla. Abies præciso vertice moritur: ablato cortice, præter suberem, viuit nulla. Salicem sine vllo medullæ momento vidimus: aliæ non ferant. Absque radice non paucæ, vel exemptæ, vt Semperuiuum, & Aloe: aut sua natura, vt aquatica Lenticula. Sic Homo viuit mancus, & Lacertæ amissa cauda. An verò arbor integra dicetur, quæ putata est? Integra quidem, si vitam spectes: at non integra μαθηματικῶς: quando quæ aderant, absunt. Quoniam verò non solùm mathematicum corpus est, sed etiam naturale: quódque natura dixerit ad finem generationis, ea dicetur integra, quæ partibus ad germinandum apparatis prædita fuerit. Quam ob causam & ablatis brachiis alia succedunt lætiora, & quæ remanent, sunt vegetiora. Sicuti mancis quoque cõtingit hominibus, vt sæpe cæteris membris sint valentiores. Præterea plantæ redduntur viuaciores. Est enim quæsitum hoc in propositis disputationibus apud Aristotelem. Sunt autem partes quædam, quæ non propter indiuiduum factæ sunt, sed speciei causa propagandæ, cuiusmodi testiculi. Iis animal vbi carebit, sui vnius tantùm gratia vitam aget, non propter speciem. Sunt item partes aliæ necessariæ, quædam vtiles tantùm, aliquæ non nisi ad decorem, vt quibusdam locis caro, quæ non nisi ad explendum vacua comparata est ibi. Intelligitis diuisionem, & deductionem. Tum Minutius. Nõ vos solos hæc exercuit scabies. Nostri nanque Iurisconsulti nihilominus de naui, cuius pristinis ablatis partibus aliæ substitutæ sint, quærunt an sit eadem nauis. In qua tamen materia, porrò alia quæstio longè difficilior accidit nobis, quæ accuratiùs excoquenda, apud nos nulla est. Nunquam enim fiet vt tota planta, mutatis omnibus partibus, toti substituatur. At in corpore arte compacto id euenire potest. Satis enim manifestum est hoc in nauicula, aut arcubalista. Vester autẽ Theophrastus ibi perplexus admodum videtur. Est, inquit ille, vt ais, Minuti. Quare huic Scaligero locum illum multis cum aliis relinquamus. Et ad rem. Illorum quoque hinc pa et error, qui vim informatricem aliam ab anima, etiam ab anima rationali putant. Siquidem folia, & brachia, & surculi, in stirpe iam perfecta conformãtur. In homine caro noua substituitur nõ sine figurę præscriptione. Opus hoc attractricis, retẽtricis, alteratricis, mutatricis, vnitricis: quæ potestates cuius sunt? nónne animæ intelligẽtis, quæ vna est forma in homine? adeò, vt eã Plato ἐκ τριῶν συγκεκαθεῖσαν dixerit. Complectitur verò hasce illa, tanquam circulus tres species trianguli, quibus præterea lunulas addit in ambitu, quasi cælestem rem: quæ triangula quidem illa capiant ipsæ, at ab illis nulla queant capi ratione. Imò verò quarum proportio vllis quadratis, aliísve rectilineis figuris incomprehensibilis sit. Quæ Minutius admiratus: Vt, inquit, Baiuli, planè ac verè vir diuinus es. Felicissima verò Platonis illa semina quæ in te talem frugem extulere. At hæc verba tua, vt profiteor ab alio nullo me antehac audisse: ita magnopere vereor ne non à multis intelligantur. Sed porrò. Non multa, inquit, supersunt ex hac parte. Verba modò quædam sunt animaduertenda. ἡβάζειν, adolescere intellexit, quo vegetam denotaret ætatem. Videndum etiam, χλοάζειν ne acceperit pro eo quod est, fructum ferre. Habemus apud Nicandrum vocem, pro virenti. Hîc Augerius, licet ne? Habeo nanque splendida quidem illa. Virescere? quæ earum quædam iuuentus sit, senióque dissolui. Nitida hæc, & concinna: si sibi scripserit interpres. At hæc est versionis seruitus, imò boiæ, miserrima conditione: vt autoris quem sequimur, arbitratu distineamur. Non etenim est virescentia stirpibus iuuentus vlla: sed in iuuentute viror. Neque id autor ille dicit: Sed χλοάζειν καὶ ἡβάζειν quando ne id quidem verum est, viriditatem esse solius iuuentutis. Nam & vetulæ virent arbores, & quibus post vnum alterúmve mensem imminet interitus. χλοάζειν ergo sonat, non tam fructum fundere, quàm frondescere, eas quidem, quæ frondibus vestiuntur: omnino verò coloris herbacei nota est: vnde χλωρὸν Galenus ostendit, non solùm esse luteum, sed etiam subuiride apud Priscos Asiaticos, ex Hippocrate. Viror autem ille omni competit ætati, primori, statæ, deteriori. Et laxius fortasse, atque ex vulgi vitio loquutus est Philosophus iste, cùm dixit, senecta dissolui. Senecta nanque mors esset. De interprete, accipio, Baiulius inquit. Nihil enim eis periculosius, quàm audacia fidem temerare. Pro autore quæ dicam, habeo. Parabilis illa, & è foro defensio. Dicam, posuisse διάλυσιν pro fine. Sed tibi acuto, non satis. Igitur nos quoque acriusculè. Non est, dicet ille, mors quæ dissoluit, sed aut pugna contrariorum, aut naturalis humidi defectus. Hoc posteriore senectus fit. Mors autem priuatio est, quæ sequitur tractum illum

dissolutionis. Infert ergo deinde ex illorum placitis cùm hæc habeant, habere etiam appetitú. Quare voluptatem quoque capient ex satietate, mœrorem ex inedia. quod si ita sit: sensu quoque esse præditas. Hoc vbi recitauit, etsi admirabilem adducit sententiam: tamen pro falsa refutat, neque id immerito. Non enim ex eo quod appetunt, eliciatur illud necessariò, voluptatem capere. Quanquam huc nobis sunt afferenda verba, potius vt quid sentiatis intelligam, quàm elicienda è verbis sententia, quasi ego me profitear intelligere. Sic igitur ait: Λέγομεν τοίνυν, ὅτι ἐάν, εἴ τι τρέφεται, ὅτι καὶ ἐπιθυμεῖ, καὶ ἡδύνεται μὲν τῷ κόρῳ, λυπεῖται δέ, ὅτε πεινᾷ, καὶ οὐχ ἑκάστη γίνονται αὗται αἱ διαθέσεις, εἰ μὴ μετὰ αἰσθήσεως. τούτου ἄρα θαυμάσιος μέν, οὐ μὴν φαῦλος ὑπολαμβάνεται, ὅς καὶ τὰ φυτὰ αἰσθάνεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν ἐδόξαζεν. Ergo cum ista admirabilitate non coniungit absurditatem, sed laudationem, quandoquidem negat prauè eos intendere. Hæc verba statim dixit Augerius, vbi ille Græca recitare desiisset. Et subdidit: Non igitur id sonant hæc, quasi repudiet. Quis enim nón admittat, quod neque prauum est, & est admirabile? At ego contrà potius, neque admirabile, neque verum esse, neque verè dici. Posita nanque videtur deductio argumentationis ἐξ ὑποθέσεως vulgi. Itaque non faciet admirationem, quod vulgò fertur. Quòd autem non sequatur, patet ei qui distinguet ambiguam verbi naturam. Appetitus enim ὁμωνύμως dicitur, in igne ad occupanda loca superiora, in ferro ad sui coniunctionem cum magnete, in planta ad humorem suggendum, in equo ad venerem, in homine ad beatudinem. Quarum rerum quales, quoti, quanti gradus in ipsis sunt formis, talem esse decet ordinem accidentium, quæ formas illas consequuntur. Illud verò fortasse impetret apud vos veniam interpellationis meæ, quòd interpres noster etiam de suo posuit, quod efficeret sententiam deprauatiorem. Sic enim inuertit: Dicimus itaque, si quid alatur, idem quoque appetitu duci. Et voluptate afficitur per saturitatem, dolore autem per saturitatem. Et absque sensu affectiones illæ non fiunt. Paradoxus igitur est, quamuis non adeò temerè erret eius intentio, qui plantis sensum appetitúmque esse attribuendum, ita existimarunt. Videtis enim non quasi recitet opinionem, sed perinde atque ipse suam dicat sententiam, ita loqui. At Græcè, vt animaduerti, aliter: Si, inquit, ita est, vt quod alitur, continuò item appetat, éxque satietate voluptatem, ex fame dolorem capiat, nec absque sensu tales eueniunt affectiones: admirabilis est illorum perspicientia, non absurda tamen, qui bus placet plantas & sensu esse præditas, & appetitu affici. Neque vitare potest ambitionis suspicionem, vbi θαυμάσιον Græca voce maluit expressum, quàm Latina. Neque negatio illa ius suum exercere potest in vtranque vocem illam, φαῦλος, ὑπολαμβάνεται. Si enim dixero, Nõ malus mentitur Itiobrix, necesse est altero sublato alterum stare incolume. Vt sit, aut bonus mentitur, aut malus vera dicit. Ille sic dissenuit, sic Baiulius est sequutus. Ex istis, Augeri, tenebris clarum emicuit nobis lumen è luce iudicii tui. Assentior enim, & perplacet. quare ad pistrinum. Post hæc Anaxagoræ disponit opinionem simul, & Democriti, atque Empedoclis in quæstione de sensu. Neque enim solùm sentire plantas, verumetiam tum cognoscere tum intelligere. Quo in loco notãdę sunt voces duæ, νοῦν scilicet, & γνῶσιν. illa est vis, hæc actio. Ea cùm diceret, atque Minutium audisset ingemiscentem: Quid hoc, inquit? Vnde hæc tam repentina mollities animi Præfecto armatæ nobilitatis? pręsertim inter lignorum duritiam & asperitatem. Pietatem, inquit Minutius, ô philosophi Christiani. Quam si armis vel oppugnatam tueri, vel oppressam vindicare liceret, non tam gemitus nunc hauriretis, quàm telorum flictus atque crepitus, iandiu est, audiuissetis. Nam quantum vero præstat lux illius seculi, nostræ tenebris tempestatis? Quam enim brutis, in quibus nulla esset mentem ascribebant, nostra ista monstra Epicureorum nobis in quibus esset, amouere. Ea nanque de anima nostra blaterant, quibus referẽdis in me ipsa exhorrescit. Bono, inquit, animo es, respondit Baiulius. Omnia, spero, in melius vertet Prĩceps æternus veritatis. Ego verò non penitus inops præsidii videor: quo & me muniam, & te consoler constantiorem, & labefactatos constituam, modò ne fastidium monitis saluberrimis anteuertant. Hoc enim instantibus respondent: Curiosus es. Nugæ Aristotelis. Deliria scholasticorũ. Tum effutitis ineptiolis, abeũt potius sub cultro, quàm felinquant bene monentes. Principio retineamus illam cęlitus demissam veritatem. Tum aggrediamur hosce semiphilosophos porcos in suis hortis, Alexandreos verò in Lyceo: neque aliis, quàm quibus ipsi vincere consueuerunt, armis conuincantur. Extremæ duæ hinc atque hinc contrariæ directæ acies constitere: Epicureorum cum euocatis Aphrodisiensibus, qui animam interficiũt: & Pythagoreorum, qui in canes eam, atque etiam fabas tanquam in colonias, vt deducant, transcribunt. Cùm errent vtrique, horum tamen alterum si mihi proponatur admittendum, malim equidem cum Mnasarchi quàm cum Neoclis filio. Quod verò superabit & expectationem fortasse vestram de Galeni sectatore, & doctiorum fidem in recepta persuasione, & improborum pertinaciã propter iudicii peruersitatem, nũc iam dicam. Existimare animá & creditam fuisse Aristoteli mortalem, & argumentis descriptam, quidam sese cogi certis illius verbis, professi sunt. Aduersus quos multi boni doctíque viri quæ dixerint, non est hic locus recensere. Quæ nobis dicenda reliquerint, partim diximus alibi:

pauca

pauca hæc hìc dicere neque me pigebit, neque vos audisse fortè pœnitebit. Noua enim sunt, vtinam etiam bona. Firma verò adeò, vt nullo contentiosorum impetu labefactari posse videantur. Principio, si, vt volunt, è nihilo nihil fit, igitur id quod aliquid est, in nihilum reuerti nequit. Par enim ratio creationis & corruptionis. Nam si è punctis nullum confieri potest corpus, corpus item nullum in puncta resolui poterit. Præterea cùm triplex substantia sit, Materia, Forma, Compositum ex vtraque: hoc quidem compositum dicitur generari, materiã scilicet ineunte forma, eadem verò abeunte corrumpi: sanè materia ipsa neutiquam per se corrumpitur. Nempe suum semper obtinet τὸ τί. Sed per accidens corrumpitur, cùm aliam subit formam. At forma cùm longè sit nobilior quàm materia, tanto minus eam corrumpi decet. Si enim quod fit, vt sit hoc, id est, materia ipsa, non aboletur: tanto minus abolebitur id quod facit vt illa sit hoc. Ea verò forma est. Ad id confugient, in materię potentiam reuerti: de qua etiam formæ omnes educantur. Hoc neque respondet viribus argumenti, neque verum est. Non respondet profectò, propterea quòd materia, quæ est ignobilior, existit aliquid actu semper: igitur extare quoque semper actu formam, quæ sit nobilior necesse est. Est autem nobilior vndecunque, scilicet præstantia virium, functionibus, titulo causæ, atque (vt loquuntur) entitate. Quod verò sit etiam falsum, patebit ex his. Si enim formæ essent õnes istæ in materiæ potestate, quémadmodum in oui potestate pullus est, quippe qui ex eo fieri potest: & veluti figuræ artificiales in ligno: sic materia prima comprehendens vniuersas formas ens esset nobilissimum, Deóque simillimum. Verùm sicuti dicebamus, materiæ potentia, susceptibilitas tantùm est. Formæ verò dantur ab intelligentiis, acceptæ ab Opifice primo. Anima nostra à Deo statim ipso, nullo interea vel medio vel sequestro. Neque propterea corruptibilis, quia generata: neque finem habitura, quia principium habuit. Quippe alio modo generatur, quàm quomodo aliquid fit ex aliquo. ipsa enim ex nihilo fit. Quid mirum? Mundum totum ex nihilo creatum esse, necesse est. Nam quis insanus dixerit Deum ex suiipsius materia confecisse Mundũ? Deum verò esse causam Mundi efficientem, etiam Aristoteles dixit. Nulla nanque ratione fieri potest vt quod à primo pendet, non pendeat vniuerso genere causarum. Neque verò finem habebit, quia principium habuerit anima: nisi quomodo mentes illæ cælestes. Nutu creatæ, nutu dissoluentur, si libuerit. At libuit, vt ne liberet. Voluit, vt nollet. Tantum verò abest, vt animam deleri morte putauerit, vt etiam per interrogationẽ subdubitarit: an omnia essent animarum plena? His de causis Plato materiam primam, non [illegible], sed vti dicebamus, πανδεχὲς appellauit sapientissimè: qua voce vtitur etiam Arist. quoniã susciperet extrinsecus aduentãtes formas: nihil ex seipsa promeret, quia haberet nihil. Ac quemadmodũ à seipsa differt τῷ τί, vt ait idẽ: neque ad nihilũ redigitur vnquam, neque reponitur in potentiã alicuius, sed actu sub aliqua forma perpetuis successionibus existit: ita forma, quæ multo est excellentior, quippe cui dat (vti dicebamus) vt sit hoc aliquid: non differet à seipsa τῷ ποιὸν εἶναι illam: semper enim eadem erit, neque vnquam ad nihilum euanescet, neque in materię potentiam reponetur: quandoquidem ipsa illam, vt actu sit, facit. Esset enim materia omne ens actu. Siquidem nequit inesse forma quin informet. Et esset vnum multa. Materiam nunc accipio materiæ quamlibet portionem. Nam in tota materia vniuersa, formæ sanè sunt omnes. Verùm in materia prima fimi nego esse formam vel Muscæ vel Muris, vel actu vel potestate. Sed in materiam formis primoribus corporatam imponi qualitates ab astris, quibus affecta illa possit recipere eis conueniens sibi cõuenientem formam à sideribus iisdem. Quæ omnia bonam in partem, quippe vt illorum desperatam pertinaciam quatefaceremus, quæso accipiatis. Neque sanè sic sentio. Sed quæ pro veris & recepta sunt, & constituta à sacrosanctis viris, vobiscum æquè & agnosco, & recipio libens. Alioquin essent formæ certo numero circumscriptæ: quare etiam animæ. id quod à veritate prorsus penitúsque est alienum. Hęc erant impræsentia, quæ modicis angustiis coarctatus dicerem: paulò quidem acrius, non abre tamen: siue rei spectemus nobilitatem, siue quod de anima plantarum agebatur: haud absurdum fuit de anima nostra dicere: quoniam vox illa, νοῦς, hanc ipsam apud Aristotelem, Anaxagoræ verò etiam præstantiorem significans, ad hoc nos vocabat. Cùm perorasset, ait Minutius, rem veterem tanta nouitate, controuersiam tanta claritate nunquam satis admirari sese debere. Proinde pergeret aduersus hosce terræ filios pro diis stare. Ille cętera sic est prosequutus: Videamus, inquit, huius Philosophi censuram. Reiicienda hæc, tanquam praua, atque inania: In plantis nanque vel appetitum, vel sensum inesse nullum. Appetitum nusquam esse fine sensu. In plantis neque sensum, neque sensus extare vestigia. Nempe nullam partem sensu præditam, neque eo quod sensus obtineat proportionem. Nihil quod sub sensus genere contineatur. Nihil quod sensus naturam consequatur. Nullum siquidem in illis esse localem motum. Nullam iccirco viam ad aliquid assequẽdum, quo sensu percipiatur, institutam. Nullum indicium offerre sese, quo in illis sensum intelligere debeamus. Quemadmodum alia comperta sunt argumenta nobis, quibus eas & ali, & crescere sciamus. Non ergo colligi posse, in illis appętendi vim inesse vllam. Il-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

lico Minutius, Magna, præclaráque arguméta, Baiuli, quæ mihi aduersus tuam sententiam renouarunt dubitationem: nam si animalem appetitum plantis adimas, naturalem attribuas, non appetet planta, quatenus animata: sed quatenus (audebimus dicere?) naturata. Hîc ille paululum cunctatus, Mirificus es tu quidem mortalis, Minuti: qui res iudicatas, de integro trahas in iudiciũ, præsertim tantus Iurisconsultus. Verùm sic habeto. Omnia post Deum ad materiam vsque primam ita distincta, vt sese aliquo pacto cõiungant tamen. Nam si per mentes æternas illas, earúmque cognationes atque ordines, teipsum ad formam vsque vltimam demittas, vt nihil inuenias vnum, ita nihil item disparatum. Vel cùm inter animalium, plantarúmque naturam communem quendam nexũ videris: qui quasi sit vel transitus, vel portoriũ, vel apparatus: cuiusmodi in iis, quæ ζωόφυτα nominantur, patet. Age verò cùm lapides immobiles ipsos habere nihilo secius motionis facultates: qualem obseruamus in Herculeo. Ad eundem modum cęterę quoque sese res habẽt. Perfecta intellectio existit in homine manifestę. Eius vestigia clariuscula in quibusdam, in aliis obscuriora sunt animantibus. Appetitus in nobis est, ex quo & ratione, soboles oritur Electio. Electio cum consilio ac deliberatione: in pecude appetitus absque electione consulta. Neque enim propositis vino & aqua cani, malit ille, quàm vinum, aquam, vlla facta rerum vltrò citróque comparatione. In plantis autem, in quibus cognitio nulla, nullus sensus, deprehenditur appetitus vllus humidum trahẽdi, quia sint eo ex humore concretæ. Verùm similitudo causa coitionis est: id quod ab Hippocrate, Platone, Aristotele refertur ad prouerbium in Homeri vulgato versu. Iccirco nõ quemuis humorem trahit, quoniã non ex quiuis est constituta. Quare igitur, inquit Minutius, dudũ naturalem dicebas, non animalẽ? Propterea quòd, inquit, ex Platonis atque Galeni tyrãnide hæc euenit seruitus mihi, qui cognoscẽdi facultatem animalẽ vocãt: alia verò officia attrahendi, expellendi, atque eiusmodi, nominant naturalia. Quæ prolixioribus disputationibus alibi sunt explicata. Bene habet, inquit Minutius. Imprudenter enim subtrahemus ab animalis appellatione, si animæ ea quoque sunt. Nam planta est animata, & hoc ipso quà animata est viuit: viuit autem quia nutritur: nutritio eius erit opus, cuius & vita. At vita ab anima. In nobis longè adhuc manifestius. Si homo vnum est: vnum per formam: forma vna: ab vna forma cunctæ potestates: forma anima: ab anima erũt potestates: ergo & denominationes. Neque verò natura illa, quæ aliis in rebus extra animam est, hoc agit, quod vis illa cibum appetens ad succum, retinens opportunum, exigens noxium, mutans proprium, aptans atque vniens comparatum. Est, vt ais, inquit Baiulius. Cæterùm de nominibus, vt toties à Galeno moniti sumus, nihil est causæ, cur tantopere soliciti simus. Sed ad interpretationem. Imò verò ad me prius, inquit Augerius. Nam mihi quoque discendi cupido est: an liceat post multarum artium cultum, humanis ingeniis, multo labore, excogitatum, compositum, cõstitutum, soluto atque inepto animo in iis ipsis agere, præsertim viro sapienti? Tanto minus, opinor, ea in parte, quæ ratione recta gubernatos animos inter se coniungit ad communis societatis necessitudines: quæ est hic apud nos ciuilis beatitudo: finis quidem temporariæ felicitatis, via verò certa ad illam vltimam sempiternitatis fruitionem? Quódnam est hoc, dices, vinculũ? Oratio, Baiuli, oratio: de cuius vsu atque efficacia iam dixi: de nobilitate verò tanta habeo, vt tertia rerum pars, quibus rebus completur orbis, planè iudicari debeat. Quicquid enim est, aut extra nos est, aut in nobis, aut à nobis. Res extrà, rerum species in mente, specierum notæ à mente in oratione. Quæ notiones nisi æquales sint speciebus cõpositis, falsum creant. Separatæ verò, ac singulæ si sint deformes, aut licentius aliorsum accipiantur, atque par est: falsitatis habent quandam proportionem. Leonis enim nomen, quod est huic impositum animali quadrupedi, si ad bipedem bestiam transferatur, quanquam neque verum, neque falsum dicet: tamen falsa notio est ipsa, & illius compositæ falsitatis principium manifestum. Nisi enim sic esset, vti dico, non esset illa falsa: Leo bipes est. Neque dicendum hæc esse friuola, & ad dialecticos aut sophistas pertinere: quin contrà potius sophistarum illa licentia est: nostra verò sedulitas vel ab illis tuetur nos simpliciores animas, vel etiam illorum diruit machinas. Galeno equidẽ faueo tanquam præceptori. non ipse meo eget patrocinio: per se satis magnus est. Sed quemadmodum ille repetebat, vincat vtilitas: ita nos, vincat veritas. Cùm aduersus Cleãthem Chrysippus disputare cogeretur: versiculos illos duos identidem pronunciabat: quos mutato nomine vidi scriptos in codice Diogenis nudiustertius ex huius Scaligeri bibliotheca, etiam addito tertio, quos recitabo: quia sunt animo temperato, atque imprimis pio, nec ingrato, plenissimi, digni profectò qui memoria teneantur.

Ε'γὼ μὲν τἄλλα μακάριος πέφυκ' ἀνὴρ,
Πλὴν εἰς Γαληνόν. τοῦτο δ' οὐκ εὐδαιμονῶ.
Τ' πὸ δ' ἀλλαδεῦς, κ' ῆσ δ' ὑπερευδαιμονῶ.

Galenus verò, & Plato, vel si quis alius, vt etiam perstringit in Topicis Aristoteles, verborũ curam putat indignam viro sapiẽte. Mirũ verò qui nos doceat fieri sapientes, cùm homines esse dedocet. Quî fiet, vt intelligas, si quispiã pro libidine loquatur aliter, aliter pro re sẽtias tu? Est primum Sapientis officium, benè sentire, vt sibi viuat: proximum, benè loqui, vt

patriæ

patriæ viuat. Quippe quòd animal sit iure sociabile, neutiquam suos aget conuentus impulsu naturæ simplici, formicarum, apúmve, aut etiam locustarum more. Sed ratione adductus, inducet sese in commune ius: patietúrque ipse, patíque alterum iubebit simul. Et Galenus ipse, quot locis quantum producit moræ, vnam modò vt explicet voculam? Quot miris modis Archigenis dictionem vellicat, eius quoque minutissimas quasque rimãs portiunculas, in secundo de locis malè affectis? Cuius libri titulum, si, vt cordatos decet viros, cordi fuisset puræ atque inculpatæ ratio loquutionis, ita fecissent, sicut à me nunc factus est. Nemo enim nescit, quemadmodum etiam bene valẽtes partes affectæ dicuntur. vt omittam, ita potius inscribendum fuisse, περὶ τόπων πεπονθότων, quàm πεπονθότων. Quod τὸ παθὸν, non amplius patitur, non igitur eget opere medici. Quin præsenti potius vtendum participio. Quin aio: non rectè factum ab Hippocrate, περὶ παθῶν. Subiectũ enim est homo, aut partes hominis. Ratio verò considerationis, id est præscriptio animi nostri circa materiam contemplandam, quam Barbari vocant rationem formalem, est affectus ille, quem passionem dicere veritus est M. Tullius. Non est igitur materia libri πάθος, sed πάθους αἴτιον. Nec mirum, hæc admitti vulgò flagitia impunè. Illotis enim & pedibus & manibus, ad ipsam statim operam accedimus, securi de Galeni commentario, in quo negat vllum esse posse bonum medicum, quin idem bonus quoque sit Philosophus. Hęc illo censorio iudicio dicente, cùm me ita subridere vidisset Baiulius, vt ei magnopere viderer assentiri: Mirabar, inquit, si hic Theseus sine Hercule magni quidquam auderet. His tu omnibus seminaria ζώπυρα, aruum, vliginem, solem suppeditasti. Neque enim æquo animo te audire queũt viri doctissimi, cùm toties à Galeno desciscis, cui hoc ipsum, quo ei, videris tibi, facessere negotium, debes totum. Bona verba, inquam, vir omnium quos equidem nouerim, modestissime. Nam si negem, me etiam multo plura debere viro illi nunquam satis laudato, non illi quauis obtrectatione maiori, sed mihi ipse iniurius sim. Quòd si quid ei obtigit à nobis incommodi, propter libertatis nostræ tuitionem: quódque sibi item ille aduersus tum alios, tum Aristotelem ambitiosè, interdum etiam ridiculè, voluit licere: ne id mihi fraudi sit, & illi maximæ laudi, si tales habet discipulos, quorum opera ipse sibi nunc sit magister. Punctum semper, inquit, Scaliger. Non tamen illa dicta velim putes, tanquam à castigatore. Sed erat mihi religio, te sacramento solui. Nemo enim nescit quàm sis illius studiosus. Id ideò vt penè totum manu tua descriptum Græcè primus attuleris in Aquitaniam: vbi ante aduentum tuum, prætérquam ex libris de interioribus (sic enim loquebantur) & articellari, atque commentarios in Aphorismos, vix eius nomen audiretur. Cui ego: Magis te moueat, si quæ me res impulerit ad scribẽdum, intelligas. Nam qui tum Aldi opera vulgatos haberem, haud satis habebam causæ ad eas ærumnas exequendas. Verùm apud Aristotelem diu multúmque versato tam grauis illa visa est multiloquentia, vt sępius à proposito destiterim. Nihil mihi magis vnquam mutilum antea compertum fuerat, quàm prolixitas ista ipsa explicationum. Tandem verò quoniam necessario malo mihi fruẽdum erat, coegi genium meum vel inuitum ac reluctantem, plura pati, quò pauciorum fastidium dilueretur. Ita igitur animum ad scribendum appuli, vt ne liceret, quod antea faciebam, saltuatim transmittere verbosas συμβάσεις, & sublegere carptim, quibus rem facere, atque opes parare posse viderer è commerciis medicorum. Nunc verò, quia descripta essent de Nicolai Leoniceni præceptoris, quæ mihi commodauerat, exemplaribus: ex eis id capio emolumenti, quòd licet cum Germanicis conferre. Quæ commoda nuper aucta sunt huius Minutii munificentia, qui tum vetustos, tum ornamentis visendos mihi muneri misit codices. Quod verò pertinet ad factiones, nihil equidem de hac suspicione me purgabo tibi. Scio nãque me tibi notiorem, quàm egomet mihi sim propior. Imò verò eò tendere studia mea, vt factiones ac sectæ penitus extinguantur. Nos in omnibus occasionibus, quæ sese offerent ad officia literaria præstanda, nullum periculum recusamus: laudem nullam quęrimus: culpa volumus vacare. Quin enixè petimus, atque etiam oramus, vt vicissim absque contentione, sed humanè atque liberaliter vnusquisque conferat in medium, quod habet, ad literariæ reipublicæ incrementum. Nihil mihi potest esse beatius, quàm scire. Discendum verò, vt sciamus. Ego quidem sapientiæ ambitum, tanquam animi nostri ærarii quoddam semper iudicaui: in quod communia commentationum nostrarum vectigalia inferenda censeo, sed proba: vnde sibi suum quisque in vsum sumat, sine inuidia atque simultate. Vnum enim corpus sumus, vnúsque spiritus huius corporis, qui à Deo profectus pro communi excubet vtilitate. Sed nimis diu in hac vmbra sumus otiati: proinde in viam redire tempus est. Non antè, inquit Augerius, quàm hanc apud vos sarcinam deponam. De magnetis vi, atque appetitu ferri dicebas modò, Baiuli: qui appetitus sit gradus, quasi imago cuiusdam transitus naturæ, ab appetitu elementorum, quo locorum suorum desiderio moueri videntur, ad plantarum appetitum, de quo agitur. Sarcina verò mea est, quorundam insania, qui propterea magnetem viuere dicebant. Quòd si in eo facit vita multo ea est, quàm vita hominis, nobilior. Non enim nisi tacta, atque etiam prehensa trahimus. Ille

ἀυτία. Ecstatici, Carotici, Matrices suffocatæ. A Quod verò dicit: τὸ δὲ θρεπτικὸν αἰτία ἐστὶν αὐξήσεως πράγματί τινι ζῶντι, quanquã passim iactatũ est: nondum tamen sic defunctum arbitrantur multi. Opus enim altricis perpetuum, ad finem vsque: auctricis officium certo spatio terminatur. Qui tuentur eam opinionem, dicent: vires easdem esse, materiam ineptam esse ad eam quantitatem: quæ addita facit, vt quod alitur, etiam crescere dicatur. Parum refert hoc: & alibi discutiendum. πρᾶγμα posuit pro re naturali: quod aliis quoque Philosophis est in vsu. χρῆμα tamen ad hanc significationem commodius est. πρᾶγμα verò, si rem pro causarum portione feces, potius B ad aliud prædicamentum referatur: cuius explicatio πράττειν sit. Paulò etiam superius, quæ verba præterii, vrebant animum. αἰσθητικὸν αὐτὸ μὴ εἶναι μηδ' ἔχειν αὐτὸ δεῖ. Ambitiosè quantum? Sanè simplicius, ἢ μὴ αἰσθητικὸν εἶναι. Quónam modo concinnauit Augerius? Non ineptè admodum, inquit Augerius, sed abusus est flexu denominationis. Sic enim scribit: non esse sensilem, nequaquam. non esse admittendum. Vbi vides vitium maximum in sententia. Nemo negat, plantam sensilem esse. Corpus enim est, & solidum, & coloratum: est igitur αἰσθητόν. At an sit αἰσθητικὸν dubitatur. Sed ad cætera. Tum Bauduius. Descendit C hinc ad dubitationem diluendam. Ergo planta, dicet aliquis, si non sentit, non est animal. Tum autẽ si non est ζῶον, non est ζῶν. Hæc, vt potui, explicaui, huius enim oratio sanè quàm inepta est. Negat autem rectè sic statui: atque in hanc sententiam apponit oppugnationis rationem. Difficilem prouinciam capessere illum, qui velit attribuere plantæ functionem, functioni animæ animalis. Sic enim interpretor διοίκησιν, id est gubernationem. Sed hæc probatio friuola est: Planta non est animal, quia non elucent in ea functiones animales. Dicam enim: ergo non est animata. Et verò, omne animatum animal est, sua quidem natura: sed vlus intercepit rationem. Est autem modestè loquutus, διοίκησις, nõ D autem à δυνάμεως. διοίκησιν autem apud Galenum vbique, rectio est: De facultatibus, & principiis in animali: De præturis Cicero, Isocrates in re familiari. Demosthenes in oratione de pace, laxiore significato. Ad quæstionis solutionem affert distinctionem, ζῆν accipi dupliciter: Aliquando cum sensu, velut in animalibus: sic plantæ οὐ ζῶσι. Interdum sine sensu, quẽadmodum plantæ dicuntur ζῆν. Erant igitur τὰ φυτὰ ζῶντα, non ζῶα. Iocemur verò vestra venia paulisper, sicuti diebus hisce super Homerica dictione. Sic enim dicebamus: μύρια, cùm dena tantùm millia significet: translatum à veteribus accentum fuisse de tertia à fine in penultimam, vt infinita per μυρία deberent intelligi: perinde quasi propter onus amA plioris numeri, sarcina sit ex humeris in crura delapsa. Ita hoc loco leuiamus consuetudinis tyrannidem lusu quopiam. Vt ζῶν sit τὸ φυτόν, natura sua curtum. Cui si accessio fiat potestatis atque substantiæ sensitiuæ: addamus etiam vocalem, & sit ζῶον. Quamobrem, sicut & Aristoteles, & ζῶν dicit τὸ φυτόν, & ζῶον negat.

VERVM imprudenter addit, καὶ ἀπόδειγμα. Neque enim τὸ κατὰ δύναμιν τυγχάνον τοιοῦτον ὄν, contrà distinguitur per differentias sub eodem genere, πρὸς τὸ ἐντελεχείᾳ ὄν. Hæc quidem rectè. Non tamen accipimus satisfactionem. Non enim planta, atque animal B alia atque alia vita viuũt, qua vita est. Neque si deficitur planta quibusdã perfectionibus, quibus animal prædituũ, cõtinuò in planta quę vita est, minus est vita, quàm quæ est in animali vita, qua vita est. Nam eadem ratione diceremus, animal non esse animal: si homo est animal. Plus enim distat equus ab homine, quàm ab equo ficus. Ego igitur planè fateor, me pro ratione quid afferam, nihil habere: sed arbitrari, dictum potius κατὰ συνδυασμόν, vt verbis vtar Philosophi. quàm κατὰ λόγον: imò verò potius κατὰ λόγον. Iste verò dictis suis, quibus illorum placita diluebat, peiorem appendit caudam toto Scorpione. At enim: καὶ γάρ τισί τινα ζῶα γένεσιν ἰσομοιρίᾳ. Hoc quid ad rem? C Imò tanto commodius attribui posse contendas τὸ ζῶον etiam plantis: cùm detracta quibusdam intellectus natura, non continuò tamen adimetur, vti dicebamus, animalis nomen. Tuendus tamen autor est, qua id fieri queat ratione. Ab eo poni vitæ gradus. Nam quemadmodum vita stet cum intellectu, & sine intellectu: sic etiam cum sensu, & sine sensu. Cæterùm quæ sequuntur, vehementer conuellunt animum meum, abducúntque ab huius sententiæ assensione. Exemplo nanque vtitur conchyliorum. Quem ad finem id faciat, haud equidem scio. Quippe ostendit, ab animali plantam certis in rebus nihilo differre. Quare concludet aliquis: Si ζῶον animal est: & animal à planta non differt: planta erit D ζῶον. Demonstratio perfectissima, ab eadem definitione ad commune prædicatum definitorum. Afferamus tamen opem huic quoque parti. Credamus hæc dici, quibus ostendatur: nihil esse medium inter animatum, & inanimum: ne ab anima excludatur planta. Sic enim scribit: εἰσὶ φυτὰ ἐν ταυτῷ, καὶ ζῶα. Quoniam intellectione quædam careant animalia. Verùm ipse haud ita multò pòst, medium agnoscit quoddam inter viuere & non viuere. Quid me mirabundus aspectas, Minuti? Hæccine illius ex officina prodiisse, penes quem nihil aliud inuenias, quàm constantiæ incudem, malleum diligentiæ, ignem veritatis? Aristotelem dico. Et argumentum per se nimis languidum est, aut nimis temerarium. Neque

enim citius ea probes non esse ζῶα, quæ hoc appellas nomine, quia carent intellectu, quàm ea quæ ἐν παντὶ cum ipsis sunt, id est plantas, esse ζῶα concedere cogaris. Ita est hoc præsentissimum maximúmque periculum, plantas quoque ζῶα dici posse, si quibusdam in speciebus nihilo differre planta cognoscitur ab animali. Præterea quid aufert intellectum, propter quod planta fiat idem cum animali? Neque enim intellectu differt animal à planta. Siue sit intellectus in animali, siue non sit: nihilo secius ab animali plantæ natura diuersa est. Nempe intellectus animalis, essentia non est quatenus animal est, sed quatenus est πεῖ-πον τί. Neutiquam defecisset igitur propter hoc ab animali Concha: neque propter hoc planta fiet. Interpres verò minus accuratè posuit γνώμης pro eo quod est γνώμη. At nos facultatem, non actionem quærimus impræsentia. **B** Namtametsi hęc ab illa fluit, atque icccirco posita ponit illam, tamen à Philosopho sic est loquendum, vt vis exprimatur ἐπιλογίας, non autem accidens. Verùm ne istuc quidem rectè disposuit: non dari medium inter animatum, & inanimum: propterea quòd animal morte vitam amittat, quam vitam conterueт per generationem. Quid attinet icccirco medium tollere, quia per generationem in indiuiduis vita propagetur? Adhæc, si morte vita finiatur, non continuò per hæc quidem verba, vita & mors contraria sunt ex eorum genere quæ medio carent. Tollitur albedo per nigredinem, at viride, cœruleum, alia media sunt. Aufertur per auaritiam prodigalitas, inter quæ liberalitas intercedit. **C** Voluptatem statuunt aduersariam dolori, & quòd neque doleat, neque iuuet. Proinde ἡδονὴν per ἀλυπίαν minus sapienter definita est. Est enim iucundi sius conuenientis perceptio, siue mauis fruitio: non autem priuatio doloris. Simplicissimè Aristoteles: inter habitum & priuationem, nihil. Nam hoc tum à Dialectico declaratum est, tum à Transnaturali disputatum. At quàm inepta illa, φύσις τὴν τοῦ ζῶν ζωὴν ἐν τῷ θανάτῳ φθείρουσα. Venit in mentem illius, cuius figuratas ineptias irridet Seneca. Qui, quod vulgò dicitur, salue, vt magnum quiddam sonaret, ad hanc formulam maluit: Volo tibi dicere, vt saluus sis. Perspiciatis, quęso, diuini præceptoris more, argumenti formam caudam inuenietis. **D** Eadē sub forma ponatur hæc materia, Mors tollit in homine calorem: ergo frigus & calorem inter non est medium. Aliud efficacius: Ab homine mors aufert intellectum, qui in planta nullus est: igitur inter hominis naturam, & naturam plantæ nullum medium. Barbarissimam verò loquutionem præteriissem libens, nisi vos mihi succensere, si non omnia diligentius excuterem, subuererer. Videatis hîc cuiusmodi Demosthenem nacti simus. πάντα ἀσύμφωνά ἐστιν, ἴνα μένῃ πόδωμ Latinum sequutus filum Græculus bellè nos inter senticeta spatiatum duxit. Infinitiuo verus Græcus explicasset. Sequuntur verba, quibus probet, solum sensum esse id propter quod & dicantur & sint animalia. Genera, inquit, " suis speciebus dant & nomen, & definitionem. " Hoc, si introspectes, haud sanè verum est. Animal quidem genus non tamen homini dat nomē. Verùm esto, vt homo animal dicatur, propterea quòd eius sit species: at animal neutiquam dat homini definitionem: daret enim Leoni quoque. Igitur hominis definitio cum definitione Leonis esset eadem. Dimidio sanè, vel etiam minore construit animal hominis definitionem. Est enim genus materiæ loco. At materia neque tota est essentia, neque maior pars: neque potior: sed forma, quæ per differentiam designatur. Subtilius agamus. Si animal dat homini definitionem: Quid tum postea? An propterea sensu circunscribitur animalis cognitio, quo à planta separetur? Minimè. Quod verò attinet ad generis potestatem pro specie constituenda, videamus etiam veterum errorem illum, qui dicerent in generis communitate differentias contineri: quippe quæ sint in eius potentiæ ambitu. Neque enim bonus Metaphysicus profitebatur, in potestate animalitatis esse rationalitatem. Si verum esset hoc: verum illud esset item, in materię potestate rationalem quoque inesse animam, atque ex ea prorsus educi. Nos in ipso genere, potestate dicimus esse differentiam passiuè, non actiuè: non quòd speciei differentiam genus exhibeat, sed quia recipere potest eam, eúmque terminum ac præscriptionem sui, vt ex vtroque simul iuncto vna fiat species in mente, quæ repræsentet speciem (vt loquuntur) realem id est extimam rem, quæ ex materia & materiæ ipsi aduentante forma composita est. Tum porrò longè imbecilliore fultura munit hūc vitiosum parietem: Oportere " genus, & vna, & communi causa in multis " esse. Quibus verbis, Genus haberet causam, propter quam in multis esset, ac de multis diceretur. At hoc quónam fieri modo posfit? Quippe animal in equo & boue non est, quia sunt sensilia: sed è contrario, bos & equus sentiunt: quoniam animal sensile est. Peius verò adhuc loquutur, cùm apponit verba illa: καὶ ἐκ τῶν πολλῶν. Non enim, inquit, multis euenit de causis, vt genus in multis sit speciebus, sed ex vna. Quod est maximè abhorrens à veritate. Causa namque si vna esset, vna esset tantùm differentia, & vna species: At multæ sunt species: ergo totidem differentiæ, quibus scinditur in partes genus, vt genus quod constituitur per irrationalitatem, sub se habet multa, quia in multa secari potest. Verba, quibus tandem claudit hanc sententiam, minus mihi perspicua sunt: λέγει, inquit, πλείστας, δι' ἃν βέβαιόν τι γένος ἡ τῶν πολλῶν

ἐπὶ γνώσεμον. Causæ ratio haud cuiuis nota est. Ergo causa haberet causam. Ambitio loquutionis sententiam deprauauit. Simplex fuisset oratio: ἀλλὰ τὸ βατταρίζειν. Et quid verbi hoc sit, scio: quid hic agat, nescio. βατταρίζειν dicitur, quoties quod à filio familias actum est, ratum habet pater. Quod populus sciuit, si fuissent autores patres. Hic suspicor ab hoc Battaro, συνίστασθαι πρὸς τὸ ἰδίῳ πολλῶν. Quanquam non vulgum solùm latere causam illam suspicor, quare animal sit in homine: sed certus sum, nemini quamlibet sapienti compertam esse. Atque hæc vbi dixisset, conticuit. Quod paulò pòst cur faceret, roganti Minutio sic respondit: Me quidem cœpti piget. Nam si aduersus duos ne Hercules quidem: nunc quid me fiet, cui tot sunt debellanda monstra? Animus mihi primùm tuus auertendus ab opinione illa pristina, cùm putabas esse hosce libros Aristotelis. Deinde istorum impetus sustinendus, qui sementem fecerant huius superstitionis. Tum ab interprete barbaria simul atque inscitia animaduertenda. Præterea mendosi codicis peruersitas corrigenda. Postremò deformia confidentis autoris abolenda deliria. Quibus tantis congressibus an satis futurus sim, haud satis scio. At ego, Minutius inquit, sanè scio: idque etiam certò scio, te à me adiutum iri. vnum enim ex his Procustis nihil iam magnopere posse, (Interpretis ignauiam dico) vnum haud multùm valere. Quid enim? Si tu in corruptum exemplar incidisti, in ea fouea damnandúsne es? Fortunæ munus est, libros nancisci bonos, non ingenii: felicitatis, emendare: diuinitatis verò, ex deprauatis, efficere vt aliquid fructus capiatur. Nusquam enim felicius mihi desipere visus sum, atque vbi cogor in mendosis libris ineptire. In nitida atque opulenta fortuna, haud ita magna res est, aliquid splendidum moliri: at in re nihili, atque etiam nequam, inopia consiliorum vel tantillum erigere ac constituere: illud verò Herculeum puto. Non id vt probent eruditi, (nihil enim à quoquam exigimus) sed vt cognoscant, probo in negotio quantum à me, sine arrogantia, præstari potuerit. Tertium verò monstrum, ô bone, iam morte affectum ostentabo tibi. Et cùm ille se peruelle indicasset: Me, inquit, vide: assentior iampridem: nullam hoc in libro ab Aristotele positam operam. Quamobrem ea, quæ sequuntur, ne me de statione deiiciant, quam tu tantus imperator seruare iussisti, perge porrò palàm facere, non multo esse meliora. Haud quidem illa, inquit: iam enim nulla in mora autor est, quin talem sese vobis offerat, qualem hactenus præbuit spectãdum. Nam præter propositum hic de animalibus dicere aggreditur, cùm tamen ex instituto plantariæ rei faceret expectationem. Quem excursum faciliori animo exciperemus, nisi & alieno loco, & ineptè, & falsa diceret. Sic enim scribit: Animalia quædam sunt, quæ fœmineo carent sexu: alia quæ non generant: alia diuersorum colorum: alia, quæ fœtum edunt dissimilem sibi: alia, quæ terra crescunt atque arboribus. Hæc profectò speciosa: sed ita, si verè, si probè, si inter se respondentia, si suo loco dicta. Quid enim faciunt hic colores? An sexum faciunt? Quomodo respondet hæc pars huic partitioni? Hoc ex negligentia, illud ex inscitia. Nullum animal fœmineo caret sexu, quin alterius quoque sit expers. Ratio præsto est. Animalia vel generant, vel non: veluti quæ in mulorum genere sterilia censentur. Hoc ita dico, propterea quòd apud Aristotelem, Muli videntur aliquibus in terris gignere. Id apud nos pro monstro habetur: quemadmodum & in Assyria Meministis quæ narrat Herodotus in prodigio futuræ captiuitatis Babyloniæ.

Quæ generant, generant in seipsis, aut in alio. Si in alio, mascula sunt. Necesse igitur est, habere fœminam. Si in seipsis, fœminæ sũt: cuiusmodi legimus ex Aristotele Channam, & Erythinum. Altera classis non gignentium, iucundissimã habet intellectionem. Adhuc enim modum digeremus: Quædam neque gignere neque gigni: vt Ricinos. Quinetiam differentiam hanc quibusdam in speciebus indifferentem esse, vt in Soricibus. Repentè nanque natos, æquè citò aboleri: felici voce Aristotelica. Vocat enim πεχυταίαν. Id autem per accidens (vt dicere consueuimus) euenire. Etenim si viuant, tametsi non genitos, gignere tamen. Tum diuertemus ad eorum historiam, quæ neque generant, neque non generant. Purpuræ nanque, etsi non coeunt, edunt nihilosecius ex se fœtum similem sibi: quippe saliuam certa in loca demittunt, vnde oriantur Purpurillæ. Apponemus & illa. Quædam gigni, neque tamen gignere. Hoc & patet in mulis, vti dicebamus, in quibus vterque sexus est: & in insectis quibusdam, apud Aristotelem, in quibus agnoscitur sexus nullus. De Apibus verum si arbitremur quod à Virgilio atque aliis proditum est, referantur ad eam partem quæ de Purpuris statuebat. Illud verò partitionis membrum nimis supinè à superioribus distinctum est: Quædam non moueri. Nam suprà dicebat, appetitu carere plantam, quia sensum haberet nullum ideóque nec motum. Hac lege, si sunt animalia quæ non mouentur: ea sensum quoque nullum habent. Non ergo per sensum à plantis distinguentur. Hem, inquit Minutius: Tum tu non magis hunc impugnas, quàm omnes nos. Hoc inquit ille, mihimet ipse gratum feci, cùm te commoui, qui ad vitandos inferendósque ictus tam semper paratus es.

At si in memoria habes, quæ de naturæ gradibus narrabamus, lenius feras hoc: Consilii motum in homine: Brutæ voluntatis in pe-

core: Vtrunque perfectè localem: Simplicem in elementis, compositum in proximis ex graui & leui mistis: vt in lapide. In plantis motum esse additum, incrementi scilicet. Inter hæc esse ostreacea quædam, quæ partim mouerentur, partim manerent immota. Atque in his gradus. Moueri totos pectines, vibratione, ac saltu: ex quibus maximos ex isto vestro Oceano mensis appositos hesternis mirabamur: ab Aremoricis, vt audio, Barenas appellatos. Ostreas, non totas. Vrticas hærentes, dilatatione sola. Nihil Tethya. In hisce quoque speciebus modum quem omiseramus, intelligendum censeo. Hærentes saxis quædam sunt semper, quorum tamen pars flutans mouetur. Earum quædam à cautibus absoluunt sese, atque in pastum abeunt. Duæ harum species: esculentæ, & virosæ. Quibus de causis hoc quasi confinium quoddam, ac transitum naturarum appellabamus. Sic enim a lapide, qui non viuit, ad hominem, qui verè viuit, per bruta, quæ imperfectius viuunt, commeamus. Haud tamen intelligo, vitam intendi ac remitti: sed vitæ officia tum plura, tum meliora. Quapropter pro modo sensuū instrumenta data sunt: pro modo cognitionis, sensus. Iccirco à planta ad hominem egrediare per sensum tactus. Quem obscurum in Tethyis suspiceris potius quàm deprehendas: quoniam proximè plantarum naturam sunt. At quibus digressus in Vrticam hærentem, inde in Liberam, tum abeas per alia animantium genera, duce motu, atque auspice huiuscemodi contemplationis. Tum Minutius, Omnia tu quidem rectè & exactè, Non enim os istud, alioqui diuinum, sed Natura ipsa loquuta videtur esse mihi. Sed ad reliqua. Quæ dicit, sibi dissimilem fœtum ferre, non vno modo sunt à natura condita. Nā aut perstat dissimilis, velut Apuæ aut nō, sicut oua, & vermiculi. Sed vermiculi quidē in parentū formā restituūtur, vt Apes: quidā non itē. Ab iisdem nāque Apib⁹ tradūt, & Apes, & Fucos, & Reges oriri. Alia mutationis exēpla petenda ex historiis: in quib⁹ meminerimus, Bōbycum, Erucę, Papilionū, Chrysalidos. Alterum verò membrum inconsultius. non enim fuit is in Aristotelis perfectione exercitatus. ἀλλὰ, inquit, αὐξάνεται ἐκ τῶν γῆς ἢ δένδρων. Intelligit, Cossos, Lumbricos, Asellos, Porricidas. Verùm aliud est αὐξάνεσθαι, aliud γίνεσθαι. Hæ sanè differentiæ & ab Aristotele, & apud Galenum ex Platone seiunctæ sunt. Quædam enim ex lignis non gignuntur, quæ tamen ἐκ τῶν δένδρων αὐξάνονται. Quemadmodum auicularum genera ab eodē recensita Philosopho. Quineta Buffo ex Buffone ortus, terra vescitur. Vtar vulgato nomine, quod ne Latinum quidem putant quidam. Neque Græcis μυωξὸς, vt alii scripsere: Is enim Glis est Oppiano. Quibusdam aqua sola pro victu est: cuiusmodi Apuarum genus: quas Aquarellas ideò nonnulli vocant. Alia solo aëre, non exemplo Chamæleonis: iniectis enim vescitur: sed quadrupedis Indici, quem Canem leuem nominant: & auis, quam dicunt Manucodiatam. Nonnulla vorant sabulum, vt Anseres. Qua in natura vobis mirum narrare possum. Perdices in ea parte Vasconiæ, cuius ager sabulosus est, esitaui. Offensi sunt dentes inter mandendum, lapillorum duritia. Primùm ibi cum misero coquo putata est ratio eius operæ, non sine iurgio. Ille negare. Atque vt innocentiam securiorem fecerat sui conscia sedulitas, poposcit alam, ac momordit. Illico tantundem causatus, sectam intus ostendit lucidissimis arenæ grumulis differtam. Postridie narraui ordine, quasi miraculum amicis. Quos inter Regulus quidam aucupii studiosus: Quid mirum, inquit, si in sabuletis victitās auis, sui sibi refert primordia? Vbi factæ sementes sunt, inops sapuli aliò se confert perdix. Proinde sues secuta sub suberibus, aut ilicibus glandis, aut Acyli micas, quæ ex illorum cadunt ore, sabulo obductas vorat. Hæc vt vera sunt, ac propterea diluunt quæstionem illam, non continuò tollunt alteram. Quis enim non quærat, quibus meatibus milio grandiores lapilli subire possint, atque à iecore in membrorum angustias penetrare? præsertim cùm tam compacta carne sit auis illa. Elephantes verò etiam lapides vorare scriptum est in historiis. Sunt quæ aluntur limo: quo in censu Mugiles ponuntur. Stercora sues, anates, canes appetunt. Ferrum concoquit Struthius Arabs: cui Græci ineptè Cameli cognomen addidere. Licuit illis hoc tam bellè quàm ex naturæ legibus Vrsis, quas in cælo essent collocaturi, caudas adhibere. Aliquibus semina pro cibo sunt: vt auicularum compluribus. Aliis fructus, vt Gliribus, & Sciuris: Frondes, vt Capris: Herbis pascuntur pecudes. Radices erodunt Talpæ, Sues eruunt: vnde & cognomen Panis-porcini. Ligna absumunt Tineæ: Carne aluntur Leones: Piscibus Ardolæ: Salsamentis Polypi: Scarus Thymo: Phycis Alga. Non desunt, quæ sui generis hostes inuentæ sint animantes: contrà quàm obseruatum fuerat ab Aristotele. Esu mutuo victitare Lucios à nobis deprehensum est: qui minusculos in maiorum ventre vidimus. Quare neque rectè, neque exactè, neque suo loco, vt Philosophum decuit, docuit nos. Tum æquè sinistris auibus ductus est ad quærendum, in media plantarum historia, Quid esset animalis animæ principium. At hoc pertinet ad illam primæ Philosophiæ partem, quæ cognoscit de omnibus omnium rerum principiis. Sanè animæ essentia in anima est. Quorsum igitur illa verba? ἡ ἀρχὴ ἐν ψυχῇ. Est ne principii principiū? An hîc quærit, τὸ ὅθεν ἐστὶ, καὶ ἀπὸ γίνεται τὸ ὂν ἐξ. Ergo, ψυχῆς, debuit: non autē ἐν ψυχῇ. Verùm quid tibi dari vis, ἀντικρὺς narrato?

Cum

Cum tamen ne inter primos quidem Philosophos satis constet: quis sit formarum dator, aut vnde proficiscantur: ἐκεῖνον ἐκμαγείου depromantur illæ. Non enim facilis patere videtur ingeniis humanis aditus ad huiusce sacrarii penetralia. Adeò verò exagitati sunt sapientes, vt Deum quendam (loquar illorum more) sub alterum crearit Auicena tuus ille Scaliger: cuius Dei tum beneficio factæ, tum officio datæ formæ reciperentur in materiam. Quam opinionem cùm rideant docti: quomodo præceptoris illius tui, ac potius numinis tuebere dignitatem? Ecce verò, inquam, constantem animum. Autorem modò improbabas, qui hic ineptiat alieno, & loco, & tempore: te non respicis, eandem in arenam qui me voces. Reuiserim Timæum tamen: vno te vt absoluam verbo: & simul æquè Platonem proponam irridendum. Ibi Dii quidam è minoribus ordinibus, acceptam primo ab opifice animam, detornato ab sese amiciunt corpore. Verùm hæc hic deponamus, deintegro, vbi voles, resumpturi. Nunc iam reuertor, inquit ille, postquam te perterrefeci. Ait hic noster, Animæ principium esse Animal nobile, quod ambit cælos, Solem, sidera, & planetas. Quasi verò non omnium rerum principium illud sit. Sunt ea, quæ sunt, quia ipsum est. Proinde sapienter Trimegistus: Vnum omnia esse, & omnia vnum. A quo Parmenides acceptum cùm reliquisset indiscussum, præbuit occasionem vobis Peripateticis deambulandi. Est autem principium eiusmodi: vt, tametsi eius aliquid simus, ex eo tamen nihil sit sumptum. Mira sanè res. Nanque de nihilo cuncta qui crearit, propter infinitam potentiam, à sese ipso attribuit, quod foret nostrum, propter infinitam bonitatem: nihil sibi dempsit, ob infinitam sapientiam. Neque enim potuit sibi deesse: qui & nobis adesse voluit, & nõ quiuit non superesse. Quippe immortalis ipse cùm sit, nulla capitur materia. Si non capitur: in partes non secatur. Verùm, vt solemus dicere, mirum hoc mare est: cuius æstu, vel nolentes rapimur. Et Iamblichi auram illam prosperam habebamus, qua hunc secundiorem cursum teneremus. Is de animæ nostræ loquens principiis: Intellectus, inquit, diuinus dat esse animæ nostræ illa ipsa intellectione, quàm sibi habet essentialem. Quare animæ ipsius esse quoddam, sit propensio naturæ eius ad intelligendum Deum. Si enim Deus, Deique à Deo intellecti essentia vnum est, & nihil aliud quàm Deus: atque ea quidem reflectio fiat sine motu, loco, tempore nostrúmque esse sit per eam intellectionem: tandiu actu erimus, quandiu Deum intelligemus. Anima verò plantæ, quia inferior est, non habet hoc esse per intellectionem suam ab intellectione Dei, sed per essentiam ab essentia. Non solam verò essentiam vegetabilem. Quo in loco videtis, secundariæ operæ precium excedere totius primarii propositi æstimationem. Iste verò Deum animal appellauit: tametsi neque solus, neque primus. Mundi quidem dicit animam & Proclus & Plotinus Deum, ex Platone. Animal ergo Mundus, non Deus: vt est apud Iãblichum & Aristotelem secundum placita Pythagoreorum. Zeno quoque definiuit Deũ, animal immortale, beatum: sic & Epicurus. quanquam alia ratione statuunt animal. Is enim ordo: Deus summus: Dii secundarii: vt tu Ferreri solitus es iocosè dicere. quasi panes aut lora. Tum Dæmones, Heroes, intellectus humanus, anima humana. Quamobrem nomen animalis à superioribus segregant. In septimo, & octauo Physicorum, & in duodecimo primæ Philosophię hoc est disputatũ: Sítne prima intelligentia Deus, in alia supra illam, cuius è nutu, & hæc & aliæ pendeant. Quæ sint in opere iussu eius: cuius operis illa expers atque immunis. Vnde non est verum quod ait Auerrois aduersus Aboali: primum Philosophum accipere à naturali, Deum esse. Si enim Deus aliud est, à primi orbis motore, neutiquam per motum cognouit naturalis, Deum, sed motorem primum primi orbis. Nam postea velle Dei substantiam atque vim perscrutari, nequaquam interest eius cuius intellectio motus finibus præscripta est. Ad ipsum verò Deum nullo gradu naturali potest ascendere quispiam. Tanto minus erit animal, siquidem ambit, atque capit vniuersa, tum animata, tum animantia, tum hac vtraque natura carentia. Sic enim accipio vocem hanc, animans, actiuè nunc, longè prudentius, quàm Romanum forum totius ignarum Philosophiæ. Qui verò Deum dicat animal, ei cælum attribuat pro corpore: sine quo non possit esse principium. At ipsius quoque cæli principium est. Omnino verò si primum mouens in primo mobili sit Deus, stultè nimis vnum illi officium attribuere. Seneca verò nihilo maiore sapientia loquutus est. Animum, inquit, constat animal esse. Audite verò improbam probationem. Addit enim hæc: Cum ipse efficiat, vt simus animalia. Scriptum est hoc, si rectè memini, in libri vicesimi epistolarum vestibulo. Id quod cum cæteris quibusdam, vellem reticuisset. Cùm verò vnius rei naturalis principia multa sint: qui dixit, vnum principium esse Deum, debuit apponere, primum. Hac prudentia Galenus vsus est in tertio de locis, Neruorum principium cùm diceret cerebrum, addidit, primum. Propter eos scilicet neruos, quorum principium videtur esse spinalis medulla. Et Aristotelici principium ipsum dicũt: sed non primũ, quippe cor. Ita Proclus ille diuinus, ac verè magniloquus, Principium quidem primum omnium rerum statuit Deum, idque ex Timæo. Deinde ex eodem, principia alia

media. In Alcibiade primo dæmonas ipsos: quorum opera atque rectione mortalia nostra hæc eas affectiones nanciscantur, vt inde & plantę & animalia consequantur essentias suas. Plato verò, & Platonici omnes à principe Deo intellectualem animam conditam volunt. A recentioribus verò Diis, quos equidem ludens aliquando vocabam Deunculos, creatam irrationalem. Quibus legibus eorum opus arbitremur esse plantas ipsas. Nam Deos cælestes, igneos, aëreos, aqueos, terrestres fingebant. Hos postremos etiam nunc agnoscit Germania, & peculiari designat nomine: Ego verò in Platonicorum fabulis etiam, quos nolo dicere, aliquot inuenio. Atque vt vos hilarius accipiam tot è salebris egredientes, valde metuo, ne plus Deorum ab hisce Platonicis pictoribus effictum sit, quàm hominum ipsi vnquam Dii fecerint. Nostri nanque generis, si verus homo quæratur, infrequentiam, ne dicam vastitatem, videtis. Illud verò interpretisne sit, an authoris, equidem ambigo: ait enim, ἀκινῆ δέ. Quid enim est, animal quod stellas circumit. An Aristoteles præter stelliferum cælum, aliud agnouit superius? Nullum ille sanè. An verò si Deum intelligit, Deo motum circuitionis attribuere ausus est? An author verus, ἀκίνητον scripsit: monachus iste, αὐτοκινητόν? An Deus supra cælos est: subter eos non est? At illud cęlum si creauit animam, corruptibilis ea fuerit necessariò. Neque enim motu quicquam fit, quin idem sit corruptibile. Solus ille opifex immaterialis incorruptibilia fecit, similia sui, quæ voluit voluntate sola sua mouens, non motus: non motu vsus, qui motionis momentũ esset ipse: non qui motus ipsius assessor quasi quidam existeret. Rectius Pythagoras, animam esse ab ætheris substantia auulsam. Facit enim sic authorem Deum: non rectè tamen à finito aufert portionem sine illius detrimento. Et profectò qui cælum fecit, necesse est, ex nihilo fecisse: proinde animam quoque indidem, non è cæli parte fecisse decuit. In Timæo, Mundum gignit Deus, & animam Mundi. Vt iam ne Deus quidem, id quod aliqui ex ea familia dictitabant, mundi sit anima. Tum anima illa Deos ex igne generat: & Deos quasi ascriptitios. Dii verò Ideas animarum, quibus constant animalia: quas animas ab anima Mundi acceptas, quemadmodum dicebamus, obsepiunt corporis amictu. Omnia verò ex se gignere dixit idem in decimo de Repub. miris profectò verbis, ὁ θεὸς, inquit, ἑαυτὸν ἐργάζεται. Ac si dicam: seipsum quasi diducit in opera sua. Itaque inter hæc verba tam diuina horror me occupat. Inueni enim in Epinomide eas leges veritatis: vt is qui scripserit, potius à nobis intelligi, quàm ea ipse sine nobis intelligere potuisse videatur. Neque enim ducem animi sui habuit, quẽ nos habemus Dominum IESVM CHRISTVM. Quæ verba, viri pii, rogo atque obsecro, pro vestra pietate, attentiore animo audiatis. Ea nanque sunt, quæ inexplebiles istas mentes vestras affatim saturare queant. Audite verò. ξυνεπηνοῦν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάντων θειότατος ὁρατόν. Quis non Ioannem loqui putet? Nónne indidem, vnde & ille illa ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, è cælo videtur rapuisse? Ad hæc Minutius: Diuinũ equidem vtrunque semper existimaui, & Platonem & Aristotelem. Illum tamen quæ inuenisset, autoritate sola, tanquam bonum virum: hunc nihil sine ratione, quasi acerrimum iudicẽ statuisse. Cùm igitur eorum libros lego, vtriusque ab vtroque scriptos arbitrari libet: vnus enim spiritus & sapientiæ, & veritatis: alter pictor, alter compositor: ille ad apparatum, hic ad pugnam: incitat ille animum, hic explet. Vtriusque sum equidem, sed ita, vt in opinione hominum, si qua est super illorum oraculis controuersia, si sit alter deferendus, sciam quid facturus sim. Alter enim est naturæ lingua: alter altera natura, sed eloquentissima. Ad quæ Baiulius. Haud miror istæc ego verba tua. Iampridem exploratum mihi fuit, non solùm veterum authoritate, sed etiam exemplo tui, transformatum τὸ φιλοῦν εἰς τὸ φιλούμενον. Id quod & ab eorum altero scriptum est, & acceptum ab eo, quem admirabatur ille, præceptore. Sapientiæ istius initium fuit contemplatio, non sine admiratione. Deinde cognitionis firmitas ex recepta persuasione. A quibus amor ipse creatus est: qui te & ad illorum induxit laudes, & continet officio imitationis. Sic est in Epinomide: ἀρχὴ μὲν ἀδικίας πρώτη ἡ συνουσία, ἔπειτα δὲ ἔρωτι ἔσχατον τῶν καταπαιδευθῆν. Et addidit illa magnifica verba, quorum equidem succum Persarum regum delitiis vniuersis antepono: ὀχούμενος ἀεὶ δ' ὄντως, ἀπεχέσθαι τὸ διάξειν τὸν βίον. Sed ad inceptum: tametsi piget ad ineptias. Mirum verò, si liber hic sit Aristotelis, cuius autor inter olera venatur animæ principium: cùm in libris de anima, ne verbum quidem. Iste verò vester (sic enim iam vos affectos video) vellicator appellat, ἀφυῆ: vocabulo quidem vulgi auribus apto, verùm apud sapientes impio. non enim vnquam natum fuit illud animal. In historiis & rhetoricis à Philosopho declaratum est, γενναῖον esse quod sui generis naturam seruat. Quo pacto dicatur etiam Asinus generosus: vt ex Aruernis, Arcadibus, Aegyptiis, Reatinis: εὐγενὴς autem, quod bono sit genere prognatum.

Quale sit igitur hoc aliarum rerum principium, quod ipsum habuerit pricipiũ ante se sui? quippe vnde ortũ sit. Planetas ab astrorũ secreuit appellatione, vt illa fixa intelligeret. Sic placuit antiquis eos nuncupare, non ab errore, vt Plato calumniatur, & obtrectat Cicero sequutus illum: sed ab illo vario digressu, quo abscedunt

cedunt à linea media signiferi. Quo in spatio cùm sol nunquam visus sit, ab huius constantia palantes illi obseruati nomen hinc inuenerunt: Luna, quæ frequentius ab ea linea discurreret, quare non inuenit? An quia lux prius, quàm motus sese ostendit pastoribus: vnde in vrbes, ac postea in scholas nominũ visus inuectus est? At tametsi lux ea mutuatitia est: adeò vt etiam à priscis Philosophis dicta fuerit ψευδώνυμον gratum tamen eius nominis ab iis illi factam puto, quorum opera etiam in tenebris vteretur. Cuiusmodi pastores, & nautæ sunt, atque viatores. Gratus profectò animus, atque officiosus eorum, qui corpus suapte natura parũ, aut nihil, alieno beneficio nunquã totum: prouidentiæ legibus aliquando etiam totum non luceret, luminis effectu, ac designatione dignati sunt: meritis alterius temporis pensantes naturale detrimentum. Videamus verò præterea, quibus verbis βραδύνει noster hic Philosophus. τὸ ἀπὸ τῆς ἐσφιγμένης ἐξωτικῆς ἀμφιβολίας. Quid hoc ad nos, quærẽtes animæ principium? Nam etiam si Sol aptus natus esset ad excipiẽdas impressiones: si Deus est animæ principium, non iccirco animæ principium mutabitur. Quid verò sibi quærat ex illa voce, ἀμφιβολίας, haud sanè queo percipere. An id apposuit, quasi de Sole, ac cælo nihil dubitetur? De motibúsne? an de numero? an de materia? Quod ad numerũ attinet, vnum addidit Aristotelicis Ptolemæus. Huic insuper vnum Thebith. Nunc contrà inuenti sunt, qui sublatis epicyclis motum seruari contendunt. De motu verò quid dicam? Fabricati sunt in Germania nuper cõpedes Soli. Quin ei addita sarcina, qua in citeriorem regionem sui cæli eius corpus detraxerunt. Nec desunt qui minentur, extra totum signiferum Planetarum omnium futuram diuagationem illam. Proinde minoris Vrsæ postremum sidus applicaturum sese verticis puncto, à quo nunc abest aliquot partibus. Ergo nihilosecius πλάνητες erunt illæ quoque stellę, quas fixas & ἐνδεδεμένας vocat Aristoteles. Pręsertim cùm sit nullum sidus, quod non alicui cælesti globo non sit infixum. De materia verò tum vetus, tum sublimis quæstio est. Quidam negarant omnino materiam vllam inesse cælo: esse enim illam subiectum corruptionis. Cælum esse incorruptibile. Hoc Peripatetici. Theologi quidam nostri, materiam propterea subiecerunt: quia cælum aliquando corrumpetur. maximo hi errore. Non sanè corrumpetur superinducta forma alia naturali: non enim habet contrarium: sed ab opifice Opt. Max. supra extráque naturæ leges omnes ita soluetur, vt nihil eius quod nũc est, futurũ sit reliquum. Nam cuiusmodi flammam illam? Vnde? Nónne illius nutu omnia? Taceant igitur istorum mortales argutiæ. Peripatetici verò illi, præceptori faciunt iniuriam. Materiam enim ponit in cælo Philosophus propter quantitatem, figuram, loci mutationem. Non enim materia subiectum est corruptionis, nisi cùm est sub corruptibilibus formis naturalibus: à quibus fluunt accidentia quæ habent contrarium, vel contraria, posita sub differẽtiis item contrariis. Cælũ verò est extra omne prædicamẽtum, & à nostratibus substantiis distat plusquam genere. Quid? si nostra hæc, & cælestia non sunt sub eodem genere: quomodo igitur vna erit materia prima communis his & illis? Iccirco Auerrois in libro de substantia orbis, pinxit suam sententiam nominibus, quibus nulla ratione res ipsæ respondere possunt. Ait, non esse materiam, sed corpus. Quasi dicat, vt ioco ponam rem ante oculos, panis est sine farina. Quare longè tutius alii materiam statuunt, sed ab hac inferiore diuersam. Sic Iamblichus admirabili potius quàm verisimili vtitur oratione: In cælo materiam, aut nullam, aut, si ex hac nostrati constat, adeò illam immutatam, vt effecta sit forma. Cælum enim, quod videmus, materiam formalem esse: sicuti cõtrà, formam quæ in rebus sit inferioribus, factam materialem. Ita si libeat, ei Latinè gratum facere, duo finges verba: Formascere materiam ibi: apud nos formam materiascere. Cæterùm qui formidant materiæ vilitate futurum vt sordescat forma cæli, in pauca intuentur. Longè nanque nobilior est hominis intellectus quàm cęlestis corporis forma: si (quod & verum est) neque informatur cælum ab intelligentia, & humanũ corpus informatur ab intellectu. Non igitur oportet materias absque necessitate multiplicari. & quod argumentum, ex Aristotelis sententia, reliquum est: quæcunque communem habent materiam, communem quoque habẽt naturam ad mutuam actionem ac passionem: ac propterea cęlum, si eandem cum igni contiguo materiam possidet, ab eo consumptum iri: hoc, inquam, argumentũ iam deletum est. Non enim habet ignis qualitates cælestibus qualitatibus vel contrarias vel nobiliores. Huc abduxit ab agris barbari huius ambiguitas, siue ἀμφιβολία. Quam si quis vestrûm quærat, cur ἐσφιγμένην siue coercitam, dixerit: respondebo me nescire. Sequuntur verò illa, ἃ καὶ ἀπαθῆ εἶναι. Nimis sanè laxè loquitur Herbarius: non pati illa corpora. Nam sanè in natura non quiduis quoduis patitur. Non patitur ignis putrefactionem. Non patiuntur formæ, diuisionem, non intensionẽ, non motum localem. Omnino verò nihil est quod pati possit (auribus honor sit) annihilationem. Non igitur illa corpora, nihil horum quicquam patiuntur? Nónne mouentur ipsa: atque ab alio quidem? Aiunt enim omnes rotatrices mentes illas sola sui intellectione gyro agitare orbes suos. Plus igitur patiuntur, quàm gleba cùm descendit. Habet enim gleba in se suiipsius imperium. Quippe si mouetur, etiam mouet hoc quod mouetur. Et illud est controuersum. Quandoquidem ple-

nluniis noctes sub Canicula sunt æstuosiores: quæritur, an Luna sic à Sole calefiat, quemadmodum illustratur. Nam quòd calorem exceptum reflectat terris, videtur eo prius affici ipsa, quàm nos afficere. Hoc alibi discussum est. De obscuratione verò quis dubitat? Quis id non dicat pati, quod recipit illud quo carebat: à quo tollitur illud quod habebat? Iccirco Proclus eum additamento loquutus est: Aitenim ἀπαθῆ ἀπὸ τῶν μετεώρων: id est eorum affectuum expertia, à quibus elementa, atque imprimis aër patitur. Quin cælestes animi cùm Deum intelligũt, perficiuntur. Ac tametsi non mutantur, quia perpetuant æqualiter intellectionem, propterea tamen quòd aliunde accipiunt vnde dependent, dicuntur ab eo sic affici. Sed videte quæso confirmationem: ἡ γὰρ αἴσθησις τῶν αἰσθανομένων πάθος ἐστί. Sunt igitur ἀπαθῆ, quia sensus est rerum sentientium passio. At enimuero πάθος, non est solius sensus. Quare probatio inanis est. non sentit: ergo non patitur. non est homo: igitur non est animal. Sed post tam prolixam errationem ad signa reuertamur. Antequam isthuc procedis, inquit Ferrerius, tantò minus assentiaris interpreti meo, qui αἰσθανομένων, cognoscentium, vertit: neque ex fide, neque ex re. Non enim fecit rem meliorẽ: & corrupit fidem. Neque id sonat Græca vox: & angustiore loco versatur, quàm si à sensu argumẽtetur. Affectio nanque cognitionis in paucioribus est, quàm sensus. Quanquã si Cælum animal est: imperiti aut inconsulti hominis esse dicam opinionem, quæ ab ipso auferat intellectum. Bene, inquit, habet, Baiulius. Rectè tu castigas hominis temeritatem.
« sed promoueamus. Sciendũ, inquit, quòd plan-
« tæ ex seipsis non habent motum. Quippe ter-
« ræ impactæ sunt: At terra immobilis. Nunc à motu repetit argumentum, quo distinguat eas ab animalibus. Verùm modestius accipiendũ quod dicit κίνησιν. Ponit enim pro mutatione totius loci. Nam sanè aliquot animalia, terræ aut saxis adhærescunt. De Pinna aliquid est in historiis: de Vrtica satis patet. Qua de re ita modum statuemus, τὴν ὅλην κίνησιν. Hæc tametsi μόνιμα καὶ στάσιμα dicuntur ab Academicis, atque Peripateticis, motum tamen habent partium. Diffundit Vrtica crines, quos item cõtrahit in cirros. Aperit Ostrea tuguriolum ad capsæ modũ. Quæ verò subdit, piget iam & refellere, & referre. Etenĩ corrupta sũt, barbara sũt, repetita sunt. Suprà nãque de vita & sẽsu, item dixerat. Verùm quod mox ponit, Animalium vitæ causam sensum esse, non est omittendum. Nemo enim vel mediocriter sapiens dicere audeat: id quod est consequẽs, esse causam antecedentis. Sanè vita est, actus animæ in corpore instrumentato, naturali. Si monstrosum verbum videatur: ne armamentarium quidem, neque corporatum admittatur. Instructum, dixissem, vt apud Iurecõsultos: sed ambigua vox erat. Is igitur actus, quanquam est eadem in anima cum actu sentiendi coniunctus, prior tamen est: quippe vis viuificandi. At hanc omnẽ sensum antecedere, patet ex ipsa substantiarum seiunctione. Datur enim vita sine sensu. quare & citra sensum. Illud quoque sapientis auribus indignum puto, Sensum facere διάκρισιν μόνον ζωῆς καὶ θανάτου. Omitto barbarum, qui μόνον pro μεταξὺ, non semel. Omitto defectum articulorum: quæ res adducit ipsum in suspicionem, vt dicebam, semilatinum quempiam fuisse, non natione, quam irridet, sed infantia qua ridẽdus est. Rem putemus ipsam, non solùm prauam, sed etiam sibiipsi aduersantem. Nanque si sensus facit, vt discernamus à morte vitam: nullum viuens erit, quin idem sit sentiens. Hoc iam & per se falsum est, & contrà quàm profitetur. Sic enim bis aduersatur sibi. Plantis assignabat: ergo etiam nunc vitam. Sensum plantis afferebat: ergo nunc etiam vitam. Cælum viuens est: igitur & auditum tribuat, & cæteros sensus. Vt non temerè ridiculus ille Dus suis coquinariis, atque prostibularis sacrificiorum nidorem exprobrarit. Si ergo sentit cælum: patietur etiam. At hoc negabat. Hîc cum Minutius surrexisset, Pupugisti nos, inquit, Baiuli. Aut doce nos, aut dedoce. Quid isthuc? inquit subridens ille. Sensus, inquit Minutius, non est cum animali (vt loquuntur) conuertibile? Missa faciamus, respondit Baiulius, quæ Pythagoras, & ab eo Plato, in Atlantico: Etiam in brutis inesse animam rationalem, qua non vtantur, propter corporis ineptitudinem. Sed hoc, quod quæris, est & non est. Animal enim haud vniuocè dicitur: si cælum animal est. Nempe non eodem modo, quo tu: Sicuti dicebatur, extra omne prædicamentum. At quare sensu non eget animal cæleste? Propterea quòd intelligit sine phantasmatibus, quæ, si per vos licet, Latinè dicemus imaginacula. Et mens illa, quæ globum suum perpetuis rotat gyris, alia ipsum informat ratione, quàm te tuus intellectus. Neque enim ad eius motũ mouetur ipsa, vel per se, vel per accidens. Proinde tu vel sede, vel quære amplius. Sedebo, inquit ille, iam. Nullo nanque modo efficacius iubere potes quam sic: cùm à me causam, propter quam surrexerim, sustulisti. Sed perge obsecro. Facerem perlibenter, inquit ille. Verùm magnopere vereor, ne nunc mihi surgendum sit. Ea nanque obiiciuntur impedimenta nobis: quibus velocissimus quisque cursus inhiberi queat.
Cælum, inquit, cùm habeat meliorem consti- «
tutionem, & digniorem, quàm hæc nostra sit «
habitatio, ab his longè dissitum fuit. Oportet «
igitur & perfectum, & diminutum animal ali- «
quid habere commune. Hoc autem est vitæ fi- «
nis. Huius ergo priuatione, à vocibus his ab- «
stineamus, necesse est: Scilicet non dari me- «
dium. nam vita medium est. Etenim inanima- «
tum neque habet animã, neque ipsius partem «
vllam

vllam. At planta non est ex iis quę carent anima: propterea quòd animæ pars inest quędam. Non tamen animal est, quippe nullus in ea sensus. Sed abscedit à vita in non vitam paulisper: quemadmodũ & singularia. Hæc iste sic. Quę quoniam, vt potui, Latina feci, vehementer aueo scire, quantum distẽt ab interpretis tui, vel diligentia, vel dexteritate, vel felicitate. Tum Augerius ad se conuerso respondit ita, Quod tu constitutionem, hic functionem. puto Gręcè scriptum, διοίκησιν, sicut & suprà. Vtrunque tolerabile. Tuum plus explet veritatem: hoc magis exprimit Authoris fidem. Est enim διοίκησις, quod οἰκονομία. Ab officii tamen nobilitate nõ assignatur à natura locus rebus vel inferior, vel superior. Tametsi aliter alicubi Philosopho videatur. Exempla sunt inter dissimilia genera non pauca: Aurum, ac gemmæ non nisi subter terram. Videamus quot minus pretiosa superficiem teneant. Sic in diuersis substãtiis homo nobilior, quàm ignis in sua sphęra. Ex iisdem quoque naturis species ad nostrã sententiam confirmandam, multæ sese exhibent. Saturno longè præstantior est Sol: cuius nobilitati cedunt non pauca sidera primi cæli. Quapropter Leucippus fortasse statuebat ei globũ in loco vltimo: sicuti Lunã citimam agnoscebat. Peius cõsuluit, cùm ita scripsit: quia mediũ nõ est. Nónne est Græcè scriptũ sic, ὅτι μέσον οὐκ ἔστι. Quod cùm Baiulius annuisset: pessimè, inquit. Nam Latinè cõiunctio illa causam reddit: Gręcum verò ὅτι, hic adiunctiuũ est: φαμὶ ὅτι οὐ καλῶς ἑρμηνεύεται. Hoc etiam pueri non nesciunt. Itaque per infinitum rectè tu. Idem verò est, ὅτι, hic, quod τό. Illud scilicet totum μέσον οὐκ ἔστι non est admittendum. Quod verò paulisper dixisti tu, si apud Græcum est κατὰ βραχὺ, parumper dicerem potius, aut modicè: nam hîc malè, paulatim. Non enim cuiusquam essentia in motu est: At paulatim motum denotat. Paulisper verò fortasse extra tempus nõ inuenerim. Arridet admodum mihi tua diligẽtia, Baiulius inquit. Neque tu abscedis à tuo ingenio, neque ego ab isto iudicio. Arabica verò pigmenta verbis illis olet, τῷ πνεύματι σεμνῶς δεῖ· ἐπειδὴ τις ἀποχωρεῖ τῆς τοιούτων ἐνεργειῶν, ὅτι οὐκ ἔστι μέσον. Et profectò ab his vocibus haudquaquam discedẽdum: probæ nanque sunt. & Atticæ: sed à complexu vocabulorum, si damnat sententiam. Rem tamen ipsam expendamus. Supra cùm è re negasset, inter viuens, & non viuens medium constitui: nunc sibi visus subtilius atque acutius sapere, si seipse de priori sententia deturbaret. Ait ergo, dari medium: atque ita proponit, Cælo, nobísque esse commune quiddam: propterea quòd vtrunque, tum Cęlum, tum Homo, dicatur animal: & vtrique sit idẽ finis, vita scilicet. Quare cum status hominis cęli perfectione sit inferior: ita crit plãtę constitutio minor perfectione nostra. Iccirco ex eorũ natura & ratione egredietur quibus attribuitur vita. Ad quem modũ, nisi fallor, concludit: inueniri mediũ inter viuens, & non viuens. Verùm nemo vnquam tam plenis verbis sententiam dixit inaniorem. Examinemus ergo, præceptoris illius nostri more, verba ipsa. Nam quid est medium: aut quótnam dicitur modis? Est, quod inter extrema duo situm intelligimus.

Accipio nunc extrema, respectum habens ad illum. Siquidem ipsa quoque ne extrema sint, euenire potest. Hæc definitio: modi hi. Medium mathematicum, quod nihil extremorum est. Quale punctum æquè distans à circularis ambitu lineæ. Proximæ ac similis naturæ medium morale: cuius neque partem capiunt extrema, neque partibus extrema capiuntur. Medium naturale mobilium: aut à quo, vt leuis: aut ad quod, vt grauis: aut circa quod, vt eius substãtiæ, quæ quatuor elementorum ratione, quinta olim dicebatur: à nobis hîc, duorum mobilium ordine, tertia si per vos licet, appellabitur. Medium aliud, quod est eiusdem generis cum extremis, velut tepidum. Perspiciamus ergo, qua natura duce, sit hîc medium inter habitum & priuationem constitutum. Ac sunto, more veterum, in numeris positæ rationes. Decem, in quibus Cælum. Quinque, in quibus Homo. Quatuor, in quibus pecus. Tria, in quibus planta. Nullo modo possit accipi pro medio ternarius inter denarium, & quinarium. Quòd si respicias ad perfectionem: qui etiam medii modus quidam à gradibus designatur, ne sic quidem dici queat, vt inter vitam cælestem incorruptibilem, & animalis vitam sensitiuam, medium statuatur. Potius nanque inter cælum & plantam, medium sit animal. Prudentiùs profectò dici ab eo potuisset: inter animal & lapidem, mediam dari plantam. De cælo verò mentionem faceret nullam. Hæc in summa sic se habent: nunc particulatim sensa ipsa capiamus. Ait cælum abesse ab imperfectione nostra, propter locum: si sic διοίκησιν interpretemur, At è contrario dicam verius, datum ei locum potius, vt abesset. Locus enim locati finis est: & eius causa comparatur & natura. Quid? Ne sic quidem. Non tam vt abesset, quàm vt ibi esset. Alioquin & locus, & situs illius esset cum hoc nostro, vt vsitatè loquar, correlatiuus. Quod quare non liceat Lyceo: si licere sibi voluit Romanum forum, Conreũ, & Conturorem. At enim verò inter illius loci nobilitatem, & imæ nostrę regionis humilitatem nulla est proportio, nisi, vt loquuntur, æquiuoca. Quòd si Augerii sententię, fidelior enim est, hæreamus, vt διοίκησις sit gubernatio: ne ea quidẽ causa fuerit illius collocationis. Nam pręter tuas, Augeri, subtilissimas rationes, illa quoque dissuadet. Non enim à superioribus cælis gubernantur inferiores. Et iocosè dicam. Tenuis illius naturæ cælestis futurus fuisse videtur magis pe-

culiaris ascensus, quàm descensus. Congener enim, cognatúsque illis aliqua ex parte Æther fauet huic opinioni: sed illud haud parum acutè per qualitates. Nam si qualitas eadem est, & in summo & in imo elemento, nihil ad locum differentia hæc: nihil locus ad hanc differentiam. At est in terra & in igne siccitas. Et in orbe nono ac decimo si non sunt sidera, maior vis inesse videtur in octauo ad multiplices œconomias, atque dispensationes: in quo & motus, vt in illis, & præterea lumen est. Tum si verum est quod aiunt: Terræ firmitatem comparatam, vt esset, circa quod cælestium versionũ motus haberent legitimas proportiones æqualitatum: terra esset aliquid illarum vertiginum, vt modestè loquar: ne obtundam, si causam dixero. Quanquã equidem hoc admodũ puerile cẽseo. Nihilo enim magis egent terrę stabilitatis illæ rotationes, vt moueãtur: quàm terra ipsa indiget pũcti illius medii, vt nõ moueatur. Nã etiã tellure amota, nihilo secius agitaretur gyris illis sẽpiternis cęlũ. Cuius motionis, vt etiã subtilius dicã, non est causa pũcti immobilitas, sed huiusmodi in loco motionis. Si enim esset alibi punctum, alibi quoque moueretur Cælum. Quin ne hic quidem obtorpeamus. Punctum illud nihil est: quomodo erit ergo causa existentis rei? Motus res est. Dico etiam plus: non esse punctum id principium vllo modo cælestis circinationis, quemadmodum nostrorum circulorum: sed è contrario, effectam puncti speciem in nostris intellectibus ex illa circuitione. Neutrum igitur illorũ verum est. Nam neque opus habet corpore stabili, neque super puncto, tanquam super immobili re, vertitur cælum. Sed de his satis. Deinde dicit, Oportere imperfectum, ac diminutum animal habere aliquid commune. Ego aliter sentio. Nihil esse rei æquiuocis commune. Alia ratione perfectum cælum est, quàm quo modo nos perfici possumus. Neque sic videtur inter nos conuenire, quemadmodum inter animal, & plantam: quando, sicuti iam dictum est, plusquam genere distamus. Post hæc declarat cõmune illud, σκοπὸν τῆς ζωῆς, i. vitæ finem: quasi vita propter aliquid aliud sit. At contrà, vita finis est generationis animatæ rei. Verborum ambitionem omittendam censeo, vt res ipsas colligamus. Nihil hæc illam impediet diligẽtiam, inquit Augerius. Et sub verbis res subiunt, vt dicebat Epicurus. Velim scire, quid hic sibi velit vox illa, σκοπός: quam tu finem, meus hic tutor, scopum. An habet Natura scopum? Videamus ergo quid significet. Gręcum verbum σκέπειν, primo suo significatu, nihil aliud quàm tegere denotauit. Periti sagittarii postquam intẽderunt, haud prius amittunt, quàm teli mucrone punctum obtexerint: cuius mucronis obiectu scilicet inobscurauerint puncti visionem. Idcirco ad eam primùm exercitationem deducta vox: atque inde ad mẽtis agitationem: vnde Sceptici dicti Pyrrhonii, qui & ζητητικοί, & ἐφεκτικοί, eãdem ob causam: quia sẽper essent in disquisitione, statuerent verò nihil. Poteśtne igitur ad naturæ functiones accommodari? O bone Deus, quàm iniquè comparatum est vt diuinitatem nostris decempedis metiamur! Quasi natura sit aliud, quàm Dei potestas ipsa. Quasi Deus sedeat ad teloneum, putétque cum institore suo rationes. Nec nos huius pudet ἐμπαίζειν? Sed ne quippiam κατατεμνόμενον, prosequamur ex vsu. Naturam opificem appellamus: quare, vt artifici, ita ei scopum attribuamus. Est autẽ scopus, opera siue officium: finis autem est, quod mouet artificem ad operam, & est operæ perfectio. Mouet quidem etiam opera opificem (quanquam potius ipsamet motus est) sed nõ primò, quia finis primò: non simpliciter, quia mouet propterea quòd mouetur. Idcirco finis etiam nomine donatus est scopus ab Aristotele. Duplicem nanque finem dicit, τὸ οὗ, καὶ τὸ ᾧ. Opera & scopus, est finis quo. Opus autem ipsum factũ, est finis, propter quem omnia sunt quę ante ipsum sunt. Idcirco Medici scopus & finis medius, est medicari: finis verus & vltimus, primùm mouens, est sanitas. Quod est naturæ quidem opus aliquando, sed non absque nobis: quandoque totum nobis acceptum fertur, vt luxati membri restitutio. Hæc ita dixi, quia multi ἐκ τῆς τέχνης κατασείσαντες, putant non esse finem medici sanitatem: quia non semper suum finem indipisceretur: ergo non esset ars. Quamobrem nescio quos στοχασμοὺς etiam è Platonis placitis inuexere. Ego verò ita censeo: Qui morbi sunt incurabiles, extra artẽ esse. Quid mirum? Sunt etiam extra naturam. Qui medicas poscunt manus, nostrísque capaces sunt beneficii, si non tolluntur ii Thessali opera, at non est artis vitium aut frustratio, sed hominis. Nam ipsam quoque Naturam idem posse conqueri, satis patet, si mancos homines intueamur. Incidunt enim multa impedimenta, quibus opera deprauantur. Atque hæc quidem in rebus, atque operibus quæ dicerem, visa sunt mihi: in libris verò quid dicemus? Passim legitur: huius aut illius, hic aut ille scopus. Estne Respublica Platonis scopus in libris illis: & anima in Phędone? Nõ: sed finis. Nam quis dicat, motum esse scopum librorum περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως? Sed scopus in Politicis est, Reipublicæ constitutio per præceptiones. In Phædone, disputatio aduersus animæ interfectores: illius naturæ declaratio. In Physicis natura finis est, & motus: eius consideratio, scopus: vnde & disceptationes dictæ. Denique tam in libris, quàm in aliis operibus, versatio ipsa scopus est. finis autem id quod formalem rationem vulgus barbarorum vocat: exempli gratia, Motus, quo circunscribitur ambitus considerationis corporis naturalis: Quantitas, qua præscribuntur limites corporis mathematici: Transmutatio, qua finiuntur

Chymistarum somnia circa naturale corpus. Hæc sic in præsentia. Qui meliora inuenict, in medium ponat. Tu ad rem Bauli. Ille. Etiam loquutionem illam animaduertamus: Vitæ huius priuatione medium necessariò statuẽdum. sic enim loquitur, quanquam non his verbis, Libuit verò periculum facere, an orationis nobilitate sententiæ labes detergi posset. δεῖ ἀποχωρεῖν ἀπὸ γνώμης ταύτης, ὅ ἂν ἐξαιρῇ δεῖ τὸ μέσον. Hic Minutius, Hem Bauli. Iam huic tu personam impones Aristotelicam pessimæ sententiæ. Si sic scriberet, saltem delirum eloquentem haberemus. At quónam tandem modo vitæ illius priuatione ponit medium? Quia, inquit, recedit à cæli perfectione animal: & ab animalis, planta: erit planta media inter illorum vitam, & non vitam, puta lapidis. Verum contaminauit omnia, cum addidit, ὁ ζῶν ἢ δεῖ μέσον. At suprà erat commune quiddam cælo & animali. κοινότης autem à Galeno definitur, κοινότης ἐν πλείοσιν. Quomodo erit idem cum viuentibus, si est medium inter viuens & non viuens. Et flagitiosa licentia illa, ἐξέρχεσθαι ἐκ τῆς ζωῆς εἰς μὴ ζωήν. Digna verò flagro vox. Nam si ζωὴ est primò & per se, actus vegetatiuus: non est vita primò & per se propter sensum, sed secundariò Haud molliore scutica est castigandus, qui substantiam dixit intendi & remitti. Omittamus in præsentia formas elementorum: si inter ἔμψυχον & ἄψυχον est τὸ μὴ ζῆν πως, vt ipse dicit, erit animalis vita: plantæ minus. At omnis ἐντελέχεια est indiuisibilis. Grauius etiam fecit negotium sarcina fœdissimæ sententiæ: Recedere à vita in non vitam plantas, quemadmodum indiuidua. Quæ vox contra Aristotelem, sta à Platone potius ac Parmenide. Tot locis id scriptum est, species nusquam extare præter indiuidua. Quin Aristoteles indiuidua primas esse substantias, genera, speciésque secundas. Quin ambiguo, ne dicam odioso, verbo Philosophus vtitur: vbi dicit, μᾶλλον οὐσίας, in prædicamẽtis. Plato verò res ait hic esse, quia species earum præsint. Indiuidua redegit hic in ordinem τῶν μὴ ζώντων, hac de causa noster hic, quia non verè sint: Viuere, quia sunt: non viuere, quia corrumpuntur. Ad quem modum accipit, solas species verè esse, quoniam nullo modo corrumpuntur. Vis autem sententiæ Peripateticorum longè alia est. Ab æterno constitutas species in indiuiduorum successione perpetuari. Est igitur existentiæ in hoc, aut in illo corruptio: essentiæ nunquam. Duæ sunt ergo diuersæ quæstiones, quas subiiciam. Vna est: An sublatis omnibus hominis indiuiduis, hominis remaneat species. negandum est. Altera: An sublatis omnibus animalibus, vera sit hæc: Homo est animal. vera. Non enim existentia facit definitionem, sed essentia. Non potest autem fieri, vt Homo non sit animal. Humanitas enim est ex animalitate & rationalitate id quod est. Essentiam verò aliud esse, & a-

A liud existentiam, solis claris ac diuinis ingeniis compertum est, qui abducto à factionibus animo soli student veritati: quam tot locis Plato commendauit, Aristoteles celebrauit, pollicitus est Galenus se, quoad fieri posset, sequuturum: & integro commentario brutos dicit esse medicos, qui non sint iidem præstantes philosophi. In memoria quoque semper habui Platonis verbum illud, quod in Epinomide legeram. Nam ille plebeios Deos ibi quosdam eùm recẽseret, ἀπεργαστικοὺς appellabat. Quo nomine medicellis istis nullum conueniẽtius adaptari potuit. At Plutarchus in libro, quem inscripsit ὑγιεινῶν παραγγελμάτων, semimedicum irridet quendã, qui tanquam Mysorũ & Phrygum, ita Philosophorum & Medicorũ distitas

B putaret regiones: vt etiam prouerbio aduersus hominis insolentiam ibi vius sit. Hæc tametsi vulgò non profiteor palàm, tamen in pectore veritas ipsa turget. Est enim diuinum fermentum, quod neque ab alio capi, neque seipsum queat capere. Proinde quod in decimo de Republica dicitur ἀρετὴ ἀδέσποτον, hoc ad ἀλήθειαν, nos. Quod Regi Phocion olim, nos id ad studia literarum: non posse me vti & amico, & adula ore. Nunc ad rem. Quã apposi: urus est sententiam, rametsi suprà posuit, tamen hic turpiter repetit, & quasi recentem affert obliuiosus. Aliter etiam, inquit, dicere possumus. Tum refert eadem, quæ iam commemorauerat, de sensu scilicet, quo carent plantæ. Verùm pessimam adiungit caudam.

C Planta, inquit, res imperfecta est. At, ô bone, imperfectus etiam tu: etiam cælum, si Deo cõparetur. Contrà verò, seclusa rerum collatione, species quæ sit imperfecta, nulla inuenietur. Quicquid est, per suam essentiam est. Essentia verò efficit, vt & ens, & vnum, & bonum, & totum sit. Si enim non est totum, ne est quidem. Totum verò, & perfectum idem. Est enim vnum quodque totum sibi & perfectum: eùm eorum quæ habere debet, nihil deficit. Itaque vt nihil est simpliciter perfectum, nisi Deus: ita nihil est, quin suo in genere sit perfectũ. Nam quid illud tandẽ est, quod est sibiipsi alienum? hoc autem esset, si id non esset quod est. Imperfectum sanè nondum est. Et aliud à seipso, quando est. Plantæ nihil abest, quo planta esse

D debeat. Si esset imperfecta, nunquam Natura quiesceret, quo ad extremum finem imponeret generationis: & τῇ ἐνδελεχείᾳ imponeret ἐντελέχειαν. Ita mihi loquendum intelligo apud viros raræ atque spectatæ eruditionis. Alterationes enim aliæ super alias antegrediũtur illam perfectionem, quæ à forma præstatur illi continuatę promotioni. Trãsferamus argumentũ ad aliam materiã: atque illico eius agnoscetur insolentia. Dicam sic: Sensu prędita planta esse nequit, propterea quòd si cum Leone comparetur, imperfecta est. Ergo Leo carebit sensu: quoniam collatus homini, non accedit ad eius

perfectionem. Verùm interea me piget mei, dum quippiam vos hinc expectatis noui. Cogor tamen obtundere: idque & pessimo errore, & extra causam. Rursus, inquit, Animal habet discreta membra: planta verò & indiscreta, & indefinita. Hic & error est, & ad statuendum differentiam inter animal & plantam, nihil attinet. Naturalia corpora tribus constare modis aiunt sapientes: ἐκ διεστώτων, vt tritici cumulum. ἐκ συναπτομένων, vt nauem: ἐξ ἡνωμένων, vt animal ex anima & corpore. Addunt alii τὸ κατὰ μῖξιν, vt mulsum. Verùm eadem ratio, aut ἀνάλογον. vel πρὸς τὸ ἑνῶσθαι, vel πρὸς τὸ συμφῦσθαι: sicut & τὸ κατὰ σύνδεσμον. Nostrum corpus, καὶ καθ' ἕνωσιν καὶ κατὰ συμφυΐαν. Est enim naturale duobus hisce modis vnum. At non est ὁμοιομερὲς ἕν. Diuersæ nanque partes sunt. Nec minus in planta: cortex, caro, medulla, liber. Quin harum partes aliquæ adeò diuersæ, vt etiam absistant. Quin animalia quædam longè sunt ignobiliora, quibus partes dissitæ sunt certis segmẽtis. Quare hac in natura propior est plãta homini quàm vespa. Sed quis ignorat, vnguium substãtiam in rosariis esse penitus à virgultis suis separatam? Primus error is: alter ab hoc statim. Habet, inquit, materiam propriam motus, quam obtinet in seipso. Omitto, quòd male cohæreat oratio. Neque enim magis ad animal, quàm ad plantam referri queat: imò ad hanc facilius, quando propior est. At quam dicat materiam motus? Materia semper accipitur passiuè. nihil agit illa: sed hoc ipsum est, quod fit secundum quid. Omnis autem materia ab aliqua forma solet moueri. Voluit, opinor, dicere principium motus. Verùm materia neutiquam motus principium est, sed elementum, sicut & forma: quorum vtrunque compositi pars est. Prosequitur deinde argumenta repetita: Anima præditas esse plantas, propterea quòd author anima sit eorum motuum, qui deprehensi sunt in illis. Quanquam interpretis lapsum existimabam, qui κινήσεις posuisset, ἀντὶ τῆς μεταβολῆς. Et minus commodè, φυτᾶσθαι κινήσεων. Neque enim φυτᾶται, sed γίνεται: si Aristotelicè loqui didicisset balbutitor iste. Repetit & id: Appetitum & localem motum non esse, nisi cum sensu. Tandem verò ab animæ parte recolit argumentum, Suprà dicebat, inesse plãtis, τὸ θρεπτικόν: nunc ait animali plãtæque communem τὴν ἕλξιν. Verùm ad eam attractionem sensu nihil opus esse. Atque hoc quidem verum est. Attrahens nanque non dignoscit: non enim attraheret venenum. Quin apud Peripateticos ne anima quidem ipsa tota noxia dignoscit omnia suapte naturam, sed arte atque experimento edocta. Eatenus expultricem cognoscere Galenus profitetur, qua premitur onere, aut vrgetur distentione, aut vellicatur acrimonia, salsugine, acore. Scio tibi Scaliger, secus visum esse, Secretricem omnino cognoscere: expultricẽ non minus. Nam quid seiungat à malo bonum, cuius illa sit nesciens? Aut quamobrem non hoc potius, quod propius est, propellat, atque exigat morosa illa expulsiua: sed assentiatur potius, ac cedat officio retentricis, quæ sibi vindicat probum illud atque conducibile. Haud parum tamen facessit negotii segregatio illa auri ab argento, quæ sit nullo calore animali, sed à brutissimi liquoris facultate. Verùm hæc alterius instituti. Nunc videamus, quid attulerit pro causa. Propterea quòd, inquit, quodcunque alitur, hoc ipso vt alatur, duarum certarum qualitatum opus habet: caloris, dico atque frigoris. Iccircoque alimento indiget humido & sicco. Sanè verò calor ac frigus, in cibis humidis ac siccis inueniuntur. Ideóne sine sensu fieri attractionem: quia quod alitur duarum egeat qualitatũ? Bellam verò causam. At profectò contrà fiat, vt credam: non id absque sensu fieri, cùm sensiles nominat qualitates. Deinde vult necessarium illis esse frigus & calorem: ac propterea humidum & siccum. Vereor ne maior siccitas in ipsa sententia sit. Non enim eadem effectio, non modus, non essentia, non finis. Alimentum humido & sicco, tanquam materia constat. Hæc in cibo sunt. Atqui calor in cibo est, non agit in cibum: sed calor, qui est in corpore nutriendo. Frigus verò quod in cibo est, etiam resistit: obtundit nanque calorem naturalem. Neque propter se quæritur, sed ad rẽperationem caloris illius qui excederet in alimento, vnde periret naturalis, aut exuberaret in animantibus: quo vtrunque humidum absumeretur, & quod antea in ipsis existebat, & quod eis reponendum est à nutrimento. Oportet enim inter ea certis æqualitatum proportionibus conuenire. Itaque & defectibus nomina data sunt, famis ac sitis: & ad instaurandã substantiam totidem, quot in eam impresserat Natura qualitates, extrinsecus in aduẽtitia massa comparatæ. Ait deinde: Harum naturarum nullam ab sua participe separari. Atque ob eam causam factum ab initio fuisse nutrimentum nutrito continuatum: quoad fiat, vt corrumpatur. A principiis scilicet generationis, ad tempus vsque corruptionis, cibum corpori statuit vnitum: vt ostendat etiam finem attractionis, alterationem & vnionẽ transmutati, donec corruptione dissoluatur. Nunc ad cæteras quæstiones, quas proponit deinceps, partim repetitas, partim recentes transeamus. De appetitu, De motu, De anima plantæ propria. Præterea an spiret: Ad hæc, an dormiat, & vigilet. Anaxagoram itaque arbitratum, spirare plantas. Hãc opinionem diruit sic: Verùm hoc esse non posse, quando ne animalia quidem spirent omnia. Cæterùm apud multos hæc obiectio controuersa est. Nam qui censebit arborem spirare, spirandi vsum iis itẽ attribuet animalibus, quibus eam dicitur Aristoteles adimere. Pisces nãque non sine aere aquam trahere. Plinius ex antiquo-

antiquorum sententia, atque ex sensu quem illi pro iudice ducunt, ostẽdit in aquis aerem, bullarum argumento, quæ ex natantium erumpant ore piscium. Ad hæc pisces in aëre diu viuere: diutius victuros, si ad aquæ illis conueniẽtem æqualitatem vis aeris remittatur. Et Ausonius Barbo pisci attribuit, in Motella, spirationem. Gryllos quoque nocturni cantus gratia pueruli cùm in pyxidem inclusos haberemus, tertio pòst die mortui sunt inuenti: non quidem fame: arrosæ nanque lactuçę supererãt etiamnum, quas in cibum pridem apposueramus. Quamobrem alii postea per alis pyxidibus, aut fiscellis, totam æstatem seruati sunt. Hunc postremæ orationis impetum vultus significatione cùm Minutius excepisset, ostendit sibi esse quod haberet dicere, si liceret. Illo igitur concedente sic cœpit. Ex inferiore Volcarum prouincia viros doctos memini, Tolossam litiũ causa cùm venissent, multa super hac re disputantes, impulisse me ad repetẽdas Aristotelicorum librorum lectiones. Vnus enim, qui rectè dixisset, duas esse spirandi rationes, alteram pulmonibus, aut eo quòd proportione respõderet: alterã per arteriarum oscula, quod διαπνοὴ vocaretur: non rectè dixit, hanc Aristoteli nõ fuisse notam. Commouerat hominem Philosophus aduersus antiquos disputãs: quorum ille sententiã fouere in animũ induxerat. Trahere nanque pisces & aquã, & aërem cum aqua. Sed aquam per brãchias aut fistulas exigere: aërem ad vsum refrigerationis retinere sibi. Mihi verò ita videbatur. In pertinacia potius, quàm in inscitia tãtum hærere culpę. Non enim respondebat ad illud: Quónam qualo, quo sicco, aut cribro ab illa recepta aqua separaretur aër. Tum verò si aer sub aqua est, cur non euadit ad locum suum superiorem? Itaque vtrinque vrgentur. Nam si non vnũ corpus est aer & aqua, exiuerit aer: sin est vnum mixtum, non erũpet aer ex aqua: sed ne separabitur quidẽ in ore piscis. Quin per brãchias si alterutri egrediẽdũ est: facilius trãsmittet quòd tenuius. Tenuior autẽ aer. aqua remanebit igitur: abierit aer. Quid ergo dicendum? Cùm sit animantib⁹ à Natura parata respiratio, vt refrigerẽtur, vt humectẽtur, vt instauretur spiritus: quis dubitet, aquatilibus aquam eiusmodi vsum prę̃stare solam posse, non tam qualitatibus, aut substantia, quàm certa qualitatum temperatione, quæ in aqua fit: certa crassitia essentiæ proportione coniuncta, quæ in aere non sit. Nam quod aeri soli constituant priuilegium ad illud officium, ita vt amoueant ab aqua in aquatilibus, nullum habent à ratione Hoc igitur in humore. At quæ in aere degunt animantes, spirántne, an totius huius operæ sunt immunes? An verò & illud verum est, ablatum iis ab Aristotele spirationis omnem modum. Neque eum scisse, aut prodidisse quid esset illa trãspiratio, quam è solo Galeno se hausisse iactant διαπνοήν? O-

A tio vestro non incommodabo iudicii mei interuentu. Loca Philosophi proferam. Ex ea narratione vobis pernoscere licebit, quantum adierint periculi negligentiæ atque reprehensionis ii qui securi de aliis libris, in vulgationibus modò versati sunt. Verba sunt illius de insectis in libro de somno & vigilia. Proportionem pulmonicæ spirationis respondentem ait in palpitatione: καὶ τοῖς μὲν ἐντόμοις τὸ πνεῦμα, τὸ ἀνάλογον. τὸ γὰρ σύμφυτον πνεῦμα ἀναφυσώμενον, καὶ ἔξω φαίνεται. Nam in historiis, vbi negat spirare quæ pulmone carent, intelligit de perfecta ac primaria spiratione. Quocirca secundariam hanc ἀνάλογον agnouit. In eodem libro exaudiri in apibus sonum,
B quem bombum dicit, eadem causa. Quanquam alarum agitatione id euenire sentiat, qui ligneam ligulam tenuem funiculo alligatam circum caput, fundæ more, agitauerit. Huius & commeationis, & soni per spiritum illum innatum, assignat instrumentum, & instrumenti locum in secundo de partibus. τὸ ἔντομα ὑπὸ τῷ ὑποζώματι αἰσθάνεται τὴν ὁρμήν, καὶ ὁ πάντα τὸ σύμφυτον πνεῦμα ὥσπερ κινεῖται. τοῦτο δ' ἐν πᾶσι χωρεῖ φύσει πᾶσι, καὶ οὐ θύραθεν ἐπεισακτόν ἐστι. Quòd autem sit idem finis, & huius palpitationis à spiritu, & spirationis per aerem, palàm est ex illis verbis in quinto de generatione animalium: Τοῖς ἀκούειν τὸ αἰσθητήριον ἐστὶν ἀέρος· τὸ πνεῦμα τὸ σύμφυτον ἐνίοις μὲν ποιεῖ τὴν
C σφύξιν τοῖς δὲ τὴν ἀναπνοήν, τοῖς δὲ εἰσπνοήν. Est igitur idem, τὸ συνιζάνειν, καὶ τὸ πάλιν αἴρεσθαι τὴν σφύξιν. An non est hæc διαπνοή: sed & assignat instrumenta in libro de spiritu: λοιπὸν δὲ διαληπτέον περὶ τῆς ἀρτηρίας πόρων: sed & rem ipsam. διὰ δὲ τὰς τῆς ἀρτηρίας εἰς πάντα διαδίδοσθαι καὶ συνέχεσθαι. Quid est aliud diduci ac distribui per omnes corporis partes, quàm partes omnes corporis spiratione refrigerari? At ea demum transpiratio est. Negabunt ceruicosi vocem cognitam Philosopho. Audiant igitur expresso verbo defunctum: εἰ δὲ διαπνοὴ ἐστὶ πᾶσιν, οὐκ ἔτι καταψύξεως χρεία. Ecce διαπνοὴν, quam haud negat fieri causa refrigerationis: sed more suo deducit aduersarios ad hoc absurdum. Et cùm
D dixit, formam, finem, materiam, instrumentum, locum: declarat etiam principium, τὸ ὅθεν: à corde scilicet, vbi commeatum illum τῆς διαπνοῆς, παλίρροιαν vocat. Ait ergo: πλὴν οἱ ἄλλαι τείνουσιν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων. τὰ δὲ πρῶτα, καὶ κυρίως ἀπὸ τῆς περὶ τὴν καρδίαν. Ab arteriis & suprà & hic: hic etiam & à corde primùm, & quæ desinat in extremis osculis arteriarum. Et in libro de somno: de corde loquens, manifestissimè declarat transpirationis beneficio refrigerationem, ὅτι καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἀρχή, καὶ ὅλως ἡ τῆς καταψύξεως ἐντεῦθέν ἐστι. Hæc tum loca certo commentariolo τῶν ἐκλεκτῶν hunc ad modum excepta ostendi nostris disputationibus: quorum alter acquieuit, alter (indignum credo ratus, si præses literariæ laudis, à Iureconsulto

leges acciperet in consiliis naturæ) maluit sibi A placere. Ego vt in memoria habui, ita iudicanda proposui vobis. Nam memini vestrum Hippocratem in libro de flatibus, in censium spirantium pisces transcribere. πάντες ἰχθύας ἀναπνεῖν, καὶ τὰ πνεύματος μηδὲν εἶναι κενόν. Quid mirum? In secundo nanque de victus ratione, plus etiam dicit: vt præter plantas, alia quoque includat omnia. Quod & Thaleti cuncta æquè viuificāti placuisse scribūt. Hippocratis verba sūt: ὥσπερ ἐν τοῖσι πνεύματα ἐόντα, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοισι πᾶσι. Quod illis respōdet, πνεύματος μηδὲν εἶναι κενόν. Quasi videatur vnum communici spiritum, omnibus communem, in omnia sese insinuantem: quod & Virgilius dixit, & Anaxagoras nō reticuit: & Aristoteles innuere videtur, in coniunctione corporis & animæ, tanquam medi- B um quoddam. Cæterùm in homine solo, is. Alii verò si ministrum formæ lapidis arbitrantur: rem quidem non admodum diuinam faciūt. Si, vt Anaxagoras, rerum primum autorem censent, τὸν νοῦν: variabitur ille materiis ipsis, à quibus certa naturæ præscribantur iura. Nam si eadem forma est in lapide, & in leone: plus potuerit lapidis materia quàm vis formæ: cuius potestas ab illa obtusa sit, quo minus leonem sibi fabricari quiuerit. Nugæ. In quibus æquum est me finem facere: quò iam Baiulium audiamus. importunè enim interturbaui. Tum nos omnes vno ore, Vtinam verò sic crebrò. Baiulius autem sequutus est. Cùm multa multis in viris admiratus sum eximiatum in re id, Minuti, qui artem nullam in- C tactam reliquisti: si vsu veniat vt de quapiam verba facias, quasi solam illam edidiceris, tam exactè loqueris: vt etiam quæ scire opinabamur, nunc primùm audisse, atque nobis esse noua cuncta videantur. Nam de spiratione, & trāspiratione quæ? qualia? quāta? Ex Aristotele & Galeno accipimus, ob refrigerationem, humectationem, spirituum instaurationem, fuliginum expulsionem: quintum addidit Theophrastus in secundo de causis: etiam ad alendum, animantibus natura comparatā. Id quod à prioribus non abscedit. Nam si spiritus nostri partes sunt: quod restituitur, spiritus est: partes ipsæ restituentur. At restitutio est corpulentiæ suffectio in defecti locum. His ego, nisi quippiam addis, est quod adiūgamus nos. D Credo te pudore subticuisse calumniam Galeni, qui Aristotelis obseruat hac in materia sententiam, quasi propriis decretis contrariam. Alibi dixit, Aerem calidum: hic frigidum: siquidem captatur ad refrigerationem. Puerilis profectò insolentia: ne dicam, futilis. Calidum, & frigidum simpliciter intelligimus aliquando: est & vbi refertur aliqua collatione. Calidus est aer natura sua sibi: frigidus igni: frigidus viuenti. Viuimus enim per ignis proportionem. Sic est medium extremis contrarium in prima Philosophia: cuius limen

A ne salutasse quidem videtur ille Timon vester. Ad hæc oculos attollens Baiulius, dilutissimo rubore nobilis, atque erga preceptorem grati animi signa cum edidisset: Mirabar, inquit, si mihi sic abiret. Citius emorereris, quàm gratiam non referres. Vt cùm ego aerem iniectis dederim contra vulgatas tabulas dispensatorum vestrorum: tu vicissim à Galeno spiritum auferre tentares. Aëris verò qualitates hic missas faciamus. non enim leuis controuersia est. Quin audiui teipsum dubitantem, an aër & aqua censeri posset vnum elemētum. Nam qui aër calidus, hærens balnei frigidis parietibus, densatur in guttas, non posse habere sui mutatorem lapidis frigus: apud quod pristina deposita forma, tam citò aquæ formam B induat: Quin potius sola densitate differre videatur. Tantus Peripateticus tam nouè contra præceptorem: vt te potius respicere, quàm Galeni reprehensionem castigare debueris. Præstat tamen pergere. Hæc cùm dixisset, denuò deiectis in librum oculis, ita prosequutus est. Rursus, ait hic, à nobis obseruatum est: plantas neque dormire, neque vigilare. Vigilia nanque nihil aliud est, quàm affectus sensus: somnus autem eius imbecillitas. Suprà disputando negabat in plantis sensum. Igitur qui somnum per sensum definit, amouet à plantis somnum. Hæc ille sic. At Anaxagoras neutiquam somnum definiet ad hunc modum, sed animalis somnum tantùm. Somnum autem in communi genere sic: Quies ab exterioribus C animi functionibus. Eius hæc ego verba cùm audirem, admirabar hominis ingenium, qui tam acutè tantum errorem tueretur. Verùm idem quoque iudicare Augerium sensimus. Ait enim: O Baiuli, inquit, tu planè, ac reuera noster es: qui neque captus capi possis, neque victus debellari. Authoris tamen operæpretium est, prudentiam spectare. Sic ille disponit ordinem argumentorum: vti solent Mathematicæ conclusiones, ex probatis semper. atque Aristotelicè quidem. Vbi id euicit in planta non esse sensum, subdit: ergo neque somnum. si quidem somnus sit vacatio ab officiis sensuū exteriorum. Nam quod fingis de plantarum otio hybernantium, & appellas somnum: hoc illud est, quod in nobis cessatio: veluti cùm vigi- D lantes nihil agimus rerum. Quòd verò dixisti, vigiliam esse affectum sensuum: puto hic mendosè potius scriptum, quàm falsò versum ab interprete nostro. Hic enim legitur ab effectu sensuum cognosci vigiliam. At aliud est ἐγρήγορσιν, aliud αἴσθησιν. γρηγορεῖν, subdit Baiulius, οὐδέν ἐστιν, εἰ μὴ ἀπὸ αἰσθήσεως τῆς αἰσθήσεως. Sic est Græcè. Ergo, inquit Augerius, non putauit affectum esse sensuum somnum ipsum? ἡ αἴσθησις ἐκείνη τῶν αἰσθήσεων, nónne affectus est? Imò maximus. Præterea nihil addidit, quod internos ab externis sensibus separaret. Et definitio competet, secessui mentis, quam vocat

vocat Philosophus ἄπνοα: conueniet Catalepticο, Epileptico, Apoplectico, Carotico, matrici suffocatæ. Sic suprà, quod tu spirationem dicebas in animalibus, hic ita vertit animalia quædam spiritu carere. Tam impos fuit rationis, vt non distingueret inter πνοὴ (sic enim scriptum puto) & πνεῦμα. Cùm tamen & Aristoteles, & omnes alii cunctis in animantibus spiritum inesse dixerit: spirationem non dixerit, sed eius vice, transpirationem. Bellus verò Philosophus Erasmus in manipulis suis, sensum quoque attribuit ipsis plantis, mirifico sanè argumento. E lignatoribus accepisse, quod ipsi obseruarunt. Primum quenque ictum arbores, quasi incautas, mollius excipere: atque inde recuperari facilius securim. Postea verò saucias, cogere sese, atque constringere: neque facilè vulnus admittere, neque leuiter amittere adactum ferrũ. Ita vt videtis, sine iudicio plaudimus nobis ipsi, rudes Philosophiæ quam malignè irridemus, temerè profitemur. Titillat verò gloria ex vulgi commendatione, cuius mater est nouitas inuerecunda. Quando ille plus habuerit fidei carbonario quàm rationi. Nam vt ita verum sit: Arbores in corticem, atque id quod saltuarii vocant albumen, ictus excipiunt primos Id quod, vt mihi quidem videtur, quasi pinguitudinis, quæ in animali conspicitur, obtinet proportionem. Deinde subest lignum firmius: ad quod vbi deuentum est, æquè facilè recipere nequeunt dolabram. Sed missum faciamus hoc senium verarum literarum. Perplacent omnia mihi, Baulius inquit. Oppidò verò grata fuit reprehensio definitionis vigiliæ. Nam si sacramentum dixisset peruertendæ orationis, non potuisset fidelius religionis suæ præcepta exhaurire. Quam enim habeamus ex hisce verbis notionem? Vigilare, nihil aliud quàm ab affectione sensuum. Neque declarat quid est, vt ego mollire tentabam, sed vnde est. Et falsò statuit, ab affectione sensuum vigiliam fieri. Multa obstant: tum quæ dicebas, Augeri, tum quæ dici queũt. Non enim sensuum affectio vigilationis effectrix est, sed sensio illam sequitur. Sentimus, quia vigilamus: non vigilamus, quia sentimus. Sed neque vigilia ex actu percipitur sentiendi. Silente nocte nihil videmus: interdum nihil audimus. De tactu possit obiici. Id quoque non semper necessariò. Est quando tactus nihil prorsus immutatur. Acutius. Libertas sensuum ad officia sua in exterioribus corporis instrumentis peragenda. Vt per potestatem, non per actum eius intelligatur essentia. Somnum verò nihilo felicius, per sensuũ imbecillitatem. Primùm fallit nos: cùm docet, dormiẽtium sensus imbecilliores esse. Eadem nanque vis: nempe & anima eadem. Nam tametsi non exercetur actus secundus, non propterea tamen, actus illius amotione, tollitur actus primus, qui est integer, quantus quãtus in animæ

A essentia fuit vnquam. Deinde verba inania sunt. Cæcus enim & surdus (si sensuum debilitas somnus sit) dicet ille oculis, hic auribus se dormire. Sed somnus est occupatio naturalis sensionum exteriorum, retractis intrò animæ instrumentis ad principia sua: vnde etiam fiunt somnia. In quibus, tu Cæsar, nostro cum Hippocrate maximis operibus vigilasti. Omitte isthæc, inquam, laudare: quorum simplicitatem vides ab Artemidoro, mirum quantum, superatam. Verùm profectò librum illum postea editum nunc primulùm videre mihi contingit. Quem si maturius consulere licuisset, illis nostris commentatiunculis ex horum ornamentis, alicuius nobilioris apparatus accessionem factum iri magnoperę sperassem.

B Accessionem? inquit ille. Ex istorum Græcorum curiosa superstitione scilicet, à qua tu semper abhorruisti. Vix enim dici potest quàm ridiculus plerunque, ac planè somnians sit. Non ille, quæ contigerint aliquando, quæque eum ad modum fortè obseruata sint, potius deducere videtur ad præceptiones, quàm præscribere vel Deo vel Naturæ, quibus artibus somniorum lex sit mortalibus edicenda. Tum sparsim atque confusè omnia: quæ solus ac primus Augerius noster hic ad artem redegit, subtilissimis inuentis. Sed vigilemus iam. sententias author hasce diluit sic pote: Non reperiri somnum, aut vigiliam in

C iis quæ omnibus aluntur horis, tenore vno: quæque suapte natura nihil sentiunt. Profectò à sensu rectè suis à fundamentis exædificat. At illa verba quorsum? Non esse in iis somnum quæ semper aluntur. Hoc enim est, opinor, ἐν πάσαις ὥραις. Et, vno tenore, κατὰ διηνεκές. Falsum enim est: alitur, ergo non dormit. Non solùm dormientes nutriri, verumetiam reor, adolescentes facere progressus in ipso incremento. Illa quæstio vt non nimis difficilis, ita non penitus plebeia. Quæ hyberno somno pinguescunt animalia, an tum aluntur? In maiore nãque mole plus inesse materię videtur. Quæ pinguia fiunt, ea corpulẽtiæ ambitum, quasi pomeria promouẽt: tametsi haud auspicato semper, surrepentibus interdum

D propterea morbis non minimæ parti Poparum. At vrso, & Gliri somno captis, nulla suppeditatur extrinsecus materia. Non dicẽtur igitur aliquando nihil apponitur noui. Non dicentur hæc nutriri verè: sed attenuatis partibus crassioribus ab illo tum calore naturali, qui per id tempus est modicus, atque etiam intra modum, nec propterea resoluere, sed potius dissoluere potest: vt illarum mutatio in aqueum aëreum: atque illa dilatatione turgent. Illud quoque nihilo verius: Plantas omnes hyeme suscipere nutrimentum. Silet nanque vis illius caloris, quæ carpit humidum: qua de causa non est opus supplemento: ac propterea sustinet sese à

suis functionibus attractoria. Post hæc somni A declarat causas in Animalibus. Animalia, inquit, sic dormiunt. Cùm aluntur, occupatur caput exhalatione. Ita nullo negotio cognoscetis hominis vecordiam. Nam modò qui dicebat, somnum capere nullum quæ semper aluntur: nunc ait, somnum capere animalia quæ aluntur. Sic, τὸ ὅτι hic illud refert, quod suprà ponebat ἐν οἷς οὐκ ἔστιν: vt aut illud destruat, aut ab illo destruatur. At quis negarit ali nos inter dormiendum? Nisi fortè cùm ieiuni sumus. Grassatur enim tunc in humidum naturalis calor: quo tempore nihil ad manus habet, in quo possit operam ponere. Illa ergo sic sunt diruta. Siquidem satis constat, nos neque semper somnum capere dum alimur: neque semper ali, B dum somnum capimus. Verùm si dixerit Anaxagoras: Defatigatis plantis ab opere faciundo per æstatem, animæ vim operatricis ad radicem retrahere sese, atque ad medullam hyberno tempore, tanquam in arcem, spiritus ipsos dico, non ipsam facultatem quæ nũquam potest ab ipsa absistere substantia. Tum id earum fit somnus: qualis & in animalibus. At hic argumentatur, negãque fieri somnum, nisi exhalatione. Quæ verò sequuntur, corrupta puto. Sicuti malè, ἀναζαίνουσα, pro ἀπαζᾶσα. Porrò autem scriptum est: ὥσπερ δ' ζῶον ἐστὶν αὐτὸ ἀναθυμίασις πολλὴ, καὶ τινὲς ὀλίγον χρόνον. At in animo meo duo hæc simul nequeunt bona fide gerere societatem: Ab exhalatione fit som C nus: Ab exhalatione maiore minor somnus proficiscitur. Nisi fortasse Ferrerius subueniat nobis. Ego verò, inquit ille, atque attemperatè quidem. Alioqui perierat Græcus iste tuus. Nam illius τινὲς, nulla hic habi- « ta ratio est. Meus enim hospes sic, In qui- « busdam animalibus multa eiusmodi exhala- « tio: quæ tamen parum dormiant: vt in Camelo « contingit & Ceruo, & consimilibus: præ ce- « rebri siccitate scilicet, & meatuum angustia. Sanè tollitur his verbis dubitatio tua, & affertur ratio dissidii illarum enuntiationum. Tum exemplis historiæ confirmat apotelesma. Esto, Cameli somnum animaduerterit: eiúsque in Ceruo modum. At in iis multam exhalatio D nem? At cerebri siccitatem? At meatuum obsessa itinera, aut angustiis effecta incommodiora? Non quiuit vlla coniectura componere simul hæc. Vnde plurimum agnoscemus exhalationis? Ex gibbo Cameli? At non est in caput. At venter villosissimus. At nulla cornua. At dentibus caret in superiore mandibula. At minimè omnium animalium, aut maximè serò bibit. Hæccine sunt signa sicci cerebri? Hæccine exuberantis exhalationis? In Ceruo verò, vt assentior multos vapores sursum rapi: ita nego, ei meatus angustos esse sed si parcè somno vtitur, id ea fieri de causa quòd nubes illa in cerebro non residet: sed vlterior fit ad excundum, vnde cornua conformentur. Ta-

cerit eius cerebrum, quasi portorium quoddam: quò delatæ merces, per id aliò transferantur: non tanquam apotheca in qua debeant reponi. Quòd si per naturæ stationes decurramus, aduersum hæc inueniemus integras animalium classes. Siccissimum Felibus cerebrum: iis diutius aut frequentius, pauca sopiuntur animalia. Canibus haud multò humidius: somnus æqualis aut maior. Quid siccius Lacertis & Serpentibus? Quaterni menses ad somnum vix satis sunt. Sed sit modus. Sequitur autem somni definitio alia à priuatione, vnde nos deducat in genus. Ait enim: Somnus est motus statio. Hæc autem quies « motæ rei. Hem, inquit Baiulius, nihil hîc « dormitationis. Nam equidem sic legebam hîc, te audiens: ὁ δ' ὕπνος γίνεται μὲν ἐπίσχεσις μὲν κινήσεως· αὕτη δ' ἠρεμία σώματος κινουμένου. Ergo nihil noster inuentum habuit, quo differret ἐπίσχεσις & νυσταγμός. At ego dixeram νυσταγμὸν esse somnum interruptum: quem sic nominassent Græci propter mutationem. Proinde Latinos à somniculorum illorum frequẽtia dixisse dormitationem. Sed & στάσις coniunctionem significat non stationem. Neque statio Latinis idem, quod ἠρεμία, aut ἠρέμησις, aut ἀτρέμας ἔχειν, siue ἀτρεμίζειν: sed locum in quo milites seruarent ordines, etiam si mouerentur. Denique stare, priuationem tantùm dicit progressionis & sessionis, & τὸ κινεῖσθαι non autem motus. Et statio motus erit, vbi motus non abierit.

Dum ego mouebor, stare dicetur in me motus, si vsu abuti velis: Sin non licet, ne id quidem, dicere scilicet motus stationem. Non vos clam est, quid ἐπίσχεσις sit, & ἐπέχειν, & ἐπίσχειν. Iccirco quod est corporis ἐπέχειν, erit motus ἐπίσχεσις. Ἐπέχειν potius quietem denotauerit, aut inhibitionem. Præterea nihil absurdius illis verbis, in atrio Philosophiæ: ἠρεμία σώματος κινουμένου. Latinæ orationi per participium non licet afferre tale vitium. Nam verum erit, quietem esse rei motæ: quippe si non amplius mouetur. At dum mouetur, nulla potest esse quies. Hoc verò dicit τὸ κινούμενον. hæc ita. Mihi verò haud obscura spes est, iis quæ sequuntur, præteritorum incommodorũ tædia oblitteraturum. Ad normam sanè atque amussim Aristotelicam, directa vt essent, accurasse videtur. Inquit: Potissimùm ac maximè « proprio instituto quærendum est de eo quod « dixit Empedocles: An in plãtis inueniatur sen- « sus: Et an sit species cõcreta quædã ex duobus « sexibus. Sic igitur dicamus: Mas cùm generat « in alio generat. Atque ea duo sunt ab se inui- « cem separata. Si ergo mas & fœmina in plan- « tis inueniantur, & mas asperior, durior, hor- « ridior: fœmina debilior & fœcundior, qua « ratione duo hæc in vno concreta queant esse, « videamus. Primùm ergo dubitat, vt statui possit, an vterque sexus in eodem sit. Argumẽti vis in eo versatur: quòd certis distingun-

A tur differentiis, iisque contrariis mas & fœmina. Sed ridicula est oratio. Sic enim scribit: ἀνα γονῦ ἀνακεκραμένον ἐν τοῖς φυτοῖς, ὅτι ἔχει τὰ φυτὰ γένος ἄρρεν καὶ θῆλυ. Et subdit, ὁρᾶν δὲ χρὴ ζητεῖν, πότερον ἀνακεκραμένα ταῦτα τὰ δύο. γένη κεχωρισμένα ἐν τοῖς φυτοῖς. Nam si apertum atque confessum est: sexum esse in plãtis, ita cognitum, vt & à substantię modo, puta mollitie, læuore, rigiditate: & ab officiis, quale est fructificatio, designentur. Quid nos moueat ad quærendum, an mista sint hæc in vno? Quæremus igitur etiam in animalibus, Quamobrem sic est intelligendum: Si mas minus, fœmina plus fructus fert: sic enim dicit πλέον καρποφορεῖν: non hoc ipso differunt, quod est ferre fructum. Sed quia generatio in animalibus videtur fieri per marem &
B fœminam: & in vna planta fit generatio sine alterius plantæ coniunctione: concluditur à simili natura, in illa vna planta duos esse coniunctos sexus simul. Galenus in libro de historia Philosophica sententiam recitat Empedoclis: prius emersisse plãtas animalibus. Verùm propterea quòd temperamẽto modus aberat: hoc enim est διὰ τὴν τῆς κράσεως ἀμετρίαν, vtriusque tum maris tum fœminæ simul obtinuisse rationem. Declarat autem quamobrem defuerit cõmensus ille mistionis: Quia, inquit, terrę pars planta est: quemadmodum matricis fœtus. Non ergo pessimè nugatus ille fuerit, Vinum esse terræ sanguinem: præsertim cùm terræ fel itẽ habeamus, Centaurium. Superiorem sententiam de terræ fœtu Stoicis attribit Plu-
C tarchus. De sexu verò sic agamus: Non posse simul vtrunque conuenire, atque in vnum coalescere: tum quia concretione diuersa, tum propter officia contraria. Siquidem respondẽt inter se mutuis affectibus agentis & patientis. Priores persuasiones admodum imbecillæ sũt. Esto mas robustior, durior, horridior natura sua in animalibus, fœmina mollior. In planta hæc misceri posse profitetur Empedocles, quemadmodũ in Androgyno. Firmius argumentũ fuit illud ab officio generationis. Quãquam mox exactius perpendemus hæc. Nam si Ery hinus in se gignit sine maris opera exterioris: maris interioris in se habere proportionẽ videatur. Et quemadmodum innuebamus, laxior est sententia, καὶ καρποφόρον πλεῖον. Non
D potest hoc accipi pro differentia, quæ alterum admittat ac statuat, alterum amoueat: quandoquidem plus & minus non incommodat essentiæ. Et pueri non ignorant illius orationis necessariam consequutionem. Si plus est fœcunda fœmina quàm mas: mas quoque fœcundus. Habent igitur eadem in se principia: ergo mista: Ait verò, separatum sexum plantis attribui decere: nõ officio sexus atque functione, neque enim à mari fœminam iniri: sed ab imitatione qualitatum quæ insunt animalibus. Tametsi antequam ab hisce discedamus, nonnihil horum quoque vestigiorum in plantis ipsis dili-

A gentius explorata demonstrabimus. Iucundam verò excursionẽ, si deducare per sexuum differentias in plantis. Aliis nanque alia de causa sunt attributi. Persica, quorum carnes ab ossibus absistunt, arboris fœminæ fructum dicunt: quibus hęrent, masculæ. In Cydoniis oblonga maribus, orbiculatiora fœminis assignant. Franci iudicant aliter: assignant mari pulpam pallidam, fœminæ candidiorem. In Cannabi à fructu. semen quòd ferat, fœminã: marem, sterilem. Idem in Spinachiis. Aqualitatibus autem sic, molliorem fœminam. Itaque scriptum est in tricesima secunda quęstione propositarum quæstionum: Graias mulieres appellare consueuisse aurem dextram, marem: sinistram, fœminam: propterea quòd sini-
B stra omnia molliora. Enodes quoque magis fœminas arbores, itemque rectiores. Mares tortuosiores iccirco quia materia constent crassiore. Crispitudo nanque ex succi crassitudine, aut viarum anfractu, aut perustione: ideo non secus à calore, sicut in sequenti sectione disputatur. Qua ratione videtur simitas in Æthiope. nam in nostratibus infantibus modus alius: scilicet humiditas nondum percocta. Subsidens igitur, & planè humiditas absque calore, quantus ad id rei requiratur: quasi opus affectum modo, needum perfectum. Theophrastus in primo de causis, mares ait in plantis densiores, atque sicciores. Sic & Philosophus in decima sectione: Animalium genus animosiorum item durius. At animosiores
C mares. De Tigride & Vrsa alter alii sensere. Verùm equidem arbitror fœtuum charitatem illis animos addere. Quòd si pręter id quoque tales etiam sunt, ferociam dixerim potius quàm fortitudinem. Sunt enim bestiæ quædam quæ propter amentiam præbent speciem generositatis, vt Elephanti fœminæ. Aliis in periculorum momentis, metus peioris conditionis audaciam creat. Tales Pantheræ sunt: sæuæ potius, quàm liberali confidentia fortes. Itaque illis etiam τὸ ἀλκεῖν assignat Aristoteles. Sic partim fides, partim inuidentia parit in Cane feritatem. Quanquam etiam citra rabiem, tum fames, tum atra bilis eos acuit in dominorum perniciem aliquando. Hoc & Actæoni contigit olim, & nostrorum patrum
D tempestate, Corsis quibusdam. In eodem libro Theophrastus, rariore concretione ac solutiore fœminam quàm marem. Sexum verò mistum, confusúmque vno in subiecto inter hæc naturalia potuit existimare Trismegistus: qui etiam in Deo principia posuerit vtriusque sexus, apud suum Asclepium. Id quod prudenti est intellectione temperandum. Est enim Deus idem in se, & ab se, & per se, & propter se intellectus, & voluntas vna, & vnum. Vnde ex intellectu fœcundo volũtas gignitur: vtriusque consensu, quia vnus est in vno, vnus procedit spiritus. Spirit⁹ ille ineffabilis, omnia

complens, omnia ens, omnia esse faciẽs. Vnum verò sunt, propterea quòd principium habent nullum. Esset enim principiũ illud, hoc ipsum, quod Deum esse dicimus. In aliquo tandem igitur acquiescamus, quod sit hoc, quod ab alio non prodeat, quod in aliud sibi simile non exeat. Quippe nihil extra id quod totum est, qui est omnia, extra quem nihil. Ibi cùm paulisper substitisset: Vix, ait Minutius, queo me continere quin exclamẽ. Iam tu ex vulgaribus plantariis in vera illa prisca, ac tot illustribus viris decantata viridaria duxisti nos. Nam equidem meminerã verba illa Trismegisti, ac sanè corticem substomachabar. At tua opera diuinam medullã, quouis encephalo Siculo suauiorem, gustare iam nobis licet. Sed herbas vbi relinquemus? Nam ego statim supra cælos omnes sum. Et ille: ad herbas igitur. Profectò diuinarum rerum contemplatio ventus est: atque, vt loquitur optimus præceptor, ἰσαγωγός. Is vti me sustulit, si volet item demittere, apud Plutarchum iam sim. In quinto de placitis Philosophorum, τὸ πυκνὸν ascribi masculis à Parmenide, scriptum reliquit: fœminis autem ἀραιότερα. At in mulieribus nostris aliter sentiat aliquis: densiore nanque videntur carne. Quocirca minus affici frigore, minus sudare, minus pilosas esse. Cæterùm carne quidem carne. Nam sanè propemodum nihil aliud quàm caro sunt. At ossa & nerui & membranæ viri longè sunt compactiora omnia. Hic autem de mari tria dixit: ἰσχύν, σκληρὸν, φρίσσον. Adeò tamen cohærent inter se φρίσσον & ἰσχὺν, vt facilius dicãtur vocabula, quàm res diducantur. Asperum nãque affectus est partium in superficie disitarũ: φρίσσον est eius quidam modus, quem per horrorem libenter explicauerim In nobis horripilationem vulgares medici, minus ineptè quàm barbarè. Græcam vocem retinent etiamnum Galli. Eam cutis inæqualitatem, quæ tactui leuem afferat offensionem, in serpentum coriis φολιδωτὴν Philosophus appellauit. Empedoclem verò etiam, in quibus non licuit sequi, libuit admirari saltem. Ergo igitur censeo tanti viri animum interpretari. Puto itaque eum sic sensisse: Generationem esse actionem in substantia, à substantia ad substantiam. Quamobrem habere & efficientem, & effectionem, & effectũ, & ex quo fit, & in quo fit. Quæ omnia cùm separatim nequeant in plantis poni, propterea quòd eæ locum mutare nunquam visæ sint: opinatus est in ipsis ille horum principia confusa. non admodum, vt ego quidem reor, ineptè. Quemadmodum in lapide, si quis intel ligat agens & patiens, cùm mouetur (ideirco nanque descendit) eundem ad modum plantis inesse simul actionis primordia & passionis: ea proportione, vt in se & concipiant, & fœtent. non enim assignare possumus causam fructificationis, aut propagationis, quæ è semine & per semen fit, nisi sic intelligamus.

A Sterilibus autem plantis, quia horum altero destituantur, alterum tantùm ascribent sexum. Vtrum verò desit? sanè masculi. In se nanque fœmina cõcipit mas nunquam. Porrò ad alterum argumentum accedamus: quod est profectò nobile, nec displicebit vobis. Accedit enim ad eum disputandi modum, qui valde est commendabilis in prima Philosophia: A simplicitate, à primitate, ab eo quod est esse in alio; aut in seipso. Quæ, inquit, concreta sunt ea necesse est prius simplicia fuisse in seipsis, & seorsum esse marem, seorsum fœminam: atque inde misceri. Concretio autem erit non nisi secundum propriam generationem. Igitur inuenta fuerit in plantis concretio ante concretionem: Quæ etiam debet esse agens causa in eodem tempore. B Non ergo maris & fœminæ sexus erit vlla in planta simul in vnum coniunctorum. quia enim talis vtrique planta fuerit perfectior animali. At quãnam ratione fieri queat id? Quippe animal nullius indiget externæ opis ad propriam generationem. Sed planta opus habet anni tempestatibus, & sole, & aliis talibus, potissimùm in tempore ortus sui. Eius nanque principia duo sunt: vnum alimenti à terra, alterum generationis à Sole. Quinetiam dixit Anaxagoras, plantarum humidum à terra euenire. Quocirca ad Lechineon scribens, ait: terram esse plantarum matrem, solem verò patrem. At nos in plantis concretionem alio delineare modo instituamus. Plantæ semen existere simile fœturæ animalis: quæ maris ac fœ- C minæ mistio est: & sicut in ouis cùm generatur pullus. Indidem enim est eius alimentum quoque, quoad perfectionis atque exclusionis tempus appetat: tunc enim excludit pullum fœmina vna hora. sic de plantæ semine dicendum est.

Hæc ille, quæ doctè atque acutè dicta videntur mihi Quę hic ergo concreta, ille συγκρίματα, & καιρῶν, tẽpestatibus. Est enim tempestas idem quòd temporis opportunitas, à paucis obseruato vsu hoc significandi. Sic noctem intempestam dixere veteres ineptam operi faciundo. Ea verò pinguiusculè excurrimus: sic enim scriptum est: τὸ δὲ φυτὸν τούτου δεῖται ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ ἔτους. Declarat quid sit illud τούτου: scilicet solis eget. Ait itaque, ἀλέας γὰρ ἡλίου. ad- D dit deinde & tempus, & temporis qualitates, vt fit opportunũ: τῆς εὐκρασίας, καὶ τῷ καιρῷ ἁπλῶς. id est, accommoda temperatione. Et ἐκτυπώσασθαι, delineare. Est enim τύπος, figura impressa ab aliqua vi: παρὰ τὸ τύπτειν. Itaque formulæ, quas ante legitimum opus sibi faciunt ad manus pictores, in quibus sese postea imitentur, hoc nomine dictæ fuerunt. τύπος est in cera per impressionem Sphingis aut Palladis in gemma excauatæ. Signatius in nummo. Et κυημάτων. in fœtura. κύημα nanque fœtus Hippocrati. ἐξόδον verò dixit, i. exclusionem, apto ad materiam verbo.

Hæc

Hæc recténe an secus expresserim, cõsulendus est Ferrerii thesaurus. Haud malè, inquit Ferrerius, coniectaris. Nam ipse tempus satis habuit dicere τὸν καιρόν. At alter Hippocrates: non solùm vbi monet τὸν καιρὸν ὀξὺν εἶναι, atque elabi, nam tempus nunquam deest nobis: temporis articulis ὑπεξζόμεθα. verumetiam cùm dicebat, ὁ καιρὸς ἐν χρόνῳ. & εὐκρασίαν simplici communíque generis voce temperamentum. Quæ iniuria facta politioribus] institutis emendatæ medicinæ iam est ab illo animaduertenda. κρᾶσις enim temperamentum quodcunque, qualecunque, quantumcunque. nec caret ratione. Ex confundendo enim ac miscendo, refriguntur mutuò qualitates. Idcirco Galenus ex vsu præceptísque sapientum semper μετὰ συμμέτρου εὐκρασίαν aut δυσκρασίαν. Sanè B temperamentum ipsum attemperat adhibita lege. Proinde tuo more fecisti, vt signatissima voce diceres cõmodam temperationem Tuã verò delineationem illusit hic deterrimo verbo: imaginari inquit. Quin τύπος, tametsi figura est aliunde, sicuti dicebamus, exprompta: at & hic & alibi pro exemplari sumitur quod imitemur: non quòd alius rei sit imitamentum. Tanquam lex igitur proponitur atque edicitur, quæ spectet ad seminis plantarum rationem. Deformare videtur hunc ad sensum vti Quintilianus. Et puto maximo poëtarum carmen deductũ, nihil aliud significare, quàm quod ἰχνογραφίαν repræsentaret, à filiorũ simplicitate metaphora sumpta. Quin ita interpretor è Rethoricis τὸ εἰρόμενον Philosophi, C quod nequicquam, pendens, vertit Trapezuntius. Verùm de his alibi. κυμονειν verùm vox est cucullaria, nec meliore nota signata nobis hìc. dixit enim prægnationem. Fœtura, bellè: sicut scriptura, curatura, sepultura, coniectura. Excludit autem optimè, ἐκλέπει, iste exponit: credo est ἐκτίθησιν, apud te. At illa nihil minus quàm exponit: Imò verò tollit & educat. Esse nanque contraria ἐκτρέφεσθαι καὶ ἐκτίθεσθαι, non ignorauit Oedipus, Cyrus, Romulus. Est verò hìc, quod te vereor veritum esse: masculinitas & fœminitas: vbi tu maris & fœminæ sexus dicebas non vniri posse. Quòd si ille ausus est ita ἀρρενότης καὶ θηλύτης, iam habemus metaphysicum: qui vix semiphysici sustinet dignitatem. Sexum verò lõgè melius tu semper, quod & Grece γένος, & hîc Genus. Non enim Latinis Philosophis hoc id vnquam significat: D sed commune illud, quod de pluribus differentibus specie prædicatur. Qua in re certior fuit supellex nobis, & opulentior etiam in media Philosophia, quam adeò serò profiteri cœpimus. Tametsi Graiis ipsis originẽ debemus: sicuti penè vniuersæ linguæ nostræ. A disiunctione tractum nomen, quæ per aduerbiũ ἰδίᾳ. denotata est. His dictis ille conticuit. At suscepit extẽplo Minutius oratione. Multa vtrinque admodũ accuratè. Sed quare nõ rogabas Ferreri, quid ita κρᾶσιν dixerit cõcretionẽ. Quod igitur non fecisti, vt rogares, facio vt non nesciam. Dicam ergo quasi causam, inquit Baiulus. cùm postulor quasi κακοτεχνίας, inuectis nouis docendi legibus. Si Græcam vocem Latina vobis æquauissem: laudi id fuisset mihi: si Græcolatina dedi sedulò expressam, quis insimulabit flagitii? Creo suprà ducebatur παρὰ τὸ κρέας: hoc παρὰ τὸ κάκρεμαι deriuari placet. Vnde cum Cicerone κρᾶσιν cretionem dicam, & concretionem. Tametsi fusius patet κρᾶσις. Nam cõcretione tantùm vtar, vbi solidi quippiam sit: κρᾶσις aptatur etiam liquidis. Vnde κρᾶμα, vinum aqua dilutum, & apud Plutarchum in commentario ad Pollianum, & apud Dioscoridem in capite de iunco: quod Hermolaus aquam transtulit]. Vitruuius autem κρᾶσιν in primo mistionem appellauit. Et verbum temperare in ea posuit significatione, quæ non vt Ciceroni latitudinem, sed punctũ ipsum medium statueret mediocritatis]. Sic enim scribit: Aliam mistionem habet genus auium, aliam piscium, longè aliter terrestrium natura. Volueres minus habent terreni, minus humoris, caloris temperati, & aëris multum. Ecce temperatum, statuit sub medii modo. At multum aëris, & parum illud terreni est nihilominus temperatũ in auibus. Non enim simplex & summum, sicut in elementis]. Meminerimus etiam Senecam, in secundo de ira, misturam appellasse. Satis], inquit Minutius, habeo. Sed explica quæso, quomodo concreta prius discreta fuisse necessarium sit. Nam inter elementa fac ignem simplicem, ac seorsum situm: at terram & aquam puras vsquam' inueniri, neque animum induxerunt multi boni ac docti viri, vt crederent: & à me, quid ita sit, multum dubitatur. Quamobrem hic idem cùm dicit, semen esse fœturæ animalis simile: non secum facit. Quæram, eo in semine ista ipsa principia, quæ sunt coniuncta extra semen vbínam disiuncta fuerint in seipsis. Nempe arboris aut pars, aut opus], semen est. Si pars: ergo in arbore concretus sexus. Si opus: igitur accepit ab arbore, quod habet. Sunt itaque in arbore maris ac fœminæ confusa principia: idque optimo naturæ consilio. Cùm etenim generatio fit ab agente in patiente: natura operi suo, cui simul & motum negasset, & generationem tribuisset, generandi facultates proportionales indidit coniunctim. id quod inde quoque potest colligi. Siquidem quarundam stirpium è semine alio mas, alio fœmina proueniat. idem fiet ergo quod quærit: licet alio modo. Quærit an principia fuerint antea disiuncta. Ostendo post illam coniunctionem quemadmodum disiungantur. id constat in Cannabe. Ex eodem stipite funditur semen, quod partim euadat mas, partim fœmina. Igitur & separãtur in plantis, quę in ipsis erant comparata: & comparantur in animali-

bus quibusdam (vt in Erythinis) quæ erant in alijs separata. Hæc habebam quæ sentirem. Probe (meo quidem iudicio) sentit, inquit Baiulius: & acutè explicas. quare prorsus assentior. Hæc eadem dicturus ego quoque fueram, nisi anteuertisses. Nunc verò rem operosissimam, ac maximè iactatam videamus. Ait animalis fœturam, maris ac fœminæ continere mistionem: ergo ita statuere videtur, vtriusque semen cōcurrere. Ac quanquam in decimo historiarum ita scriptum est, tamen aduersus omnes veteres in secundo de generatione animaliū certo instituto Philosophus aliter profitetur. Ergo inquit Minutius, Decimū illum librum cuius censes? Aristoteli nanque attribuere videris. At multis indicijs non esse deprehenditur. Principiò nouem tantùm libri recensentur à Laertio. Deinde non potuit ab eo proferri pro sua talis opinio, quam tantis
B conatibus esset euersurus. Et semina tanquā aliqua iacit in historijs eorum omnium quæ cæteris in libris est postea perspicacius explicaturus, neque sanè cohæret argumentum. Vt post mores ac vitam animalium, narret hominis generationem, de qua iam antea dixerat in septimo. Denique mos eius non est (viri maximè constantis sibi, atque in commentationibus suis parcissimi verborum) frustra materias retractare. Tum ille, Decepit me dictionis puritas, atque elegantia incomparabilis, tum stylus perquam similis sui: vt etiam si non Aristotelis nomine circumferantur, vltrò asseruerim. Arabes quoque ii quibus tantum tri-
C buit hic Scaliger (Auicennam dico, & Albertum, & alios) illius esse existimarunt. Tu verò Cæsar, cui detulisti, cùm es illum omnium primus ausus excutere? Videbis, inquam, vbi edētur. Edentur verò non antè, quàm firmitatem nacti sint, quam equidem nondum in eis video: atque haud scio an illis vnquam affuturam sperem. Sed quid altius videris, Baiuli, cogitare? Quærebam, inquit, quod ait hic: Si in planta vterque sexus insit, plantāne sit quàm animal, perfectior. At non sine causa moderatus est aduerbio fortasse. argumentum enim videtur esse nullum: Facilius saut commodius fit: ergo perfectius. Contrà sic: Solo attritu ex occursu, atque in transcursu coeunt pisces: horū tamen coitus imperfectus est. Nam quod ad-
D dit plantam opus habere, anni tempore, Solis opera ad generationem: hoc item de animalibus multis dicas. Locustarum historiam, Bōbycum, Cicadarum, aliorum complurium recense: atque cum illis item apponas locum, cuius ratio par. Nō enim in Germania, Nortvvegia, Schondania Psittaci gignuntur, quia regiones propitio cælo non vtuntur. Tum pisces, aut aues, aut feræ aliæ, non nisi certis atque statis anni temporibus. Neque Sol solis seruit plantis, præsertim in Lyceo, vbi Sol & homo gignit hominem. Quod verò facit, vt

A ouo semen comparet, rectè fit. Idem sentit, præceptoris insistens vestigiis, Theophrastus in primo de causis: Seminum, inquit, natura ouo proxima est. Illud autem, τὸ δῆλον ἐκπίδνει τὸν νοσσὸν ἐν μιᾷ ὥρᾳ ex Arabia produit in hāc scenam. Sic enim loquuntur, vbi tempus nominant. De ouo maximè vrgeas, si sic dicas: Oui principia coniuncta esse quę foris erāt in mari & fœmina separata. Ergo si semen ouo simile sit, habeat coniuncta principia. Ea cùm ab vna tantùm arbore sint profecta, necessariò in arbore concreta fuisse dicantur. In his paulò diutius sum immoratus ob difficultates: potissimùm confragosa loca prospiciens quædam ne in ea impingerem, magnoperè pertimescebam. Sunt enim adeò obscura vt neque ad ingrediendum animis satis sit, & valde metuam ne ingresso mihi non liceat inde sine maximo
B periculo referre pedem. Igitur Græcè recitabo, quò vos omnes partem sarcinę feratis. Ferrerius verò etiā euocet subsidia. εἶπε καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι τὰ φυτὰ, εἰ καὶ νοσσὸν, οὐ γεννῶσι. διότι τὸ γεννώμενον οὐ γεννᾶται, εἰ μὴ ἐκ φύσεως τοῦ σπέρματος. Neque satis mirari hanc verborem turbā. An dixit Empedocles plantā non gignere, qui in planta cōiunxit principia generationis? An sic, Non gigni à planta plantam, neque à gallina pullum: sed ex plantæ semine plantam, ex gallinæ ouo pullum? Quæ hæc argutatio? Non interficiet viatorem latro sed ensis quem latro tenet. Et νοσὸν: quid hic rerum gerat nescio: neque verò quid antecedentes particulæ. Sed verba potius tegunt sensum quàm osten-
C dāt. Quare Ferreri, ne desis nobis. Adsum, inquit ille, nec fortasse vacuus. Legit enim νεοσσοὺς, non autem ἐνοσσός. Atque ita fit. Quanquam plātæ non gignunt pullos, quia quod gignitur, gignitur secundum seminis naturam. At natura in semine lactucæ, lactuca est: non autem pulli. exibit igitur lactuca, non pullus. Scitè, inquit Baiulius, méque téque expedisti. Sensus enim iam ex verbis elucet: At authoris consilium adhuc in obscuro est. Huic enim, εἰ καὶ τὰ φυτὰ τοὺς νεοσσοὺς οὐ γεννῶσι: quomodo respondebunt illa? ὅμως οὕτως δεῖ ὑπολαμβάνειν, καὶ ἐν τῇ μίξει τῶν ἀῤῥένων, καὶ τῶν θηλειῶν φυτῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ζώων. ὅτι καὶ ἡ μίξις τῶν φυτῶν ἐστὶν ἐν διακρίσει τινί. Quanquam lactuca non gignit pullum, tamē
D debemus intelligere de mistione plantarum, sicut & animaliū. Nam eodem modo dicam, Tametsi equus non gignit capram. Tamen ea quæ subdit postea, tum quod ad hanc attinet partem, quis vidit vsquam plantas animalium coire modo? De proportione quadam huiusmodi coitus postea videbimus. Et quid hoc est constantię, nunc ponere ἐν μιᾷ διακρίσει concretos sexus, quos ita esse negabat suprà? Sed omisimus, quæ extra ordinem de initiis vitæ plantarum dicebat suprà. De semine loquens addit hęc: καὶ ὁ σπερμῶν ἐξ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, τροφὴ γίνεται τῆς ῥίζης, καὶ τὸ γεννώμενον κινεῖ αὐτὸ ἑαυτὸ πρὸς ἐχυτικῶς.

ἐγγυτέρω. Existimat ex seminis portione radi- A cem confieri, ex altera quæ reliqua fit, illi alimentum suppeditari. Quippe radix illico hausto à terra viuit humore, quo nutritur. In generatione verò patiens alterationis motu mouetur ab agente informatrice, quoad organa verum ad motũ comparentur atque constituantur. Nunc ad reliqua. Animalia, inquit, cùm coeunt, miscentur sexus atque eorum potestates, quæ prius erant seiunctæ. Inde ab his duobus res vna prouenit. id quod in plantis non est. Non enim posteaquam earum vel sexus vel potestates mistæ sunt, rursus fit vt segregentur. Mirifica profectò verba, quibus suppo nit (sic enim Mathematici loquuntur) misceri B plãtarum sexus inter se. Dicit enim sic, ὅτι μίγνυνται τὸ γένος καὶ δυνάμεις τοῦ φυτοῦ. Ergo sunt separatæ alicubi, si aliquando miscentur. Est enim mistio motus rerum separatarum vnibilium per contactum minimorũ naturalium inter se, at suprà negabat separata illa extare vsquam. Præterea nec in animali quidem semouentur, propterea quòd generatum semel animal neutiquam postea mutatur. Quippe ex semine maris & femellæ, item semine coniunctis fit fœtus: quo in fœtu nihil apparet disiunctionis quæ demonstret iterum sexus illos segregatos. Et suprà cannabis exemplo similem naturam declarabamus. Quòd verò de se- C parationc dicebamus, de coniunctione quoque videndum est. Quoniam sicut ostendebamus semen in fœtu non distingui, ita etiam indicatur, ex eo semine non confici fœtum qui mas & femella sit. imò verò quod ciusmodi fuerit, monstri nomine & censu comprehendi. Quare alterum è seminibus, quod ad sexum attinet, nihil conferre videtur. Ergo cùm sexus ipsi non sint principia substantialia, poterunt in plantis misceri: quo modo vis vtraque, maris scilicet ac fœminæ, miscetur in alterutro sexu tantùm. Neque illa commodiora. Si natura, inquit, marem cum fœmina miscuisset, rectè res procederet. quippe in plantis actionem videmus nullam præter fructuũ generationem. Nihil hisce verbis perplexius: nihil hiantius hac sententia. sic tamen emolliamus durissima D hęc. In plantis cum fœmina si concretus esset mas, à natura factum rectè fuisset. quòd inuenirentur in plantis actiones, essent itaque perfectiores. At nullę sunt actiones Primùm quęremus an putarit quicquam melius à natura fieri potuisse quàm factum sit. nemo sanus hoc dixerit. Deus cùm omnia conderet atque ordinaret, nihil plus ex se quæsiuit quàm quantum voluit. Voluit autem optimum. Classes igitur ac gradus, & constituit & attribuit suum cuique. quod verò præter hæc est, monstrum est. Quid enim esset arbor si loqueretur? Nã eiusmodi vanitates detestantur sapientes in mẽdacissima natione, apud Argonautas. Haud profectò esset perfectior: est enim id præter il-

A lius genus. non esset igitur id quod esset. Itaque actio tametsi perfectionem arguit animalis: at lapidi nulla fuerit perfectio. Quanquam quid hinc actum est? Cùm generationem attribuit, actionem tollit? Nónne est actio, generatio? Tãto inconsultius: cùm sit actio sexuum propria, prima, per se, immediata, & quoad sexus ipsi sunt. Imò verò tanto præstat actio generationis actioni motus animalis, quanto est nobilior perpetuatio speciei, quæ est imago quædam æternitatis: quàm huius aut illius animalis ministeriũ quod motu cõparatur. Quare contrà sic concludẽ: Habent à se plantę generationem: ergo habent in se plantæ princi- B pia generationis. sexũ igitur. Non separatum: motu nanque carent: mixtum igitur. Quæ sequũtur, morosa sũt ἐν δὲ γὰρ τῶν ζώων κεχωρισμένον τῷ θήλει, ὁ μὲν ἐν ὅλῃ ἀεὶ συνάπτεται. Hoc est, quia datus illis fuit motus, iccirco plantis immobilibus simul inditus vterque sexus. Verbũ verò κεχωρισμένον ambitiosius, positum. Nam etiam vbi coeũt, sunt κεχωρισμένα, nõ enim locus vnus communis ambobus est. Sed aër vtrique suus: mari verò fœmina ipsa aliqua ex parte qua illum ambit. proinde non fiunt vnũ vt planta. Vbi verò paulo attentius rem consideraui, eandem sententiam contrario dixissem modo. Nã quid referebat, ponere animalium disiunctionem ad id probandum? Imò ve- C rò potius sic per affirmationem, non per negationem, ἀεὶ δέ τὰ ἄρρενα κεχωρισμένα ἐστὶ τῶν θηλειῶν, ἔξω τῆς συνουσίας. Quod verò addit, tanquam finem, audiamus: οὐ τὸ δ' εἶναι ἐστὶ τὸ πολλὰς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ πολλὰς ἐπιστήμας. At enim verò numquam ratus sum fore vt putaret quispiam, marem à fœmina separatum vel propter officiorum frequentiam, vel copiam scientiarum. Contrà equidem sentiam. Quemadmodum in consiliis plura capita sententiam dicunt compositiorem: ita Deus mari fœminam si miscuisset, pro vno duos, pro simplici duplicem hominem ageremus. nolim tamen. Careremus enim tot elegiis, tot cantiunculis, tot cõquestiunculis, tot exprobratiunculis, & tuis illis, Cæsar, nouis epigrammatibus: quod tibi, D opinor, plus doleret quàm tuæ Lucinæ proteruitas. Hic cùm arisissemus, rursum se ille recipit ad narrationem. Huiusce, inquit, naturæ dicuntur Heroes olim fuisse, quorum humanitas diuinæ perfectionis coniunctione fieret augustior. Neque alia de causa mulus equum patrem tolerantia, pernicitate matrem superat asinam, atque elegantia. Neque alia ratione Cyprium, quod vocant, æs arte factum, æri natiuo & cattitero firmitate antecellit. Ergo & Antisthenes cùm in prælio quod ad Tanagrã factum fuit, præter cæteros fortiter pugnasset, fecit vt Socrates diceret, ex duobus Atheniensibus ortum, ad eam virtutem accedere potuisse. obiiciebatur enim illi quod non esset αὐτόχθων. Verùm hæc animi gratia, ne de meis ver

bis ſpurii, peſſimum lolium, tollant animos. Mi A nus verò ſententiam noſtram probetis vos, vbi in mentem veniet, in Platonis picturis vtranque naturam ſimul fuiſſe, poſtea meliore opificis conſilio diſiunctam. Inter hæc Minutius, quaſi aquulam feſſo de via facetus aſpergeret, Potaſti tu, inquit, merum aliquando? Quid tum poſtea? reſpondit ille. Et aquam? Nimirum. Et vtrunque miſtum ſimul? inquit Minutius. Equidem, ait ille. Ergo longè deterius eſt meraco dilutum? Virum tu conſœminatum (monſtroſo enim apparatu monſtrum adornãdum eſt) ita diluiſti, vt iam ſit neutrum, quia ſit vtrunque. Deteriorum nanque affinitate atque ſocietate deteriores ſimus. Subriſit Baiulius, & ait: Sapientior eſſes fortaſſe tu, B ſi minor exiſteres iſto tuo animo igneo. Id quod lectiſsimæ ac modeſtiſsimæ vxoris temperatione contingere potuiſſet. Nam & tibi cum ſubſelliis facilius conueniſſet, & rem haberes vel faceres lautiorem, & affinium voluntatibus commodioribus vterere. Cui faciliore atque apertiore vultu Minuti⁹: Accipio, inquit: ſed ita ſanè, ſi etiam leonem admiſceas ob fortitudinem: tigrim ad pernicitatem, aut bubalin, ſi modò eſt Lant Africana. Tum addas alas, ſed ſine filo & cera. ad cælum enim malim quàm Cumas. Hic verò magis arridere nos: Baiulius etiam plauſu approbare vrbanitatem. At ego, inquit, hoc agebam. Sepa- C randorum ſexuum non fuiſſe cauſam vel intellectum vel voluntatem: quorum perfectione conficitur Sapientia. Cuius vmbram modò ſi plantarius hic noſter attigiſſet, non nos oneraſſet nugis. Quamobrem ne de huius vecordiæ poſſeſsione deturbetur, pergit etiamnum eſſe ſui ſimilis. Sunt inquit, qui completas arbitrentur plantas. Sed malo Græcè. nam vos tã ſacris myſteriis defraudare, mihi iam religio
» eſt, εἰσὶ δέ τινες τὰ φυτὰ παντελῆ ... ὑπολαμ-
» βάνουσι. καὶ τὴν χάριν τῆς ζωῆς αὐτῶν εἶναι διὰ τὰς δύο
» δυνάμεις ἃς ἔχει, ἔχουσι διὰ τὴν τροφὴν τὴν ἱκανὴν
» εἰς τὸ τρέφειν αὐτά. καὶ διὰ τὴν μακρότητα τῆς διαμονῆς ἡ-
» λικίας, καὶ τοῦ κρατεῖν τῷ βλαστάνειν καὶ καρποφορεῖν ἡ
» ζωὴ αὐτῶν. καὶ στρέφεται πρὸς αὐτὰ ἡ νεότης αὐτῶν.
» καὶ οὐ γίνεται ἐν αὐτοῖς τι περιττόν. Quis intelligat τὸ D
» χάριν & τὸ διὰ, vtrũ vtrius cauſa fiat? Niſi res ipſa per ſe clara eſſet, verborum beneficio non fieret. Videtis qualem (vt aiunt) vrſam in caueam ſuſceperim abducendam. Iam illa ſententia cuiuſmodi? Gratia vitæ plantarum eſt à duabus poteſtatibus: tum quia ei ſatis ſuppeditatur alimenti, tum quia viuunt diu. Ita rem illam arcanam, atque antea nunquam auditam dicit, Plantam viuere, quia diu viuat. Et ait vitam fructum ferre: vt etiã in hiſce agris Pindarum ampullari miremini. Et quomodo reuertitur ad eam iuuentus quæ nondum aduenerit eùm accedit? Quòd ſi tantum audeat facinus vt reuerſionẽ fructificationis appellauerit iuuentutem, fecerit iam ille quidem ætatum vi-

ciſsitudines. Vt poſtridie quàm deſierit germi A nare aut fructum edere, vetula ſit. Tum ætas hæc mala, ac vieta pòſt abeat, ſubeunte de integro vegeta illa. Neque verum illud eſſe, Nihil in plantis redundare ſuperflui ſciat is qui etiam ex iuuenculis amygdalis ac ceſaris, puta trimis aut quadrimis, gummi viderit redundare. Concinnari tamen poſsit hæc ſententia veſtra æquanimitate, ſic: Completas eſſe plantas cùm ſatis ſuſceperint alimenti: atque adeò pro mouerint à primordiis ortus ſui, vt iuuentam adeptæ ſint, neque quicquam habeant excrementi, & fructum ferant. Cęterùm quotus quiſque dicat: adulta ſtatáque ætate plantas carere ſuperfluis? Nam ſanè id ætatis Allobrogum B Centronúmque arbores nobis agaricum fundunt. Et ipſe ſuam facit cauſam deteriorem cùm ait μακρότητα. Multæ nanque plantæ anno altero perfectæ ſunt: eodem, non paucæ: aliquot trimeſtri ſpatio: quædam paucis diebus ferunt fructum, vt lactucæ & braſsicæ, ſi terræ mandetur ſemen eo tempore quo ſemen ef formatur in ſemẽtiferis eiuſdẽ ſpeciei. Eſt enĩ ſemen tota planta: neque ab ea differt niſi partium expreſsione. Et χάριν τῆς ζωῆς quid eſſe dicam? niſi quis nugetur, vitæ venuſtatem. Loquuntur enim Syri & Arabes valde picta oratione, multáſque delitias affectant in dicendo. quemadmodum illud quod monebamus, plan C tæ vitam fructum ferre. Quod verò dicit ὕπαρξιν, iam quid illi cum Leuiticis? Etiámne decumatum huc venit? Primitias ſic vocant: videbitis apud Pollucem ἀπαρχάς. Fortaſſe fuit ὕπαρξιν. Si eſt, æſto. Planum hoc faciet Ferrerius. Ita ſanè, inquit ille, niſi corrigenda afferã, corrector adero. Addit enim de ſuo integras plantas, completas & integras. Quin integras eſſe eas, minus eſt quàm completas. Integrum enim ſolas partes denotat materiales. Completum idem quod perfectum, etiam poteſtates poteſtatúmque tempeſtiua momenta: & quaſi dixerim cum antiquis, tempeſtiuitatem. Paucis diebus planta integra eſt. Vbi folia cõſtiterint primùm, ſi ſtipes ei nullus debetur, ad vbi conſtiterit ſtipes? Nam flores ac fructus D tam eius partes ſunt quàm fœtus, mulieris. Sed longè negligentius dixit ſic: Ipſarum vitam duarum facultatum gratia eſſe. peſſimè. Nam verbum hoc gratia, finẽ dicit. idem quod propter. Quis putet datam vitam vt alamur? At ille verſus plebeius eſt, quòd primæ ætatati ad diſcendum apponatur: plenus tamen ſapientiæ. *Eſſe decet, viuas: viuere, non vt edas*. concinniorem fecimus nos: melior fieri non poteſt. ἔπαρξιν verò aut ὕπαρξιν, non ineptè durationẽ. fortaſſe meliore fortuna quàm ſcientia. Pauci nanque non ignorant à lignis ductam dictámque durationem. Quo merito plantis eam hic aſcripſerit? Fermẽti ſimilem aut etiam fermẽtatam tuam eruditionem vocare ſolitus ſum, Ferreri. quoquò enim te infers, turget. Vel hoc

hoc postremum quis hic inter plantas expectasset? Sed illę me reuocant. Ad somni reuertitur narrationes, quas nō puduit inter hæc commiscere. Non habet, inquit, opus planta somno, multis de caulis. quippe in terra sita est, & ab ea vincta. Neque in sese motum habet, neque discretis terminis in partibus proprius. neque sensum, neque motum voluntarium, neque animam perfectam, sed potius animæ partis partem tantùm. Perpendamus singulas propositiones. Non egere somni plātam, propterea quòd non laboret. icc irco dixit affixā terræ. Sed quid hoc? Nónne etiam animalia quædam, licet immobilia, somnum tamen capere creduntur? Quot enim ex ostreaceo genere saxis hærent? Quanquam enim somnus quies est: non tamen est quies propter spiritus motiuos solos: sed ad aliorum quoque recreationem comparatur. Nihil ergo concludit inde, nisi addat quod dicebat, neque sensum habere. Hoc iam tum toto negotium demum absoluitur. Pertinaciores pro Anaxagora dicant sic, Non delassari motu sed opere fructificandi. Falsò tamen illa videtur apposuisse, οὐκ ἔχειν ὅρον διωρισμένον ἐν μέρεσι. Sanè suprà declaratum est, corticem, pulpam, medullam, definita esse: vt omittam villos, neruos, venas, quæ continua sunt mathematica, contigua naturalia. Quod enim corpus nerui est, venæ non est. Loquutio quoque animaduertenda, ὅρον διωρισμένον. imò verò, μᾶλλον ὅρῳ διωρισμένα. Terminus enim præter & extra intellectionem nihil est: neque tam separatur quàm separat. Si enim separaretur, fieret id per alium terminum: deinde ille per alium. Tum porrò in infinitum, ridiculè. Non enim forma à forma, neque differentia à differentia, per formam differt, aut per differentiam, sed seipsa. Sed & in quibusdam animalibus partium disiunctiones obscurę admodum sunt, vt in limacibus. Alia ratio. Nō habet animam perfectā: non dormit igitur. Non habet equus animam perfectam: & dormit equus. Illud verò quomodo accipiamus? μέρος μέρους ψυχῆς. Nā si viuit plāta, neutiquam partis partē, sed partem obtinet totius. Neque enim vegetatrix pars, est potius sentientis quàm intelligentis. Quanquam tum acutius tum commodius intelligamus animæ partes treis, id est potestates, vigorem, sensum, intellectum. Partem crassè dicimus: nō enim partitur anima. Et meministis M. Tulliū partitiones illas dicere quæ in toto fierēt, cùm in eas ipsum scindimus, quas philosophorum vulgus haud ineptè vocat integrantes: diuisiones autem, cùm secamus atque diducimus in species genera. Quanquam ille secus atque statuit, visus est. Partitiones enim cùm inscripsit dialogum, plus in eo fecit diuisionum. Sed ad rem. Vnum restat difficillimum: Καὶ τὸ φυτὸν οὐκ ἐδημιουργήθη διὰ τὸ φυτόν. Principio ad rē nihil faciūt. quid enim cum somno his? Dicebamus finē formam esse generationis. Ad hunc modum quodcunque gignitur, propter se gignitur. Est alter finis extrà. Hominis enim finis, est vnio intellectus cum Deo: Deus vnionis finis. Vtrum ergo plantę finis homo est, an non? Pendet hæc ab illa. An omnia propter hominem facta sunt. Hoc Philosophus ipse asseuerauit: & verum esse, aliâs ostensum est. neque hic est locus. At plantæ si capiunt, vt hic existimat, icc irco somnum, quia alterius rei ergò fabricatę sunt: ne nobis quidem dormiendum esse video. Nec, si hominis causa creatæ plantæ propterea negatus est à natura somnus, eadem ratione, pecori quoque negabitur: Itaque vt vobiscum Atticissem, ὁ λόγος οὐκ εὐπορεῖ. Græca enim hæc in margine codicis huius ascripseram. Nam Latinè quibus modestiùs simul ac pleniùs dicerem, in memoria non habebam. Venio ad reliqua. Si quis, ait, iam dicat: Plantam etsi egentem parabilis ac vilis alimenti, tamen & diuturni & continui, quódque haud facilè corrumpatur: atque ex his eam statuat aliqua in re præstantiorem animalibus: ac propterea res inanimas esse animatis excellentiores: huic ita respondendum est: Animalis officium anteire omnibus plantæ operibus. Qui etiam in animali omnes plantæ facultates inueniuntur. At non contrariò. Ordinemus propositionem, argumentum, responsionē. Quinque proponit. εὐτελὲς, μοχθηρὸν, στερεὸν, συνεχὲς, μὴ μᾶλλον φθαρτόν. Duo priora sub prima parte aduersatiuæ duo posteriora aduersantia: quintum superfluò: pertinet enim solùm ad prædictorum expositionem, neque iure aut officio partis fungitur sub toto. Εὐτελὲς, rectè posuit: est enim id cuius fine facilè potimur, tractum à portoriis & a vestigalibus quę mediocria paruo negotio penduntur. Ea voce frequenter in historiarum libris vtitur Aristoteles. At illi μοχθηρὸν est contrarium, τὰ γὰρ ἀβίωτα τῷ εὐτελεῖ βίῳ contenta sunt. quippe non multum operæ ponunt in parando victu. Sed quæ sors obtulit ea satis habent à natura, vt ita dicam, fortuita. Aquilæ βίος μοχθηρὸς est: laboriosè nanque victum sibi quærit. Interpres sic abutitur, qui dicere poterat commodius, φαῦλον. Plato in Epinomide statuit inter se contraria τὸ μοχθηρὸν, καὶ τὸ μέτριον. Στερεὸν, quod duret interpretor: à lignis scilicet, vt monebat Ferreri. Vnde equus Durateus apud Lucretiū ex Homero. Verum in plantis resolui partes ab Austri, Solis, Sirii æstibus: deinde roris, pluuiæ, nebulæ, rigationis humore denuò reponi atque instaurari manifestū est. Icc irco temperauit audaciam vocis illius, cùm dixit μὴ ῥᾳδίως διαφθειρόμενον. Quam etiam melius expressisset per formulam δυσφθαρτόν, vt esset φθαρτός. Nam quòd dicit συνεχῶς, seipsum imitatur. Perstat enim ea in sentētia, quam suprà refellebamus. Siquidem non perpetua opera trahit alimentum planta, sed per interualla. Hæc est propo-

fitio. Argumentum autem hoc, His de caussis præstare videri animalibus. id verò non sequitur: quapropter impugnat ipsemet. Quanquam non soluit argumentum, sed aliud obiicit: Nobilius esse animal quàm plantam, propter naturam perfectiorem atque pleniorem. Concedit ergo tacitus, illis prærogatiuis animal à planta superari: superari autem ab ipso plantam aliis. tamen prudentiùs intueamur. Non enim, sicuti dicebamus, factum est animal vt alatur: sed alitur, quia factum est, ne deficiat. Hic autem finis, est alimenti, non animalis, finis enim operæ perfectio est. Animal dum alitur, non agit sed patitur. Alimentum verò patiendo facit. instaurat enim. Instauratio est, quasi iterata generatio. Facit sanè quo diximus modo, non vera affectione. quippe est animæ vis quæ facit. Proinde si egent alimento plantę diuturniore, non id efficit concretionis atque constitutionis nobilitatem, sed potius ignobilitatem. Lapidi nanque affinior ea natura est, qui etiam multo minore opus habet interpolatione. Corporea profectò cõcretio propter formam facta est. At nobiliori formæ neutiquam vtilis ea materia, sed inepta. nempe bruto propior elemento, terræ ipsi: atque iccirco minus resolubilis. Vbi verò apposuit συνεχῶς, debilitauit argumentum suum. Quando id non est perfectionis indicium, perpetuo indigere alimento. Incorruptibilem naturam decet ea vis quæ nullam requirat instaurationem. Ergo quàm longissimè abest ab ea, id, quod est perpetuò desiderare supplementum. Sibi quoque videtur aduersari. Nam cui necessaria instauratio est, eget: propterea quòd absumitur. Ergo quod semper alitur, semper resoluitur: aut alioqui semper cresceet. hoc autem contingit nulli. Puto enim fabulosa quæ de Crocodilo quibusdam persuasum est. Hinc ad Empedoclem redit. Dixit etiam Empedocles, Plantas generari, quia mundus diminutus. Non enim perfectum esse completúmve esse. Vbi ergo mundus complementum fuerit adeptus, non generatum iri animal. Verùm hanc sententiam ineptam esse. Quippe Mundum & perfectum esse & perpetuum: neque vnquam cessasse ab animalium generatione: item plantarum aliarúmque omnium specierum. Tota vis argumenti versatur in hoc, Si fit quod non erat: ergo deerat. Non ergo perfectus erat mundus. est enim perfectum, cui nihil addi potest. Galenus quoque in historia Philosophorum, recitat Empedoclis sententiam huic haud absimilem: quæ censeret generationem haberi pro imperfectione. Itaque plantas eas quæ folia non amitterent, perfectas solas existimari debere. Cæterùm illi tam parum procedit quod intendit, quàm verum est quod proponit. Verissimum est dupliciter illud. Primum, Generationem esse imperfectionem. siquidem est ἐν τῷ γίνεσθαι. Alterum: Instituta est à natura generatio propter imperfectionem: id est impulsa à defectu ad supplementum, ne deficerent species. Verum igitur est. At ex hoc vero non oritur illud vt verum, Iccirco mundum esse imperfectum: nihil enim fit in specie noui. Empedocles hunc ad modum cõstitutione partium ducebat perfectionem. Cæterùm aliter euenit. Nam & à numero partium & vsu contingit. Perfectius buxo triticum: quod tamen numero, concretione, firmitate, vitæ tactu, minoris est. A foliis verò trahere perfectionem deterioris est iudicii. Non quæuis planta propter frondes: sed eius officiorũ atque vtilitatis, & radix, & fructus, & cortex, & lignum, & succus sibi partem vindicat. Nemo absolutius adiantum, quàm vitem vnquam ratus est: nisi fortè in Thracia aut Anglia, vbi vinum non bibunt si non habent. Haud negarim: seipsa esse perfectiorem plantam, cum gerit folium quàm si nullum habeat. At ea perfectio nihil est, nisi δυνάμεως ἐντελέχεια: non enim Latinè possim, sed barbarè sic, potentia actuata. Hic ergo τὸ τί ἦν εἶναι haud mutatur. At id solùm perfectio est, & est indiuisile: quódque neque intensionem admittat, neque remissionem. Nullo vnquam accidente desinit Idea esse id quod est. Materialis autem perfectio huius heræ serua est. Sic Aristoteles ait, Mundum esse completum, eíque deesse nihil. Alioqui primum efficiens esset in opere perpetuò imperfecto, quod nesciuerit aut nequiuerit absoluere: quod est & ridiculum & impium. Esset enim istis Lucretianis imperfectus ipse: neque posset efficere opus sibi dissimile, quod semper intra pensum esset. Habeo tamen aliquid tam perplexum ac tam acutum, vt curiosa opulentia possit vobis parere fastidium. Verum alið nos vocat res. Quam tu, inquit, Minutius, rem narras, quæ plus quam res sit? Nam hęc esto vera res quã & profiteris, & abduci ais te quominus profitearis. Sed dic sodes. Mira, inquit ille. Nam cùm Empedocles agnoscat in mundo generationem, vt interea seruetur perpetuitas: si enim perfectus existeret, nihil in eo fieret noui: hoc autem est generatio: ex medicã hoc, Eiusmodi imperfectionem imperfectam esse. Intelligamus perpetuitatem aliud ab æternitate. Æternitas finem tollit: perpetuitas interruptionem. igitur illa curat extrema: hæc designat medium. Augurum vox: vbi volatus non intermitteretur à certa linea designata ad certam vsque. Qui loquuntur aliter, eos neque pro Latinis habeã, neque recensebo in numero Philosophorũ. Hæc ergo perpetuitas est, quia mundus imperfectus. At perpetuitas est perfectio constans oratione vnitatis, quippe continuitas, & continuum vnum. Generatio verò est imperfectio: cõstat enim ratione motus. Motus tametsi est perfectio mobilis, non tamen simpliciter, sed duntaxat vt mobile est. quare motus perficitur per quie-

tem. Non enim quies priuatio motus est, nisi sicut motus est priuatio quietis, prout alterum alteri succedet. Non igitur quies est priuatio motus sed perfectio. Eadem nanque vis naturalis, quæ mouet ad locum suum, continet in loco suo. Est, inquam, motus ἀιώνιος, quies ἐνέργεια: vnum opus numero (quod maximè monstrosum videbitur monstris, hoc est ἀχώριστον) & à motrice forma vna numero. tantum abest vt hæc illius sit priuatio. Itaque finis generationis, quies. Eum adepta natura finem, haud amplius generat. Omnia verò ante finem, imperfectio: propter aliud enim sunt. Ergo mundus erit perfectus Empedocli propter imperfectionem: est nanque perpetuus per generationem. Perpetuitas autem, sicuti dicebamus, perfectio: generatio autem, imperfectio. Cùm igitur cessabit generatio, cessabit item perfectio illa perpetuitatis. Altera verò perfectio complemēti succedet. at hæc erit imperfectio: siquidē cessante generatione destruetur. Mūdum sanè haud semel gignit ac destruit Empedocles. Quid hæc ad vos? Ego verò, inquit Minutius, vix apprehendere queo dilabentia: nedum vt contradicam. Mirer tamen potius quàm laudem: adeò perplexa sunt. & putem paucos amasios habitura. Curiosa vocant hæc atque alia cuncta quæcunque videntur abducere animos nostros à beatitudine. Quanquam equidem reor interesse candoris Christiani, summum Opificem, etiam in culicis aculeo contemplari. Et sophista vafer, horridus, atque etiam horribilis hispido supercilio, fallaciis inuictis, capit animum meum, atque ducit ad optimi maximi Dei cognitionem: si illius ego spiritum aerem, versatilem, igneum, non nisi sub primi numinis potentia intelligā operari. Deprauatæ mentis vtrunque est: aut in peiorem partem rapere, quæ simplici affectu vel fiunt vel dicuntur: aut effugere munus oblatum, cælitus sapiendi. Hæc tamen aspera, quantum mihi licuit comprehendere, lenitate condita memini apud Timæum Platonis. Mundum ille ibi, non solùm perfectum, sed etiam perfectissimū vocat: & quod plus est, αὐταρκῆ. hoc enim excedit terminos rei finitæ. Nullum finitum sibi sufficit quod à se non est. quare Deum quoque non est veritus appellare. Est igitur operæpretium, cælestis illius oraculi sonum audire: ὁ θεὸς ἐπιστάμενος ἅμα καὶ δυνατὸς αὐταρκῆ καὶ τελειότατον θεὸν γεννᾷ. Nos omnes diuinūm viri animum, excellentem memoriam admirati conticescebamus. Sed maiorem Baiulius effecit admirationem, inexpectata quadam atque inaudita explicatione. Quid, inquit, si ita censeam? Quæ rectè ille senserit, suauiter expresserit, parum pro rei dignitate intellexisse? Tum obstupefactis nobis, sic sequutus est: Quot legistis impuros diuino correptos afflatu, multa memorasse præterita, aperuisse præsentia, prædixisse futura? Quæ nobis excidissent, quæ tegerentur, quæ nondū extarent. Quot veterum Philosophorum à Sibyllis atque Prophetis prodita, pro mirificis adduxisse? Ipsos semiplenè intellexisse? Ægyptios ego vates, vt seipsi vocabāt, appello prophetas nunc, non nostros. Quos inter & Bitin nominant Platonici, & nos recipimus Trismegistum. A quibus Plato cum sublegeret ea quę à vulgi more essent maximè abducta, literas quidem expingebat: sensum exteriorē hauriebat: interiorem, in quem sese nunquam abdidisset, nobis relinquebat. Quis enim mentis compos mundum, quod & tu Minuti monebas, dicat αὐταρκῆ? Quis τελειότατον? Quæ eum mouit causa, vt superlatiuo vteretur: cùm tamen nihil videas, quod aut corruptibile per se non sit, aut non habeat in se principia corruptionis. Quin eodem in libro Deos ipsos affirmat suapte natura corruptibiles esse, Conditoris autem benignitate sempiternos. Vel ipsi cælo cuiusmodi attribuamus perfectionem? quippe qui semper mouetur vt perficiatur. Perficitur autem Dei multiplici sanè imitatione. Mouetur vt agat omnia quæ agi apta sunt. ita Deus opifex omnium. Non mutat locum cælum ita vt ab eo exeat: sic Deus non mouetur neque ex se exire potest. In seipsum recurrit cælum: eodem modo totus in seipso Deus. Cæli superficies extima nullo corpore terminatur, atq; ita rationem habet infiniti: similiter nec Deus vlla re. Imo verò vt effodiamus coruis istis oculos, neque vlla re neque nulla re. Nam ens finitum, per imaginationem terminatur à non ente. Verum enim est dicere, extra illud ens finitum, non esse aliquid ipsius entis: vt extra cælum primum. Terminatur enim per intellectus nostri vim, à non corpore. At Deus neque ab ente neque à non ente vllo modo præscribitur. quia nostra est finita comprehensio. Est igitur intra ipsum, qui est infinitus. Si semper intra, nunquam quicquam quod sit extra illum, capere poterit. Ergo verè Deus infinitus: mundus non verè, non simpliciter, non à se, sed quadam quasi (vt alia in re vtitur Plato) adulatione. Non est ergo perfectus, tantum abest vt sit perfectissimus. non est item αὐταρκής. Pendet ille ab omnium rerum principio primo, propter quem, à quo, in quo, vnū sunt omnia: & cuius vnius egent, vt sint vnum. Cùm igitur non sit ἀφ' ἑαυτοῦ, neque ἐν ἑαυτῷ, neque καθ' ἑαυτὸν, nō erit αὐταρκής, sed ἀλλ' ἄλλων ἀρκούμενος. Præterea quare dixit ἐγέννα, non autem ἐποίει? Nam creauit Deus mundum, non genuit. quod enim gignitur, eiusdē vel speciei vel generis vel essentiæ est. Deus ergo gignit quod ex se: creat autē, quod è nihilo. Hic cùm substitisset, atque eum attētiùs obseruaremus: Siles tu, inquit Minutius, postquam Platonem euertisti nobis. Sed oro, medere animo meo: iā

ægrè enim mihi est. Quin, inquit ille, intelligis, verissimè à Platone scripta hæc, si vnde acceperis, respicias. De Domino Iesu vates illi primi cùm scripsissent hæc, neque ipse personas in vnitate valeret comprehendere: ea transtulit ad sensu perceptam rem, mundum ipsum scilicet. est enim filius Dei à Deo genitus. Intelligens enim seipsum Deus generat ex se sibi æqualem Filium: proptereaquòd intellectio est æqualis intelligenti. ergo etiam res intellecta. Præterea cum vnum eundémque sibi Deum Deus: quia generans est immaterialis & infinitus: indiuisibilis igitur: vnum igitur. non enim ex se potest exire, sicuti dicebamus. Ideò dixit ἰσομέγεθες. Hinc filius IESVS sapientia Dei est. Hinc inter intelligentem, & rem intellectam, cùm nullum sit interuallum: & illi sunt æquales inter se: vna voluntas, vnus Spiritus procedit ab vtroque, qui vtriusque est, & cum illis vnum. qui in me nunc, hæc vobis vt aperirem, efferuescit. Hic est ille De⁹ perfectissimus, quia genitus à perfectissimo, & vna cũ illo perfectio, prima, media, vltima. Per se sufficiens, quia vnũ cum eo, qui sufficit omnia: in se manẽs, quia Pater in se manet. Vnus Deus, vnus Dominus, per omnia, super omnia, in omnibus, ante omnia, post omnia, excelsus, gloriosus, immensus, incomparabilis, incomprehensibilis. Hic cùm fecisset finem, exclamauimus. Tum ille: Quid hoc? Iã hic equidem sum: ne me putetis supra cælos volitantem, vos nisi clamantes exaudire posse. Aristoteles autem, in secundo de generatione, perfectum dixit his verbis, quæ & alibi recitata sunt, συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐνδελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν. Etiã in primo de Cælo multa præclara digerit ad hanc eandem sententiã. Quanquã verò generationis causam dicit primũ cæli motum, & motũ statuit generatione priorem: tamẽ, vt videtis, ad Deũ omnia, non solùm vt motorem, sed etiam tanquam effectorem refert. Dicit enim, συνεπλήρωσεν, & ποιήσας: Interpres autem pessimis vocibus vsus est ἐν κόσμῳ ἐλαττουμένῳ. Diminutum est, quod prius fuit maius, ademptione partis aut partium. At Empedocles contrà, à minimis initiis semper ait incrementum capere. Voluit, opinor, dicere ἐνδεῆ. Empedocles verò id errat, quòd per generationem subeuntium indiuiduorum putat mundum perfici posse. Per eorundem igitur corruptionem, necessariò dicet eundem diminui. Si speciem produci nouam arbitratur, probandi prouinciam capessat frustra. Sin nouam retur nullam, perfectum agnoscat. Illud etiam aduersatur ei. Si quo minus compleatur, indiuiduorum vicissitudine impeditur, nunquam perficietur. nunquam ergo destruetur. Intelligit τελείῳ, κατὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ, in fine, forma, efficiente. Secundum verò materiam non videbatur imperfectus illi. At falsus erat sibi. Quandoquidem materia nulla noua fit. Sed hoc vt sub hoc tali. Non enim est materia, sed aliud per aliud, id est per formam & alio modo. Dixit, πάντως συμπεπληρωμένος. Videndum quomodo sit completum complementum. Dixit: ἐγεννᾶτο ζῶον, pro eo quod est, γεννᾶσθαι. Et posuit, animal: vt per id acciperemus quamlibet generationem. Actiuo verbi flexu sic vtebatur suprà: ὅτι ἔχουσι γένεσιν, neque actiuam scilicet neque passiuam. ἐντελὲς autem vox est ex duabus vocibus mirificis. Vtraque verò statuit perfectionem, & τὸ ὅλον & τὸ τέλος. διατελὴς autem accipitur in motu generationis. Hinc illum ad cætera transire volentem sic Minutius appellauit. Bauli, cùm dicebat Empedocles ineptam sententiam, quánam voce vsus est? Qua? inquit ille. Quam inepti verò quidam putabant satis ad exemplum nostrum ἀνάρμοσον scilicet. At ego assentior huic Cæsari, pro M. Tullio id atque alia subtilissimè disputanti, Multas Græcas nostram vnam æmulari: eius ambitum à nulla capi. Pecora verò sunt, non homines, qui verba omnia, omnium linguarum verbis exprimi posse putant. Nihil audacius inscitia & inexperientia. Redeo nunc vnde discesseram. Explicatis quæstionibus atque, vt potuit, solutis, concludit caput hoc à materia constitutionis. Nam hactenus à forma processit: cùm dicebat ζωή. Hic verò calidum & humidum naturale ponit: cuius consumptione plantas ægrotare, senescere, tabescere, arescere. Id quod aliqui vocant consumptionem, alii non. Expressit autem consumptiones duas naturalem per γηράσκειν, fortuitam per ἀδρύνεσθαι. Tũ verò vtriusque finẽ per ξηραίνεσθαι. Præter hæc, διάγειν ad finẽ per φθίνειν. Quinetiam nomen apposuit quo definitio de principiorũ libris eliciatur, cùm dixit φθοράν. Est enim corruptio viuentis, vitæ ablatio: plantę verò vita in calido & humido. Exiccatis igitur, humidum desit. item abit calidum, humido, quo alitur, abeunte. Intelligit humidum naturale propterea quòd in planta mortua inest etiamnum humidũ aliud, quo corpus est naturale: cui subit aliud quod putrescit. Melius ergo dixisset, humidum animale. Qui verò noluerint appellare φθοράν, ii sunt qui corrũpi negarẽt formas: atque alia in corpora dimigrare cõtenderent. Aliud item genus hominũ negabat arborẽ corrumpi: quippe nautæ & carpentarii, quibus persuaderẽt sensus pristinę materiæ constare vsum. corrumpi nanque rebantur id quod in nihilum redigeretur. Sic in Parmenide τὸ ἓν vnum: ergo incorruptibile. Si corrumperetur, in aliud abiret: non igitur esset vnũ. Hanc autẽ sententiã & in primo Physicorũ, & in primo de generatione videmus explosam. Quippe est & vnũ, & non vnũ. Hæc cũ dixisset, conticuit. Me verò atque Minutiũ cùm silentes videret Ferrerius: video te, inquit, ex meo codice ad finẽ capitis peruenisse. Neque

verò

verò tam fessum quàm lętum, cùm es hoc odio **A** liberatus. Sanè maxima sunt abs te confecta prælia. Mihi verò hactenus hæc obseruanti non pessimum sese aperit argumentum, quòd librũ hunc ab Aristotelis officina submoueamus. Ille nanque à notioribus cùm præcipit incipiendum, tum suis ipse legibus obsequens est. Omnibus igitur in commentationibus auspicatur à materia. Sic in libris de principiis, in prima Philosophia, in historiis, sui similis semper adeò, vt etiam eandem rationem in ordine librorum religiosè seruarit. libros nanque de anima libris de partibus postposuit. Quare si hic ita instituisset, vt radicem, medullam, corticem narraret primùm: deinde temperationem adiungeret humoris & caloris, quo- **B** rum defectu deficiant illa: iam tum ex iis vitæ quam plantæ viuunt, rationem cõmodissimè deduxisset. animæ potestatibus limites præscripsisset. tum propositis quæstionibus ad rerum summa cognouisset. Atque ibi plantæ substantia constituta, ad earum differentias descendisset. Cùm finem fecisset ille: Satis, inquit Minutius, operæ consumptum est hodierna die. Potes in crastinum ampliare iudicium. Imò verò, inquit, haud parum etiã superat diei: quod, vt ait Horatius, frangendum censeo tã luculẽta disputatione. Tum si nõ sufficit, noctem etiam ei assuendam. Noctes enim hoc tempore vel sterili anno longiores sunt. Post **C** hæc cum sese collegisset, ita cœpit rursum: Explorata plantarum substantia iam species erãt ipsæ diuidendæ: siue à loco, siue à partibus: id quod iste quoque facit. Verùm dabitis illi veniam, qui tam negligenter ordinis rationem habuisse videatur. Iamprimum diuisionem facturus, ab incrementis initium sumpsit. At non sic Aristoteles. Qui post omnes animalium partes exteriores, & interiores, numerat lac, genituram, & eiusmodi. Iste verò sic: „Plantæ quædam certum habent humorem, vt „resinam, gummi, myrrham, suffimentum, gum„mi Arabicum. Quæ verba iam intelligitis manifestò non tam narrare excrementa, quàm excrementa esse ipsa. Vel cùm adeò supinè gũmi discreuit ab Arabico gummi, quòd ex Æ- **D** gyptia spina cæterorum more stillet. Quamobrem Arabicum vt rectè vocent, haud satis scio. Grȩci cùm alia genera non sine adiectione nominarint: hoc vnum κόμμι dicunt ἁπλῶς, ac nomine tanquam suo quemadmodũ & Plinius, & Scribonius, & Celsus. Ergo si species est, quam ob causam distulit à suo genere? Quũ Arabicȩ arboris lacryma Myrrha quoque est: quæ igitur erit densa, gummi fuerit Arabicum. Hæc cùm suffimentis addatur, eandem culpam commisisse dicatis, qui generis vocabulum in speciei angustiis coarctauerim. Quid facerem? θυμίαμα hic positum est. Hoc à quibusdam pro genere capitur, ab aliis pro styrace tãtùm. Sic vulgus quoque thus, speciem ipsam, incensum: cùm tamen æquè cætera eundem vsum præstent. Nunc narcaphthum thymiama vocãt: quod corticis naturam præ se fert, non lacrymæ. Itali corruptiusculo sono, Tegniame: Apothecæ quædam analogiam sequutæ, styracem rubram. Analogiã vsus intelligo: propterea quòd veræ Styracis vires gerat. Habemus in titulis Hymnorum, qui attribuuntur Orpheo θυμίαμα pro suffitus certa specie. Ea composita'ne sit an simplex, nondũ exploratum habeo. Hanc Aristoteles partem sapientius expressisset: Plãtarum partes, alias ad totius constitutionem, alias superuacaneas. Quæ totum cõstituunt, alias simplices, alias cõpositas. Harum autẽ omnium **B** qualitates genericas esse: vt liquiditatem, duritiam, colorẽ, saporem. Quia liquidum, durum, coloratum, sapidum, affectiones sunt corporis naturalis: quanquam non cuiuslibet cuiuslibet. vt non sint summi generis omnes, vt corpus est, sed generum. Non ergo plantarum, qu plantæ sunt. Ideo censentur communes in plãtarum genere, neque habentur pro differentiis substantialibus, vt quidam satis leuiter existimarunt. Igitur excrementa quædam dura, vt fungi & adnascentia tubera. quædam mollia, vt lacrymæ. Harum aliæ manent liquidæ, vt vitis lacryma ex vulnere: aliæ solidescunt, vt gummi. Dicam ergo, **C** Si naturales partes aliæ solidæ, aliæ non: sepsam imitari naturam in excrementis, vt hæc quoque sint ad eundem modum. Quin liquidarum quoque partium ratio non dissimilis. Quippe succi quidam semper manent liquidi, vt oleum: nonnulli concrescunt, vt succus Eupatorii, radicis dulcis, prunorum agrestium, papaueris, scammonii. Vinum quoque apud Arcadas, prodidit in libro de mistorum affectibus Aristoteles, in vtres inditum adeò siccari vt rasum bibant. Præter superiores qualitates, pingue dicas, & aridum, glutinosum, trãslucidum, boni malíue odoris, lacteum, oleosum, vinosum, aquosum: vt de lacrymis pleniorem sententiam assequamur. Ex his colligimus, succum esse plantę partem, **D** sicut & animalis sanguinem, in primo historiarum. Quod vt ignorabant, ita negabant quidã medici, magni quidẽ inter Clinicos nominis, sed parum apud Galenum, multo minus in Lyceo exercitati. Hinc transit ad veras partes. Quædam, inquit, arbores habent fila, & ve- „nas, & ventrem, & stipites, & corticem, & „medullam intus. Ab his profectò commo„dius fuisset auspicatus. „Tum autem videmus partes hic confundi. Quis enim Philosophus dixerit, vnius esse generis cum filo ventrem? Sic enim coactus ἶνας appello. neque verò malè villos quis dixerit. Nam fibræ non possunt esse quando iecoris fissuræ sunt & radiculæ exiliores. Iste verò ὁρμὴν dat nobis, simul & acuit ad consulendum Ferrerium. Non enim parum

est negotii dissentire à iudicio Theodori, qui vertit vbique fibras. Cui Ferrerius, Liberat te collega meus hic ista religione. Quippe nec tibi fauet, nec sequitur illum. Vertit enim tumuλεσμὸν, nodum. Antiquos Græca vsos voce mutata liquida in suam congeneram, author Festus qui exilem dixit τοὺς ἶνας. Ab eorum officio, quibus musculi contexuntur & nerui, dicta fuit ἴς: Cui nos addidimus Æolicum digamma, vt vis fieret. Est & alius locus in quo non tua fides, sed autoris diligentia requiritur. Nam hic meus lignum dixit, quod tu stipites. At hic non recenset partes condissimiles, radicem, stipitem, brachium, surculum, alas, folia, scapum siue stipitem: hoc aut faciet postea, suo iure: aut fieri debere aio, meo iudicio. Non ergo dixit, ξύλα ἔχει: at quid? φιτρὺς, inquit Basilius. At φιτροὶ aliud etiam habent quàm lignum. Rara vox, & à Theophrasto prætermissa, quam ab Homero poterat mutuari ἐκ τῆς μ τῆς Ἰλιάδος. vbi interpres κορμὸν. ac Cormes Hispani Sorbas. κορμὸς stipitem significat, aut virgultum: sicut & apud Athenæum in quinto. Addit deinde: quaedam maxima sui parte corticem esse. Scilicet hoc quod sunt, totum cortex est. Huius exemplum is non ponit. An alluserit ad arundinem? quippe eius vacuum latè patet. Propius tamen si spectes, tum eam tum ferulam, cæteráque omnia ferulacea, siue fœniculacea, tenuissimo amiciri cortice inuenias. Diuisio quoque illa fuit primo loco statuenda. Partes quædam constantes, quædam vicissitudinariæ. Detis hanc vocem philosopho, qua ad rei ostensionem Latinitas augeatur, tametsi non extat apud Ciceronianos. Sed quid prohibet? quando est, valetudinarius? Sanè quædam sunt necessariæ, aliæ non ita. Quærentis, quæ necessariæ? haud quaquam sese offerent folia. occidunt enim superstite parente. Non rami: quippe sine matris excidio exciduntur. Non cortex: scilicet suo strangulatur tuber: adempto, lætior adolescit. Non cacumen: Robora crassescunt decacuminata. Non medulla: ea nanque de sarmentis exempta, Græci profitentur, acinos sine gigartis produci. Non radix: quoniam semperuiuum radice nulla viuit, & semen fert, & sibi ipsum radix est. Ex quibus liquet satis, harum nullam esse plantæ necessariam, quatenus planta est. Sola caro videtur esse eiusmodi. Non enim in arundine, sicuti dicebamus, solus cortex. Nam quibus deesse videtur caro, in iis illa est confusa cum medulla: veluti de ebeno prodidere. Quin alii carnem id totum solam putant: medullam habere negant. Non constantes partes duplices sunt. Nanque aut suapte natura mutantur, vt frondes: aut vi deficiunt, vt rami. At iste perinde atque facto impetu, aggreditur ilico fructus situm. Quem tamen propius sic decebat: alias fructum ferre, alias non. Prius enim est, τὸ τί quàm τὸ πῶς. Earum quæ ferunt, alias multum, alias parum, quasdam quotannis semel: atque ita perficere aliquas, nonnullas verò non. Esse etiam biferas, etiam triferas: in quibus ratio perficiendi defectúsque spectatur. Esse, quæ tertio quoque tantùm anno ferant. Item partim tempori, partim serò. ad hæc simul cum frondibus, aut ante frondes, aut pòst. Flores quibusdam sine fructu, quibusdam sine flore fructus. Maximam partem fructus è floribus edere. Sunt quibus haud vnius generis fructus, vt quercus. Hæc à substantia, numero, tempore: tum à situ. Fructum aliis ad ramos, aliis stipite, aliis in brachiis, supra frondes, in frondibus, subtus frondes, ab radice. Surrecti, penduli, affixi, sessiles, hærentes, cum peciolo, sine peciolo, singulares, numerosi, frequentes, sparsi, conferti, dissiti, stipati, rari, atque eiusmodi. At hic statim fructum, inquit, sub cortice quædam ferunt: id est, vt declarat, inter corticem ac stipitem. neque posuit exemplum. Mihi nondum venit in mentem cuius arboris cortex scindendus sit, vt fructus eximatur: tanquam è Iouis femore siquis eductum velit Bacchum.

BARBARVS interpres rem fecit etiam obscuriorem: ἐν τοῖς inquit τοῦ φλοιοῦ καὶ τοῦ φιτροῦ. Nam si est ἐν μέσῳ τοῦ φιτροῦ, etiam finditur stipes, quando fructus intra illum sit. Cuiusmodi Græci mentiuntur è Myrrhæ visceribus Adonin cæsarem prodiisse: si Grammaticorum etymon verum est. At alibi, μέσον dicit: vt non meminerit, cuius esset vsus, τὸ μεταξύ. Transit hinc ad ea quæ primo quoque loco dicenda erant. Quædam, inquit partes sunt simplices, vt earum succus, & fila, & venæ: aliæ ex iis compositæ, vt rami, surculi, folia. Aristoteles animalium historiam ab iis instituit incipere, quas ὁμοιομερῆ καὶ ἀνομοιομερῆ vocat Theodorus, atque eum secuti, similares & dissimilares, minus bene. Nam si per παντὸ τὸν ὁ᾽δηλῶ dictæ sunt similes inter se partes carnis: ea accidentia, quæ in ipsa illa substantia insunt, dicentur similaria: puta rubor, densitas, mollitia. Ita duritia in osse capitis erit dissimilaris, si mollitiei cutis comparetur. quum cutis. os si dissimilis est. Quomodo potuit attribuere Gaza prædicationem denominatiui primitiuo eius? Pilum militis militare est, quis militem dixerit militarem? Militarem quidem pro eo quod est militari virtute præditum: & Consularem virum, consulari dignitate perfunctum: nam dum Consul est, Consul dicetur non consularis. Sic caro erit similis, non similaris: sed affectus qui in carne est. Auris & nasus dissimiles, non dissimilares. Et verbum de verbo expressum est. Nam quid aliud est ὅμοιον quàm simile? sed mihi videtur vir optimus atque doctissimus Theodorus, adiungere voluisse relationis aptitudinem. At ea vis in primaria voce est. Simi-

A lis. Quòd si hìc quoque animum curiosum explere volueris, vt sit mutuus respõsus relationis, dicemus, consimiles & condissimiles. Eam miratus ἀκειβολογίαν, age age Baiuli, Minutius inquit, iam te video rabiem caniculis: proinde ab iis tibi cauendum censeo. Tametsi, inquit ille, mordebunt, tamen haud transferent affectum illum liuoris rabiosi. Et cancri fluuiatiles vbi sint, scio. Non isti oblongi cammari caudati, qui sunt squillis affines atque congeneres: sed orbiculares, quibus, vt marinis, cauda pro operculo alui subtus est. Ne putemus cum ægrotis bene actũ esse qui in medicorum quorundam manus incidêre. Prosequamur partes. Cortex an sit inter cõsimiles partes recensendus, valde ambigo. Ex neruo nanque vena, & sua sibi carne compositum, videor animaduertisse. Tum B autem vulgò qui iactatur error etiam à viris doctis, amouendus est. Vocant enim partes condissimiles, officiales. Ita nanque partiuntur: aliæ simplices, aliæ ex iis compositæ quæ sunt officiales. Simplices, vt caro, neruus, os, vena. mihi tamen aliter videtur: Arteriam, venam, alia quæcunque agunt aliquid, officialis merita esse appellationem. Et haud multas partes esse, quæ plus efficiant officiorum, quàm neruus. Alueus est & portitor spirituum: sensibus eos ministrat, & est instrumentum motus. λύγον intelligit interpres vbique minorem ramum: maiorẽ verò, κλάδον. At si quis dispiciat accuratius: maiores rami, quæ brachia dicimus, ægrius vel flectuntur C vel franguntur quàm vt κλάδοι meritò queãt dici. Notũ est quid κλᾷν sit, ἀνάκλασιν & διάκλασιν apud opticos. Brachia verò nominantur ab animaliũ proportione: sicuti cor, matrix, medulla, pediculus. Prisci commune fecere nomen summis, imis, mediis. Sed imos, si quis inueniatur qui vocarit ἀκρέμονας, animaduertatur ab eo licentia hæc: non ὡς ἄκρεμόνων. ὄζους & nodos, & valentiores ramos agnoscit Theophrastus. Hic vsus τοῦ λύγου paulo est γενικώτερος. nomen fruticis est quem vulgus agnum castum: Amerinem interpretantur Latinè. Ab eo nostrum ligare, à specie scilicet: quemadmodũ, viere, à generis nomine, vimine scilicet. Leuiter Varro putabat, à legendo ligare. In XV. Δειπν. Athenæus D περὶ λύγου πρὸς δεσμοὺς ἢ πλέγματα ἐπιτηδείου. Eum etiam in coronarum vsum venisse ait, ex Anacreonte. Cuius rei fabulam scire nihil interest nostra. Pro vinculis est apud Homerum in hymno Bacchi. Succenserem ipsi qui & hìc, & mox, & suprà, & in sequenti libro δένδρον pro eo posuit quod est φυτόν. verùm maximus vir Plato sic quoque in Timæo. Tum ad Ferrerium: Habes quid λύγος agat noui tua ista in officina? Virgas, inquit ille, appellauit haud, opinor, ineptè. Sed nunc demum venit in mentem, cur & hìc & suprà

A δεσμὰ nodos dicat. Non enim nodos ὄζους intelligit arborum, de quorum duritia scribit Theophrastus: sed eam vinculi complicatam arctationem, qua fasces cohibentur. quod quantum ad rem faciat, vos videritis. Δεσμὰ dixit villos Græculus: quia certò ligna sunt fissilia, qua crassiora procurrunt filamenta: inter quæ, & à quibus tamen exiliora prodeunt mutuis nexibus atque appendicibus complicata. Eę partes in carpino incertiores atque obscuriores animaduersę sunt à diligẽtioribus. hæc habebã. Et Baiulius. Ascribit deinde partes tũ partes tũ has speciebus, his verbis: Non omnes, inquit, hæ partes omnibus in plãtis inueniuntur. Rectè: sed aliquam positam oportuit in exemplis. Sunt mihi libri secretioris Philosophiæ, in quibus i- B ta scriptum est: Inter corticem & librum cedri, lanitum quoddam interoriri, quod Chaldęi & Syri vocarũt *Sach*. Hoc ei arbori cùm sit peculiare, verum erit & quod ait: nõ omnes omnibus partes esse, & ipsum non omnes enumerasse. Auget deinde sententiam, cùm dicit: Sed aliæ plantæ cum has tũ alias habẽt partes. scilicet has quas suprà dixit. Ego verò sic explicatis partibus, adderem: nõ omnes omnibus natura euenisse. Hic autem perpaucis enumeratis, negat eas cõmunes omnibus esse plantis. Ergo quos non recẽset, relinquit mihi homini suspicaci dubitandũ, sint eæ cõmunes néene. Addit inde saltuatim, pręter eas item alias inueniri, ἄνθη καὶ βλαστοὺς, καὶ φλοιὸν C περικυκλοῦντα τὸν καρπόν. Flores ponit, fructũ subiicet: fructus enumerat corticẽ, interioris libri non meminit: geniculorum oblitus est, quorum init rationẽ Theophrastus inter frugum differẽtias, tametsi in aliis quoque sunt, vt in arũdine, flãmeola, proserpinaca. Neque supinè transeundũ id cùm florem facit plãtæ partẽ: quod negat Theophrast⁹. βλαστοὺς accipit stolones. Meli⁹ ἀποβλαστήματα, ἀποφυάδας, παραφυάδας, quę tamẽ neutiquã plantarũ partes sunt, sed fœtus: sicuti radices quæ serpentariæ radicibus adnascũtur. φλοιὸν pro putamine posuit: Aristoteles κέλυφος. Velim scire, quid tuus Crateuas, Augeri, fecerit, βλαστούς Germina, inquit ille, magno sanè ambitu significationis. Nam & folia exeunt in ea si- D gnificatione: & rami, tam grandes quam minores, βλαστάνουσι ęquè omnes. Itaque si βλαστοὶ sint pulli illi quos stolones appellabas, non sunt plantæ partes. Si sint germina, non sint aliæ partes quàm quæ suprà commemorabantur. Ita videtur, inquit Baiulius, Comparat hinc animalium partibus plantarum partes, rectè admodum. Verùm vbi diducit in species orationẽ, an sit librarii culpa, videndum est. Sic enim scriptũ est, ὁ δὲ φλοιὸς ὅμοιος ὡς τὸ σώματι ζώου. Lego equidẽ δέρματι. Animalis nãque cuti similis cortex est. Et ita puto tuus habet, Ferreri, codex. Ille annuit

cis, tam exterius palliolum quàm interior callus, esui est. Hæc hunc ad modum si docere instituisset, ferremus eum, si quid esset omissum: tanquam hominem humani, discipuli docentem: denique non secus atque nos vellemus excusatos esse. Quin ipse sese si non excusasset, non solùm excusatum haberemus nos, verumetiam laudaremus. Quantum enim sapientia & eruditione cedere volumus ingeniis felicioribus, tantùm pudore certare, animi candore, atque modestia superare, certum est. Arbitror enim literariorum certaminum conatus eiusmodi esse, Deo nos similes vt facere possint. Est verò quædam species in animo generoso nobilitatis, quæ nos etiam Deos efficiat. Tum ego ad Minutium: Bone Deus, qualẽ tu sumpsisti, vel Fatum adiunxit tibi contubernalem sociúmque tuarum contemplationum. Diuinus enim vir Baiulius est: quísque cũ paucis veram sapientiam cum illustri coniunxit eruditione. Nunquam, inquit Minutius, hoc mihi vel obscurum vel ambiguum fuit. Nunc verò quod semper te arbitrari existimaui, cùm palàm profiteris, etiam puto esse debere confessum apud omnes ordines omnium nationum. Haud enim vilis vlla res est, quam tu cunque semel admiratus fueris. Sed vt ad rem ipsam reuertamur, libenter quærerem, quam ob causam, tu Baiuli, myristicæ nucis corium suo nomine vocare nolueris. Quia, inquit ille, metui mihi à Criticis. negant enim esse macin. Nunc extra illam disputationem cùm simus, dicam quod sentio, nisi non vultis. Nam me quidem valde piget conuasare diuersas materias controuersiarum. Iam ergo hîc separatim licebit, si annuentes videro. Annuentibus tum nobis omnibus sic initium dicendi fecit. Principio à Dioscoride scribi de maci: de myristica non scribi. Hanc igitur ignotam illi: ergo non notam partem: at pars nucis macis hic vester est. At Plinio nequaquã nucis amiculum, sed cortex arboris. Apud Dioscoridem, crassum esse macin corticem: nostrum verò tenuem. Maci Galenus ascribit acerbum saporem, Dioscorides astringentem. Atque hæc quidem non de nihilo videntur educta. Cæterùm parcè & cautè sunt huiusmodi censuræ tentandæ: atque istis trepidationibus adhibendum censeo modum. Nimirum macis noster cùm ex India vehatur per Syriam in Asiam superiorem, & inde in Græciam: item ab eadem India per Assyriam in Ægyptum, atque porrò in Italiam, ad hæc per Oceanum meridionalẽ de iisdem Indiæ partibus in Hispanias: ille verò cortex nusquam comparuerit hactenus: si non hic noster macis antiquorum sit machir, facit suspicionem, machir interiisse: si non interiit, nominis affinitatem multùm valere ad persuadendum hoc illud esse, & illud hoc. Argumenta verò si verum statuunt, myristicæ nucis corium veteribus ignoratum, fateri necesse

A est. Quod tamen ipsa nuce longè est nobilius: ac fortasse omnium aromatum obtinet facilè principatum. Cæterùm vtut est de hac illorum ignoratione: reprehensores isti si non fastidirent Arabum lectionem, æquè docerent quid vtrunque sit, ac dedocent alterum esse quod putamus. Macis enim aliud, aliud machir. Macis ab Auicenna pingitur luculentè qualis circunfertur. Similem dicit esse foliis venosis, perplexis, siccis. Sic enim est in Arabicis exemplaribus. Machir verò est, quod vocat idẽ taliiafar. Vt & desinant litigare: & cur desinendum sit, sciant. Authoris sententias nunc exequamur. ἀκρότης, dixit, τοῦ περιέχοντος λόγου. Latinè, summa: sed alio modo. Nam ἀκρότης verticem significat, & potissimúm. Hoc summum est concisum,
B quod integra voce fuit, supremũ. At summam rei cùm dicimus, id aliud est, & à sumendo sumptum est. Vt si dixerim cum Plauti parasito, quinquaginta, centum, triginta, sexagintæ miles statim quærit ibi: quãta isthæc hominum summa est? Propterea quòd accipit ea quatuor membra: quæ sic sibi sumenda iubet miles, vt vnus fiat numerus, qui eam ob causam dicatur summa. Verùm, sicuti sæpe soleo dicere, non admodum multi sincera vtuntur dicendi ratione: multo paucioribus, quod loquuntur, quare sic loquantur notum est. Dixit, διορίζειν, id est fines statuere. ergo etiam differentias. Quid igitur addit, διαφοράς? Vbi gentium vidit aliquis ὅρον ἄνευ διαφορᾶς? Philoso-
C phiæ candidati sciunt, differentiam in definitione, pro forma: genus esse pro materia. Quare nomen illi, quia differt, id est in diuersa fert: & amouet hoc ab hoc. Is fuit primus ac verus verbi significatus. Quasi rem difficilem apponit, τὸ χρῶμα. Non solùm quia diuersum est à rubro viride: sed etiam quòd verbis describi non potest omnis caloris gradus, omnis mistura. Vel vno in viridi tot insunt modi, vix vt ipsorum sensuum comprehensiones, intellectus facultate cõsequi possimus. Διαμονὴν duplicem intelligo: tum vitæ longinquitatẽ: tum, posteaquam sunt auulsæ, quandiu seruari queant eos ad vsus quibus à natura sunt cõparatæ. Quam rem paucis admodum in radicibus curauit
D Theophrastus. Sed interpres καιρὸν dixit, non autem χρόνον, haud malé. Significat enim χρόνος, sicuti dicebamus, tractum temporis, non electionem. Obscurissimè verò, τὰς συνοχὰς, τὰς συμπιπτούσας αὐτοῖς. Quid est enim συνοχή? Quasi cùm dicas, continuationes plantis euenientes. Post hæc, quod excussit iam, quasi nouũ quæsitum reponit, ὅτι, inquit, οὐκ ἔχουσι τὰ φυτὰ ἴδια ψυχῆς, οὐδὲ διάθεσιν ἴσην διαθέσει ψυχῆς. Profectò mirificam dicendi superstitionem, quæ plantis attribuat animam, animæ affectus auferat. Habet enim mores suos planta qui à vegetatrice proficiscũtur. Non in iracundia quidem aut eiusmodi: sed quo dicimus, in morem fluminis versas anguem cælestem intersitum

sinus suos explicare. Vt mos aquæ sit in procliui deorium versum ferri. Nihil enim est aliud mos quàm modus, extritis medius elementis. Non habent animalis animam plantæ: suam habent. Non habent animalis affectus plantæ: suos habēt. sic enim mollius dicetur, si morum vocabulum vos offendit. Affectum verò sic statuemus, sicut appetitū statuebamus, sine phantasia scilicet. Ita salsuginem appetit palma & crethmon: qua lactuca pereat. Is est affectus ille, atque huius similes alii. Non enim à seipso morum erumpit gummi, sed exactum ab expultrice. Iccirco plantæ quoque primo vere dicuntur ὀργᾷν, sicut & animalia quæ vrgentur in Venerem, eadem potissimùm tempestate: vnde & verbum nostrum hoc à Græco illo. Illa verò verba omninò æquiuoca sunt. Non ènim aspernabor tam commodum vocabulum. Audite verba: αὕτη διάθεσιν ἔχει δ' ἄνευ ψυχῆς. Ergo, inquam, est hic æquiuocum ψυχή: Hac lege non veniet appellatione animæ plantæ anima. Quòd si verum est: vita quoque contra quam profitebatur, ambiguè de plantis & animalibus dicetur. At ζῶντα dicebat: ζῷα negabat. Tamen est actus animæ vita. Denique si animæ, vti dicebat, in planta est, animæ affectuum pars in plāta erit. Suo quidque scilicet modo, anima, affectus vita. Alioqui ex iisdem principiis illud deduceremus. Animæ pars in equo est, ergo non habet εἶδος. At habet suos, licet non humanos: sic lactuca suos affectus, etsi non equinos. Et translatam plantam diuersas in regiones, per initia ægrè pati peregrinum cælum: postea paulatim assuescere nouis impressionibus. Asperiores verò nobis etiam nunc restant salebræ in extremo scrupei huius itineris: lapides enim loquitur. „ ἐὰν δ' ὦμεν τὰ μέρη „ τῶν ψυχῶν μετὰ τῶν μερῶν τοῦ φυτοῦ μετρῶν θέωμεν ὁ „ λόγος, καὶ τυχὸν οὐδὲ δυνατὸν διαζευχθῆναι ἂν ταῦτα „ μεγάλαις διαφοραῖς ἀπεστερημένοις τὰ μέρη τῶν φυτῶν. Quid? Nónne cuique materiæ parti materialis formæ pars designata est, ita vt cùm illius sectione secetur ipsa quoque: species verò ipsæ, specierúmque partes, tum finitæ tum notæ sunt. Quòd si negat persequendam esse illarum historiam, quia multæ sunt, quare dixit μέρη, non autem εἴδη? Omnino hæc eiusmodi sunt vt non perplexius quicquam ab Heraclito scriptum putes. Cuius commentationes ad natatorem Delium remittebat Socrates. Neque illum deterrere debuit à recensione generum ignobilitas (vt ipsi videbatur) quarundam specierum. Nihil enim est in naturæ cēsu otiosum, nihil despicabile. Quapropter Aristoteles, quæ certis præscriberentur differentiis, digerit omnia: quæ rariora sunt atque incertiora, narrat extra ordinem: quod fecit in libro de miraculis quæ perceperat auditione. ignobilia remittit ad naturæ ordinem sine nomine. Quemadmodum ἰσογώνιον in circulo quærendum reliquit ex trigoni principiis. Nam sicui natura haud multo studio contendit vt talia faceret frequentiora, substraxítque tum à conspectu, tum ab vsu hominis: ipse quoque vicissim de ea contentione studióque, quod aliis adhibere consueuerat, remisit. Vocat igitur naturæ opera talia, ἄπειρα. Galenus quoque optimè sensit id. A sapientiæ studioso nobiliora tantùm occupanda, non omnia complectenda. Quod & ille diuinus canebat vir:

Non ego cuncta meis complecti versibus opto.

Vbi modestiam videtur auxisse, verborum efficacia, more suo. Neque enim solùm sese voluntatis imperio abdicauit, sed etiam votis abstinuit, omnia complectēdi. Concludit deinde sic: E natam stirpem non mutare propriam habitudinem, nisi ab euentis extrinsecus accidentibus. At mutantur in alias nulla causa manifesta. Quin à tempore mutari (quod ait) falsum est. Si enim mutaret tempus, semper mutaret. semper enim est. Clarius patet, aliam subesse causam. Adhibito sanè cultu non mutatur. At cultura nihil agit aduersum tempus. Adhæc, tempus est tractus motus siue duratio, siue quid aliud aptius conuenit. Est igitur aliquid consequens quantitatem in quantitate. nempe corpore quanto. Quantitatis actio nulla est. at omnis mutatio, actio. Tum autem quo naturæ decreto faceret accidēs substantiam? Generatio nanque actio est ad substantiam. Quod autem corrumpit hoc, idem gignit hoc aliud, aut hoc proportionale aut hoc simile: aut in actum producit, quod erat in potentia. Sic est corruptio potentiæ, actus generatio. Quod fit in semine, cùm ex eo fit animal: in ouo, cùm ex eo fit auis, aut piscis, aut serpens, aut eiusmodi. Quin, vt subtilius loquamur, corrumpitur priuatio. Quæ tam est necessariū principium ad generationē, quàm necessariū est principium est vacuū, ad motum. Hæc autem nonnisi sublimibus ingeniis explorata sunt. Sic illud hac eadem ratione vanum est, χρόνου ἀσθένεια. Imbecillitas enim à tēpore nulla prouenit, sed à contrariis, gelu, æstu, squallore aëris aut terrę. Quę tres voces excessum frigoris, caloris, siccitatis cùm significent, iccirco vsus sum quia facilius patimur ab ipsis. Quartū nomen, quo nimium item humorem indicare possem, non habebā. Non enim fuerit βλαχεῖαν: sed hoc ab illo potius. Hęc ergo foris oppugnant: & nihilosecius intus laboramus contrariis qualitatibus, vnde fit senectus atque solutio cōpaginis naturalis. Habetis secundū caputà cuius particulis propositis deducit partes narrationis, quā instituit in sequēti. Ponit itaque à tēpore partiū differētias. Florum, inquit, & fructuum, & foliorū, in « plātis quædā perennant, quædā non non enim « permanent sicut cortex. Ergo intelligit, nulli « corticem decidere, folia verò quibusdam tantúm. Omisit verò nobilem atque iucundam historiam in exemplis, quæ potuit adducere, nec adduxit. Citrus folia non amittit, fructus alios

alios maturos habet, alios affectos tãtùm, nondum etiam perfectos: alios inchoatos modò, alios in spe floris: vt intelligatur, etiam in plantis proportio quædã superfœtationis. De cortice item videndum. Aliquibus, nisi auferatur, nocet: quod de subere dicebatur: & decidit vitibus, & ἀνδράχνῃ arbuteo generi. Verba deinde sequuntur perplexa satis, καὶ τι σῶμα πάλιν ἀπὸ πράγματος τοῦ ἀποῤῥέοντος τοῦτο διά τινα αἰτίαν: Quasi sit aliud corpus præter frondes, quod ab arbore defluat. Et vulgum simul cum aliis philosophis securè secutus est, in verbo ἀποῤῥεῖν. Non enim arbor abiicit, sed ipsæ cadunt. Sic Aristoteles: Equus ἀποβάλλει dentes. Sic puer ἄβολος, cui nondum excidêre dentes. ἀποῤῥεῖν melius Theophrastus & Hippocrates. Aggreditur post hæc causam, propter quã labantur frondes, tametsi non erat causis reddendis locus hîc: sed ad sequentem librum integra deferenda consideratio. Is primus error: alter non minor, quando nullam ponit: tertius, vbi nugatur. Ait enim, semper ab arbore partes non discretas cadere. Sic enim ait, πίπτει μέρη μὴ διωρισμένα. Quæ nanque sit hæc redditio causæ? quæve cadunt partes non discretæ? non enim rami. Quin comparatio dissipat sententiam. Sicut, inquit, in homine pili, & vngues. Nam & pili discreti sunt, neque labuntur annuo casu: & vngues nunquam, nisi morbo, amittuntur. De Ceruinis potius cornibus loqueretur. Empedocles quoque hæc inter se voluit comparata. Cuius duo versus ab Aristotele recitãtur in libro De affectibus mistorum:

Ταὐτὰ, τρίχες, καὶ φύλλα, καὶ οἰωνῶν πτερὰ πυκνὰ,
Καὶ λεπίδες γίγνονται ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσι.

Verùm aliis alia causa est. Nam nec squammæ, nec pennæ, neque pili excrementa sunt, vel mugili, vel aquilæ, vel equo, sed partes officiales adeò: eæque vel vtiles, vel etiam necessariæ. Quanquam enim aquilæ vita non pendet à pennis, vitæ vsus pendet tamẽ. Pili verò in homine nulli necessarii: quidam verò adeò sunt inutiles vt etiam impediant vsum vitæ: cuiusmodi sunt ii, quos in superiore labro mystacas Græci vocant. Nam quod ait Galenus ad tegendum homini datos à natura, tollit eius prudentiam, simúlque eleuat eorum fidem quę de ipsa prædicabat: Exædificasse nobis manũ (quod & Philosophus ait) quæ futura esset instrumentum instrumentorum. Cæterùm ineptia huius pertinaciæ apparet in cadaueribus, quibus pilos crescere manifestum est: cùm tamen illorum iis nullus sit futurus vsus. Cæterùm excrementorum rationem ac finem declarauimus aliàs. Quæ verò sequuntur, valde me perturbant. πάλιν γίγνονται τρίχες, ἢ ἐκ τῶν αὐτῶν μερῶν ὅθεν ἐξέπεσον, ἢ ἐκ τῶν ἄλλων. Communis est & pilis, & frondibus casus. Quo differunt postea? Quia pili, inquit, aut iisdem exeunt è partibus, aut ex aliis. De pilis non est hîc historia propria, de frondibus est. de pilis narras, de frondibus nihil. Vtro igitur frondes afficiuntur, aut deficiuntur? Exeuntne indidẽ, an aliunde? Nam in iis quæ surculos è ramis fundunt, surculi non prodeunt inde quà sese priore anno frondes extulerant, sed ex ocello qui in cauo pediculi frõdis extuberat. In illis autem quę ramos nullos emittunt, cuiusmodi spartum est, etiam atque etiam considerandũ censeo. Deinde redit ad pristinos errores. Arborum partes indiscretas esse: hoc enim est ἀδιόριστον. At frondes quis non videt hærere? Nihilo secius profectò, atque Ceruo cornua, & vngulæ, & dentes. At hæc, discreta omnia, materia, forma, finibus. Sic & ipse mox pilos esse animalis partes, vt frondes arboris. Hæc tamen haud videtur causa, quam ob folia delabantur. Quin de foliis ambigunt, partésne sint: quia cadunt. Tum quare cadant, quærimus: cum sint partes. Quæstionis ratio. Totum non esse totum demptis partibus: ergo ne esse quidem, sicuti dicebamus. Cùm verò casus explicat affectionem, turpissimè dixit, καὶ οὐκ ἔστι διωρισμένα. Si enim indiscreta essent, non amitterentur, sed dirumperentur. habent enim principia cohæsionis, non continuitatis. Sed iam cum ipso ad aliud caput nos conferamus, in quo partium statuit differentias: magno sanè lapsu. In hoc enim de partium scribit affectibus: at id accidens est. in sequenti de differentiis: at hæ substantiales: atque ab iis accidentium αἰτίαι notiores. Antecedit enim notitia quantitatis figuræ coloris, situs cognitionem casus foliorum. Hæc igitur notiora tum naturæ, tum nobis. Quippe & magis cõmunia, & sensui propiora. Sed videamus, quemadmodum sapit Aristotelicas diuisiones. In partibus, inquit, permagna differentia est: in multitudine & paucitate, magnitudine & paruitate, vi & debilitate. Hoc autem propterea est, quòd succus qui in magnis arboribus est, in quibusdam est vt lac, qualis in ficu. In aliis liquidus, pici similis: qualis qui de vite stillat. In nonnullis ἀρχέγονος: quemadmodum in origano, & in planta quæ dicitur opigaïs, & aliis. At aliter animalibus Aristoteles præscribit differentias genere, specie, quantitate vtraque, qualitate, proportione, loco, situ, τῷ ἔχειν, καὶ μή. Genere differt equi crus à corui crure. Specie, lingua psittaci, à lingua pici. Quantitate continua, pes phœnicopteri, ab alaudæ pedibus. Discreta, mammæ mulieris à mammis canis. Qualitate, vt figura, calore, moribus. Proportione, piscium spinæ ab ossibus terrestrium. Loco, vt muli iecur ab aliis. in læua nanque situm est parte. Situ, vt cornua supina, prona, surrecta. A quibus postremi prædicamenti capias exemplum. Habet enim ceruus, ceruа caret: extra vnam, cuius cornua seruantur etiam nunc in Francia. An verò succum pro causa debuit afferre? Vt quoniam in quibusdam est liquidus, in aliis lacteus,

in nonnullis piceus sit: iccirco differant partes multitudine, magnitudine, vi. Vt omittã, quòd magnas tantùm arbores nominauit, in quibus agnosceret lac & humorem liquidum: cùm tamen longè maior sit numerus herbarum lactariarum. Vereor autem ne sibi ipse imposuerit: vbi nos vitibus carere putaret. Nam qui speraret aliter sese esse persuasurum nobis, è vite manare succum liquidæ similem pici? Consultiùs ita cõstituisset. Quædam validæ, quædam imbecilles, quædam totæ, quædam sola radice aut stipite. Abies valida est ipsa, radix imbecilla: rapi scapus inualidus, radix firma: esculo vtrunque robustum. Ita etiam quædam plenæ, quædam inaniores: vnde succorum quoque ratio non contemnenda comprehendatur. In vicesima lectione propositarũ quæstionum scriptum est, Inanem caulem quæ ferant, id eis euenire propter debilitatem. Cæterùm id aliter se habet. Quippe ex iis quæ plenæ sunt, videmus aliquas imbecilles. Eiusmodi talix, tilia, populus. In vacuis ferula valida est nempe filo valentissimo, neque respondet analogia. Densior buxo stipes est quàm quercui: at valẽtior quercus. Neque putandum est: naturam in id vnquam intendisse, vt impleret aliquando fœniculi scapum: nihilo magis quàm sit vnquã pedes homini quatuor meditata: essent enim imperfectæ sibi plantæ illę. hoc autem nemo dicat, qui modò Philosophię limen salutarit. Quod reprehendebamus, attributum lac grãdioribus: quando fruticuli multo plures abundent, admittit illam quoque castigationem. Quippe magnas illas vbi nominauit, admiscet earum censui, pusillum fruticem origanum. nam τὸ ἐν τοῖς, nota est repetita partium distinctarum. Agedum, Ferreri, tua hîc opera opus est, vt sciamus quęnam sit planta ὀπώδης: & quid sit ἀρχέγονος succus in origano. Quænam sit in eo vetustatis aut principatus prærogatiua, doce nos si quid habes. Habeo, inquit ille, Originem originalem is eum vocat. Mihi tamen duo facessunt negotium. Primum, quia non multum ex origano fluit succi: alterum, quòd vnicuique plantæ suus est succus à natalibus ipsis statim. Ilico, inquam, vbi dici potest, plãta est: dici item potest, succus eius est. Neque ante originum origani succus est: neque plantæ cuipiam post plantam ipsam. Ita ἐξ ἀρχῆς neque origano absolutum quiddam est, neque τῆς φύσεως. Hanc tam plebeiam concertationem adornabo narratione rei non contemnendæ. Nostis eam trichomanis speciem, quam vocãt capillum Veneris, vt ea sit arida si tangatur, vt prorsus exusta videatur: & nomen ipsum adianti fauet opinioni. Ex eius herbæ libris quaternis, parum abest quin tantundem prematur succi. De opigaide, nihil hîc mutar. Authores ergo multi cùm minus bonis vocibus vtantur, sibi solis videntur scripsisse. E populi verò fęce sumpta vocabula suis cum autoribus intereũt. Quamobrẽ neque in oratione dignitas, neque in sententiis manet fides. Opigaïs autem fortasse hinc sit, vnde vel Medicus vel Cyrenaicus eximatur succus: vel etiam ipsum opium hîc exemplum statuat papaueris. non laboro: vterque enim ὀπός. Neque verò vos latet quot plãtis nomina casus immutarit. Euersis imperiis victoria transtulit in victos etiam linguæ ius. Vel Asiam nunc ipsam aspicite penè totam: vt misera in spuriorum abierit mores. Hoc enim sunt Scytharum Parthi, à quibus Turcæ. Vnde hi Mutulmani, illi Besermani. Nam de Græcia nihil dicere quàm lugere, satius puto. Quot censetis repetita sub aliis nominibus? quot aliena nomina haud suis stirpibus attributa? Ita quærimus interdum, quod habemus: quod abest, habere putamus. Etiam apud Paulum videtis barbara vocabula. Inter quæ Midamuda in Aboali codice, librarii inscitia, mẽdosè scribitur. Proclus quoque in libro de Magia, carduum vocare videtur enebison. Itẽ raccinum virgultum quoddã aculeatum: quod alioqui non explicat, cuiusmodi sit. In hydroscopio, quod Democriti nomine circunfertur, & in libris γεωπονίας habetis multa, quæ perturbant Herbariorum diligentiam. Diu latuit amelus Virgilianus. Et hodie quoque bocchus flos quid sit, in culice quæritur. Verùm contigerit hæc calamitas seculorum successionibus, fortunę vicissitudine: vt cichoreacea vocentur aliter à Theophrasto quàm legantur in commentariis Dioscoridis. At aues quot ab Aristophane ponuntur, quorum nomina nulla scripserit Aristoteles? Vt contenti rebus appellationibúsque certis, desinamus iam periclitari diuinando. Tu verò vbi voles expedi. Rursus, inquit, planta est partes habens siccas: alia humidas, & eiusmodi. Quasi verò non omnis planta partes habeat solidas ad consistendum, alias liquidas, quibus illæ & alantur & contineantur. At iam posuit prius differentiam specierum quàm generis. Prius enim lacteum, & piceum dixit, quàm liquidum. Nam illæ sunt huius differentiæ. Post hæc dicit: Plantas aliquas habere distinctas partes, neque similes, neque æquales. Aliis esse similes, sed non æquales: aliis æquales, sed non similes. Quibus profectò verbis nihil esse potuit fallacius. Dum enim argutatur in vocum transpositione, putauit orationis concinnitate rerum naturã contineri. Nos verò vim ipsam perspiciamus: nec opera ponetur frustrà. spero nanque in tertio partitionis membro circuli quadraturam inuentum iri. Ibi partes facit quantitate pares, figura dissimiles. Mirificum Architam qui folio æqualem spinam agnouerit. Huic adiungit difficilem sententiam: Locum iis præscriptum esse nullum. Quis nescit suum cuique locum, locísque finem esse prę stitutum? Ex oculis rami frondésve semper exeunt. Omnibus cortex extimus est, semen intimum, & medulla: radix infima.

dix infima. Fructus, vbi flos aut analogum extitit. Post hæc concludit caput certis legibus, differentiam ab accidentibus. Impurè tamen loquitur, cùm sic dicit: καὶ διαφορὰ δὲ τῶν φυτῶν ἐν τοῖς ἐκείνοις μέρεσι γεγραμμένας καλῶς. ὅμοιον δὲ καὶ τὰ σχήματα αὐτῶν ἐκ τοῦ χρώματος, ἐκ τῆς ἀραιότητος, ἐκ τῆς πυκνότητος, καὶ ἐκ τῆς τραχύτητος, καὶ ἐκ πάντων ἄλλων τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς. Assentior enim ad figuram pertinere nõnihil asperitatem: non esse tamen figurę quippiam. Non enim asperitas est illa superficies, sed affectus superficiei expositione partiũ, quo tactus progressus discontinuatur inæqualitate. Igitur ex illarum situ figura fit in ipsa illius planitiei variatione. At asperitas suo τῷ τί ἦν εἶναι refertur ad tactum, Non enim dicitur asperum quicquam, nisi ad respectum tactus. Sed pauci posuerunt operam in prima Philosophia. Quin ipsa inæqualitas non est figura sed relatio, & quãtitatis affectus non figuræ: sed affectus figuræ similitudo est. at asperitas est inæqualitas superficiei. Præterea tametsi color aliquo modo ratio est, qua figura visilis sit: (quippe non est figura visilis in corpore transluscido) tamen non est ratio color, qua figuræ notio capiatur aut sensu aut intellectione, sed alia duo: nempe lineæ vel linearum secundum suas partes situs, & linearum mutua dispositio. nisi velitis etiam addere quantitatem. Quandoquidem aliud est quadratum, aliud ἡ τετραγώνου idea. Lineæ partium situs intelligitur diuersus in recta & obliqua, vnde figura variatur. Linearum dispositione figuram confieri etiam tyrones sciunt. Non pendere figuræ cognitionem à colore satis patet: idem enim esset triangulum & quadratum alba Tanto minus dabit illud pro confesso, aut pro vero Philosophus: per densitatẽ aut raritatem cognosci figuram. Omisit etiam quartum membrum similium & æqualium: quod neutiquam fuisset ab Aristotele prætermissum. Quæ in calce sunt, haud magnum afferunt momentum ad scientiæ perfectionem, sed neque multæ indigent operæ ad explicationem. Quapropter quintum iam caput aggrediamur. In hoc quinto capite fructuum declarat situm. Ego quidem à foliorum atque ramorum situ cœpissem prius. Frondes aliis ad cacumen, vt pino: aliis infernè, vt ceratiæ: plerisque in ramis: herbis multis in stipitibus folia: surrectę lauro, deuexæ abieti. Tum à figura, colore, magnitudine, crassitie, frequentia, duritia, neruis, dorso, venis, oris, asperitate, horriditate, rigiditate, & horum contrariis, siqua sunt. item ab aliis affectibus. Nam quædam pro loco aut situ aliam atque aliam figuram sortiuntur: vt in scabiosa, coriandro, serpentaria. Quædam solstitio inuertuntur alia ad solem circumaguntur. Primam differentiam designat à loco, propterea quòd aliqui supra ipsas frõdes producuntur, alii infra. Ac prioris membri maxima pars arborum popularis est: posteriori paucæ com-

A prehenduntur. Ficus ἀμφοτερίζει. grossos enim supra frondes gerit. (Bolæ vocantur à Venetis, cætera Italia Florones appellat.) Alterũ genus infra erumpit. Aliam subdit huic differentiam haud absimilem. Illa erat relatiua: hęc erit absoluta. Quidam fructus à trunco exeunt, quidam ab radice, quidam ex ipsorum medio. Sic enim ait: πλὴν δὲ καρποὶ ἐν μέσῳ. Huius postremi non ponit exemplum. Secundi esse modi ait Ægyptias margaritas. Videtis & hic ὁμωνυμίαν. Hoc enim est vingũ, & arachidna Theophrasti. Cuius Philosophi lapsum vel hinc animaduertere potes: cùm dicebat ille caulẽ fructus aut floris causa procreari: in hisce enim funditur ab radice. Vel ex eo quòd non omnes caules fructum florémve gerunt. Non enim tri-
B chomanes, non filix, non salicum genera quædam, non omnes populi. Exemplum primi petemus à ceratiis. In tertio verò membro non satis mirari queo fructus locum, qui radicem inter ac truncum sit. Et locum hunc, inquam, hic mecum ipse quæro: & historiam non memini, quæ mihi loci huius facere possit suspicionẽ. Sed quis ferat, quod ait deinceps? Quarundam fructus, & frondes, ac neruea filamenta indiscreta esse. Hoc enim est ἀδιάκριτα. Nemo vnquam, puto, vidit arboris cuiuspiam fructum & folia confusa simul. Nam folia quædam etsi manduntur, veluti folia tambor: at ea non sunt alimenti vice, sed medicamẽti potius. Hac enim lege frondes omnes esculentæ (vt olera) fructus explerent naturam. Aliam hinc
C assuit differẽtiam. Quarundam folia esse inter se omnia similia: in aliis non item. Rectè hæc quidem. nanque si scabiosæ folia conferas ima summis, vti suprà dicebamus, duas esse dixeris illorum matrices. Sed & in agrimonia non est omnibus eadem facies. Quam naturam cùm negligentius Dioscorides explicaret, implicuit nos haud contemnẽda dubitatione. Parthenii folia coriandri foliis tenuibus siue exilibus, λεπτοῖς quidem, similia dicit. Vtra intelligit? ima ad radicem, an summa ad vmbellam? λεπτὸν, éstne sicut angustum in vacuo, ita exile in corpore, latitudine, & profunditate parua, cuius omnia vndecunque latera propinqua sint? an tenuitatem solam dicit profunditatis, quæ contraria est crassitiei, & latitudinem concedit? Il-
D la exilitate cotula nostra referetur ab illis summis foliis: hac tenuitate lata folia repræsentabuntur in matricaria. Cętera vtrique communia æquè omnia: virosus odor, flos, natalia, crassis, visus. Faueo tamen cotulæ: quando chamæmelo, quod ibi describit, similior est: atque, vt sciant qui nesciunt, ita similis vt eadem putem speciem, sicuti Molossum & Corsos canes. Differre tantùm qualitatibus ignotis nobis, quæ capi queant ab vna specie. Quemadmodum agrestitas fera, & Heroica humanitas in vna hominis specie. Nanque in eodem loco legi, ac commistas indiscretè quidem, chamæ-

melum, cotulam fœtidam, cotulam odore nullo, ne si fricaretur quidem, præterquam herbaceo. Istam verò Dioscoridis securitatẽ, quam de nobis præ se ferre visus est, non semel expertissumus, pudenda sæpe doctiorum vsque ad conuitia velitatione. Sui nanque euparorii florem si pinxisset posteritati, non nunc disquireremus, vtrũ esset agrimoniáne an ea qua vtuntur vulgò. Equidem non obtundam, ne grauatim videar admittere sapientum iudicia, vtroque vtor simul semper, vbi requiritur euparorium. Ita & calumniam fugio & periculum vito, neque illis non credens neque mihi habens fidem. At enimuerò non faciat naturæ Deus, vt agrimoniæ folia cannabinis similia sint: nisi vel præstigio fiat, vt id quod cernimus non videamus: vel eorum mutet figuram, scindátque continuam planitiem illam quinque partito, atque digitatam faciat pentaphyllo similem. Sed hæc videbimus, vt exercueris tu Cæsar in tuis commẽtariis. nunc ad propositum. Quædam, inquit, ramos partes habent: quędam non. Ex æquo & bono, vt consueuistis vos, Minutium intuens, non ex summo iure. Qui enim ramos tam oculatè metitus est, vt sine fidei aut pudoris periculo queat hæc ita pronuntiare. Hic omittit differentias: & affectionem ponit naturalem omnibus communem: augmentum scilicet atque additamentum. Quo loco præposterè loquutus videtur. Est siquidem θρέψις quàm αὔξησις prior. scilicet θρέψις est alimenti, αὔξησις corporis. Et non suo loco partes enumerat: ῥίζα, λύγοι, φυτεῖ. Deinde eùm dicit: similes esse membris humanis plantarum partes, quæ continent alias partes: ostendit esse partes compositas: radicem, ramos, surculos, truncos. Itaque rectè μέλη dixit. Sic etiam Aristoteles in principio historiarum. Sic Latinè membra, non solùm partes. Verùm curta nimis sententia est. Quasi verò non & cæteræ partes, simplices dico, augeantur. Id etiam nihilo prudentius: Media, inquit, radix est inter plantam & alimentum. At radix nónne plantæ pars est? Quónam ergo modo fuerit inter plãtam & radicẽ media? An murus est inter viam & ædes medius? Erit igitur medius inter se & viam. τὸ μεταξὺ habemus apud Aristotelem, quod neutrius est. Hoc differt à continuo: cuius terminus partium partis pars est. Addit absurdum inde loquendi morem. Non solùm, inquit radicem appellamus, sed etiam vitæ causam. Eam plantis afferre victum, tanquam portitorem, fatemur. At quis dixerit, homini vitæ causam esse os? Hoc enim est plantis radix, ex Theophrasto & Aristotele. Habet tamen in plantis vnicum radix officium, excipiendi. In homine verò, & excipiendi quod habet opus, & tum mala expellendi, tum bona emittendi. Id quod diuinis Plato verbis in Timæo, ἣν εἴσοδον esse ἀναγκαίων (scilicet τῆς τροφῆς) τὴν ἔξοδον τῶν ἀρίστων. Haurite, verò obsecro vos, nectar illud, τὸ δὲ λόγων νᾶμα ἔξω ῥέον καὶ ὑπηρετοῦν φρονήσει κάλλιστον, καὶ ἄριστον πάντων ναμάτων. Quod verò non sit vitæ causa radix patet ex iis arboribus quæ solo cacumine amputato, pereunt. Contrà in animalibus quibusdam. viuunt enim muscæ abscisso capite: ergo sine ore. Non est igitur vitę causa os. nihilo magis quàm specus fontis. Pro certo habent saltuarii decacuminatione abietem interire: verùm quòd huic addunt cupressum, nobis id falsum compertum est, nisi fortassis adiungant ætatem. Nouella nanque manu nostra pacta cacumen amisit casu: quæ etiam nunc viuit ingens, pristini verticis in locum proximo ramo substituto. Hæc igitur argumenti pars est, quòd radice non læsa, & alia parte læsa, plantæ quædam moriuntur: altera pars est, quoniã absque ea viuunt aliquæ plantæ, tum quod maximum est, semen & proferũt & perficiunt. Tale est semperuiuum. malabathrum quoque prædicabant veteres, eiusmodi. Verùm nunc apud Indos nihil tale reperitur: sed Græcorum mendaciorum vestigia manifesta in arbuscula ἀλλοτρίας ὕλης naturę, sicut loquutus Theophrastus. Aduoluit enim sese tembul adminiculis masicnæ modo. Cortex quoque vel medulla tota si moro detrahatur, vitam simul auferri Theophrastus author est, in quinto de causis. Suprà tamen memorabamus, absque medulla vitem viuere Constantini præceptis: vnde prodeant vitæ quas vulgus Corinthiacas vocat. Nam Theophrastus idem, è palmitis medulla lignum in acino prouenire dicit. Vnde scire potuit id, nisi si ea sublata nullum ibi granum compareret? Medullam tamen qui findet, facturus insitionem, ei opera perditur, vt vulgò persuasum est. In vulgaribus racemis acini maiores habent gigarta, minores non habent. Idem in primo de causis ita scribit, rami etiam præter radicem habent in se principia vitalia innata. Ergo non erit radix plantarum vita. Quòd verò, sicuti dicebamus, ori queat comparari, Mnesitheus quoque docuit. Is ineptas radices aliquas aiebat ad alendũ, quia multum succi traherent: idque adeo vt excoquendi potestas plus haberet operæ quàm virium. Ad alias nanque destinatum partes ipsæ nequeunt conficere. Itaque vt in ore animalis succus nondum perfectus est, sed affectus tantùm: sic neque in radicibus. Quam omisit rationem, sic incas, Radici non esse perpetuò attrahendum, sed quantum satis habeat. experti reliquũ à partibus superioribus. Ipsam, quod pro se facere sentiat, retinere: atque è re sua suo more coquere. Radicem Democritus quoque vitæ statuit authorem. Tortas arbores viuere diutius, propterea quòd vegetiore nitantur radice. Succum enim ab ea intercipi. Iccirco non corrumpi eas superfluo atque aduentitio, quemadmodum contingit palustribus. Similem deprehendemus apud Philosophum rationem. Claudos esse libidinosos, re-

tenta

tenta scilicet vberiore materia superné. At proceras rectásque arbores minus diu viuere. Ego verò in promptu multa memini quorum præsidio secus sentiam. Quercus rectissimas, grandissimas, vetustissimas: salices flexuosas æui breuissimi. Cupressus longæua est, & pinus: vtraque rectitudinis atque proceritatis specie visenda. Hæc plantarum natura si cum animalium genere comparetur, longè diuersa videatur. voracia nanque animalia parum viuunt. Igitur plantæ longæuitas non ascribetur ex multa radicis attractione. Argumentationem, Philosophi more sic explicemus. Radix non est vitæ causa efficiens, non forma, non finis, non materia, sed materiam excipiens prima pars. Quin materiam exceptam ipsam non potius transmittit agendo quàm amittit patiēdo, cæteris ad se trahentibus partibus. Nimirum attractione subit succus, non appulsione. Iesemini talea nostra manu pacta primo statim anno florem tulit: biennio pòst sequenti plures etiam pertulit. Eam nos transferre cùm vellemus ad opus copiarium, ne vestigium quidem radicis inuentum est. Contrà, arancu, quòd gelu perusset, triennio pòst effossi radicem mirati sumus, non solùm viuere sed etiam lætissimam esse. Post hæc radicula fundit. Stipes, inquit, est qui solus à terra oritur, & similis est hominis ætati. Verùm neque solus oritur è terra stipes: nempe folia quoque prodeūt herbarum primó. Ita falsa canit: si vox hæc, solus excludat cæteram naturam. Quòd si intelligit singularem: nihilo felicius. in fruticibus enim nullus esset stipes. Quis non rideat collationem stipitis cum hominis ætate? Quæ temporis & substantiæ potest esse similitudo? Resoluantur verba in sua principia, more Aristotelico: statim ineptia deprehendetur. Substantiæ prædicamentum simile est prædicamento mensuræ motus. Sed & partes omisit quasdam: alias non omissas repetit. Omisit albumen in quercu: quod cum animalis pingui potuit comparare. Sunt in adultis item partes aliquæ non ignobiles, quibus nouellę carent: vt in pino tęda: quod in secundo de causis proditum est. Repetit παραφυάδας, quos stolones suprà dicebamus. Ab radice pullulare canit Virgilius. Si quis velit argutari à frequentia (hoc enim est θαμινὸς) πολλά, vnde verbum illud (nam potest ab animalium fœtura duci, πῶλοι) pollinem quoque dixerit acutè quis ab eo quod πολὺ factum est. Cæterùm à rotarum versatione magis arridet πολεῖν. Definit autem κλάδους, qui mittantur à stolonibus rami. At quàm bene quámque pro vocis vsu nōdum statuo. Nanque apud Theophrastum etiam à matrice ipsa, hoc est à stipite, prodeunt κλάδοι. Paulo pòst malè describit, quod bene sentit. Quæ, inquit, κλάδους habent, quædam sunt perpetuæ, quædam non: sed quotannis subnascuntur. Nam κλάδος etiam si stolonum tantùm sit; at hæ differentiæ,

A perennandi, & intermoriendi aliis quoque competunt. non solùm quibus stolones nulli, verumetiam ne stipes quidem vllus est. Linguæ caninæ nihil horum ascribit Dioscorides: & ea moritur. Pinus non fruticat, & perennat. Perennat scolopendria, & lingua ceruina, sine ramis vtraque, sine stolonibus. Propterea verò quòd non omnes partes supradictas omnibus arboribus inesse dixerat, idcirco recenset eas accuratiús. Quædam, inquit, neque ramos habent, neque folia: vt fungi & similia. intelligit tubera. Addit aliam sententiam: Partes omnes à succo gigni. Hoc fecit vt materiam indicaret. Nemo verò putarit, B animatæ rei partes aliunde concrescere quàm è succo. Aut quis ignorat partes aliquot per initia constitutionis, non plantæ quæ nondum existit, sed è seminis confieri succo? Post hæc, quemadmodum suprà diuersa radicis attulit nomina: de medulla hîc idem capit consilii. Eam non solùm μυελὸν, sed etiam μήτραν nominari: item σπλάγχνα, & καρδίαν. Quo in loco delineatur sententia Philosophorum, qui in æquiuocis, translatis, & analogis semper vnum primum ac principē loco statuunt, quod sit vel nobilissimum vel notissimum: idémque aliorum meta, modus, mensura, caput. Proinde cùm animal nobis notius sit quàm planta (nobis enim nos notissimi sumus) optimè fa-C ctum fuit, cùm partibus nostris indita sunt prius nomina quàm generi plantarum. Et est animal nobilius planta. Ac de cordis quidem vocabulo satis constat: infrequentior visceris appellatio: rarior quoque matricis vòx. Non enim ad vitam, sed ad generationem comparatum fuit à natura membrum, quò fœtus contineretur. Contrà, medulla vitæ causa non fœtationis: vnde etiam cordis nomen participauit. Locum medulla potius indicat quàm officium. Satis patet, à medio dictam. Apud Theophrastum & Xenophontem cerebrum dictam memini. Quem vocis vsum retinent etiamnum Siculi. Nec dissimulauit eorum vicinus interpres Serapionis, qui popularis esset oppidi Rhegii. Nam illi à Græca voce, D cuius linguæ olim alumni extitissent, τοῦ ἐγκεφάλου affinem fecere *Cisilionem*. Tametsi longè latéque patentem significatum coarctarunt nunc limitibus plantę, quam palmitam vulgò vocant, longè aliam à cacto, ne cum quibusdam fallar. Ac quanquam longè abest ab officio cerebri medulla hæc: tamen quia cerebrum medullæ rationem obtineret, haud inuita accepit conditionem appellationis. Iste verò interposuit hæc importuné: Arborum partes ex eorum succo sic concrescere: Quatuor ex elementis constare succum. Pertinent enim ad libros De generatione: & eum qui debet inscribi De mistorum affectibus. Sunt enim propiora principiis scientiæ naturalis. Saltuatim deinde percurrit, & partes

aliquas agnoscit ad foliorum florúmque generationem comparatas. Sententiam profectò longè alienam à tcito Philosopho. Non rami frondes gignunt, sed plantæ virtus quæ in ramis est: sicuti vis eadem ramos ipsos in stipite, stipitem ab radice, vtrunque ex semine aut analogo. Si gignerent folia rami, nunquam aliunde gignerentur illa: at gignuntur in herbis quæ ramis carēt. Neque sanè generat vnguem manus, neque verò dentes caput. Quinetiam pessimè dixit, πολλάκις. nam quod ab essentia " tale est, tale semper vtique est. Si igitur apti natura sua sunt ad folia generanda, semper existent tales, non πολλάκις. Ab hac diuisionis parte producit alias. Quarum vna florum generationem etiam surculis attribuit breuioribus: salicis exemplo. Sanè pannos demittit salix ipicatim consertos, & lanitium quoddam, corylorum ac populorum more. Addit: Quidam « & flores, & fructus, & alia quæcunque è semi- « ne generantur, atque ea quoque vnde illa con- « teguntur. Verba malè conciliata. Nam si è ramis præter flores & fructus exeunt omnia quę è semine proueniunt: egredietur etiam radix. Nunquid verò ipsimet etiam rami? Nam hi quoque de semine producuntur. Partes exequutus, earúmque nomina ac differentias, tum officia generandis folijs, floribus, fructibus, diuidit summum genus in genera media. Illæ sunt partes quibus corpus constituitur: hæ sunt vt generum species. Illas integrantes disputationum magistri vocant: has substantiales. Ipsa verba subijcienda sunt, vt appareat quàm sit author idoneus ad hanc diuisionē. τῶν « φυτῶν εἰσὶ τινα δένδρεα, τινὰ δὲ μέσον δένδρων καὶ βο- « τανῶν, καὶ ταῦτα ὀνομάζονται θάμνοι, καὶ τινὰ μὲν εἰσι « βότανα, τινὰ δὲ λάχανα. Proponamus in alia for- " mula picturā huius rei, sic: Animalia quędā sūt aquatilia quędā inter aquatilia & terrestria. Et quædā sunt terrestria, quędā verò sunt iumenta. Auditis laruam, non Aristotelem. Prius dicit relationē quàm extrema. Nondū scio quid herba sit, & eò me allegas ab arbore vt interea fruticem inueniam. Postea subinfers herbam, disiunctis penitus partibus. Sed & speciem separat exaduersum à genere suo: nempe olus ab herba. tum omisit φρύγανον. Nos ergo rectè: Plantam φυτὸν, in arborem δένδρον. φρύγανον cremium, fruticem θάμνον, herbam βοτάνην, quæ iam vulgata sunt. Quocirca minus vulgata his adiungamus: Non esse verum quod aliqui profitentur, herbam esse quæ intermortua, rursus ab eadem radice fundit scapum. Multa nanque talia sunt cremia. velut pæonia, matricariæ serpentaria, & alia. Item contrà non paucæ, & perennantes, & plures annos æuum suum transigentes: vt lingua ceruina, scolopendria. Alij dixerunt, herbas esse quæ caule careant. ne id quidem verum est. Hac lege excluderentur olera, omnia: neque quicquam herbarum esset nobis edendo. Dignam sententiam quæ per Plautinam scenam traducatur: in qua deridet suorum popularium coquus artem: *Qui, inquit, alijs super alias aggestis herbis, bones vt sint efficiunt communas.* Sed herba est cuius satu exeunt ab radice illico bina folia, post ea foliola, quæ è seminis in ipsa transmutati substantia fiunt primùm. Nam in arbore, cremio, frutice, non hæc folia, sed scapus erumpit statim. In hoc igitur genere duplex natura est. Quibusdam nullus exit scapus, quod de canina lingua scribit Dioscorides: in nonnullis prouenit, vt è lactuca. Atque harū vna differentia pro tempore. Sunt enim quæ citò, vt brassica: sunt quæ ita serò, ita rarò: vt à quibusdam ἄκαυλα natura sua sint existimatæ: qualis tussilago.

Altera differentia de caulium numero, vel frequenti, vel singulari. In alijs tribus generibus egreditur scapus, aut vnus, aut plures. Si vnus, aut magnus, & est arbor: aut paruus, & est cremium: si plures, est frutex. Horum verò affectus proprij sunt: Arboris, vt ne intereat, & denuo subnascatur: Cremij & fruticis, vt aliqui tales sint, aliqui intermoriantur: id quod cum herbis commune habent. Ad hæc, genera plantarum propter imperfectionem abeunt alia in alia, sicut & species. Nam sisymbrij species in mentam: triticum in lolium: hordeum in auenam. Sic genera corylus, si non colatur, frutex est: item punica. si auellantur soboles, arborescunt. Huius ideæ proportio quædam est in brassica & lactuca, & paliuro. De paliuro scriptum est à Dioscoride. Lactucæ stipitem ad hortorum postes quęsitum prodit Theophrastus. Brassicam vidimus nos tam grandem, vt vnum folium, proceri hominis, rasus gratia, fuerit palliolum. Hic Minutius, luculentam è me gratiam inisti tu Baiuli, qui tam modico loco tam instructam aciem ostendisti. Et sanè bene armata, nunc primùm placuit. Antehac anfractus Labyrinthei mihi videbantur. De Frutice verò illo qui arbori affinior est, etiam apud nos videor meminisse. Nam germinales arbores legere est in titulo. Soluto matrimonio, quarum è brachiis vsus esset, sicuti cremiorum ad cremādum. Hoc enim est φρύγανον, sicuti φρυκτώριον. Pollux in personis Tragicis pro arido atque adusto posuit. Sic Latini veteres flagrum. Et in libris γυμνίας τὰ φρύγανα, καὶ εὔφλεκτα. Et aliquando materiam vocat Theophrastus, ad ignem scilicet, non ad opus. Arabes quoque id nomen imposuerunt: vt intelligamus ad fasces conficiendos, qui essent ignibus vsui. Quo loco libet hunc morosum (me intuens dicebat hæc) castigatorem vellicare. Nanque in suis illis admirabilibus sanè mysteriis, ὕλην dicebat ex Chaldæis aquam: nunc ad ignem videt eandem duci. Hic me arridente continuauit orationē. Tamen habeo quiddam haud plebeium,

& non

& non est alienum ab iis quæ de succo dice-
bas. Est enim χυμὸς & χυλὸς idem re, sed diffe-
runt τῷ εἴδει. vtriusque verò est origo eadem.
Prior indidem vnde nostro humori: in poste-
riore est ὕλη illa, in vtroque τὸ χεῖν. Vt omnino
sit, & liquidum & fusile. Plantam verò non o-
mnem stirpem olim dictam puto: sed eam tan-
tùm quæ pangeretur. Fuisse nanque palan-
tem à palo. Palus autem concisum: integrum
paxillus. Vt ala ab axilla: extrita insuaui con-
sonante, quemadmodum Cicero docet. Quin
vocem aliam, stirps, solis firmitate præditis
fuisse reor peculiarem: quasi στερέμνιος. Vtrius-
que postea significatũ ad cõmunem omnium
vium factum commodiorem. Pumilas au-
tem arbores, arbusculas docti, arbusti nomi-
ne vocant barbari. Qui purè loquuti sunt,
B pro arborum ordine posuerunt, quibus appli-
catas disponerent vites. Appellant Taurini Li-
gures Altinum. Pro fruticis natura Iurecon-
sultus vsurpauit in titulo, De termino moto.
Olus verò dicit quancunque herbam esculen-
tam, claro indicio priscæ frugalitatis: quæ ad
victum nihil obsonii sibi deesse existimaret,
modò ne deesset olus. Hoc enim ὄψον est, sicut
& panis, σῖτος. Sed fortasse hæc importunè.
Quam tu nobis importunitatem narras? in-
quit Baiulius. Nunc verò demum perfecta res
est. Ædes exædificatæ sumptu eas instruxisti.
Ego verò ad hominem redeo. Cùm hæc tra-
ctauit, quasi ad alia vocatus, ait: ὕλαι εἰσί τινα
δένδρα, ἃ δὲ ἔχουσιν ἐκ τῆς ἰδίας ῥίζας φύειν. καὶ
C φύονται ἐν αὐτοῖς κλάδοι πολλοί, ὡς συκῆ καὶ ἐλαία·
τινὰ δ' οὔ. At iam dixit hoc: Est igitur verè
ὕλη. Ridiculè verò dicit, stipitem à propria
radice nasci. Nam vnde igitur? si non à radice.
& à qua radice, si non à propria? Deinde a-
nimaduertam, κλάδους hic ab radice prouenî-
re: at suprà κλάδους educebat definitione παρὰ
τὰς παραφυάδας. Vt idem totum faciat, & par-
tem. Nunc igitur, cùm δένδρον dicit: non quit
θάμνον intelligere. Distinxit enim hæc: præ-
sertim quia ponit φύειν, non φύεσθαι. Et tamen
exempla dat oleæ, ficique: at eæ fruticescunt.
Hoc quod dicebamus, doctũ oportuit: Quas-
dam nisi colantur, abire in fruticem. Itaque
D stolonibus excisis aut auulsis, arborescunt.
Nec locus prætereundus sine portorio. Puni-
ca in arborẽ cultu redacta nihilo deterius fru-
ctificat: contrà corylus, ipsa frequentia popu-
larium fœcundior. Ratio: Quia Punica ad ar-
boris naturam propius accedit: corylus ad fru-
ticis. Alia in oleis ratio. Non enim eam ob
causam in Italia proceriores, in Prouincia bre
uiores: sed hic apud nos ob Circii vim, ne af-
flictentur. Est enim ventus (vt scitis) ferus ad-
modum. Videte verò hominis vel fidem vel e-
ruditionem. λάχανα definit, τὰ ἔχοντα ἀπὸ μιᾶς ῥί-
ζας κλάδους πολλούς. Iam hoc erat θάμνον Bras-
sicam vbi posuit ad exemplum: fecit primùm
vt addubitarem. Non enim memini à me

A hac visam facie. Sed certum est iis qui stolo-
nibus stipatam viderunt credere. Quos inter
etiam cognoscas Theophrastum. Ex hac defi-
nitione, seiunges ab oleribus lactucam, quæ
λαχάνων facilè princeps est. Nam Catonis de
brassica iactatas religiones nihil moror. Et
malum præbet succum: optimum lactuca: si ab
herbis optimus potest proficisci. Ab his di-
gressus recenset herbas quæ stipitẽ carẽt. Dif-
ferentia verò sic pote statuenda est. Herba-
rum quædam surculum exerunt, quædam nul-
lum. Ex iis quæ caule carent, aliæ florem sta-
tim edunt in summo solo, vt chamæleon albus:
aliæ ferunt in ligulis, vt chelydonium minus,
mandragora, cyclaminus, asarum: aliæ fundunt
ab stipite, non vno modo. In nonnullis vmbel-
B la, partim confer a, partim sparsa: in aliis alio
situ. Quibusdam frequentes scapum stipant,
vt in hhlomo. Agrimoniæ in ramos diffiti.
Adiungemus his eius herbæ modum, quam
centumgrana vocant, & laurum Alexandri-
nam. Sequitur pòst differentia ἐκ τῶν διαμο-
νῶν. Quædam, inquit, quotannis gignuntur, &
siccantur, vt triticum. Mihi tamen hac in parte
videtur valde mancus. Nam quædam perpe-
tuant: hoc enim plus est, quàm διαπίζειν, aut
perennare. Eiusmodi sunt capillares: Quędam
non perdurant, atque diuersis formis distin-
guuntur: aliæ pereunt, neque renascuntur, vt
triticum: aliæ renascuntur, vt gentiana. Atque
C harum aliquæ perennant, vt agrimonia: quæ-
dam intra anni spatium moriuntur: Idque haud
vno more. Triticum plusculum durat, & trium
temporum, ac fortasse quatuor particeps est:
nimirum autumno satum, æstate metitur. Pu-
sillum trimestria. Quapropter non bonum
exemplum duxit à tritico: neque enim quotan-
nis nascitur, nisi seratur. Inde tradit viam, &
rationem scientiæ triplicem, Syllogismum, ex-
emplum, picturam. quibus artibus plantarum
facies pernosci queant. Vt per picturam sit
notum nobis, τὸ ὅτι ἐστί. Intelligo verò cum A-
ristotele ἁπλῶς τὸ ζητούμενον. per syllogysmum
autem τὸ διότι. Quod falsò negat Auerrois in
tota medicina extare vsquam: & vix in vniuer-
sa Philosophia naturali tres concedat extare
D demonstrationes. Accipiamus hic syllogi-
smum, laxiorem demõstrationem. Veluti: her-
ba, quia calida est, aperit: aut, vt subtilius dica-
mus, quia sic calida. In quem syllogismum in-
ducet nos media ratio cognoscendi, id est e-
xemplum. Vt quia radix asparagi aperit: e-
tiam pastinacæ. Quia dictamum venenis
aduersatur: etiam pulegium. Quam rem
fusiùs agit Theophrastus: hic in sequenti li-
bro strictim. Neque verò solùm fines tra-
ctat, sed figuras quoque, colores, magnitu-
dines, natalia, frequentiam, excessus, & de-
fectus. Nunc autem obscurè satis profite-
tur: Herbas esse quasdam εἰς δύο ἀνακλινούσας.
Vult, opinor, innuere δενδρολάχανα. Philoso-

phus dixisset, ὁ πομφορτίζειν. Alternationem naturæ significat hoc. Ponit exemplum. Si ocimum intelligit, quod basilicum vulgus vocat, Sotion autem μισόδουλον: hinc nobis in Æthiopiam Abyssinorum abeundum est, vt videamus an arborescat. Ibi nanque maximum: sed fruticis potiùs quàm arboris magnitudine. Et nos aluimus in hortis pensilibus ea magnitudine, vt folium Arancii frondes æquaret. Certo igitur nobis fuerit φρύγανον: huic autem horti an esse possit λάχανον, videndum est. Nondum enim cōperi fruticantē. At huius λεγέ φ πολλὰ φυτεὰ ἀπὸ μιᾶς ῥίζας. Quę verò vocat ἀκρεδὼν, accipit: quemadmodum ex Themistio fastigia vertit Hermolaus, genera. Summis tamen generibus solis ea conuenit appellatio. Sed facetus est cùm dicit εἰς ἄκρα inclinare, non enim in summa, sed in ima inclinamur. Perstat verò in superiore culpa, vbi ait: « Quædam in eadem natura esse, & herbæ & « oleris. Nam etiam phrygani & oleris naturæ « conueniunt in quibusdam. Quæ verò subdit, « ecquid capere possim? Quædam, inquit, cùm « exeunt, spicæ figuram gerunt, ac euadunt po« stea: cuiusmodi ii qui in Arabia dicuntur Benteli. Et planta, quæ nominatur Heliotropium. Benteli apud ipsos Arabes quid sit, quæsitum non inueni. Si non est amomum, quid aliud afferam nescio. Est enim amomum omnino id quod Rosam Hierosolymi aut beatæ Mariæ vulgus vocat. Perplexa sarmentilla in racemi modum. Quæ si nihil spirat odoratum, natalium humori, atque vetustati sit attribuen« dum: non detrahendum speciei, propter acci« dentium absentiam quorundam. Athenæus 3. δειπν. Bentelos conchæ genus margaritiferum prodidit apud Indos. Audire verò nouum procemium inepti huius. Qui perinde, atque rem valde nouam, fruticum aggreditur naturam: in qua tamen defatigatum putabam: nos certè exercuit ad fastidium & languorem vs« que. Myrtus, inquit, & malus, & pyrus eo ge« nere continentur. Quarum rami multi & inutiles sunt ab radicibus editi. Ac propterea decet harum præponere diuisionem: vt ad exemplum faciant, & ratiocinationem. Neque enim debemus omnium vestigare definitiones. At quomodo προσδιορίζειν, si nequit διορίζειν? Et audaciore verbo vsus est, ἀφελώμεν. imperiosa « negatio. Modestiùs, ἀνάμεσα. Nā profectò sa« pientis est, persequi definitiones. Sunt siqui« dem ad scientiam προτάσεις immediatæ. Iste verò nos adeò væcordes existimauit: vt suo iussu speraret obsidere posse aciem perscrutationis nostrę. Nihil enim cordato viro dignius quàm definire. Quinetiam proposita in præfatione hac non exequitur: sed transit ad diuisionem cum suo πάλιν. Plantæ, inquit, alię domi altiles, aliæ hortenses, aliæ agrestes. Agrestes intelligo, quæ humani studii cultu carent. Ergo si τὰ κηπαῖα distinguit ἀπὸ τῶν κηπαίων, Ado-

A nidis horti pensiles non erunt horti: cuiusmodi plurimi in Africa, Hispania, Romæ, Genuæ, Venetiis, Ferrariæ, hic. Recitabo quod adscripsi margini, αὐτὸ ὃ γράφω, ἢ ἀπαιδεύτων ἢ παιδός. Duo nanque membra sunt, si ἄγριον est, quod humano cultu caret. Non differre autem specie, sed accidente docebat in Timæo Plato: qui τὸ ἄγριον πρεσβύτερον τοῦ ἡμέρου dixit. Habemus apud Theophrastum, quid ille senserit: nec minus ex Aristotele. In nuptialibus institutionibus declarat Plutarchus: ab agresti non distare mitem genere, sed modo. In Bœotia consueuisse sponsas asparago coronari; vt ostenderent spinam, ex maximè incommoda, mitem factam, atque humanæ vitæ aptam. ἥμερον
B melius dixisset quàm κηπαῖα. Quam vocem ad alia quoque deduxit lacteus ille fons: qui in sexto de legibus, vias ἡμερωτέρας appellauit, quæ essent commodissimæ: ad saltuum, nisi fallor, differentiam. Quippe munitionibus ad hominum vsum factas aptiores, atque compositiores. Sic eodem in libro benè institutum virum esse mitissimum: rudem verò literarum, efferatissimum omnium animalium. Cultura nanque cicurescere plantarum more. Non tamen verum est, meliores omnes euadere. Iisdem studio, atque opera nostra fieri deteriorem, proditum est. In tertio de caussis, corni fructum, si colatur arbor, mitescere quidem, sed degenerare. Adeò verum est, quod
C scripsit oraculum in primo Politicorū: Quosdam homines seruos nasci. De plantis dicamus idem. Vt hinc quoque castigetur author hic, qui mitia omnia meliora esse professus est. Etiam fœnum-græcum desiderare cultum vllum negant. Crocum verò vel despectum, vel contemptum, vel calcatum melius euenire. ἥμερα Theodorus, vrbana dicit, minus bene. Quando & extra vrbes mites arbores sunt, æque ἡμερωμένα, οὐκ ἄγρια δ', ἀλλ' ἀγρίων μέν τοι. Sed & meliores quàm vrbanæ, liberioris cæli beneficio. Quin vos, Manuti, sola ipsa, quæ essent arboribus consita, etiam intra mœnia, prædia rustica nominatis: tantum abest vt rustica, propter cultum, velitis vrbana dici. Post hæc
D ab actionibus plantarum sumit argumentum multarum diuisionum, sed confusè admodum. Primum à fructu, deinde ab oleo, tum à foliis. Atqui debuit, à foliis primùm: sunt enim communiora, & priora, & notiora tam naturæ, quàm nobis. Tum autem quę inculcauit, repetit & contradicit sibi, de sterilitate salicis. Suprà nanque salicis breuioribus ramis flores attribuebat: nūc amouet à toto genere fructū. Sic Homerus salicē canebat frugiperdam. At amerina, si ex multorum sententia sit in salicum sensu: suis baccis siue granis infirmet hanc sententiam. Cęterę verò pannos etiam ferunt, sicut & coryli: quod & suprà dicebamus. Sunt tamē salicum genera quędam ad viminum atque cistarum vsum, quæ nullum ferant fructum.

Theophrastus quoque in primo de causis, inter sterilia populum numerat, & salicem, & sambucum. Verùm de aliis cùm viderimus, de sambuco non patiar illudi nobis: Vmbellam enim spargit admodum odoratam: & è flore baccas. Quędam etiam quercuum genera negaunt fructum ferre. Nos sanè aliquot pumila roborilla sterilia nouimus: si glans exigatur. at gallam ex iis legimus grandem oppido. De oleo verò perniciosè. Oportuit enim membra digeri alia. Et de eo iam suprà dixerat. Sic igitur fortasse melius. Quædam vinum, quædam oleum, quædam lac, quædam resinam, quædam aqueum, idque album, viride, croceum, cruentum, nigrum. Nonnulla liquores alios, qui ad hosce referentur industria atque æquanimitate Philosophorum, ex Indicis nauigationibus. Laxè verò nimis loquutus est, πυκνοῖ φύλλα. Tam facit arbor folia, quàm vel corticem vel radicem ipsa: homo verò vel pilos, vel vngues. Pars siquidem arboris folium est, sicut & aquilæ penna. Verùm vulgi morem sequutus videtur: quemadmodum nos quoque, cùm dicebamus hanc esse arboris a-
« ctionem. Illud repetit imprudenter. Quibus-
« dam folia fluere, non item aliis. De ramis autem inuerecunda negligentia. καὶ τοῖς μὲν γυμνοῖς κλάδοις, τοῖς δ' οὔ. Sic enim potius: partim à specie, partim à locis. Nam sparto & iunco formas nullos quæsiuit ramos. A locis autem non priuationem sed copiam, proceritatem, crassitiem, rectitudinem, rigiditatem, & his contraria. Item ab ætate. Sic & de foliis aridioribus, & gelidioribus: item è contrario nimis vliginosis, & æstuosis citius amitti. Amygdali nouellæ, etiam sæuissima hyeme frondes pertinacissimè retinent sub ver vsque. Tum alia differentia, de qua suprà dicebamus. Situm quædam murant antequam cadant, vt salices: inuertuntur enim solstitio hæ. Quædam μεθισταμένων non amittunt, quia non cadunt: ita quantitate cōtinuantur: at φυλλάδων amittunt, quia non amplius viuunt frondes. Postea colligit ex partibus hic propositis, multa de plantarum differentiis dici posse, quæ hisce verbis enumerat:
« Magnitudo, paruitas, deformitas, bonitas fru-
« ctuum, prauitas. Sed statim confert agrestia cum hortensibus: quoad exigit natura fructuū. Non igitur propositas partes exequitur, vt dicat maiora hortensia, proceriora, speciosiora: eorúmque fructus præstantiores. Sed fertiliora dicit agrestia genera, meliores hortensium
« fructus. Notanda verba, μᾶλλον καρποφοροῦσι τὰ
« ἄγρια. Iam dictum est, admittere cultum quasdam, atque inde consequi fœcunditatem. Succum, quem requirebant, nactæ vberiorem, & melius degunt & plus ferunt, vt vites. Aristoteles fortasse sic loquutus esset, τὰ μὲν ἄγρια ἀφθονώτερα τῷ καρποφορεῖν τῶν δὲ κατοικιδίων ἡδυτέροι. Nanque sic intelligas suauiores. In sorbo, & cydonio minus suaues agrestes sunt, & præstā-
A tiores tamen. Hoc enim quærimus in asperitate ad remedia, non ad cibum: sicut ad victum quoque in agrestibus malis student Cantabri. vegetiorem, atque vt dicam, experrectiorem premūt succum ad potum, vini vice. At ex miti malo qui fluit liquor, is mollior, languidior minus vibrat virium, minus tangit gustum. Eas vinum vicarias vocant Auariæ. Attendendum ex Theophrasti lectione, quid ille super hac re sentiat. Idem quoque in libro de causis primo, fructuum vbertatē attribuit agrestibus: quos ob copiam perducere nequeant ad maturitatem, licet arbores ipsæ sint valentiores. Putet tamen aliquis, si magnitudo fructuum mitiorum cum agrestium copia comparetur, paria facturas. Succi verò contumaciam causam es-
B se quo minus percoquantur, id quod μίλωσιν vocat Philosophus: nobis qua id significemus, nulla propria vox est. Proinde in eodem libro rectè obseruatum est, mitiorum nucleos multo minores esse quàm ferarum. dilutior enim succus. Intelligemus tamen abesse oportere nimiam soli vbertatem. ibidem nanque disputatur, arborum fructus luxuria degenerare.. Fit siquidem vt succi plus suppeditetur quàm possit perfici. Ad eam rem exemplum è ficu peti, quanquam in Græcia tantùm. Illa in terra non maturescere, nisi aut pertundantur, aut scalpantur, aut oleo perungantur, vt eis ægrè sit. Esse verò plantis oleum inimicum, & apud Theophrastum meministis, & in sexto de legibus scriptum est. Herbæ quoque haud cō-
C tinuò nitidiores omnes, quę locis lætioribus: si Dioscoridi credimus, leucadem montanam latioribus esse foliis, quàm campestrem. Acutior illa diuisio fuerit. Quædam cultu mitescere, vt cydonia: quædam in sua natura cohiberi, quo minus degenerēt, vt sisymbrium: alias fieri deteriores, vt iridem. Nonnullas contemptum contemnere, vt fœnumgræcum. Pueriliter autem mox diuidit sic. Siccis aliquæ proueniunt locis, aliæ in mari. nonnullæ in fluuiis, quædam in rubro mari. Distinxit ineptus à mari, mare rubrum. At sinus omnes simul, & oceanum Philosophus vnum mare facit in Meteoris. Hic igitur etiam ruffum homine ab homine separet. Rubrum dixi erythræum: non quòd nesciam ab vllo colore dictū, tametsi pin-
D ginur: ita cæruleum nanque est: sed à cognomine rege nuncupatum. Conqueratur de rusticitate Opicorum nostrorum, rerum omnium rudium præterquā occupandi aliena. Qui pari vel inscitia vel negligentia τὰ ζοστῆρα in mari, breuia nominarunt. at equidem malim, fremia. Non enim quia ζοστῆρα, sed quoniam ζεόξει. Quemadmodū ὑάδας malè quoque nominarunt, si suculas ἀπὸ τῶν ὑῶν: non autem Succulas, ἀπὸ τοῦ ὕειν dictas statuere. Hæ verò loci differentiæ, quæ sicco & humido continentur, cùm sint maximè vniuersales: quippe statim ipsorū elementorū, iure optimo debuerūt aliis

anteponi. Sic ergo poterat, opinor, commodius: Quædam siccis, quædam humidis. Intelligo nunc sicca, medicorum more, non vt Physici vocant ea quæ penitus humore carent, sed quę aperto aut mediocri humido. Humida verò loca distinxisset hūc ad modū: Aut in humore nasci plantas: aut prope, vt in ripis: aut alio modo, velut ad parietes, aut rupes, in quibus aquarum halitu, vel aspergine, vel appulsu concrescantur, vt adiantum, lichen. Ab humoris partibus sic: In humore: aut summo, vt lenticula: aut ab radicibus, vt aliæ multæ. Item aliquas nunquam emergere, vt algarum genera. Aliquas extare, vt aquapium. Ab humoris differentia, aut in perenni, aut in stante, aut vbi fuit humor, neque amplius est. In resiccatis enim prodit Xanthion. Post hæc à qualitate. In dulci, in salso. Plutarchus in libro de causis naturalibus, negat aqua marina plantas ali. Cui rei causas assignat quatuor: crassitiem qua subire nequeat: grauitatem qua impediatur ascensio: vim desiccandi, qua tollitur alimentum: & postremò pinguedinem. Marinæ pinguetudinis argumentum esse quòd ardeat. Pannos quoque non posse lauari marinis aquis, vt in nitorem dentur: neque verò celeriter exiccari. Cæterùm prima causa nulla est. Neque enim tam crassa fuerit quin transmitti queat per meatus plantæ. De grauitate verò perridiculé. Nam è mari nebulæ tolluntur à Sole solo: tanto facilius à Sole, & à plantæ vi, Quasi verò non & terrestres partes cum aqua subeant simul: quæ aqua pro alimento plantis omnibus futura est. Nam est id à Philosopho scriptum in secundo de generatione, verbis nectareis: ὅσα δὲ ἂν δόξειεν μάλιστα μόνῳ ἐκ τρέφεσθαι τῷ ὕδατι τὰ φυτά, πλείοσι τρέφεται· μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ· διὸ καὶ οἱ γεωργοὶ πειρῶνται μίξαντές τινι ἄρδειν. Eiusmodi quoque vim sicciorem deberi dicam marinis plantis. Sunt enim quædā etiam terrestriū tum siccissimæ tum pauc issimo contentæ alimento. Velut Africanæ feræ, quæ rarissimè bibunt: est etiam inter illas quædam quæ nunquam bibit. Eadem iniecta in os aqua (eius nanque rei periculum factum est) interit. Spina Ægyptia in sabulo & exocto, & salso nascitur. Botrys apud nos, & pulicariæ, & crithmum, & ea cui ego tomentillæ à candida mollíque lanugine, si per doctos licet, nomen facere ausus sim. Pręterea pugnant inter se oppugnationes illæ duę. Exiccat alimentum: haud facilè exiccatur. Nemo quoque est qui neget pingue aptum esse ad alendum. Ad hæc quot reperiemus pingues arbores, frutices, herbas, oleo, resina, lacte. Nam & ex platano factum fuit oleum. Quot inuenientur plantæ salsuginem præ se ferentes? Veluti matricaria tenuifolia: ciceris genus, & lupini. Longè sapientius Aristoteles: Vbi res constet, si opinio aduersetur rei: quærendum rationem, non rem ignorandam. Ita contra Parmeni-

A dem, Zenonem, Pythagoreos, Megarensem sectam cùm pugnat armatus, tum nos armat ad vincendum. Theophrastus in quarto, adhęrescit ei sententiæ quæ souetur à nobis hîc. Sanè verò in mari quoque semina inesse vitalia pisces argumento sunt: quorum capitones, & labeones, & mugiles aluntur limo: quem in stagnis marinis atque in æstuariis cùm gustarem, adeò salsum comperi vt mihi fauces vri viderentur. Et statuendúm nobis censeo, pisces nobilioribus naturæ legibus animantes esse, quàm arborū quamlibet etiam nobilissimam. Ideo Theophrastus in quinto de causis ait: halimon & hederam salsugine sua contracta necare stirpes. perniciosiorem halimon. Quomodo igitur non alentur salsis quæ salsa

B sunt? An si mutant in salsuginem succos dulces, non admittunt salem si nactæ sint? Itaque in secundo, Plantas aliquot sui esse generis: nec nisi propter mare, quasi salsedinis appetentes, ali posse. Quin palmam ipsam aggesto sale plurimùm iuuari. Quemadmodum & inter olera betam, brassicam, rutam, erucam. crethmon ad hortenses parietes frequentibus vrinis fortè perfusum, lætissimum euasisse deprehendimus. Nimirum maris accola, sensit à maris afflatu beneficium. Androsthenes ita narrauit: In Tylo insula rubri maris aqua salsa fieri nitidiores arbores: eámque ab hortulanis peti solitam post imbres ad irriganda sata.

C Theophrastus quoque in eo quem dixi libro, de rubri maris arboribus loquens, ait eas contraxisse naturam eiusmodi vt alantur mari. Contrahi nanque naturæ leges consuetudine. Id quod & Hippocrates scriptum reliquit, in libro de aëre & aqua: & Aristoteles in vicesima octaua sectione, consuetudinem dicit esse magnam rem. Quare in quarto de causis idem prodidit Theophrastus: Thracium triticum etiam in meliora translatum nihilo maturius germinare: propterea quòd è natalibus aduentitiam naturam contractam adiunxerit speciei. Ita verò demum, si consuetudo non sit aduersatrix naturæ. Necesse est enim à principiis id deduci: quæ principia (sicut ait Philosophus in octauo Metaphysices) στοι-

D χεῖα. Ita duplicis naturæ sunt. Aut constituunt: velut forma trimestrium facit, vt intra nonagesimum diem maturescant. Aut non repugnant: vt triticum illud seriùs enasci posse. Itaque si ad primordia quibus planta constat, potest accessio fieri consuetudinis, qua salsugines admittat ad alendum: hoc ipsum salsis ali posse, affectus erit aliquis à primordiorum illorum consensu fluens. Secundum hæc apponit diuisionem ex affectu quantitatis, qui designatur à locis. « Nempe siccis quæ gaudent, læduntur humidis. ideo crescunt minus. « Ineptè verò interpunit hîc: Quippe discerpsit membrum sequens. « Quædam, inquit, in ripis fluminum, quædam in lacubus. « Sequentem

quoque

quoque diuisionem mutilam fecit. Quædam, A
inquit, earum quæ proueniunt locis siccis, na-
scuntur in montibus: quædam in planis. Sic
enim debuit: In planis non vno modo, terre-
nis, sabulosibus, arenosis, argillosis. In aliis: vt
collibus, rupibus, montibus, muris, parietinis,
sepulchretis. Item à tempore, temporisque af-
fectibus, æstiuas, hyemales, apricas, vmbrati-
les. Mox tamē attingit partes minutiores, cùm
dicit: Siccissimis viuere locis aliquas, vt in Æ-
thiopia: quia in terra melius quàm alibi profi-
ciant. Tum Minutius: Vter verò tibi siccior vi
detur locus: saxúmne in Prouincia vel Calabria
cuius superficies obducitur musco, an Æthio-
picæ terræ solum? Et ille: O Minuti, vt semper
ad manus habes tela, quæ etiam fugientibus B
intorqueas. Mihi verò hoc repentè nimis ob-
iectum est. Quando igitur neque antea proui-
sum, neque nūc meditatum quicquam habeā,
te, quem par est excitatum re dubia cum veri-
tate quippiam decidisse, nos illis impartiri æ-
quius est. Age verò sodes, fac, vt siquid in ea
prospexisti, ne nos quoque nesciamus. Habe-
bis ergo, inquit ille, quod iudices non quod e-
discas: Humoris mihi videri triplicem modū,
qui ad terræ naturam pertineat. Vnum, vbi hu
mus suapte vi vda est: vnde & audis appellatio-
nem. Talis enim est etiam non compluta. Al-
ter est, qui extrinsecus appellitur ad terram,
quæ intra venas nihil habet tale. Tertium agri C
genus est, quod neque intimum continet hu-
morem, neque reficitur extimo. Prima sors
obtigit terris nostris. Alterius generis est Æ-
gyptus, quę statis Nili crementis inundatur. I-
tem Cyrenaicus tractus: quibus tantum no-
cturni reponunt rores, quantum exugitur æ-
stu diurno. Postrema ratio initur in Æthio-
pia, quæ neque ex sese exudat, neque rores bi-
bit. Ros nanque pars humidi tenuior est ab so
le sublata, nequedum mutata in aërem. Quam
iccirco rursus nocturnum gelu circumuentam
cogit in guttas. Ideo neque nubilo cadit,
neque magis æstibus: & serena bruma pruina
fit. Ergo saxum in Sicilia aut Liguribus aridū
est ipsum: eius verò superficies aere adhęrescē-
te humescit, suóque efficit frigore, vt aliquid D
crassioris citius concrescat: vnde guttas etiam
videmus. Ita cuiusmodi forte solum afficitur
vel rore, vel irrigatione: saxum aëris concre-
tione comparatur ad muscum excitandum.
Cæterùm hæc cùm ad eam partem quæ plan-
tarum tractat generationem potius pertineat:
malo hìc finem facere, quò per me tibi liceat
exequi reliqua. Faciam, inquit ille. Summa hu
ius sententiæ videtur esse: Tenue solum ama-
re nonnullas, pingue alias, quasdam aliusmo-
di. Sic pingui triticum bene habitum est: Seca
le infeliciore: Hordeum leui, ac solutili. Plu-
tarchus in caussis naturalibus memoriæ prodi-
dit prouerbium agricolarum: σῖτον ἐν πηλῷ, κρι-
θὴν δ' ἐν κόνει. Valentissimum enim quodque
plurimo egere nutrimento. Verùm esto. Sit A
triticum Athleta lacertosus ille, cui appares
multa millia colyphiorum. At cùm parem for
tunam statuit, vt æquè degenerent mutato so-
lo, videtur iniuriam facere meliori cōditioni.
Degeneret sanè triticum, defraudatum demē-
so suo, quantum de naturę penu debebatur. At
hordeum si lætiori mandetur sulco, quare non
fiat melius? An verò cōquere non potest quod
nimium est? Ac de his sic in præsentia. Nam
equidem alia habeo, de quibus haud ita facilè
iudicetis. Sunt enim formarum actiones oc-
cultiores quàm vt extare atque deprehendi
queāt per elementares qualitates. Sic gamma-
ri fluuiales afferunt capiti grauitatem: marini
canceri etiam temulentiæ vestigia simul ac do- B
lorem: at sues eorū esu leuari cephalalgia Plu-
tarchus in eodē libro scriptum reliquit. Non
adducam hyoscyamum & cicutā, aliis venena,
aliis esse cibos animalibus. Afferā minus tritū
illud: Cannabini seminis vi steriles homines,
gallinas fieri fœcundiores. Subdit deinde, quas-
dam celsis locis, alias humidioribus viuere.
Hanc diuisionē antecessisse oportuit. Celsum
siue editum: ac depressum, siue humidum: dif-
ferentiæ loci sunt primæ. Referuntur enim ad
partes vniuersi, vel medii puncti, quod cētrum
vocant, vel summi ambitus, quam dicunt cir-
cumferentiam. Huius rationem montes obti-
nent: illius ima, vt valles & campi. Subtilius ta- C
men per vosmetipsos intelligetis, quàm quo-
modo hic instituerit docere. Nam earum quæ
in campis sunt, paucæ admodum aut nullæ
in præcelsis viuunt saxis. E contrario, quæ sum
mis præruptis oriuntur, in campos demissæ,
complures melius habent. Largior enim mu-
nificentia naturæ suppeditat quantum vsui fu-
turum sit, quantúmque ex iniquitate loci dees-
se videbatur. Siquidem: vt est ex tertio de cau-
sis disputatum, montanis radices breuiores, &
brachia curta admodum si cum campestribus
conferantur. Sunt etiam quæ vtrobique viuāt
tertia naturę cōmoditate, vt adiantū. Neque e-
nim vel plena vel edita cōtēnit loca, modò sint
illa vda & saxea. Etiā ex opacis sepib⁹ tricho-
manes legi manu mea. Et passim prostat alio- D
quin altis rupibus, iisque Soli expositis, ex a-
quarū procursu, aut aspersione ortum. Quē-
modum verò loci locatique proportio sit ac-
cipiēda, solus Aristoteles diuinitus, vt omnia,
docet. In frigidis animalia quædā frigida pro-
pter similitudinem atque cognationem collo-
cata sunt à natura. Frigida quædam in calidis
ob temperationem: & è contrario. Asinū sic-
ca frigidā que temperauit crasis. At idem fri-
goris adeò impatiens est vt in eiusmodi regio-
nibus morte luat impatientiam. Quædam in
contrariis agitant propter victum: vt quæ spi-
rant in aquis. Ab aquis enim victum capere,
aërem trahere nequeunt. Iccirco data eis fistu
la ad hauriendum spiritum: aut alia commo-

A ditas, qua posśint ab illo abstinere. Idque duabus legibus. Nam quędā supprimūt diu, velut mergus. alia diutius, vt crocodilus, hippopotamus: quibus cor humidum, pulmo spongiosus, humoris eiuśmodi plenus, vt ex eo fieri facilè queat spiritus, quò cordi consulatur. Alia diutisimè. quippe sub canicula totos illos dies latet delphin. Et vereor huius latitationis causam multo magis latere nos quam delphinum ipsum. Natura enim hæc temporaria est, non perpetua. Nec ad pulmonem confugiemus, sed ad cor, pretextu aliquanto verecundiore: dicemúsque tum paucissimū illi calorē inesse, nec egere ventilationis. In hac contemplatione, satis manifestum est nos ab Empedoclis sententia longè diuersos abire. Is putauit piscium concretionem calidissimam, atque ob id id frigidissimum ablegatos elementum. Vbi non B supinè prætereunda sit Galeni sententia in tertio artis: Habitudines conseruari similibus, aere, victu, exercitio, aliis. Nam vt verum hoc est ita patitur multas causas dubitationis. Iuuenis calidus in secundo gradu, si aêre calido victúque gradus eiusdem vtatur, item vestitu, exercitio: quibusdā visum est, tot ex caloribus illius calorem auctum iri. Verùm haud ita est. Omnes enim calores illi vnum ad gradū perueniunt, atque in eo sistentes sese finem faciūt. Sed de his satis. Aliquib⁹ plātis expeti loca sicciora, quia siccæ sint ipsæ. Aliis cōtraria, quia nimis humidæ. Melones ergo sabulosis melius proueniūt. Cæpe quoque tenue solū magis amant. in eo & optima & grandissima: in vliginoso marcescunt. Ea de causa si serantur ari- C diora, commodius exeunt, plus proficiunt. Id quod in xx. sectione scriptū est. Viscida nāque valde sunt. Propterea reposita etiā germināt. Quippe opulenta natura sibi ipsa solum semē, planta est. Nam & calor multus viuificus, & humor plurimus, sed is qui neutiquam propterea resoluatur, quin turgescat in vitam. Idem euenit pulegio proportione quadam. In carnariis enim florescere prodidit etiam Plinius. Pisorum vmbilicum in ligulam sese promouere, ac porrò surculi faciem mediari vidimus. Sic & fabas, & castaneas, & triticum ipsum. Hæc à situ sic. Nunc à qualitate alia diuisio, Sunt quæ siccis, sunt quæ gaudent vdis. siccissima sectantur, quæ summis rupium spe- D ctamus labris. Hærent enim radice, penè dixerim, nulla. Inter hæc est, os leonis, cuius meminit Columella. Verùm idem humidis quoque prouenit. In vmbrosis autem florem gerit candidum, alibi puniceum. quod & violis Martiis euenire constat. Vidimus & minus Centauriū pro locorum qualitatibus eadem affici coloris mutatione. Nec remisso animo intuendum hoc: siquidem albescit cera solis vi: vmbræ ignauia flores albescunt illi. Quia tollitur à cera mel, eæque partes expirāt, quarum tenuitate conflatur color. Sic & à rosa serotina, po-

A steaquam diu sub sole steterit. At quibus ab vmbra comparatur albedo, in iis aqueus humor inelaboratus obruit eam tenuitatem, de qua suprà dicebamus. Colligit dehinc, plantas à locis multas sortiri differentias: adeò vt aliquot naturalium infelicitate dicat esse feliciores. Nam cùm humor anima penè plantæ sit: quæ tamen oriantur in Æthiopia, si sint translatæ: meliore nesciant vti conditione. Vocem hanc, πλὴν, non semel posita est in hisce libris, pro eò quod est preterquam. In libello qui inscribitur Aristotelis de signis, eius vsus est pro idcirco. At enimuero diligentius hęc sunt perspicienda: quoniam locorum viribus nequaquam videntur præscribi plantis differentiæ. Differentias intelligo substantiales. Nullo nāque naturę operę vnquam factum fuit vt ab accidenti substantia mutaretur. Etiam exactius B specum hanc introspiciamus nostro more. Non enim, quod ait, ex iis quę profitetur, colligi potest. In siccis, inquit, aliqua tantùm degunt: non igitur in humidis ea mutabuntur, sed interibunt. In locis verò sterilibus quid animaduerterim libet recitare. In summa rupe leonis dentem reperi, scapo quidem vegeto atque surrecto, verùm sine flore, fastigio acuto, iunci facie. Cùm ei florem excidisse existimarem, circumspexi: atque ibi toto eo tractu multæ persimiles plantæ, aliæ nouellæ, adultiores aliæ: omnibus scapi similes, flos nullus. Vt nisi foliola quæ latitabant in gramine, rem prodidissent, etiam nunc faterer me nescire quæ fuisset herba illa. Redeam ad locorum C qualitates, si per hunc liceat. At his relictis abit ad eorum abitum: Aliquas transponi nolle: nonnullas fieri trāspositione meliores. hoc verum est. Amygdalus melior fit: Pinus autem perit. Potuit etiam sic: Adultas non transferri. Frequenti translatione fructificandi vigor hebetescit. Adeò pusilla prunella protulere pruni quartùm translati, vix vt ad trientem steterint. Theophrastus scribit, sisymbrium frequentes efflagitare transmotiones. Perpendamus verba porrò: πολλὰ μὲν τῇ γῇ πέπηγεν, καὶ οὐ φιλοῦσι χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῆς. πολλὰ δ' ἐν τόποις κρείττοσι μετατίθεται. Quid? Hærent terræ, atque ideo nolunt ab illa separari? Atque transponuntur, ea nónne hærent item terræ, sed ita, vt nolint à terra separari? Est enī terra matrix. D Præterea capiamus, τὸ κρείττοσι, relatiuè. Meliora illis esse loca hæc: non autē ἁπλῶς κρείττω. Quando in nitidiora translatæ. conyzæ minus viuūt diu, minus matricaria tenuifolia, minus botrys. Ἐν τόποις, ἀπλανέστερον. Et fastidium peperit illud toties inculcatum: Alios alibi fructus esse meliores. Post hæc à partium qualitate differentias colligit asperitatis & lenitatis: seu quis mauelit à partium: Ne obtundant nos vel qui scindunt, vel qui fasciatim miscent prædicamenta. Hîc Minutius. Nunquam te pœnitebit prudentissimæ istius modestiæ, cuius cū

admirabili

admirabili humanarũ diuinarúmque rerũ cõiũctione, sapientis nomen apud omnes bonos es cõsequutus. At hoc nostrũ seculum, quónã fato euenisse dicam: vt & pro curiosis damnet omnes sciẽtias, & nihilosecius de quacunque re proposita tum disputare, tum iudicium facere audeat? Certè ambitio vbi accessit ad ignauiam, arrogantiam parit ex inscitia. Hominũ genus hoc in marcido otio suo negotiosissimũ dum fastidit omnia, semper aliud agens, sui quisque dux extitit. Itaque eorum gloriæ vides euentũ. Sed ad prędicamenta. Satis, inquit ille, de his: nisi huius impuritas orationis bonã sententiam distorsisset. Nam cùm Philosophus opposit as hic differentias statuisset, læuitatis & asperitatis: interpres ita deformauit: τὰ μὲν σκληρά, τὰ δὲ λεῖα. Durum obiecit, leui, pro contrario. At μαλακόν, vnde nostrum malus, contrarium dicit τῷ σκληρῷ: asperum verò quod est τραχύ, τῷ λείῳ, vnde nostrum lęuis, interposito v. Post hæc à figura: vt quædam scissa, quædam non. Vtitur exemplis vitis & fici, in re manifesta non necessariis: quod factũ oportuit in obscurioribus historiis, nec factũ est. Ruellius, vt semper, diligentissimus fuit in foliorum recensione. Sic tamen animi gratia perstringamus. A figura: orbiculata, vt vmbilico Veneris: penèorbiculata, cyclamino, chelydonio minori, asaro: oblonga, hyssopo: plana maximè parti: teretia, semperuiuo minori: oræ continuæ, aristolochiis: cristatæ, lauro: serratę, vlmo: obtusis denticulis, scordio: dentatæ, cichoriis duobus: sinuatę, tertio cichorio, quod monachi vocatur caput: furcatæ, caucalidi: digitatæ, elleboro, aconito: pinnatæ, filici: capillatæ, fœniculo. A superficie, aspera, mordacia, aculeata, borragini, vrticæ, cinaræ: aculei, aut à specie perpetui, vt ilici; aut ab ætate in specie, vt soncho. Pro foliis spinę veræ, vt corrudæ: quasi spinæ, vt iunipero. Tenuia, multis: crassa, portulacæ. Pediculo annexa maximè parti, recto, flexo, longo, curto. Prodeuntia sine pediculo, vt lilio. Item à locis plantæ: Ab radice, à stipite, à ramis, in summo, in imo. Mucronata, iridi: obtusa, maiori parti. Hoc ad figuram. A quãtitate, magna, parua, lata, stricta. Ab alia quantitate: singularia, frequentia. A relatione & situ: conferta, sparsa. A colore, viriditas penè omnibus, sed aliis alia. Paucis pallida, vt atriplicis speciei. Item rubra, vt alteri speciei, & betę. Huic natura: nonnullis morbo sub autumnum interitura: rubo, viti, malis. A situ, surrectæ, pendulæ, pendæ, curuæ, crispæ, cõuolutæ, sinuatæ, vt lactucis. Striatæ, neruatæ, venosæ, anfractuosis canaliculis. Et quæ in superioribus omissa, ad ea referri debent: mollia, rigida, carnea, coriacea, lenta, fragilia, splẽdida, tristia, lanata, hirsuta, odorata, acida, amara, salsa, dulcia, aspera, insipida, continua, pertusa: qualia plantæ, quæ rosellam gerit Æthiopicam; aut quasi pertusa, vt hyperico.

Deinde à succorum differentiis. Cæsia etiam sunt altera ex parte bistortæ, cyclamino autem rubra. Communis omnibus dilutior color in superficie inferiore. Tum affectus, tremendi, cadendi, permanendi, & solstitialis inuersionis. Sed ad alia. Partem deinde connumerat, quam tamen non faciat partem. Ait enim: Arborem quãdam, ipsam quidem nihil esse, nisi corticẽ. Hic erat opus exemplo, quod certam ac notã faceret rem ambiguam & ignotam. Est præterea vox vna, cuius officiũ me latet. Sic enim scribit: τινὰ δὲ φυτὰ οὐδὲν ἄλλο φλοιὸς μεταξὺ ἐστιν: Nã quomodo cortex existat in plantę medio? aut quo tandẽ modo in medio est, si præter ipsũ nihil est? Opus est ergo diuinatore. Sed ab Sinere præstat, & vota facere Ferrerio. Facessã, inquit ille, negotiũ magis. Hic enim sic: Aliętorę cortex sunt, medianus. Librũ ergo voluit dicere. At is in omnibus sanequã ἀλοχώδης, & membranæ propior. Qui ergo stabunt? in plantis nanque ossium, molliorúmque partium substantiæ confusæ sunt, ad consistendi firmitatem. In animalibus separata: idque non non vno modo. Quibusdam enim intus sunt vt homini, aui, piscibus quibusdam. Aliis ossiũ vicaria firmitudo extrà. Vt testaceis omnibus & crustaceis, locustaceis & eiusmodi. Quo exemplo malim equidem esse corticem verum existimum, quàm librum interiorem: vt saltem stare possint. Est enim stirpium erecta ad cælum natura, nostræ perfectionis æmula: cæli appetens longè quàm nos feliciùs: qui frustrà spectamus ipsum, nec nisi terram sapimus. Tu verò perge. Hinc partes, inquit, enumerat ἀπὸ τοῦ ἔχειν. Ita discurrit per alia prędicamenta: Quędã habere filamẽta, quędã carere eis. Ponit exemplum calamorũ: sed eius, quę caret, adduxit nullũ. Paucis enim, sicuti dicebamus, obscuriora sunt, vt carpino. Tãto diligentiùs accuratã oportuit historiã. Populus quoque, pręsertim alba, minus habet expressa: habet tamẽ. At omne lignum scissile est, idque neruulorũ meritò, quos ἶνας suprà dicebam[9]: hic φλεβῶν. Galenus vtroque nomine in neruorum, atque musculorum compositione, tum alibi sæpe, tum in libro περὶ σπέρμα. Præterea nulla planta venis caret. At venarum parietes omnes ex villis eiusmodi texti sunt. Ab eodẽ prędicamento sequitur alia differentia: Nonnullæ spinas habent, aliæ non. Hæc quoque acutiùs sic: Deponi cultu spinas pyro, asparago, aliis. Apponenda etiam figura spinarum, etiam situs, etiam substantia. Non enim eiusdem cum stipite substantiæ sunt in rosa: at in spino sunt. in hoc rectæ, in rubo aduncę. In stipite, ramis, foliis, fructib[9]. Cõcolores pyracãthæ: cynobato discolores. Quædam connatæ, vt rhamno: quædam agnatæ, vt lactucæ. Quare prudentiùs atque vtiliùs poneret quæ omisit, quàm quæ posuit repeteret. Sicut & nunc: Habent, inquit, quędam ramos multos. At hoc quoties

A γεννᾶται, inquit, ἐκ τοῦ ἐδάφου. pessimé. Nam verbum γεννᾶται cum præpositione hac, ἐξ, significat τὸ ἐδῶν ἐξ ὕλης. Præterea ἔδαφος est superficies, quippe detracta est aspiratio. Nam fuit ἕδος ἐκ ἐδῶν. Nihil sanè corporis tãgitur, præter superficiem: sicuti ne videtur quidẽ quicquã. At à superficie nulla gignitur planta. Denique ab radice oritur, non à superficie. Quinetiam nõ solùm vt extet ab ea, sed etiam vt substet ei. Imò verò plus crescit in caput deorsum quàm in stipitem sursum. Videamus illa: καὶ ἀραιῶς προσέρχεται, ὅτι κάτω πλατύνεται. Non multa neque cita capit incrementa sursum versum: quia latior infernè fit. Non enim facilè & sursum submittitur, deorsum demittitur multùm simul. Tametsi poetarum esculus illa præsto est, quę pręclarè contemnat istam sententiam.
B Tantundem subucere sese vtrinque vtroque canunt. Sanè cùm sit alia radicis, alia stipitis natura: vtrique licet suam sibi materiam vindicare sine inuidia, atque incommodo consortis. Verùm maxima ex parte ita vsuuenit, vt quod supernis partibus deesse, adesse radici videatur. Ita raphani folia si attondeantur, excrescit mirum quantum radix. Hoc tamen aliquando cùm nostro iussu factum esset: factum est item, vt radix lignesceret. Hyemis quoque sæuitia consumpta nouella seges altiùs radicatur. Posuit, vti dicebamus, ἀραιῶς pro eo quod est, tenuiter & exiliter: quia subdit πλατύνεται: siue paulatim aut tardè. Omnia hæc adaptari queunt. Infrà pro eo quod est rarò,
C rectè vtitur. Laxè nimis vnam tantùm attigit mathematicam dimensionem, πλατύνεται. Non enim solam acquirit latitudinem. Neque squilla sessilis est, sed globosa ac turbinata potiùs aliquantum. Verba quæ sequuntur, magis pertinent ad generationem. ἀκολουθοῦσι μᾶλλον διαχωρίζεσθαι τῷ ἡλίῳ. Quasi sol sit autor dearticulationis: vt eius beneficio folia explicẽtur. At non ita est. Forma nanque facit id. Si Sol efficeret: omnis planta iisdem foliis esset prædita. Sol enim vnus omnibus. ἀκολουθοῦσι Barbarus absolutè posuit. Arist. dixisset ἑπομένως. Tandem abscedit hinc à partibus ad partium partes. Succi, inquit, è fructibus alii potabiles, alii non περὶ ὀχυλισμοῦ ieiunè admodũ. Nã-
D que & sola incisione, vt à stipite, radice, ramis, fructibus: aut etiam expresione, vt tum ab illis tum à seminibus, tum à floribus. In aliis vulgata sunt: illud nõ item. Euphorbium in Mauritania, & Libyæ solitudinibus, vbi *Alfarbiun* dicitur, fructum fert vt cucumerem, sed oblongum: à quo punctim scarificata cute fluit gummi. E seminibus verò vulgò premitur oleum: Cannabis, lini, rapi, & illud mirabile quod è semine fit saliuncæ. Sic enim voco tum spicũ, tũ lauãdulam. Non enim combretum est, neque spica Celtica, vt boni quidam viri putauerunt. Inde partiretur in tria succorũ genera, aquea, vinosa, oleosa. Adderet liquiditatis & concretionis, quas dicebamus differentias. Tum deduceret vtilitates, ad medicamenta, ad opera, ad victum. Nanque allii succo pro glutino vtũtur quidam. Scriptas eo membranas foliolis auri tenuissimis inducunt. ita videntur auro scriptæ. Aliunde ad vini vices, quàm è fructibus haberi succos intelliget, qui palmæ cuiusdam Indicæ legeret historiã. Malè verò loquutus est, quod benè sentiebat: ποτὰ μὲν σταφυλῶν, καὶ ἄλλων πολλῶν. ἄποτα δὲ ἄλλων φυτῶν. Sic scitè, τῶν μὲν ποτὰ, ὡς ἀπὸ τῶν σταφυλῶν, ἄλλων δὲ πολλῶν ἄποτα. Neque satis capit rerum vox illa ποτά. Suguntur enim quidam, non potantur. Aptius sic. πρὸς τὸ πίνειν. Tum hoc diuiderem. Illam quoque differentiam malè postposuit. Quidam pingues, vt oliuę, pini, iuglandis: hæc enim est absoluta alla τῶν πρὸς τι, quæ refertur ad esum. Sapor enim cibi vsu suapte natura prior est. Nam tametsi sensus & sensile mutuò relata, neutrum altero prior est hac in natura: tamen hanc naturam antecedit ea per quam hæc est. Scilicet ex situ partium est asperitas, & aciditas, & dulcedo, aut saltem in ipso. Est autem asperum affectus superficies: qui in liquidis fit sapor. Arctatur ergo ad sensum, & fit seipso posterius. Verùm hæc paucis nota sunt: sapores quot essent, à multis disputatum est. Verum hæc disquisitio pertinet in summa ad secundum de anima: in specie ad librum de sensu & sensili: priuatim verò ad librum de saporibus. Quorum omnium operum iacta fundamenta fuerint in libro de affectibus mistorum, qui sequitur statim libros de generatione, falsò censetur pro quarto Meteorol. Theophrastus igitur, & Galenus, & Aboali, & Ioannes Serapionis de saporibus scripsere: sed eorum pauci propriis locis: omnes vt mutila, aut in quibus iudicium desideres. Iste verò distinguit sic, γλυκεῖς καὶ μελιτώδεις: vt aliud sit dulce: aliud, melleum. At dulce genus ad lacteum, melleum, saccharinum, adipaceum, alia. Malè nanque faciunt qui tanquam genera æqualia disparata statuunt: quemadmodum ii qui nihilo feliciùs vinosum interposuere. Quod sanè suæ certę sit speciei, cum dulci, aut aspero, aut acido, aut eiusmodi coniunctum. Alioquin à pyro quoque, malo, sorbo, moro, cydonio, carne, pisce, omnibus deduxeris. Verùm isti penè omnes fuere Philosophi negligẽtiores: Metaphysices verò ne minimam quidẽ partem attigerunt. Præposterè & id cùm mox differẽtias habet calidi, & acris. Hæ siquidem primæ adeò sunt, vt penè ab omnibus existimatę sint saporum causæ, tametsi nobis aliter videtur. Nam si sapor à colore fit: ergo calidum elementum primò, & per se sapidum existet. Quidquòd multa mista calida insipida? Quòd si quis dicat, ex quatuor qualitatum temperatione confieri saporem: respondeat, an in elemento quopiam, quà elementum est, sapor insit. Non sanè inest. Cæterùm quemad

modum neque vita prodit ab elementis, neque risus, neque sensus, neque intellectio, neque crementum, neque motus voluntarius, sed à formis aliis, quàm elementaribus: ita sapor quoque. Si non est ab elemētis gustare: quare sit, gustari? Haud nego formarum instrumenta qualitates esse illas: causas esse, nego. Nam qui Stoici quærebant vim συνεκτικὴν in aëre & igni: si pro formarum caperent instrumentis, haud malè facerent: neque tamen plenè saperent. Non enim magis cōtinget ignis terram, aut aër aquam in composito, quàm fluidiora continentur à terra, vt consistāt, ab aqua vt veniantur. Omnia verò simul à formæ imperio, quæ sibi aut constituit temperamentum, aut constitutum à conditore, comparat ad vsum domicilii sui. Tantum abest vt ex atomis animam conflatam nugemur, quæ corpora sunt: aut ex elementorum fragmentis, vt venenauit hanc Philosophiæ partem Alexander. Rectè verò addit iste: θερμοὶ καὶ δριμεῖς. Antecedit enim acrimoniam calor. Elementi calor affectus est, acrimonia compositi. Quatuor saporum connumerat genera, pingue, dulce, acre, amarum. Omisit salsum, cuius natura maximè faciebat ad disceptationē. Videtis enim & à Theophrasto inter plantas, & ab Aristotele pro animalibus iactatam quæstionem hanc, quam suprà non leuiter attigimus. Acidum quoque nimis otiosè ab animo neglexit. nonnullæ plantæ tales sunt. Dehinc fructuum partes numerat. Meliùs tamen sic: Fructuum partes aliæ solidæ, aliæ liquidæ. Liquidæ succi nominantur: quorum vsum suprà diximus. Ex cibariis succis nonnulli ad potum, sunt qui ad suctū, cæteri ad esum cū pulpis promiscui. Solidorū partes, caro, putamē, testa, corium, cutis, spina, vmbilicus, pediculus, semen, dissepimenta. Tum dat cucumeris exemplū. In quo succū quamobrem non enumerauit? An quia cum carne simul appetitur, neque sugitur seorsum? Quin puto sicut & multos alios, si pressus hauriatur, pro veneno futurum. Sic exitialis Indicæ plantæ, cuius è farina, illo abiecto, conficiūt panes. Nec abest ab hac natura porri succus, & aliorum quæ nominare nolo. Verba eius sunt: τινὲς δὲ συνθετοί εἰσιν ἐκ σαρκὸς, καὶ κόκκων, καὶ λεμμάτων, ὡς ἐν σίκυσι. λέμμα vult, opinor, corticē dicere. Sic Theophrastus in quarto, de putaminibus ouorum passim. sic ἐκλέπειν. Nam vox pro vagina, aut theca, aut folliculo: quæ in cucumere nulla sunt. Et statim cū ponat aliā diuisionis partem, τινὲς δὲ ἐκ χυμοῦ καὶ κόκκων, ὡς ῥοιαί: nihilo peiore consilio potuit addere λέμμα, καὶ σάρκα ἄβρωτον μὲν τοι. Et paulò pòst: τινὲς δὲ ἐν θήκαις, ὡς οἱ κόκκοι τῶν κυάμων, τινὲς ἐν περικαλύμματι καὶ ἐν λέμματι, ὡς ἐν ὑφάσματί τινι, ὡς ἐν σιτηρεσίοις κατὰ. Hic Ferreri⁹: vtrobique frustratus est hic Græcam lectionem. Nusquam enim tuum λέμμα illud interpretatus est. Et mutilus videtur alioqui tuus es-

A se codex. Sic enim scripsit iste. Quidam fructus compositi sunt ex carne, osse, & grano, vt pruna. Deinde ponit cucumerem sine lemmate, quod sine controuersia corticem significat. χυλὸν tamē malī, quàm χυμὸν Hîc, vt sequamur Theophrastū in hac natura, non medicos in corpore humano: qui ἐκ χυλοῦ χυμὸν gigni dicent. κόκκον autē ad omne granorū genus an aptare liceat, haud scio. Nō enim dicā lactucæ κόκκον, sed σπέρμα apud Dioscoridem, & ex vsu communi σπέρμα. Pro granis Punici mali habemus apud Theophrastum, Dioscoridem, Aetium, Paulum, Plutarchum, Callimachum: in planis seminibus an sit locus huic significato, non memini. Potest. & non laboro, sed tu,
B vbi voles. Post hæc, inquit Baiulius, à situ, partium declarat differentias: Aliis extrà esse corticem, intus carnem: aliis è contrario. Diuisio hęc è stultis insanos fecit Grammaticos, cùm ex hac vicissitudine fructum omnem in pomum ac nucem perridiculè secant. Sed hæc iam vulgata, aut nullam, aut tuam Scaliger manum poscunt. Obseruemus verba: τινὰ μὲν τὴν φλοιὸν ἔχουσιν ἐκτὸς, τὴν δὲ σάρκα ἐντός. τινὰ δὲ τὸ ὅμοιον ἐντὸς, καὶ τὴν σάρκα ἐκτός. Nam etiam quæ carnem foris, os intus habent, nihilominus habent φλοιὸν ἐκτός. Nemo enim fructum vidit cortice carentem, aut corio, aut cute. Simplicior in malo ratio est. caro intus, foris cutis. Multiplicior in pruno. cutis extima,
C os intimū, caro media. Operosum æquè in Armeniaco. cutis extima, nucleus intimus, os circum nucleum, caro sub corio, nucleus sub cuticula. Duo esculenta, os inutile ad cibum, cutes indifferentes. σάρκα quoque pro nucleo posuit. Ne mihi quidem nunc in mentem venit, quo apud Græcos nomine vocetur esculentū illud quod osse testáve includitur πυρῆνα tā pro acinulis punici quàm pro nuculis siue ossibus inuenimus in secunda Meteorol. Sic Theophrastus, Mnesitheus, Herodotus. Polybius quoque in xii. historiarum, vbi de Ægyptia loto scribit, eius ossiculum πυρῆνα vocat. Quæ verò sequuntur, haud absque negotio percipiantur. Quidam, inquit, ita sunt à Natura cō-
D parati, vt in ipsis statim & semen, & eorum operimentum generetur. cuiusmodi palmulæ sunt, & amygdala. Quidam non ita. At quotusquisque fructus est, cui non simul cutis, & ea quæ intra cutim sunt, progignantur? Et in palmula quid appellat semen? Nam amygdalorū primis rudimentis nihil quicquam intus discretum inuenias, sed vniforme quiddam satis solidum sub cute. deinde lactescit. Tum elactescens incipit discriminari. Idem fit in omnibus quæ viderim: itaque fieri ratio persuadet in cæteris. Vt materia primùm confusa sit: postea sua cuique parti sub peculiari forma constituatur. Sic etiam melius diceret, Quidam fructus intra se continent semina. quidam nō, sed ipsi sunt semē. Quippe in amygdali globo

an

idem tum fructus tũ semen. Illud quærendum: an cutis in fructu primùm sit, quod fiat. nam il lud liquet: nullam partem tam paruas suscipere mutationes. Ab his in alienum locum exactam diuisionem restituit. Suprà succos τοῖς μὴ ἐν... dicebat: hic ad cibi libellam appendit. Verùm in his quoque est quod incommodat. Fructus, inquit, aliqui esculenti, & per accidés ad cibum inepti. Quid enim intelligit illis verbis κατὰ συμβεβηκός? An μάλωσιν, an cariẽ, putredinem, adustionem, vermiculationem, grandinationem, rubiginẽ, sideratìonem, siriationẽ, venenationem? Sanè haud aliter queam interpolare. Tum sententia pueriliis est. Nam qui è propria forma exciderc, vt putrefacti, ii non sunt amplius in vlla fructuũ differentia: sed cadauera sunt fructuum, & corpora modò naturalia. Qui non corrupti sunt, sed affecti tantùm sustinẽt adhuc fructuum naturæ opinionem, ii etiamnum sunt βρωτὰ in suis principiis, etiam si edi nequeant. Aliud enim est ἐδώδιμα, aliud τροφιμὰ. Quod acutissimè & Scotus, & ante hunc Auerrois in libello de beatitudine docuit nos. Verùm hæc fugiunt plebeios animos, & ridiculis ridicula sunt. Nam potest è plumbo ensis fieri, at non est plumbum pro ensis materia natum aptum, sed factum δυνατόν: id est arte factum, vt possit: non natura natum, vt aptè possit. Et quoniam nunc primùm cecidit, vt audiremus ab hoc visitata illa verba κατὰ συμβεβηκός, magnoperè scire aueo, qua facie sint apud te, Ferreri. Peruulgata, inquit ille: & scitè admodum. Decet enim architectum vti ferramentis suis. Sed præstat te audire. Nam iste etiam dactylos maluit, quàm Palmulas. Sic ergo ille. Consultiùs ita instituisset: Esculenti, & non. Deinde specierum proportione: Quibusdam quosdam in cibarum recipi eosdem non æquè omnibus. Tum explicare differentiã hanc, per accidens. Ex esculentis, non: ex nõ esculẽtis, ita. His ascribere dubios: vt boletos, aut fungos. Etiã statuere principia medicinæ. Interest enim Philosophi iacere illius artis fundamenta. Recognoscit hinc proportiones inter species. Hyoscyamus, inquit, & elleborus noxius homini est, cibus cothurnicibus. Confundit historias turdi, & cothurnicis. Meministis è Galeno, quid reprehendãt in Auicẽnæ codicibus Plinius in x. veneni appetẽtem cothurnicem prodit, neque nominat. Error à negligẽtia: cùm morbo comitiali præter hominem, tentari solam scribit, canes enim ex ea lue vidimus interiisse. nec minus equos aiunt corripi. Interposuit autem hæc inter historiam partium, ad quam redit satis pudenter quam imprudenter omisisset. Quidã, inquit, in vaginis sunt, vt fabarum grana: quidam in operimentis & corticibus. quasi in textura quapiã: velut in tritico, atque aliis eiusmodi. Haud valde magna differẽtia. nã fabæ medulla intra corium est, & cum corio in siliqua. Triticum

A item habet cutem, ex qua furfur. Tum perinde est in folliculo, atque si in theca esset: & sanè æquè eius theca est. Vt spica sit tritici siliqua: siliqua sit spica fabæ. Differunt verò, sicuti differebant priscis hominũ pharetræ à pharetris deorũ. Humanæ enim operculo carebant: dii suas habebãt ἀμφηρεφέας, quasi quis dicat opertas oõtignatione. Sic hominibus pẽdebãt à cingtura: diis sub humeris. Animaduertemus etiã, eùm separat ἀπὸ τῆς Σιλικῶν τὸ περικάρπιον. Genus illud huius est. Siliquarũ multas edocere potuit differentias. Quædam esculentæ, grana non: vt ceratiæ. Quædam non totæ esculentæ: vt casię. Aliquæ nullo modo: vt fabarum, lupinorũ, papaueris cornuti. Aliquæ cocę edũtur

B totæ: vt phaseolorum. Aliquarum sola superficies, membrana relicta: vt pisorum, & ciceris columbini. Item à figura. Phaseolis, & casiæ teretes. Pressiores fabis, & fœnograeco. Maximè compressæ ceratiis, populo, senæ. Omnes curuæ, Orbiculatæ cicericarietino, & quibusdam solani speciebus, & papauerum generibus. Viticeorum his, at triconiæ folliculis quibusdam eum vestigiis angulorũ, hyoscyamo fimbriatę. Quædam intus carneæ, vt caraneiæ: quàm à cancellis arundinaceis, quæ sibi habent pro adminiculis, characiam dictã videtur excogitasse verus ille Parthenius (vt tu Cæsar appellare soles) Hermolaus Barbarus. Præterea à

C granorũ substãtia, magnitudine, figura, numero, medulla, cortice, colore, situ. Papaueris semina perfecta non pendent, sicuti neque nuclei pinei in strobilis: animantium more quæ abrupto absoluuntur vmbilico. Pediculo hærent, aut ligula in multis etiam matura. Solani pendent, carãciæ adhærescunt. In illis enim vacua spatia: pulpa his pro tomento est. In fabis carneo pariete separantur: in aristolochia & lilio camerulis hereiscuntur, quasi parietibus intergerrinis. In casia ligneis vallis dissepiũtur In fœnograeco, atque in staphysagria stipantur ita vt vnum modò corpus esse videatur. Transit ad alios fructuum modos. Quidam, inquit, in carne sunt, vt palmarum: quidam in cellulis multis & corticibus & testis, vt iuglandes.

D Horum verborum sententia si perpendatur, intelligamus os palmulæ fructum ab eo dici. Os enim in carne est: sicuti iuglandis fructus in testa. At palmulæ verò fructus caro est, non intra carnem. Comparantur autem subtiliùs sic: Carnem tam in palmula quàm in iuglande, non loco sed visu differre. Nam in vtraque primo loco est cutis, deinde pulpa, tum testa siue os, postremò medulla. Hæc in iuglande multa, in palmulis minima: sed ex qua tamẽ æquè palma nascatur, atque ex illa nux. Visu igitur dissimilia. Quia in palmula medulla esculenta non est, in iuglande est. In palmula caro esculenta est: in iuglande non est: icciroo putamen dictum, & à Vasconibus mutila voce *Tam*: quia putetur, id est abiiciatur: vt nux pura

g i.

At peponis succus longè suauiùs sapit quò ver A git ad florem. Amarior cucumis ad pediculū. Et scriptum est in xx. sectione: quoniam terræ propior est. Tum quæ in glande natura contraria: nimium dulcior pulpa quę cuppula tegitur: facit contra rationes Theophrasti. minus enim tangitur à Sole. Eiusce rei causa temperatura siccior. Quare quod Solem minus sentit, plus habet aquei, minus excocti. Hinc ait. Arbores quasdam frondibus maturè vesti ri, atem fructus edere, alias non ita. Prudentiùs igitur hæc illis præposuisset: vt quædam matu rè ferrent, quædam secius. Deinde, eorum qui feruntur fructus, alios præcoces esse, alios seriores: neque cæterorum officiorum, aut leges, aut proportionem sequi. Morus serò floret: e- B ius fructus citisimè absoluitur. Contrà Persicus, tempestiuè florem editum serò perficit in fructu. Pyrus quædam tardè floret, tardè fructificat. At quæ superba dicebatur ab antiquis, tempori floret, tempori percoquit. Posthæc adiungit appendicem: In aliquibus differ- » ri adeò maturitatem, vt hyemem sequantur. » Quasi dicat, nō nisi exacta hyeme. Non enim satis politè loquutus est cùm dixit, χειμῶνι ἀκολουθεῖν περὶ ἀν πεπανσιν. Aristoteles sic potuisset: ἐνιὰ πρὸ μὲν φυτεύεται ἐν τῷ χειμῶνι, τινὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελεῖζονται τῆν πεπανσιν. Intelligemus oleum, & zizipha inter ea quæ sub hyemem procedunt. Serò etiam inter frutices semen C suum pæonia dat, ac fortasse omnium postrema, nisi apricis admodum locis prostet. Qui verò fructus arborum exacta demum hyeme sint idonei ad cibum nondum memini. Brassicam Februario aut Martio semétescere scio. Verùm is fructus extra epularum vsum est. Di scerptā hîc animaduertamus diuisionē. Nam cùm suprà dicat, quosdam citò, quosdam tardè maturitatem adipisci: & nunc feris dilationem addat post exactam hyemē vsque: interposuit illa sine causa: καὶ τινὰ τῶν φυτῶν ἔ- » ξίσι στεράγωνα φύλλα. His explicatis, ad fo- » liorum, fructuum, integumentorum colores » transit. Ponit viridem in nigredinem inclina- » tum: item album, rubrum. Verùm haud complet diuisionem. Sic enim scribit: ὡς τ ῥ γλαυκὸς D ἐλάττων. At etiam sunt, qui ex parte vnum, alium ex alia colorem habeant: veluti pyra, & mala quædam, & Armeniaca, & Persica. Ad hæc sorbis, mespilis, pyrorum generi, ac malorum cuidam rubiginosus est. Cinereus cuidam Indicæ quasi castaneæ. Postremò luteus, aureus, croceus, fuluus, flauus, viridis, dilutus, puniceus, purus, niger. Apponit deinde ruboris causam: διὰ τὸν θερμότητα τῶν ἀκχύν- » ουσαν τὸν ἀέρα τὸν κεκραμένον μετὰ τῆς ἐρυθρότητος. Quę » Theophrast dicere debuerit, quę voluerit Albertus, alibi est à nobis declaratum. In præsentia sic statuendum mihi videtur: Non hunc esse locum declarandis causis: Neque aërem materiam ruboris esse. Neque in omnibus calorem: non enim in gleba Armenica, non in sandalo, non in rosa. Et ex Galeno quid accipiendum sit, non latet vos. Neque terrestrem succum ad fructuum rubedinem quæri. In eis enim terræ minimum ea parte est, qua sunt insolatione facti rubei. Adhæc, album videmus in cucurbitis. Candida quoque mala quædam nota sunt mihi: & ea quæ mala insana minus sano iudicio vocat Hermolaus. esitata nanque nullos excitant furores. Quotidianis bellariis vtuntur Genuēses. Quorū vaferrimus animus quantum distet à vesania, vosmetipsi videritis. *Melongena*, scriptū est in codice Aboali: & Arabicum nomē est. Ligures *Merezanas* vocāt. Viridis quoque Pistacus nucleus. Colores verò an elementis insint primarii primum, quorum ex commistione tales euadant cęteri, non est præsentis operæ. Vocat nos author dehinc ad figuras. In quibus paulo equidem superstitiosiùs versatum esse dicerem, nisi idem agentem subuereret Theophrastum: τὰ σχήματα τῶν « καρπῶν οἱ ἄγριοι εἶεν, διάφορα εἶναι δίειναι. ὁ γὰρ « πάντοτε εἶεν οἱ καρποὶ γωνιώδεις, οὐδὲ πάντες διὰ « γραμμῶν εὐθειῶν. Principiò quare differentias « hasce astrinxit angustus syluestrium? ait enim, « οἱ εἶεν ἄγρια. Nihilo sanè inter se differunt mites & syluestres, nisi suauitate & magnitudine. Ac quod mihi quidem nunc in mentem venit, diuersa ratio in illis, atque in nobis est. Qui enim ruri degunt mortales, longè sunt vmbratilibus proceriores. Cælo nanque fruuntur puriore, atque vberiore. Agrestes verò id est feræ, & ἥμεροι id est mites arbores, aliis differunt euentibus. Succus nanque his vberior suppeditatur cultu, aperta tellure ad radices, quam in partem, & roris & Solis vis sese inferat, nulla superficiei crusta, quod feris euenit, retardata. Adhæc tonsæ, qua opus est, redigunt luxuriam ad frugalitatem: reuocato ad seriam operam succo, qui futurus esset minore commodo in brachiis inutilibus. Siquis acutiùs contempletur: dicat, figuram nonmutari (eadem nanque est in vtrisque) sed figuræ modum. Mathematica figura mea per σῶμα mutabitur, si nunc surrexero: naturalis nunquam, nisi mutilatis partibus aliqua de causa. Verùm hæc ad Metaphysicum: illud cum Theophrasto perpendendum. Non omnes ait fructus esse angulis constitutos. Imò verò neque verum hoc est, neque cum sequenti cohæret parte. Nam siue angulos verè capias eos, qui duabus aut pluribus consiunt lineis: siue angulum, vt Pythagorei, quancunque flexionem: hoc enim est ἀγκών: omnes fructus erunt γωνιώδεις. Saltem ipsum ad pediculum orbicularis interrumpitur linea. Præterea pars item altera minus sana est. Non enim implet re inaturā illa oratio. Nō omnes fructus rectilinei: Imò hæc: Omnes fructus non rectilinei. Quin penè toto in rerum ambitu vix semel atque iterum reperiamus lineam rectam.

Quis nescit, omnes esse fructus curuilineos? Non cohærent autem: propterea quòd angulus tam è curua linea quàm ex recta constare potest. Non enim recta vlla quatenus recta est, aduertitur angulari quatenus angularis est. Est enim angulus extremitas figuræ, inter duas lineas mutuò se contingentes ad communem punctum. Est igitur qualitas à situ constituta. Quoniam verò curua linea quandam præ se fert duarum linearum proportionem: iccirco etiam sub eum denotarunt angulũ Pythagorei. Sed exquisitiore visu, opponemus angularibus vnilineam, curuæ rectilineam. Licentiùs in Timæo Plato, τῶν πλευρῶν, ὀξύτατα. Sanè latera ipsa nequaquam acuta sunt, sed acutæ figuræ termini, & causæ, B & efficientes, & formales. Memini hunc ad modum in primo de Cælo scribi: Omnem motum aut rectum, aut circularem: quia omnis magnitudo talis. Magna difficultas in re non parua in rerum notionibus. Omitto hic disputationem: de lineis agamus. Non absque magna difficultate dixeris, quodcunque corpus circulare non sit, id esse continuò εὐθύγραμμον. Non erit enim totum, si ad angulum sit concursus. non erit alterutrum, si ex vtroque fit. Non mouentur in rectum elementa, quia sint εὐθύγραμμα: sicuti mouetur cælum circulariter, quia est circulare. Et peßimè loquutus est, διὰ εὐθείας γεγραμμένας. Est enim corpus omne πολύγραμμον, ergo πολύγωνον: aut μαγωνία, vt est in tertio de Cælo, circularis. C A mathematicis ad Indos: vbi facit scriptor caput separatum. Mihi non videtur opportunum. Nempe tametsi nunc subuehit aromata, mox tamen superiorem materiam repetit (vt videbitis) saltuatim: Aromatum stirpes non omnes aromaticas esse. Sed aliquibus radicem solam, aliis solum corticem, lignum nonnullis. Balsamum verò totam. De nostratium quoque partibus idem statuamus. Valerianæ radix sola odorata est: item caryophyllatę, & primulæ veris, & eius quam *Getiam* nigram vocant Vulgaris hæc & ad scoparum vsum quæsita, sed radice spirante cinnamomum, aut veriùs nardum. Folium asperiusculum, oblongum, subnigrum: scapo surrecto, capitulum ferente squamatim concreto, haud dissimili batisfolæ: capillamentis cinaræ subpuniceis. Filipendulæ tum flos, tum radix diuinum odorem dant. Fraxini solus fructus aromaticus, nullísque Indicarum mercium fastui cedens, vel gratia vel potestate. Casiæ cinamíque cortex in precio: verùm lignum quoque commendant, & folium & radicem. Balsami surculi apud nos vetustate exoleuerunt. Nec fructus quicquã penè sapit. De ligno aloes quot nugę? quot imposturę? de hoc alibi. Imò verò, inquit Ferrerius, si meministi indignum, Baiuli, facinus cõfidentię. Nam esurio magnus ille qui omnes aut barbaros, aut sophistas, aut delirantes, aut inquinatores vocat: eum non puduit, quorum pigeret studiorum, ita vt etiam nugatoria diceret: maximo nominis sui detrimento in ipsis quæ sibi famam: vt qua ambiret eam opera, hac eadem illam perderet. Is ita scriptum reliquit: Regis aulicus lignum ostendit mihi eius arboris quæ fert aloen. De alpho delo herba triuiali, & scientia, & fides par. Vt liberos nostros moneamus quàm sit periculosũ è lutulentis bibere, fontes omittere. Pax, inquit Baiulius. Hæc aliis: nũc ad nostra. Hinc potius aliud caput auspicatus fuerim. Aggreditur enim materiam, modúmque generationis, tam naturalis quàm arte factæ. Quasdam seminio prouenire. alias sponte, nonnullas a- B uulsione, tanquam in colonias transmigrare. Esse & quæ talea prodeant desumpta vel à stipite vel à ramis. Imprudenter addit ἢ ἀπὸ τοῦ σπέρματος. Iam enim dixerat, ἐκ τῶν σπερμάτων. Theophrastus quoque tractat illam partem, τινὰ δὲ ἐκ τοῦ φυτοῦ. Nam ex oleæ stipite assulatim decussato partem demittunt, pars exerta vt germinet. Verùm aut huc illa, aut hęc ad illa transcribenda fuerant: vbi de plantarum agebat transpositione. Plantaria quę Latini vocãt non ignoratis. Quoties viui radix cum sua terra tollitur, vt alibi sit. Quod dixit, ἢ δι' ἑαυτῶν, Aristoteles, αὐτόματα. Ratio diuisionis commodior sic: Partim sponte, partim ex aliis. Harum quædam seminio, quædam taleis, vt olea. C Aliæ oculis, aut spongiis, vt arundines, asparagi. Aliæ bulbis agnatis, vt dracontion. Nonnullæ insitione: cuius nomina, species, modos, vtilitates, tum ex veteribus accipiemus, tum ex commentariis Constantini. Theophrastus etiam è myrrha smyrnidem nasci putauit. Addentur differentiæ. Nam seminio quædam, aut nunquam, aut vix, vt ficus: aliæ citò, vt apium: aliæ serò, vt pæonia: seriùs nobis exiuit staphysagria. An id eueniat semper, clam me est. Obscura, quæ sequuntur: τὰ δ' ἑαυτῶν κατὰ μικρὸν ἐκτείνονται, τὰ δ' ἐκ τῆς γῆς. Videtur velle, δι' ἑαυτῶν, sua potestate, nullius indigas terræ crescere. Crementum illud pusillis fieri progressibus, quia matricis fotu D careant largiore. Aloes herbam vidimus, multos iam annos (vt aiebant) appensam laquearibus, adeò viridem, vt cum vegetissima spatula fœtida contenderet. Ex his animaduerti, quemadmodum sibi contradicat. Nam in principio secundi libri, terram statuit vnum è principiis necessariis quæ debeatur plantarum generi. Vtitur hoc verbo ἐκτείνεσθαι, pro crescere, etiam alibi: quanquam nec aptè, nec planè pro re satis. Vnam siquidem tãtùm denotat dimẽsionem: sicut alterum suprà, πλατύνεσθαι. Sic enim apud Philosophum, πάχος & πλάτος ἔχει, quod ἰκανὸν in libro de mistorũ affectibus. Notabitur & id, Alieno loco ponere de incremento quędam, qui continuare proposuisset continuationem generationis.

Quip-

A Quippe mox dicit: alias aliis in arboribus prouenire, veluti insitione. Aristot. in historiarum libro quinto proportionem huiuscemodi generationis in plantarum genere atque in animalibus recensebat. Sic ergo nos. Quædam in aliis sponte, quędam arte prodeunt. Eorum quæ sponte nascuntur, non vnus modus. Aliter enim oritur epithymum & viscum, aliter polypodium, muscus, lichē, quem accipiunt plerique pro pulmonaria. Alio modo agaricū & aliorum fungorum genera diuersa. Longè alia lex hypocisthidis. Artis præcepta & summa capita, inoculatio, emplastratio, insurculatio. Græci, ἐνοφθαλμισμὸν, ἐμφυλλισμὸν, ἐγκεντρισμόν. Thusci, *inestare*: Lombardi *incalmare*: Taurini penè Latina voce, *inserir*: Galli, *enter*: Vascones parum à Græca declinant origine, *empeltar*, ἐμφυτεύειν. B Surculos vulgus *graphiones*, à graphiorum specie, vnde & κέντρα Gręci. Cęterùm hæc quemadmodum fiant, neque medici describere interest, neque Philosophi præscribere: sed ad agriculturæ libros spectant omnia, quæ est pars œconomiæ. Ne nobis contingat, quod viris alioqui bonis ac doctis vsuuenit: vt ad ineptias adigeret ambitio. Quo consilio agriculturæ leges, præcepta, præsagia, medicamentorum vim, in plantarum historia, Philosophiæ diuisiones, disputationes, metalla, terras, lapides commiscuere. Et cùm de stirpibus inscripserunt libros suos, nihilosecius tum de iis quæ diximus, tum de animalibus agunt. Sed hoc ostentationis vi- C tium fuit multis magnis viris, vt globatim congererent omnia: non vt nihil reliquisse, sed vt nihil nescisse viderentur. Prosequitur natalia: „ In simili, præstantiora euadere, quæ inseran„ tur. At hoc eget multa tum dispectione, tum moderatione. Armeniaca namque meliùs in pruno, pyrus in cydonio. Amygdalus è pruno maxima, & externa carnis pulpa minore. Quamobrem seipsum peropportunè castigat apposita analogia. Affinitate scilicet, qua consiant naturæ rationes: veluti mali cum pyro. Verùm paulo pòst vbi narrat artemisiam in agrestem cognominem inseri: non sanè venit in mentem mihi quid id vel herbæ sit vel fruticis eo nomine, quæ sibi ipsi agresti mitis inseratur. καλλιέλαιον verò τὴν ἐλαίαν vocat τὴν κότινον ἀγριέλαιον. καλλιελαίαν analogia, sicut καλλίκαρπον, καλλιστέφανος olea fuit illa mirabilis, quā describit ad Panthium Aristoteles: Ex ea sumptam ab Hercule talcam, atque ad Olympicas coronas pactam. Malè dixit agrestum, ἐπὶ διάφορον à miti. Habent autem insitiones certos designatósque operæ limites. Plutarchus in secundo conuiuialium quærit, cur oleosæ arbores ineptæ sint insitioni: tum nominat, κῶνον, κυπάρισσον, πεύκην, πίτυν. De quibus aliter prodit Theophrastus. At in non oleosa viuere, ac crescere oleosam posse: vt oleam in lentisco. Respondet, arboribus oleum nocere. Itaque vbi ex inferioribus partibus ascēdit, interficere. Ea de causa non ali surculum: quòd oleum suapte natura succis diuersi generis nequeat commisceri. Quæ causa posterior etiā efficiat, vt non facilè coeant in vnum surculi oleosi cum stipite matricis non oleosæ. Putauit deinde sese aliam quoque in pinu, ac picea causam adduxisse. Præ luxuria, inquit, fructum „ non ferunt. At sanè fœcundam scimus esse pi„ num. Præterea in steriles immittuntur fœcundarū surculi, & ferunt. In platanum enim, quæ sterilis est, si fructus vsum spectes, insitam legimus malum. Multa negarunt veteres quæ postea diligentiores docuit tempus. Et verborum oportuit eum esse memorem quæ scribuntur in quinto de causis: in olea insitam terebinthum. Etiam in eadem legimus inditā B punicam, ex libris Chaldæorum: cuius fructus patria lingua dicatur, *Sazip*. Nunc ad cætera. Paulò imprudentiùs repetit agrestium differētias, ac mitiorum, quas idcirco præterimus. Inde conuertit sese ad productionem, & prouentum, & similitudinem: quam sententiam barbarissimus interpres venenauit. Sic enim scriptum est πᾶν φυτὸν ἢ σπέρμα. Ergo nullum semen diceret producere simile ei semini, ex quo natum est. Quod est tam falsum quàm quod maximè. Probum catúmque dialecticum: ecce verò cui sit idem, ἢ πᾶν, & πᾶν ὕ. Hæc sententia est etiam in quinto historiarum de animalibus. Igitur cùm ita sit, vt aliquando simile, aliquando generetur dissimile C vel in specie vel in indiuiduo: videtur quædam naturæ veluti circularis conuersio super seipsam, aut reciprocatio. Videlicet ex meliore deterior; & contrá. Nam fit ex tritico lolium, triticū è lolio. Sic alibi dicebamus de generatione, quędā non aliena multùm ab hac historia. Mutationū causæ, præter soli geniū, multæ sunt: cultus, ætas, vicinia. Nam quędam perpetuas inter se gerunt inimicitias: aliis, prope illa squillam nasci, bono fuit. Ad hęc anni squalor, humor nimius. Austri nobis profectò plurimùm afferunt nocumenti. Comparat cuā inter se cunctus hosce; Nam faciliùs bono è semine mala planta quàm ex malo bona. Porrò autem confert cum animalibus. In his enim fre- D quentiùs ex bonis mala. Quam omisit rationē, vt potero, dicam. Pauciora quæri videntur ad plantæ generationem. Operosius animal est. Mutatur cęlum, pabulum, cura, armentarius, alia multa. Præter hæc, plantæ semen vnum & ab vno, vtranque vim obtinēs tum actiuam tū passiuam. At animalia diuersæ ætatis, regionis, crases, pabuli, habitudinis coeūt. Itaque fœtus variatur. Denique quò quicque perfectius est in genere corruptibilium, eò est obnoxiū pluribus imperfectionibus. Omnis enim qualitas eiusmodi contrarium sibi quiddam habet aliquo modo. Ergo quod pluribus fuerit concretū qualitatibus, à pluribus quoque contrariis

appetetur. Quid tu aias, vide: inquit Minu- A
tius. Etenim si sit ita, magno in periculo ve-
strum corpus illud εὔκρατον versari video: ne
sit obiectum pluribus morbis, quàm meum
hoc, quod sit minus commodè temperatum.
Nā si habet plura, quàm δύσκρατον, contraria:
neque paucioribus ei resistendum est, à qui-
bus crebrius tentabitur, neque fortius resi-
stet. Nam si per contrarium contrarii retar-
datur, aut obtunditur impetus: neque calor
qui est in medio, tam est validus in eucrato,
quam in bilioso: minus frangetur frigoris vis
extranei ab eucrati mediocri, quàm ab exces-
su caloris biliosi. Scio, quæ dicantur, in tertio
artis medicæ, turbædeinde quàm difficile pos
sit etiam à doctis occurri, non nescio: verùm B
ita mihi videtur, à pluribus tentari quidem:
sed melius resistere. Neque verò deest vel ra-
tio, vel exemplum in natura. Nam contrà, ca-
loris excessu minus affligatur: quia minus
caloris intus habet, quod addat illi extraneo.
Itaque non facilè conturat. Eadem quoque de
frigore dicentur. Exempla verò minimè sunt
ignobilia: neque ab ignobili petuntur artifice.
Duo sunt apud Philosopbum vtrunque in se-
cundo de animalium generatione. Commi-
stus enim mulus ex asino, & equa: vtrouis
robustior est. Et æs, quod ex ære, atque cassi-
tero conflatum est, longè firmius atque du-
rius vtroque est. Ex hoc itaque bellicos tubos C
conficimus: ex illorum vllo nullum. Tum Ba-
iulius, eius ingenii, iudicisque vegetam acri-
moniam lectissimis verbis adornauit: quę pro
pterea non hîc scripsi, ne eorum venustatem,
aliqua memoriolæ vacillatione deformarem:
ac postea resumpsit orationem. Docet hinc,
inquit, fructificationis impedimenta primùm,
deinde remedium. Causam affert à corticis du
ritia: Eiusmodi nanque arbores esse docet ste-
" riles. Quòd si radicès earum findantur, at-
" que ipsis indatur lapis, tolli sterilitatem. At e-
nimuero fac, vt à corticis duritia succi exitus
impediatur, quo minus concrescat in fructum:
quânam ratione fissa radix illum corticem
queat emollire? Nam contrà fortasse, defrau-
datus succi portione cortex citius euaserit a- D
ridior atque durior. Quanquam non video
excogitari posse sentētiam ineptiorem. Quid
enim roboris cortice durius? Quid cerasi
contumacior? Et ferunt tamen. Quin tene-
rior nouellis cortex: atque hæ fœcūdæ minus:
& iis fœcūditas vnà cum duritia corticis acce-
dit. Salici cortex mollior: at ea sterilis. Quid?
per corticémne fructum fundit? an per oculos?
Quà exeunt oculi, non exire potest fructus?
Areius fructus natura tenuior, quàm is ex quo
brachia coalescunt. Similis veterum senten
tia, quam recitat etiam Plinius: Crassioris cu-
tis animalia minus esse dociliora. Canina co-
ria quàm firma, ingeni um ad omnia non ine-
ptum, quis ignorat? Quid crassius elephanti

corio? De eo mira narrant. Quin eadē in spe-
cie reperias, quod diruat funditus hanc opinio
nem. Elephantorum fœminis corium minus
crassum, quàm maribus: illæ minus dociles,
quàm mares. Huic contrarius affectus est, be-
ne, facilè, multum ferre. Aliud incommodum
est serò ferre. Ei aduersatur facultas, celeriter
fructificandi. Naturalis hæc in quibusdam: a-
lias ars adiutat: puta, fimo, irroratione, ablaque
atione, attonsione, pastinatione. Habetur etiā
in nonnullis hoc à principiis naturalibus. In
caulem citiùs euehunt sese sata semine vetusto
olera, quàm horno: quēadmodum & à Theo-
phrasto narratum est, & proponit Aristot. in
xx. sectione. Adducit id pro causa: quòd humo
ris habet minus semen, quod habet plus ætatis.
Ideò quasi vapidum ocyus cōsenescere. Proin
de historia Theophrasti quædam etiam tor-
refacit ad sementem. Equidem arbitror, cer-
tum tempus perficiendo in plantam semini cō
stitutum, atque præscriptum à natura. Igitur
quasi progressus suos ad id operis fecisse se-
men, quod aliquandiu seruatum sit. Existunt e-
nim, vti dicebamus, in eo facultatis actiuę prin
cipia. Quasi recèns collectum in sua sit adhuc
infantia. Nunc vera stata ætas secum ei attule-
ris aptas vires ad munus obeundum. Sterili ve
rò arbori non cuiuis inditur in radicem lapis:
sed si cuius radix luxuriat nimis. Defraudat e-
nim succo suo consortes partes, quē non trans
mittit, sed quasi abiurat, aut intercipit in ipso
portorio. Is affectus plurimus, ac frequentissi-
mus euenit amygdalo. Etiam iuglandis rectā
radicem, quæ demittit sese velut ad perpendi-
culum (*Penem* Vasconum rura vocant) abscin-
dunt, lapidémque, aut tegulam subdūt, ne deor-
sum crescat. Eandem exercent in vitibus so-
lertiam, luxuriantibus fibris amputatis. Adea-
mus ad reliqua. Sexum suprà stirpibus amoue
bat: nūc etiam discretū profitetur. Neq; verò
id ex vulgi solū vel opinione, vel appellatione
sed actionis quoque proportione, quæ actio
alteri sexus parti, scilicet marib[9], est attributa.
Masculæ, inquit, palmæ frondes, aut culices, "
aut liber, si fœminę frondibus componantur, "
eius fructum celeriter maturescere, neque ca- "
dere. Tale quiddā, prodidit etiam Herodotus
in secundo historiarum, ac repertum ab Athe
næotesque opinioni Theophrastus assentitur.
Haud sanè contemnendam cōtemplationem.
in superiores commentationes ex tertio de a-
nima referebatur à nobis: datum animalibus
motum, ob sensum. Aut enim appetimus, aut
fugimus: vt non temere veteres vmbram illius
in plantis ἐπιθυμίας, inuestigatione sua fecerint
illustrem. Est enim modus quasi quidam coe-
undi. Vbi deintegro hac quoque in parte ani-
malium, plantarúmque natura conferri possit.
Nam vt in illorum quibusdam sexus est nullus
in aliis est, quæ tamen non generant, cuiusmo
di sunt apuæ: in aliis est & sexus, & sexuis vsus:
ita

ita in plantis. Exempli gratia, triticum sine sexu. Cannabe, & spinachia obtinuere manifestum, nullo tamen visu coitus. Palmæ suo quodam coibunt more. In quibus alio modo sit mista natura plantæ cum animalium natura, quàm in zoophytis. Quippe in vrtica substantiæ generum mistæ sunt: in palma substantiæ quidem separatæ: sed cum iis affectus animalis misti. Neque enim verum est quod ait Porphyrius, speciem cum specie non misceri. Non enim esset mulus ab equa & asino tertia substantia. Tum Minutius ad me: Quid ad hæc tu deambulator? Quid aliud, inquam, nisi quemadmodum arthritis ex deambulatore fecit me, vt cessor essem: ita Baiulius effecerit, vt ex Lycei milite, rupto sacramento fiam transfuga? sed audiamus Ferrerium. Meditari nanque videtur nescio quid de subscriptore suo. Estne, vti dico? Quid ni, inquit ille, mediter: an idem sit culex, quod pulus? Vterque sanè subuolat, sed iocosa significationis ambiguitate. Bona fide, Baiuli, quid culicem dixisti? Quid aliud, subridens ille, quàm culicem? Nam & σκάφην scaphan dicere licet, & ψῆνα culicem. Quid, respondit Ferrerius, si illud liceat, hoc non liceat? Nam ψῆνας Pollux masculæ palmæ fructum dici scripsit: fœminæ βάλανον: sicuti, quod vulgo quoque scitur, ramum spathē. Et Theophrastus in secundo historiarum, postquam de caprificatione, quæ dicitur ἐρινασμὸς, ita scripsit, vt & ψῆνας caprificorum culices, quorum ingressu mites ficus aperiantur ad maturationis authores soles excipiendos, & horum culicum alios culices interfectores κνῖπας nominaret: subdit hac in parte sese naturam quodammodo imitari, quo ad palmæ fœtificationem. Excuti nanque ab indigenis masculæ florem, lanuginémque, ac puluerem fœminæ, vnde cōcipiat: idque ea de causa vocari ὀλυνθασμόν: quoniam fit ὄλυνθος caprifici fructus. Eum locum Plinius nulla sententię facta mutatione, Latinum fecit. Idcirco meus hic πρόξενος, apud quem nunc diuerto, accepit me lautè suis palmulis: verùm à puluere, non à culicibus fœcunditari conciliatis. Est, inquit, vt ais, Baiulius. Verùm meministi nos interpretes. Vertēdum est, quale quale prodiderint authores, non euertendum. Sin aliter sentiamus: ar condamus nostra: de nostro edamus, interea non licet. Et meministi nos ab optimo viro Galeno præceptis hisce verecundissimis imbui. Herodotus verò in secundo, ψῆνες ait ἐνδύνουσι τὸν καρπόν. Quamobrem ille, cùm de Assyriis tantùm loquatur palmis, fortasse fiat ibi sic. Nam caprificatio quoque sola in Græcia operæ est, non Illyrico, Prouincia, Hispania. Sed ne tota quidem Græcia, sicuti prodit Theophrastus. Culices igitur hic sunt: bene, maléue, ipse viderit. Pulus apud tuum est, rectè ex Theophrasto, quem haud interpretatur hic: malè ex authore quem suscepit exprimendum Latinè. Pollux

A verò, si voluit sequester esse ita, vt & seruaret ψῆνας, & fructus faceret, non animalia: declaret illa Herodoti verba, ἐνδύνουσι. Sic iste mox de ficus caprificíque coniugio, de culicibus nihil. Vt hinc etiam detur materia suspicioni peregrinitatis. Vt Syrus quispiam fuerit, aut Ægyptius, non in terra Græcia natus. Non enim tam peculiarem notam sibi popularis historiæ præterisset. Nunc maris ac fœminæ docet differentias. Vna est, à germinatione. Celeriùs enim prodeunt, quàm fœminę, masculæ. Altera: quia sunt minora. Maior scilicet in fœmelia succi copia. Tertia: quòd sunt odoratiora, nēpe sicciora. Itaque in sexto de causis, nullum fructum bene olere dulcem. Tametsi nobis aliter videtur. Pepones enim quanto dulciores,
B tanto sunt odoratiores. Nec abest ratio. Succulentissimi cùm sint: caloris egent ad percoquendum. Additur ergo calor ad temperaturam dulcedinis vsque. Mala quoque ea, quę *Apiola* dicuntur Italis, dulcia illa quidem, tam iucundè fragrant, vt vniuersas Indias sua superēt suauitate. Mitto persica, mitto mel ipsum: ne tot fastidiatis obiectiones: néue causæ diffidere videamur. Fœniculi quoque semina grandissima, dulcissimáque gustaui: sed quorum dulcedine non obtunderetur odor. Sic eidem nondum notus fuerat odor animalium. Et tamen res percrebuerat in ore ac sermone hominum, atque etiam in libris, de odore panthe-
C rarum. Non persequar hic odoratorum animalium genera. Vt quid? Non enim locus hic. Tum Minutius. Quanquam res est auditu periucunda, tamen aliàs te audiemus. Ne imitemur eos qui libros integros excutiunt, vndique coaceruant, vt cumulo fidem faciant eruditionis, non delectu, atque temperātia. Itaque Barbari quidam, quos iste Scaliger suis commouit subtilitatibus, vruntur illius commentarioli breuitate, quàm inscripsit De comicis dimensionibus. Quos ego. Sed audiamus Callimachi φθόνον illum barbarū, atque immanem, quem fecit Apollinis auribus illud immurmurantem: οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδόν, ὃς οὐδ᾽ ὅσα πόντος, ἀείδει. Quare illius quoque calcibus vt exterminaretur, meritus fuit. Mos est hic triuialium. Quot
D hic rerum capita, ita vti sunt, recensuisti: quæ in immēsum excreuissent in manibus istorum vaporariorum. Quæ poteras ex Theophrasto, Plinio, Dioscoride, Galeno, Constantino commemorare, parcè, atque frugi oratione delibata, ad suum quicque locum transmisisti. Quare quibus cœpisti legibus, sequere, nec muta. Ergo, inquit ille, mares plantæ aliæ quoque præter palmas, odoratiores sunt fœmellis suis: vt in Persicis ac Cydoniis. Syluestres itē, quàm mites, generis eiusdem. Minus scilicet humoris hauriunt è solo tenuiore. Rosa tamen culta melius olet, quia succi opus habet temperatioris. Obseruabimus loquendi modum. Alio casu dixisset alius, ἐπὶ τὴν ἄνθησιν. Item

ἐσίτευσε, πῶ ἐσίτευσε. Hęc autẽ verba post ea quę sequũtur, commodiùs distulisset: ἀλλαχοῦ δ' ἐκ τινων τοιούτων πάντων συμβαίνει. Nam pertinent ad sententiam superiorem: quãdo & folia, & cortices, & culices nominauit: non necessariò requiri omnia, sed satis esse aliquot aliquibus. Hactenus officia mutua cognationum. Deinceps verò etiam diuersarum familiarum occultas necessitudines. τὰ βαλαύστια τοῖς ἐλαίαις συμβάλλονται, ἅπερ ἐμοὶ φυτεύονται. Interpretis incuria factum est, vt βαλαύστιον pro punica poneretur. Nam βαλαύστιον neque φυτεύεται vt arbor, neque ἀνθεῖ vt fructus. Illud enim haud quaquam est, hoc nondum. Quanquam κύτινος, & βαλαύστιον, aliter atque aliter pro fructu vel immaturo, vel sylvestri etiam maturo positum, videtur interdum. De plantarum verò amicitiis, atque inimicitiis, in secundo de causis Theophrastus, & in tertio. Repetit Plinius in XVII. Multa in commentariis γεωπονικῶν. Et sunt apud Philosophum in propositis quæstionibus, in quibus etiam συμπάθεια considerata est. Illud, quod suprà tangebamus, arbitrati sunt omnibus tum plantariis, tum seminibus commune. Squillæ esse omnes beneficiarias, propter quas illa sata maxima afferat adiumenta, vel celeritatis ad nascendum, vel progressus ad incremẽta, vel temperaturæ ad saporem. Theophrastus ἀσπαστὴν vitem quandam narrat: quo argumẽto Democritus sentiendi facultatem stirpibus assignarit. Ergo permultùm vel cõfert, vel obest id quod appellat in quarto de legibus Plato γειτόνημα. Itaque in XX sectione, si quis apii radicem circunfodiat, eóque panicum obserat, atque ita demum irriget, euadere grãdissimam. Panicum esse σομφὸν, id est raræ concretionis, & fungosum: quamobrem & spatia laxare, & subeunti cedere. Nolim subarrogãter dictum. Si spongiam apponas, aut etiam fungos ipsos: nihil profecturum intelligamus ex eo, quod aliis ad situm radicibus nihil contulat earum magnitudini. Certum igitur inesse vim occultam ab elemẽtaribus longè diuersam qualitatibus: quam facultatem cum alibi Galenus agnoscit, tum in libro περὶ τῶν ἀλόγων, ἰδιότητα appellat. Æquè verò malè & intelligit Aponẽsis. & Aponensem de fimi vsu carpit, vir alioqui benè doctus Lusitanus Aristoteles verò de brasicæ, ac vitis odio nullã afferat causam ab eiusmodi qualitatibus. Est ergo vicinæ ratio: est ratio cognationis, vt vitis & viciferæ arboris: est ratio affinitatis, vt earum quæ conueniunt insitione: est ratio, vt ita dicam, presidii: quemadmodum in eadem ostenditur sectione. Rutam in ficum inditam pulcherrimam euenire. adeò ab affini iuuatur acrimonia. Nec multo pòst alio capite, lentisci præsidio non sentiri vermiculationem. Iste, vbi hanc naturæ coniunctionem declarauit, aliam subdit: Tam esse necessarias inter se quasdam, vt altera in alteram transmutetur. Quo ex loco si quis voluerit diuersum ca-

A put auspicari poterit. De hac mutatione scribit etiam Theophrastus: & eam confert cum animantium simul natura. Philosophus duas in historiis agnoscit mutationes. Vna est, cùm ex vna specie fit alia, siue semine, aut vulgari generatione: cuiusmodi videtur in bombycibus, & erucis. Altera est, cùm mutatur facies: vt philomelæ & vpupæ. Quin etiam vocem mutant aues in vocem aliam: nonnullæ cum silentio commutant. Alius cantus, alia vox, alia dearticulatio Luscimæ autumno, quàm vere: meruula verò tribus tantum mensibus canora est, nouennis silet. Hanc plantarum diuisionem, an feliciùs, quàm ille fecerit, digerere nobis liceat, videamus. Mutari, aut ætate, quod ipse de nuce

B dicit, nobis enim incompertũ est, quam abeat in arborem ita vt ne amplius iuglans sit. Sic enim scribit: μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα. aut negligentia, vt sisymbrium in mentam. Aut in principiis ipsis, vt è rapo brassica: & quod euenit mihi nuper: petroselini semẽ egomet ipse cùm legissem, atque eadem seuissem die, non petroselinum (cum vulgo nunc alteram voco sic apii speciem) sed exiit alliaria. Sic è tritico lolium. Aut cultu: vt è contrario, triticum è lolio. At hic dicit, in mentam mutari calamentum: & apponit illud de tragio miraculum: Abscissum, » atque secundum mare satum euadere sisym- » brium. Modestè addit, ποτέ. Non enim semper » fiunt mutationes: sed sunt naturæ ἐκβάσεις, vt

C vocat Aristoteles: atque vt ex illo peracutè dicamus, φύσεις ἐκ φύσεως. Nihil enim in natura non naturale ἁπλῶς, & in communi natura, sed in hac, hæc, hunc. Alterum genus est ἐκβάσεων frequens & ordinaria, si credimus illi Philosopho. Ait enim, Mulierem esse naturæ ἐκβασιν, quasi dicas παρέκβασιν, & prolapsionem quãdam à recto, atque primario opere instituto, in quod serio intendat: quasi cadat hoc ei secundarium præter propositum. Verùm detur hoc infinitis eius aliis meritis in opera studiorum veritatis. Tertius modus huiuscemodi progressionis naturæ est rarior: veluti quæ circunferuntur falsò de Phœnice, verè autem de Britannici amnibus oceani, quas Aremorici partim Crabans, partim Bernachias vocant. Ex

D creantur è putredine naufragiorum, pendéntque rostro à matrice, quoad absolutæ decidãt in subiectas aquas, vnde sibi statim victum quærant. Visendo interea spectaculo pensiles, motitantésque tum crura, tum alas. Mox ait, Triticum ac linum alias in species verti. Theophrastus in historiis, vtrunque in lolium transformari scribit. In quinto de causis, an fit id verum, dubitat. Ocymum quoque transire in serpyllum aliquãdo. Vt non ineptè Pindari prouerbium huic aptarit historiæ quispiam, ἄνευ ἀφ' ἁλὸς sine portorio transfretante migrãtéque natura. Sisymbrium verò in men'am degenerare, non autem calamentum, vt scribitur hic, idem author est. Quidam præcipiti ingenio malefe-

maleſeriari, qui ad primam quanque inſpectio-
nem trāsfugiunt à receptis opinionibus, ac te-
mere cōſtruunt effata vniuerſalia: ſiſymbrium
mentę odorem tantùm capere, non autem ſpe-
ciem ſibi vindicare. Nos verò ſiſymbrio peri-
re priſtinam faciem, nitorem, rotunditatem, o-
dorem, ſaporem, atque abire in mentam, & vi-
dimus ſæpenumerò, & meminimus, & profi-
temur. Nam quod iſti de menta litigant, vt co-
micè iocemur, ſolentes inſolenter faciunt. ſolēt
enim arroganter facere. In lolium emigraſſe
linum haud dum mihi compertum eſt. In aliam
tamen degenerem dilabi plantā quotidie con-
queruntur noſtræ mulierculæ. Satum quoque
in cepe ſecto, eam ex ſe progignere plantam,
quam vulgus Draconem vocat, Thuſcis olito
ribus perſuaſum eſt. Cuſpidis ei figura, folium
ſerratum vt Betonicæ, ſed molliter & obſcu-
rè, ſurculi viminacei, floſcellus candidus. Sa-
poris acrimonia commendationem attulit ad
vſum acetariorum. Radix penè nulla, eorum
arguit temeritatem qui Pyrethrum fecere no-
men. At mihi non ſemel lini ſemen, cùm ita, vti
iuſſerant, ſeuiſſem, draco nullus extitit. Herbas
verò formis propriis amiſſis, alias induere non
eſt mirum. habent enim inter ſe cōmunia prin-
cipia. Affert à loco genus aliud mutationis,
» non quidem formæ aut figuræ, ſed vſus: βελίνην,
» inquit, τὸ δηλητηριῶδες τὸ φυόμενον ἐν τῇ περσίδι
» μεταφυτευόμενον ἐν τῇ αἰγύπτῳ, ἢ ἐν τῇ παλαιστίνῃ,
» γίνεται βρώσιμον. Videtur Perſidis arborem in
ſolo natali venenatā βελίνην vocare. Nouā ſanè
vocem, & quam apud alium in præſentia non
memini. Verùm nominis ratio huic fraudi ſit.
At pertinacem ac fatalem eorum væcordiam
demiremur, qui perſeam arborem myxæ ſimi-
lem, quæ fuerit venenata, & alteram perſicum
dictam, longè illi diuerſam, quæque nunquam
fuerit venenata, repetito, atque vt Poëtæ lo-
quuntur, recentato triuialium errore, pro vna
prodere auſi ſunt. Neſt ingenū mei, niſi mei-
pſum fallo, quenquam vel laceſſere, vel caſtiga-
re. Verùm leuiſſimam turbellam iſtam, quę ita
turget, vt extra domeſticos parietes erumpat
ad vaſtandas receptas ſententias lectiſſimorum
hominum, quando ſeipſa ferre non poteſt, quî
feratur à nobis? Galenus in ſecundo de medi-
camentorum compoſitione κατὰ τόπους ita ſcri-
ptum reliquit. Ab ſeſe viſam Perſeam in terris
imperii Romani, præterquàm Alexandriæ, nul
lam. Quæ verba ſi habuiſſent in memoria ſpi-
cileguli noſtri, non animum induxiſſent diſpu-
tare, & quærere: diuerſis ne locis eadem vene-
nata, & non venenata queat eſſe. Quo perſua-
derent nobis, perſeam dictam, cùm eſſet vene-
nata, & perſicum, vbi non eſſet. Nam ſi Ale-
xandrino in agro tantùm vidit perſeam Gale-
nus, quo tempore perſicus eſſet in Græcia &
in Italia plurima: quid actum agant? Vel Pliniū
legiſſent, qui aperto bello impugnat hanc in-
ſcitiam. Nam quod afferunt è Dioſcoride, tam

A perſeæ, quàm perſici fructum eſſe ventriculo
commodum: tantum abeſt vt eorum foueat
pertinaciam, vt iis ipſam quoque ſubruat occa
ſionem deſipiendi: quando illi duas, non vnam
eſſe vident arbores. Pulchros verò dialecticos
in ſecunda figura duabus affirmatiuis. Probas
ἀποδείξεις, quæ vnam τὴν μείζονα accipiant pro eo
quod eſſe debet, ἴδιον κυρίως, καθ' ὅλου, καθ' αὑτό.
Nam inter illorum ſcripta, ſimilis notæ pluri-
ma reperiuntur, vel vſque ad faſtidium. βελίνην,
verò dictum arbitror, ſicut & τοξικόν. non à
Taxo, quemadmodum Grammatici pueris
narrabant olim nobis, ſed ἀπὸ τῶν τόξων. Eius
enim ſucco tela tingebant Barbari: id quod
B hodie quoque faciunt & Alpini latrones, &
Pyrenæi. ita ἀπὸ τῶν βελῶν βελίνιον. Quæ ſi
proba vox eſſet apud veteres, venenum noſtrū
libentius hinc dictum exiſtimarem, quam ab
eo quòd venas occupet. Verùm eam nuſquam
memini, ac ne apud Pollucem quidem. Tamet-
ſi in primo recenſet ille τὰ βέλη τὰ φαρμακώδη.
βέλονος aliud Athenæo. Et videndum, an ſit i-
dem hoc piſcis nomine, qui eſt Oppiano βλέν-
νοξινικὸν vocat id Ariſtoteles apud Celtas ve-
nenum. Galenus in libro de Theriaca ad Pi-
ſonem ſcriptum habet, ἐλένιον atque, à Græ-
cis ita dictum, à Barbaris Ninum. Eſſe plan-
tam, cuius ſucco Dacæ, Dalmatæque, ſagittas
ſuas efficiant lethales. Fortaſſe βελένιον eſt. Pri-
C ſci tamen vtrunque pro altero pronunciabāt.
An verò ſit, quem vocant Arabes Napellum,
& an ſit Aconitum Napellus, non ex Belgicis
plagiis, ſed ex eruditiorum fontibus haurien-
dum eſt. Cæterùm expediamus, quod iam reli-
quum eſt libelli: vt cœnæ ratio habeatur. Per-
magnum enim, ac perdifficile confecimus iter,
nec minus aſperum, quàm infeſtum ſaltibus
atque dumis. Quod alioqui longius etiamnum «
producit iſte: cùm de amygdalo, quæ iam di- «
cta ſunt, déque malo Punica repetit. Quarum «
illa dulceſcat, hęc miteſcat. Et apponit artē, cu- «
ius ope gratia Punicę cōparetur: quippe ſuillo «
fimo, & aqua frigida. Amygdalo clauis adactis, «
atque educto gūmi multo. Quaſi videamus i-
maginē phlebotomię. Atque hæc ad Philoſo-
D phi pertinent contemplationem, qui agricolæ
docendi fundamenta iacit ad operam: ita cau- »
ſas eruit è naturæ ſinu. Poſtremò concludit: a- «
greſtium pleraque arte miteſcere: locum vale- «
re plurimùm, & cultum: certáſque temporum, «
atque exquiſitas leges. Sic enim interpretor vo «
cem illam multo turgidam ſignificatu, γεωργίν.
Diſtinxit autem τὴν ἐπιτέχνησιν ἀπὸ τῆς γεωργί-
ας. Quippe artem vocat illam, clauorum a-
dactionem. Operas autem, quas colendo po-
neremus, agriculturam: ſtercorationem ſcili-
cet aquationem, putationem, & ſimilia. Tria
ſtatuit igitur: rem immutabilem, locum: rem
mutabilem, temporis legem: rem immutabi-
lem cum immutabili, & mutabilem cum mu-
tabili, artem. Illud non eſt prætereundum, O-

missum esse contrarium diuisionis membrum, de quo suprà nonnihil à nobis dictũ est. Cultu fieri deteriora quædam. Exempla posita sunt. Ad hæc Minutius cùm sustulisset vultum, ô Baiuli, inquit, vt multa condimenta comparauit natura rebus, aliis alia. Videmus cultum quibusdam conferre: esse verò & quibus noceat. In punica deprehẽdimus eam, quam conciliasti gratiam dulcedinis certo incommodo labefactari. Eius nanque fructus arboris ex acidis facti dulces, faciliùs atque celeriùs putrescunt: vt est in quinto de causis. Igitur acidum videtur esse cõtrarium corruptioni. Quamobrem magnopere miror, quid in mentem venerit recentioribus, vt adducerentur febricitãtibus acida prohibere. Nam tametsi astringunt acida, videtúrque propterea facere, ne corpus ἄξηρον fiat: extinguunt tamẽ, ac simul obiiciũt sese pro reparatione valetudinis, putrefactioni. Danda fuit igitur opera, ne tantis frustraremur vtilitatibus: astrictionem toleremus eorum commistione, quæ cient vrinas aut sudores. Eiusmodi verò non pauca sunt, vel modicè calida, vel etiam intra modum: quorum vis multo erit vsui sine incommodo febrientis. Ita & occurretur incensioni, & habebitur causæ ratio: nimirum simul extinguemus, simul aperiemus. Igitur qui prohibẽt in febribus punica, mala subacida, videntur ignari tum rerum, tum etiam causarum. Dulcia profectò sunt amouẽda, quæ tamen ipsi dant: & monentur à Dioscoride tamen, id ne faciant. At subacida, quæ dicunt etiam vinosa Greci (vocant Arabes *almuzi*) non solùm non obstruunt, verùm etiam (omittamus extinctionem, atque tuitionem à putredine) incidunt, aperiunt, & vrinam cient. Isti tamen sunt Arabum sectatores: quorum conatus laudandi quidem, si iudicio recto seligerent ad simplicitatem, non exædificarent factiones, aut propter odium, aut propter ostentationem. Quare impetus illorum, cum ex iis, tum ex aliis multis, quorsum euadat, vides. Tum Baiulius, Miseret me, inquit, humanorum affectuum, quibus excitamur ad imminendum sententiis sapientum. Nam quando finem faciemus contradicendi, vellicandi, obtrectandi, explosa repetendi, alienis incubandi? At nunc, cùm sperabamus in summa rerum omnium cognitione consensum animorum, atque Reipublicæ literariæ tranquillitatem: nũquam maiore salo fœdiores iactationes perpessa video, vidénsque doleo studia nostra. Iis sanè contigit, quod athleticis illis Hippocratis euexiis: vt cùm in summo constiterint, labãtur in peius. Sed sperandum est. Interea quod superest, absoluamus. Persequitur hinc tempo-
" rum vices, & articulos: Multa vere seri: pauca
" hyeme & autũno: æstate paucissima post exor
tum caniculæ. Addítque locis quibusdam, licet
" paucis, eo quoque seri tempore. Verùm Romę
" perquam rarò solere quicquam tum mandari

A terræ. Aegyptios autem semel tantùm toto anno serere. Ita tria, cùm proposuit, exequitur: artem per φυτεύ-σεω: locum, Ægyptum: anni tempora, quatuor. Exactè dixit, καὶ μάλλον ὁ τοῦ ἔτους καιρός. Quando est interdum autumnus in hyeme, sicut in vere hyems. Itaque non solùm χειμὼν, sed etiam καιρός: quem temporis articulum verterunt nostri, scitè admodum: Virgilius καμπτῆρ, próque rei maiestate, cardinem. Sic enim dicimus: Res in eo vertitur: & ille, Fors omnia versat: est autem in illis, *Haud tanto cessabit cardine rerum*. Veteres simpliciùs occasionem: quod ob causam est, scilicet πρόφασιν, & συναίτιον. Proclus in Alcibiade scripsit Pythagoreos ita statuisse: καιρὸν primam causam, à qua proueniret omne bonum. Alterum prin-
B cipium, τύχην: videlicet officiorum vel ciuilium, vel naturalium. ἀνάγκην imponunt alii, cuius sit vel assecla, vel soboles εἱμαρμένη. Necessitati nanque subiiciebant etiam deos illos suos. Plato in quarto de Legibus Dei ponit assessores: ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ θεοῦ τύχη, καὶ καιρὸς τ' ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. Quare in eodem libro putat res humanas sic habere: vt inter bonas malæ queant dici tolerari: que oportere id pro re ac tẽpore. At Lycæum ponit, ac rectissimè quidem, τὸ ἐν ἡμῖν. Aristoteles enim sapientissimè, ac potius diuinitus in Eudemiorum septimo: δῆλον δὴ ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ θεὸς, καὶ πᾶν ἐκείνῳ. κινεῖ γάρ πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον. Et addit
C verba quouis cælo digna. etenim videntur inde lapsa: λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος, ἀλλά τι κρεῖττον. τί ἂν οὖν κρεῖττον καὶ ἐπιστήμης εἴποι πλὴν θεός? Sed ad plantas. De veris hic quidem tẽpore vera prædicat: de hyeme verò non vera: de autumno nihilo meliora. Placuit autem sibi flexibus illis verborum, πλείστα, ὀλίγα, ὀλίγιστα. Iam tum primùm constat, autumno penè omnes solitas seri fruges. Etiam tunc cinara melior, & si non meliùs. Grandiores enim fert, sed opus est cura sione: gelu nanque sæpe intercipiuntur. Hyeme penè omnes panguntur arbores. Post canis exortum primùm, nihil quicquam ponitur in terram satus gratia: ac ne in Norwegia, aut Gruntlandia quidem: tametsi iis tum locis clemẽtius cælum est. Vbi verò desiit exoriri quod
D tempus longè rectius esse post exortum dixerim, seritur multa primis quibúsque imbribus sextilib', nisi fuerit annus æstuosus. Quod verò de Roma prædicat: & quàm minus rectè sentiat, ostendit: & pueris quoque notum facit, se non esse Aristotelem. Neque enim eius tempore Romana res erat tanti nominis, vt de illius agricultura quicquam obseruaretur. De Ægyptiis autem seminibus an vera dicat, Plinium consulemus è septimo decimo. Eos enim mẽsibus omnibus serere prodidit. Videbimus etiam Theophrastum, vt, cui credẽdum sit, diligẽtiùs exploremus. Suprà dicebamus quemadmodum posuit ἀραιῶς aduerbium pro rarò. Quem ad significatum vsus est Aristoteles nomine,

mine, in propositionibus controuersis, ὄντες ἀραιὸν, situm detrium innuens: sicuti dicit pulsum Galenus ἀραιὸν, cuius interualla magna sunt. Sic igitur est ἀραιὸν, vt μανόν. Vt μανὸν sit totum tale ratione partium inter se: ἀραιότης, affectio distantiæ partium in toto. In primo historiarum animaduertendum, quàm rectè μανὸν & πυκνὸν contraria statuerit Theophrastus. Vt intellexisse videatur viliorum in stirpibus infrequentiam, & crebritatem. Galenus in quinto de locis ἀραιὸν opponit τῷ σκληρῷ, non τῷ πυκνῷ, sicut & in libris de pulsibus, vti dicebamus. At in sexto constituitur aduersus τὸ πυκνὸν οὐσία τῶν χιτώνων ἀραιὰ καὶ λεπτά. Manifesta verò significatione primo de simplicibus, pro eo quod est denso contrarium. Sic ἀραιὰ B terra, id est laxa, non compacta. Licentiùs in Hyla Theocritus, ἀραιὰ φυτὰ pro exili. κυναγὸν autem (quod equidem sciam) recetior vox est: sed neque inepta, neque iniucunda: vt mihi quidē digna videatur, quæ ab aliquo veterum lyrico Poëtarum deducta sit ad vsum posteritatis. Quia cōpositione tollatur vel terrestris, vel aquatilium canum ambiguitas. Hic Minutius: Quare suprà, cùm vocem hanc ἀραιὸν declarabas, non hæc adderes, quæ huc dilata maluisti? Propterea quòd, inquit, condienda sunt fastidia vulgarium epularū suauitate quapiam huiuscemodi embammatum: & asperitas itineris salebrosi leuanda talium diuerticulorum amœnitate, in quibus paulisper liceat conquie- C scere. Nam quemadmodum præcipiebat Pindaro Corinna, vti Poëmatis fabulas, quasi animam (sic illas illa vocabat) insereret: ita mihi iubet pudor, horum ferculorum sapores iniucundos emēdare dulciariis atque bellariis. Etenim si tunc vobis omnia effudissem, nunc incœnati fortasse dormitaretis. Quod cōsilium non semel est à me hac in disputatione initum: ac deinceps nihilominus seruādum censeo: nisi vobis aliter videtur. Maximè verò, inquit Minutius, ac sanè perplacet. Nam & odium pariunt nimis inculcata, & demulcent animum, secundum naturæ loca aptè disposita. Sed age.

« Quæ sequuntur, inquit, occupant alienas se-
« des. Suprà nanque recēsenda erant. Quasdam
« è plantis ab radice folia ferre: à ligno alias. In- D
« terpretis error hic: vt lignum pro stipite dixe-
« rit. Quasi verò radix quoque lignum non sit, in arboribus præsertim. E radice malleos quotidie confici videmus, quouis ferro duriores. Talis fuit Herculis claua: cuius manubrium, siue (sicuti loquebantur veteres) phala, erat è stipite: nodi verò, & qua parte capitata esset, è radice. Agrestem oliuam perhibent illam fuisse. Quinetiam in vetulo raphano, & lactuca, aliisque plurimis, ligni naturam potiùs radix obtinet, quàm stipes ipse. Tu verò Ferreri, ecquid obseruasti, tuus iste τομεὺς stipitémne dixerit an lignū? Lignum, inquit ille. Cæterum de claua quod Græci mentiuntur, puto te diuino

A isto pudore tectū voluisse. Nam Heros ille πολυνίκας, opera clauæ cùm permultis annis vsus fuisset: tamen ausi sunt more suo fatali mentiri Græci, apud Trœzenios prope Polygii Mercurii signum depactam germinasse. Illudat hic Pythagoreis vetus comœdia: dicátque animas eorum quos eliserit, hausisse sibi atque induisse: quarum vi noua vitæ primordia rediuiua redintegraret. Neque ridiculum fuerit hoc iis qui nos prohibent animalium sanguine vesci: quòd sanguis animalibus anima sit. Videamus verò quid hic stirpium è gummi satu promat nobis. Hoc enim sequitur iam. Rectè, inquit Baiulius, mones. Hoc enim profitetur. Et iam Theophrastū dicebamus educere de myrrha B sata smyrnidem: At hic iste folia quoque germinare de gummi dicit. Hoc nōdum in libris, aut syluis, aut hortis vsquam vidi. Aliam fecit probā quidem, sed mutilam diuisionē: eámque «
nudam exemplis. Folia statim à terra, vt man- «
dragoræ. Folia procul à terra, vt pino. Folia à «
mediis partibus, vt siliquæ. Rursus ad fructifi- «
cationem redit. Semel aliquas in anno ferre: a- «
lias sæpius, sed frustrà: non enim alteros fructus «
perfici. Non est negligenda vox, πολυκαρπεῖ: excedit enim regionum nostrarum genium. Rosas biferas vulgò scimus. Item prunos, at nō quotannis, seruare flores, aut inchoare fructus etiā instāte hyeme. Est & modus alius. Nanque ex vetulæ rosæ capitulo rosellam enatam posteà C vidimus. Quod frequens est in flāmula, quam ab odore caryophyllum vocant, apud Italos: vt ex maiore flore prodeat minor flosculus: duplices nominant. Alia huic contraria differentia: Alternis tantùm annis ferre quasdam: quales sunt mali vestræ, Scaliger, in vxoris suburbano. Subridens ego, bene mones Baiuli. Ex vxoris fundo mali mala ferunt alternis annis: ex vxore ipsa, mala multa quotidie. Tace, inquit Minutius, qui & pulcherrimæ, & castissimæ, & lectissimæ Heroinæ dominus sis in domo tua: tuis in Poëmatiis, non dicam cuius fueris seruus. Tace, inquam, igitur: ne & mihi des occasionem loquendi quæ nolis: & huic eripias dicendi quæ velis audire. Tum Baiulius: Exemplum posthæc ponit olearum, quæ si ra- D mis luxuriāt siue stolonibus, tertio quoque anno in officio non continentur. De Persico nonnihil item potuit: nisi putetur, necdum adulta fit anus. Vt ludat Ferrerius, qui optimus Poëta est. Persicus penè annicula fit anicula. Viduatę primùm frōdibus videas, ramos penè nudos. Fructum mox haud ita multum fert. «
Tandem emoritur. Hinc ab ætate: Senectam «
nonnullis fœcundam, aliis iuuentam. Ponit e- «
xempla tria: amygdali, pyri, populi. Videtis apud hunc, alibi ferre populum, alibi sterilem esse. Distinxisset propter hoc αὐτὴν ζωὴν καὶ λεύκην. Quinetiam rerum peritiores tria dignoscunt discrimina specierum. A regionibus quidam professi sunt affectus hosce fœcūditatis & ste-

rilitatis. Nigram ferè dicunt nihil ferre: nos & candidam scimus alicubi. vt curiosis etiam loci quippiam detur, vbi acquiescant. Post hæc sexuum differentiam repetit iam nunc tertiò. Densiorem masculam duriorémque: item ramosiorem ac lentam minus. Sic enim interpretor hic τὸ ὑγρόν. Quemadmodum in animalibus apud Aristotelem, minus rigidam flexibiliorémque agilitatem. Eius enim contrarium, rigidum: quod aliud est quàm durum. Græcum est hoc ῥαδινόν, ὅσ' ἀπονε ὑγρόν, ... In amatoriis Græcorum nequitiis, ὑγρὰ ὀφθαλμοὺς, quales Latinè vocemus, non statim sciam. Certè sicci oculi sunt constantium & crudelium, id est Herculis & Busiridis: molles imbecillis animi, velut muliebres Homericorum Heroum oculi, qui scortillorum more lacrymantur. Amatoru ac lateuli, non molles lacry-
" mis, sed vdi nuda nequitia. Ad hæc, maribus
" celeriùs quæ ferant maturescere. Dissimilia quoque obtinere folia, & stolones diuersos. Sanè apponantur ita omnium vel specierũ vel generum differentiæ: diuersas habere partes. At hoc proponitur: modus ac ratio quæritur.
" Vertit deinde sese ad exhortãdum auditorem:
" incumbendum esse in veterum lectionem: eo-
" rum dicta conferri debere cum rebus ipsis. Id quod Plinius si fecisset, non plus deberet calamo suo, quàm tu Cæsar ligonibus tuis. Fautores tamen habet ille: ac laborum quidem, me quoque: eruditionis atque rerum, quas profitetur, cognitionis, non nisi factiosos. Et putat Collinutius suis conuasationibus ostendere posse Plinii supellectilem naturæ propriam ac legitimam: Leoniceni recensionem curiosam simul atque peruersam, declamator. Hinc auspicari possit aliquis caput vltimum: aut ab iis quæ sequuntur. Concludit enim librum capitibus tribus propositis atque indiscussis:
" Perscrutandum plantarum medicamentarios
" affectus: item causas. Narrandum generatio-
" nes, sationes, radices, succorum differentias. Et
" addit, καὶ τοῦ γάλακτος, καὶ τοῦ κόμμεως. mendum
" suspicetur ibi quispiam. Vbi posuit χυλῶν, addit ὄγμων: postea γάλακτος. Tu verò Ferreri, quid affers ab istis sulcis? Rectè, inquit ille, ὄγμων. Nam meritò hinc expungenda vox illa: quæ apud Sophoclem viam significat, apud Theocritum αὔλακα, aut saltem sulcorum ordinem aut messorum. Inde cognomẽ Cereris ἰουλώ in epigrammate Puto autem diuisionis membra quædam prudentem prætermisisse, quia nihil esset operosum. Prudens, inquit ille. Nihilo verò magis herbæ nobis illæ notæ, quæ narrãtur verbis his: αἱ σπέρμα μόνον ἔχουσι. Nondum plantam vidimus quæ semen ferat solum: etiam ea, quæ Cẽtumgrana dicitur, admodum foliata est. Vestigandam præterea bonitatem. Hactenus à forma: nunc à fine. Tum reuertitur ad officia formæ, cùm dicit τοὺς ὄγμους. Duplex, vti dicebamus, ὄγμων altera vitæ, altera, quam pos-

A sumus auuliarum aut cæsarum ætatem appellare, pro eo quòd quæque duret. Hoc etiam iuuatur arte. Veluti cùm in milio seruatur Rauen: melle aut saccharo fructus. In vini fæce Persica, tam insuauia quàm incorrupta vidimus: gustata abominati sumus. Vuas Cassinates monachi, me puero, tuebantur oblitas argillę crusta. Et hanc legistis sedulitatem in vita Caracallæ, & alterius monstri. Habentur & alia cõplura mangonum machinamenta aduersus naturæ ius. In vicesima sectione docet Aristoteles, Cucumeres prope puteum satos, in puteum si demittantur, anni totius tractu virides haberi. Redit ad medicamenta rursus, quorum differentiam ponit: Venerem prouocantium, eo- "
B rum quæ cient vrinam, quæ somnos conciliãt, "
quibus est natura venenata. Omisit ea quorũ "
vi subducuntur noxii succi: nisi φαρμακώδη pro genere posuerit. Claudit autem librum sane quàm ridicula differentia: quippe lactiferarum. Nam & iam dixit hoc bis: & si non dixisset, non hic tamen dicendum fuit. Ecce iam librum vobis absolutum: si nihil addatur: multa nanque supersunt. Hoc tamẽ haudquaquam ei vitio dandum est. Non enim librorum authores omnia complectuntur. Hæc & Galeni est (vti dicebamus) sententia, & Aristotelis cõsuetudo. Satis enim sit, si iaciantur eiusmodi fundamenta, super quibus alii quæant exædificare. More verò nostro nos, si qua in mentem
C venient, quæ adiungamus, iis profectò efficiemus hilariorem disputationem. Ac primùm haud vos latet, in primo de causis à Theophrasto dictum de biferis. Si quid desiderabitur, inde peti potest. Quæritur verò etiam, cur vere pariant arbores. Quia, inquiunt, tempus γόνιμον. Sanè. At quare γόνιμον, siue (quod ait Lucretius) genitale? Quia calidum, & humidum. Ita est apud Theophrastum. Nam ver an sit, aut quo modo sit mediocriter temperatum, satis alibi disputatur. Recenseamus & alia capita. Quamobrem priùs inculta quàm culta germinant? propterea quòd hæc retardantur putatione, ablaqueatione, pastinatione. Retrahitur succus, aut repercutitur: detecta radice, re-
D frigerata ægrescũt. Quid est, quòd ferri aciem quædam hebetãt? Tilia, inquit Theophrastus, calida est: iccirco dolabrarum vim retundit. Profectò calidi sit ferri vigorem debilitare: verùm enim comperimus in mensa quotidie: cedo causam quæ non habeat opus disquisitione. Ratio rationis est, quam omisere. Laxat & soluit calor. At acies in astrictione atque compactione. Quare verò quóue modo frigida quoque faciant idem: iam hic quærendum est? Quippe citriorum succo, aceto, omphace quoque stupor euenit ferro, quæ nihilominus astringunt. Porrò aliam cùm inchoasset sententiam: licétne, inquit Ferrerius, intercedere? Nam vter verò tãdem magis importunus? Túne, qui tragulã inieceris, atque abieris: an ego,

qui

qui tanquam Telephus à vulneratore opem petam? Quin igitur mederis? Quid vis, inquit, faciam? Da, inquit ille, causam. Dic tu potius, ait Baiulius. Cui Ferrerius: quid si habeo nullam? Ne des vllam, inquit ille: quoniam sis, quo ego quoque, excusatus modo. Age, inquit Minutius, aliquam. Tum Ferrerius: ergo quæ nunc iam primulùm sese offert mihi. Nullum fieri vitium aciei puto, quemadmodum à calore causabaris. Quin sicut calor partes differt, sic illæ cogūtur frigore. Sed appono madorem asperū, qui subire faciliùs aciem vetet. Ita cote subacta, quàm quæ lima sunt erosa, commodiùs ac citiùs secāt. Eius tam præsens ad omnia, támque exprompturn ingenium admirati conticuimus. Baiulius sic resumpsit prouinciam disputandi.

Tiliam calidam historiarum scriptores censuere. Marcum Antonium, qui exacta ætate nimiam ob proceritatem incuruesceret, aiūt tiliaceis assulis thoracem corrigere solitum potiùs quàm aliis: propterea quòd calore suo fouerent lenem. Ego verò cum alias arbores non ui calidiores, laurum fraxinum, quę ferrū haud ita retundant: tum suspicor non tam ob calorem expetitam ad Imperatoris fomēta tiliam: quàm quòd mediocris est inter rigiditatem ac lentitudinem. Neque enim pelles deerant ad calorem vel tuendum vel etiam augēdum: neque alia ligna ad sustinendum. Ferrum autem hebetandi causa est in tilia lentor: quod icta non adeò admittat. Hoc habet commune cum populo, carpino, & aliis. Est & affectus ille in genere plātarum. Legumina Græci τεράμνα & τέραμνα dicunt, quæ coctilia sunt: & affectum cōtrarium nomine priuante, scilicet ἀτέραμνα, siue ἀτέραμνα & κερασβόλα, non sine rusticæ superstitionis suspicione. Quæ iacta bouis aratoris cornua fortè contigerint, non domari elixatione, quasi ἀπὸ τῶν κεράτων, κεράτια facta sint. Ergo prius an vera dixerint quærendum quàm causæ fuerint inuestigandæ. In Vlyssea xxii. transtulit ad animi duritiam Poëta. Fluuia, vt prisci loquebantur, aqua melius coqui legumina, quia subeat: subtilior enim est, quàm deses, atque vt Græci loquuntur, ἀργή. Quam ob causam cursu dixit exercita flumina diuinus Maro. Ad hæc plus insolata est, quàm puteana, aut alia quæpiam subterranea. Ac quanquam crassior videtur: id euenit ei propter admistas terræ particulas: multas alioqui continet portiunculas illas minutiores, atque tenuiores, quæ in meatus ingressæ ignis vi, vim ipsam secum simul intulerunt: quo calore, qua humectatione consit causa teneritudinis. Cōtemplemur & id quod pueri obseruabamus: secundum cellas subterraneas, repositū semina temerè iactata germinasse, atque mirandam in longitudinem promouisse: haud perinde profectura, sed minus ὡραῖα futura, si in Sole fuissent. Vnde & Catullus dixit: educari plātas humido, firmari Sole. Iccirco in xx. sectione, pusillos cucumeres, si terra obruātur, grandescere magis, quia minus aëris calore discoquantur. Quæ ad contradictionem pertinēt, accipiamus è sexto Theophrasti. Cnecum syluestrem satiuo esse molliorem. Quid aliud causæ sit quàm partium attenuatio, quæ exuberant in satiuo crudiores? Etiam illud [illegible] habeo dicere: E niuibus nostris Pyrenęis erutas piceas, atque in agros translatas inferiores etiamnū viuere. Affectus ille radicū & bulborum: tenuiores esse acriores. Cepæ grandissimæ, eædem dilutissimę sunt: plus enim continēt humidi. De seminibus autem hoc. Acriū plantarum semina, non omnia sed eorum partem maximam, radicibus suis esse acriora. Causam Philosophus assignat quia semen sit principiū. Sanè principium, validissimū. Ego puto à siccitate. ea siquidem calor acuitur. At in Citrii semine amaritudo non obscura, verùm haud multa: in cortice acrimonia non minor: in arācii cortice amaror insignis. Pyrethri quoque radix longè acrior est semine. Amararum verò semina non sunt radicibus amariora. Ex cucumerum historia superiore quæri potest: in plātis cur partes quæ sunt propiores terræ, duriores existant. Nam cacumina videtur esse oportere ficciora. Absunt enim longiùs ab humore matricis: & aere cocta videntur magis. Sic etiam stipites aliquot radicibus lignosiores: nō quia plus terrestres, sed quia plus cocti. Cacumina verò flexibiliora sunt, quia recentiora: νεώτερα enim, atque, vt Hippocrates loquitur, ἀπόγεων τὸ ὑγρὸν, neque tam consumptū. Humidum quoque plus obtinet aeris cognati. Pilorum verò tractationi nō est hic locus. Sed eorum duritia, crassitudo, flexuositas, corúmque contraria pertinent ad secundum ac tertium artis: ad libros de officiis partium, item de causis earum. Tractātur etiam in xxiii. sectione propositarū quæstionum. Ita subtilitas exquisitior. Amicas nocere. Edera nāque non solùm amica est, sed etiam amasia vetularum arborum: cum quibus habet occulta quædam principia natalium communia. Strangulat eas tamen, aut alioqui necat: quippe salsugine, vel amplexu. Hoc est apud Macrobium, ex Poetæ Mimo: illud prodidit Theophrastus Hinc affectus à valetudine. Nā que paucioribus agrestes tentantur morbis. In quinto de causis attribuit id succorum copiæ, quæ fit in mitioribus. Humidum sanè radix putredinis est. Minus quoque roboris in his Maxima tamē ratio nostra, quam dicemus. Siquidem maxima est causa, qua potissimùm ibi natæ sūt. At natura est Peripateticorum Fatum. Suum ibi solum, suum sibi cælum: hic pater, tellus mater domi suæ patriis potitæ commodis fruuntur. Sponte naturæ editæ, naturæ suæ principia retinent incorrupta: aut non coacta saltem, vel si mauultis, non inuita. Metuo nanque ne vos falso potius

verborum vſu, quàm frequentia fatigem.

Hæc nunc attigi veſtro iuſſu, ne deeſſem: ſed curſim, ne obteſem. Si qua præterea ſint, horum inſtar tractari queant. Nemo enim vnquam vnus ſimul omnia comprehendit, ſed is ſolus, qui eſt omnia. Cui agamus, viri innocentiſſimi, gratias: precemúrque nobis diem craſtini felicem, proſperúmque ad librum alterum, in quo cauſæ generationéſque declarantur, explicandum: vtque ſtudia hæc ſint ſecunda nobis de diſputationibus noſtris. Arduæ ſunt etenim, atque attentiori contemplatione dignæ. Simul librum claudens, Surgamus, inquit, ne quod hic, me intuens, à Platone factum nollet, nobis item contingat. Sex ſeptem dies totos ſedere fecit ille diſputatores ſuos ſi- A ne vlla intermiſſionis ſignificatione: quos tam diuturnis orationibus, Græcos præſertim, collectâ ſitim aqua talī ē ſoluiſſe æquum erat. Omnis enim diſputatio tum iucunda eget aſperſione ciuilitatis, tum habet opus modo quodā temperato. Sic alius quidam in colloqui principio, cùm ad poſteræ diei conuiuium amicos inuitaſſet: non intermiſit, quin proximo ſtatim verſu faceret eos adeſſe, deuorata prius die, quàm cœna. Nos verò cedamus & nocti, & pudori. Ergò cùm ſurrexiſſemus, & iam immineret nox: cœna, quæ parata erat, appoſita eſt: tum nos ſoli diſcubuimus. Nam mulieres ſuam iam fabulam peregerant, neque voluerant comparere, veritæ ne quid nobis ſuis B interpellationibus incommodaretur.

LIBRI PRIMI FINIS.

IVLII CAESARIS

SCALIGERI IN LIBROS DE PLANTIS, FALSO ARISTOTELI ATTRIBVTOS, *LIBER SECVNDVS.*

EXPEDITA cœna, A cùm sæuissimis atque asperrimis Aquilonibus omnia rigerent, essétque in viis maximũ silẽtium: Quid hoc noctis, inquit Minutius, agemus nos? Nam eius prolixitatis vbi in mẽtem venit, durior mihi fit lecti species, quàm Prometheo Caucasus. Cui cùm illũ alligarit Iouis iussu Vulcanus, huic ego videor adamantinis affixus curarum clauis. Dum enim expecto dum illæ abeant, aut somnus obrepat: annus est. Quid aliud, inquit Ferrerius, quàm & illudamus curis, & inuitemus somnum studiosis disputationibus? Nisi equidem vererer B & huius iam ætatem, & Baiulii laborem, quo eum hodie onerauimus: orarem magnoperè vt alterum nobis absolueret librum. Vix enim horarum quinque opera videtur, nisi me fallit cõiectura, superesse. Et quod noctis reliquum fuerit, quamlibet æstiuam integram poterit æquare, modò tibi molestum ne sit. Cùm me hîc respexisset Minutius: atque ille me hoc magnoperè velle intellexisset: rogauit Baiulium, ecquid illi tantum animi, quantum operæ, superesset. Et ille, quod amicum præstare, quóque modo deceat, respondebo: reipsa scilicet atque officio, non pollicitatione. Tum sic cœpit. Quatuor, vti dicebamus heri, propositis: ho- C rum duo prosequuti sumus: quæ exequamur, totidem reliqua sunt. Primùm erat historia plantarum. Altera contemplatio posita fuit in earum differentiis, quas, vt potuimus, absoluimus. Nunc tertio loco perscrutãdæ sunt nobis causæ, quas arcto hîc conclusas spatio, diffusè simulac subtiliter explicat Theophrastus. Postremò fuerat earum generatio indaganda. Verùm hęc duo promiscuè hoc in libro peragemus. Ac primùm quidem qui compositi, & accidentiũ causas reddendas suscepisset: materiam, formam, efficientem, finem ponere debuerat. Materia nanque & Forma substantiæ partes sunt, atque, vti dicebamus, elemẽta. Efficiens principium: Finis mouens. Harum, finis nobilissimus: mouet enim tãtúm. Materia, minimè nobilis: mouetur enim tãtúm. Forma nobilior. Nam vt proficiscitur à Datore: ita dat ipsa materiæ, vt sit hoc quiddam: & quasi facit eam. Dico autem, quasi: propterea quòd materia est per se ens. Quippe substantia per se est, etiam seiuncta aduentitiæ formæ ratione. Non igitur esse facit eam simpliciter: sed vt sit hoc, aut hoc sub se, id est sub ipsa forma, quæ illi est aduentitia. Nam materiæ ipsi est suum τὸ τί ἦν εἶναι, quo non est forma: sed hoc quiddam, cuius notio propter obscuritatẽ tam caret designatione, quàm percipitur intellectione. Tametsi materia quoque ipsa nonnihil efficere videtur: puta, existentiam dare formæ. Alioquin inter causas non esset digna recẽseri, si pateretur tantúm: quia enim causæ quidditas perfectio est. Est autẽ perfectio totius à parte. Pars autem, materia: cuius est perfectio, hoc esse, quod vt sit, factum est. Forma quidem dat hoc, sed non absque materia. Intelligo nunc perfectionem, ἐντελέχειαν, quæ est vis aliquid faciendi. Materia quoque entelechia est, qua se substernit ita formæ, vt eam existere faciat: quæ seorsũ non extet, sed sit in potestate efficientis. Exempli gratia muris forma, qui è limo generatur, habet suam concretionem è materia limi, impressa in ipsum forma: quæ ante inuectionem illam, & quem vocat Lucretius cœtum, est in potestate siderum. Inter quæ cùm Sol perspicuas obiiciat sensibus nostris effectiones, ei vel tanquam vni, vel tanquam principi, fuit illud officium attributum. Præstat aliud præterea nihilo secius materia. Quippe gerit corporeitatem quantitatis, & affectus transmutationum. Hoc sit eius agere quo causæ vim sit sommo ab Opifice consequuta. Efficiẽtis autẽ nobilitas mediocris est. Nã tametsi ab eo forma inditur in materiam: tamen ipse quoque mouetur à fine. Finis igitur nobilissima omniũ causa est. Cæteræ nanque, etsi mouent, mouentur itẽ.

Solus finis alias mouet, nec mouetur ipse. Naturale verò duplex efficiens. Vnum propius: vt canis hic catelli huius. Alterum remotius, sub cuius vexillo meret illud. Hoc dicitur natura. Quæ si pro cælorum virtute accipiatur, finem habet se neutiquam nobiliorem. Non enim mus nobilior est ipso cælo: neque muris actio cęli potestate: Quòd si cæli facerent hominem, sicut stulti quidam professi sunt: habent corpora cælestia longè se nobiliorem fortasse finem. Videntur enim propter hominem facti cæli. Verùm Deus absque vllo medio, ac de plano fecit hominem. Qui tamen homo neutiquam Dei finis est: sed suiipsius Deus. Quanquam, vt & acutè simul & piè magis loquamur, neque principium Deus ipse sibi, neque finis est. In quo neque pars, neque motus, neque medium, neque extremum, neque ingressus. neque exitus vllus est: neque quicquam aliud, nisi hoc vnum, ipse. Vnde præter antiquorum piam diligentiam nomen illud ineffabilis effinximus αὐτοτής. Quare cùm ineffabilem dixi, non sum ausus addere, οὐσίαν aut ὑπόστασιν, aut eiusmodi egestates nostras: sed subtcui, atque menti quæ illius similis, eius assecla est, concipiendum transmisi. Igitur in Deo nulla cùm sit distinctio, nulla erit in eo causarum comparatio: neque nobilitatis, neque prioritatis, neque maioritatis. Hæc enim necessariò extorquenda sunt à sapiente, quasi monstra monstris, absurda absurdis, inepta ineptis: vt inscitiæ munitissimas latebras vestigatas expugnemus. Cæterùm vt istis oculi magis doleant: non est huius catelli canis efficiens: quando neque materiam, neque formam facit: sed natura, quæ in vniuerso regnans, omnia temperans, ac disponens, caninæ animæ vis est: quę & materiam conficiat, & formam propaget. Habeo præterea quod afferam noui. Ait Aristoteles σπέρματα oua plantæ anima viuere: maris perfusa semine in animalis animari naturã. Videtur ergo non dari noua quædam anima priore sublata: sed parti pars, tanquam ἀκρωτήριον, aut κολοφὼν, aut κορωνὶς. Quæ difficultas alibi discussa, nunc huc adducta est, quia pertinebat ad plantæ causam formalem. Ex his ergo causis à primo Philosopho sine vlla disputatione sumptis deducta oportuit accidentia, siue generica, siue specifica, quæ Græci ἴδια. Latini signatissima voce propria nominarunt. Fuit enim proprium apud veteres, perpetuum. Huius modi ponatur exempli gratia πέπειρα & ἀπέπειρα in quibusdam speciebus. Necesse est leguminibus & frugibus alterutrum inesse, sicuti par impar numero. Alia sunt fortuita: vt sideratio, rubigo, carbunculatio. Hæc præter illa, rigidum, lentum, durum, fragile, crassum, asperum, densum, teres, quadratum, triquetrum, fœcundũ, & alia: inter quæ vstile traxit in considerationem Theophrastus. Vnde fusoriæ quoque arti carbonum naturam suppeditaret:

A quemadmodum fabro tigna. Nam sicuti cæteris scientiis prima Philosophia: sic materialibus artibus principia tradit naturalis. Ab hoc accipit Astronomus quæ sibi retineat ad momenta supputanda: quæ det Agricolæ, Nautæ, & Medico fortasse. Omnis enim cogitatio nostra, quæ quidem tendat ad scientiam, omnisque contemplatio circa primam Philosophiã, est aut cum motu, aut circa motum, aut de iis quæ ad motum spectant, affectionibus. Motus autem formalis, ratio Philosophi naturalis est. Mathematicus enim tametsi abstrahit, hoc tamẽ ipso quod abstrahit, accipit à naturali principium illud: Omnis quantitas est in corpore substantiali. Quamobrem secludere oportet motum, & locum, & omnem trãsmutationem.
B Hoc est illud χωρίζειν, toties ab Aristotele positum. Quemadmodum verò deducuntur è genere species: sic ex affectibus genericis affectus specierum. nam rectum & rigidum arborei generis affectus est. Qui propterea quòd fraxino competit cum temperata longitudine ac pondere: specialem concludimus affectionem ex differentiis illis hanc. Eius arboris vsum esse ad hastam conficiendam. Sic ex acere, larice, aliis alias meditamur, atque exercemus commoditates. Hæc erat ratio, & via bono proposita Philosopho, qua nos perduceret in recessum veritatis. Verùm iste neque omnes causas, neque omnium affectus, neque meliorem partẽ exequitur: neque horũ ordinẽ vel ostendit aliis, vel seruat ipse. Atque horũ quæ affert,
C tot vana sunt, tot inepta, tot incomposita, vt non nisi ab armato lectore excipi mereantur. Multa quoque præter institutum ac propositum. Quare te ad prælium accincto, Cæsar, opus est. Cui ego, Ad prælium, Baiuli, hac ætate atque hac valetudine? At enimuero mihi cum istoc homine pax est. Te verò qualem oratorem confecit hic dies nobis? Tot enim laudibus cumulas Philosophum nostrum; vt me longè beneuolentissimum, attentissimum, maximè docilem reddideris. Quin tu vnum ex nostris collybonibus, aut ficicomedonibus, aut fœneratoribus, aut falsariis si laudandum suscepisses, aliis verbis ageres? Quare cùm indignus sit auditore aut spectatore: abeo ad niues potius, quàm tædio hoc obrigescam. Ma-
D ne, inquit ille. Meministin' nos pueros vel circulatorum monstra circumlata, vel præstigiatorum ludicras gesticulationes & auidiùs spectasse quàm seria præceptorum nostrorum monumenta, & stipem simul dedisse, vt vero otio vel careremus vel abuteremur? Et illud cum animis nostris iampridem statuimus, vt patienter hæc audiamus: quò fiat palàm non esse eorum Aristotelem authorem. Age, inquam, vt libet. Tu verò cùm sic partiare historiam, partes, causas, generationes: vbi vires, siue facultates (vt malunt) siue virtutes (vt ineptè recusant dicere) relinquebas?

Et

Et ille: Quinetiam sextum quoque, si voles, addito: earum scilicet conditionem, pro vsu cuiusque suo, ad quem sint à natura comparata. Ita constitues armamentaria instructa, vel coquo, vel medico, vel fabro: neque omiseris (sicuti dicebamus ex Theophrasto) carbonarium. Sic eliciemus Galeni libros quos de alimentis déque simplicibus conscripsit medicamentis: seorsum tamen disponendos, non confusa farragine: quod à nonnullis factum est, vno missu diuersas epulas apponentibus. Prior nanque pars quæ potestates enarrat, ita cognoscit vt in actum redigat. Altera quæ apparat, nihil cõtemplatur, sed cognita accipit ab aliis vt agat. simplex igitur ἐργαστική. In illis autem libris, quos equidem Herculeos appellare soleo, bone Deus, quantum excitasti turbæ? Itaque metui te cos supprimere, iactant aduersariæ partis fautores, potius quàm suasu fatalis illius cunctationis tuæ. Tum ego: Rectè, inquam, iudicant, Baiuli: & causa est. Vehementer enim mihi ab irritatis crabronibus pertimesco. Præsertim cùm sint in literis, qui sese sordescere velint. Et ægrè ferunt tantis assensibus, atque operibus acceptæ, atque ad suam existimationẽ allatæ opinionis commenta deleri. Quapropter combussissem libros illos, vt plerosque alios feci, mihi crede, támque obsequiosis flammis tantum odii, ne dicam inuidiæ, libens elusissem: nisi animaduerterem interesse philosophi, præcepta seruare sua quibus alios in officio continere consueuisset. Cùm igitur herbæ ibi multæ atque alia medicamenta, non igni sed aquis potius corrigantur, abstinẽdum esse duxi me ab ea iniuria, ne leges refigerem meas. Tum ille: Nihil, inquit, te vno ad eludendum periculũ promptius aut expeditius: sed memineris tamen, vt vitare possis. Est verò quod quæramus. Quamobrem de plantarum vsu nihil abs te proditum est. Nam is est sanè medico illa in historia finis. Nihil sanè, inquam, mihi persuadere potuit vt animum inducerem ad ea scribendum, in quibus non sine manifesto periculo certa dignitatis meæ iactura diutius versari liceret. Quæ alii vno tantùm euentu semel adducti, pro perpetua certáque facultate pessima proscripsissent audacia, quæ apud varios controuersa essent: quæ ab omnibus repetita, inculcata, in vulgum data: quæ ego maiore prædicatione quàm fide circumlata obseruassem: non putaui ad dignitatem meam, atque hunc medicarum rerum vsum, quem tot annis tantis ærumnis consequuti sumus, pertinere, vt nominis mei atque parte existimationis gloriæ posset illudi. Quot nanque capitibus, atque nominibus, quot accuratis circunspectionibus opus est nobis, ad reiicienda probandáue medicamenta? Nam tametsi multis nos onerat Galenus præceptionibus, tamen iis aliquot Arabes addiderũt. Nimirum quod Apollo iactauit olim vocibus Poetarum, inuentum esse

A suum medicinam: iis profectò verbis tantum fidei detrahebat, quantum ambire gloriæ videbatur: quibus à sese inchoatam modò prædicabat artem. At nos ne nunc quidem tam longe peregrinationis finem nacti sumus. Tum Baiulus: Quid igitur? Nam illi quidem videntur artifices absolutissimi fuisse, quorum opera etiam fato suo functis vita restitueretur. Qua in scena parum sapientem Iouem illum fuisse arbitror, qui quam artem vltrò dedisset hominibus, eam ab homine sine metu offensionis exercitam indignaretur. Fuit enim Apollinis huius is Æsculapius filius, qui Hippolytum rediuiuum dono Dianæ dedit. Ambo Ægyptii, vt ostendit Trismegistus: qui cum

B filio loquens, Apollinis patris templũ in monte Libyæ memorat cum sepulchro cõstitutum. Ei malo equidẽ credere quàm Pausaniæ, Græculorum omnium mendacissimo. Sed iam rem ipsam, si lubet, aggrediamur. satis enim proloquuti sumus. Ego cùm annuissem: sic prosequutus est. A materia cùm esset auspicatus, & malè loquutus est quod rectè sentiebat, & omisit rerum partem valde nobilem, & attribuit materiæ actionem falsò. Non enim ea, quam suprà nos prætexebamus, subtilitate. τὸ δένδρον, inquit, πρῶτον ἔχει ἀρχὴν ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς, δεύτερον ἐκ τοῦ γένους τοῦ ὕδατος, τρίτον ἐκ τοῦ γένους τοῦ πυρός. ἀπὸ γῆς γὰρ ἡ ἔκφυσις τοῦ στελέχους, ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἡ σύμπηξις, ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἡ ἕνωσις τῆς συμφύσεως

C τοῦ φυτοῦ. Principio δένδρον posuit pro supremo omniũ fastigio. Neque à se discedit quãdo, eadẽ laxitate in voce φυτόν, vsus est. Deĩde aduertamus animũ ad loquutionẽ. A genere terræ, inquit, non autem à terra simpliciter. Quia nõ è quauis terra plãta prodeat, sed à tali. Vt iã sit materia secunda sic, ex hoc loquendi modo. Mos est tamẽ Græcis ita ponẽdi. Sic in Epinomide Plato dixit, τὸ τῶν ἡμέρων γένος: & in Timæo, τὸ τῶν γλαύκων εἶδος. Quoniam certa forma prædita est, qua est hoc quod est, & non est quod nõ est. Vt materia sit genus, cui addatur forma quam designat differentia: atque tum fiat species. Nam τὸ τριχῶν γένος cùm vocat idem, potuit ad aliorum differentiam pilorum facere. Sic & τὸ ψυχῆς γένος: propterea quòd tres animas

D facit. Id adeò, vt ausus sit illa profari εἴδη τρία ψυχῆς. Vbi non tam intelligemus speciem quàm essentiam. Neque enim sic est composita ex materia & forma, vt sit species: sed ipsa forma est. Plato sanè vocem hanc εἶδος, de quacunque re potest enuntiare. Ab exemplaribus enim suis illis expicta depromit omnia: vnde sint illorũ participatione materiata hæc, aut in materia: & ex nomine ἀπὸ τῶν ἰδεῶν εἴδη. Obseruãdũ etiã quãdo dixerit δυνάμεις. Quis enim dicat ἐκφύσεως potestatẽ? Quod ἐκφύεται fit: quod fit, nõ est: quod nõ est, nõ habet potestatẽ in se, neque ipsũ potestas est in alio. Est enim potestas δύναμις aut ἕξις ad agendum. At in eo quod fit, nihil horum est nisi ad patiendum

Aliter visus est hac voce ὁμοιομερῶν in primo historiarum Theophrastus: pro earum scilicet officio partium quæ plantis à natura sunt attributæ. Aristoteles & animæ facultates, vt Galenus, ita vocat & Dialecticam ac Rhetoricam, perinde quasi secundarias animæ vires. Dixi Græcè διάθεσιν, non ausus dispositionem: quoniã nobis periniqui sumus. Nam si rei notionẽ à Græcis mutuati sumus, cur non & notionis admisim⁹ notionẽ? id est nomẽ quę speciei species est, sicuti species est imago rei. Et Græci διάθεσιν quoque dicũt ad eundẽ modũ: quod est arctius quiddã quàm διάθεσις: sicuti θέσιν, modus est ipsius θέσεως: nam & in sedente & in stante θέσις est: & in eo quod neque stat neque sedet, cuiusmodi lapis est. Non solùm igitur ad partes, sed etiam ad eraseos modum, atque porrò ad animi proportiones illius vocis applicarunt significatum. ἔγγειον autem à calore fit: qui in terra nullus est, vt terram dicas elementum. Sed vt res est composita: qua posita, non opus fuit vel aquæ vel ignis adiunctione. Vtrunque enim in hac intelligitur iam: ac præter hæc aër, quem haud optimo consilio dimisit iste. Contra, peiore quidem recentiorum: ambientem nos aërem nostri temperamenti primam esse causam impudenter nimis prodidere. Nam neque ambiens vt ambiens est, temperat quæ non attingit: neque (vt ad monstrum monstroso vtar telo) inens, vlla causa est. Intromissus enim spiritus per guttur ad cor atque per totum corpus (vt hoc donemus falsum) dispertitus, non constituet temperaturam: sed moderabitur calori, ne exuperet eorum illum: terra verò iis est prædita qualitatibus quæ contrariæ sunt nascendi rationibus. Siccitas enim & frigiditas, etsi faciunt ad concretionem, non tamen vera vitæ sunt principia, neque per se, sed cum calore atque humore. Si enim certus caloris humorisque modus inueniri posset absque frigidi siccique admistione, neque frigidum neque siccum ad vitæ principia quæreretur. Modum verò intelligo in calore, mediocritatem, quæ mistione frigoris comparatur: in humore verò, densitatem, quanta requiritur ad consistentiam quam ex sese præstat siccitas. Quos si non ad vitam solùm, sed ad alias quoque naturales actiones deducamus quæstionem nostram an frigus potestatem vllam afferat necessariam ad illas perficiẽdas? Meministis, quot exciecit tumultus inquisitio hæc: Nullam per se, nisi quantillum calor ab illo quæsisse præsidium videatur ad excessus remissionem. Nuper verò impotentes animi quidam alteram in Charybdim sese præcipites dedere. ausi nanque sunt negare, frigus esse quicquam præter priuationem. Ex aduerso tum Alexãder tum Auerrois, omnes actiones per calorem fieri, etiam in Herculeo lapide. At ali retentionem à frigido aut sicco, aut ab vtroque. Mihi de caloris modo, quod visum

A est dixi: neque muto. de magnetis calore non assentior. Alius nanque est ab ignis calore. At Aphrodisiensis omnes formas excudit ab elementis. Quæ opera quàm sit infelix, quis non ex eo videt, quòd quæ sunt maximè ignea, non maximè trahunt ferrum? Non igitur ab igni fit attractio. Neque Sol trahit, nisi qua mutat in aërem aut ignem: quæ loca petant sua. Neque noster hic trahit ignis: nisi quia proximum igne facit aërem, qui propterea feratur sursum quem in locum subeat alius, ac secum vel applicet vel appellat, linteum, chartam, paleam. Ignescere verò aerem illum palàm est. Quoniam applicata lucernæ stuppa flammas, antequam contingat eas, sæpe ignem concipit. Et eundem ad modum in culinis ad focos torren-

B tur, ac prorsus vruntur multa quæ nulla flamma visilis afficit contactu suo. Propterea quòd ignis suapte natura pellucidus est: ac tanto magis quàm aer ipse, quanto rarior est. Iccirco non vsurpamus eum oculis, vt aut ille, in concauo lunæ orbe. Terra ergo data est ad consistẽdi concretionem. Quod apertissimè percipitur in architectatione corporum perfectiorũ, quæ animæ vi agitantur. Maximè nanque terrestres partes firmatissimæ fulturæ sunt. Et ad vniuersi rationem, sicut & ipsa terra, in medio constitutæ. Nam quæ contraria positura sunt animantes, eæ neque multæ sunt, neque aliarum attigère perfectionẽ. Vtut id sese habeat, soliditatis principium terra est: quemadmo-

C dum est in secũdo de generatione. Quid quòd ἔγγειον hæc non indicat statim, corporaturæ huius esse vel materiam vel partem? Nam neque immediata est (sic enim loquendum est) ad demonstrãdum propositio: exit è terra, ergo è terra est. Exeunt enim exhalationes igneæ. & apertiùs: exeunt à multis multa propter inimicas qualitates. Neque omnia terrestria è terra exeunt, neque omnia quæ eunque terra profert, terra egent ad sui tuitionem. Viuit enim semperuiuum eradicatum: & quod est perfectius, talpa. Omninò verò matricem denotat illa vox, non autem principium à materia: quãdoquidem plantæ nulla pars terra est: nihilo enim magis, quàm infantis vterus. Non igitur

D rem damnamus ipsam: sed indicamus minùs accuratam dicendi rationem Illis conferri potuit demonstratio. Solidam oportuit, vt erecta frueretur cœli Solisque beneficiis atque cõmoditatibus. Quòd si nõ omnis erecta plãta est: at porrecta est. Verùm cũcta quę sub Luna sũt, constare quatuor elemẽtis iam declaratum est in codẽ secundo de generatione: quare non decuit hîc repetere. Hac enim de causa, nimirum ne toties inculcatum sordescat, præstitutum est hisce declarandis tempus certo in loco vno: sci licet in primo quoque aditu eius sciẽtię de qua agitur. Quod & sæpe docet alios Philosophus. & sẽper seruat ipse. De terra verò καὶ ἐλλιπῶν καὶ ἀναλύτων, tum à nobis, tũ à seipso Plato sen-

sensit in Epinomide. Quæ sub cælo sunt, constare terra omnia. A Eam esse [illegible], vti nos quoque dicebamus, φύσιν. Astra ex terra, & aëre, & igni plurimo. Non ergo facta fuit in illo Chao segregatio, sed defæcatio tantùm. Vt hæc nostratia scoria demum sint: illa superna, flos ipse. Sed & alibi cùm faciat elemẽta quatuor, ita vt agnoscat tria tãtùm (Ætherem nanque purissimam putat aëris partem) quinque numerat in Epinomide corpora, terram, aquam, aërem, ignem, ætherem: sicut & Aristoteles. Et Lucretius æthrem signiferum canens intelligit ab igne alium. Hic cùm ita substitisset, vt videretur ad alia sese apparare, Minutius sic eum appellauit: Baiuli, vt video, tibi assentiendum est de retentione. Nam si magnes ad B se ferrum attrahit, siue, quod ego puto verius, ad ipsum it ferrum, sicut ad Mundi punctum medium terra: non alia vi hærere ferrum arbitror quàm illa ipsa, cui est obnoxium ad mouendum. Quæ igitur calore trahent facultates in animantibus, eodem porrò calore continebunt. Is enim tractionis illius finis: sicut motus ipsius quies. Quòd verò damnabas illorum sententiam, qui frigus haberent pro carentia caloris: si penitus illi frigus priuationem caloris arbitrantur, aduersus eos tecum sentio: sin caloris absentiam iudicant, quia frigus ipsum res ibi sit præsens contraria, quæ calori sit incõciliabilis: tam erit hoc modo frigus caloris C priuatio, quàm frigoris calor. Quomodo locutũ memini Philosophũ, cũ multis aliis in locis, quæ reposita sunt à me certis cõmentariis τῶν ἀκαδημικῶν, (vt vocabant veteres) tum in primo de generatione. τὸ μὲν θερμὸν κατηγορία τις καὶ εἶδος. ἡ δὲ ψυχρότης στέρησις. Nam & Platonis in Timæo verba sunt illa: τὴν τοῦ πυρὸς ἀπαλλαγὴν, ψύξιν. Accuratiùs tamen loquendum est. Quippe de natura cùm scriberet, cuius esset instrumentum calor: eius aduersarium, etsi erat (vt dicere solent) positiuum, propter alienã ab illius officiis operam, priuationis nomine traduxit περὶ τὸ μὴ ὄν, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ τῆς φύσεως ἔργα. Itaque idem Aristoteles ita mox: διαφέρουσι δὲ γῆ καὶ πῦρ, καὶ ταύταις διαφοραῖς. At differentia est positio, non priuatio: est igitur D positio rei positiuæ. Quare differentia erit notio rei existentis, id est formæ illius accidentalis, non autem eius quod nihil est. Priuatio enim est hoc quod est, non esse. Quod verò dicebam, dicit idem quoque, ἰδ' ἔνδεια τῆς ψυχρότητος ἡ θερμότης ἐστί. Sic in quarto diuinæ Philosophiæ contraria scripsit, opponi secundum habitum & priuationem. Sic Alexander in duodecimo dicit, Philosophum aliquo modo sub substantia posuisse priuationem: quoniam declarauerat in decimo, non vno modo intelligi priuationem: neque semper esse carentiam totius, sed perfectionis tantùm. Quocirca in secundo quoque physicorum censuit, εἶδος esse priuationem quodam modo. Id quod

& in secundo libro de Cælo constitutum est. Similem inueni loquutionem in nono de Republica. Quo loco inter ἡδονὴν καὶ λύπην, mediam profitetur ἡσυχίαν: propterea quòd putabat illas esse motus. At Aristoteles esse negat motum, voluptatem. Iccirco in eius definitione ponit ἀθρόον. Sic in Ethicis fieri negat ἐν δυνάμει: quod ii mirantur Grammatici qui vulgò libros illos profitentur. At miraculo desinat esse id ex septimo Physicorum, vbi tollit alterationis motum à multis habitibus, quos plerique Philosophorum sibi putarunt particulatum adipisci. Ait enim ille, ineuntiũ atque subeuntium præparationes affectuum gradus acquirere quosdam, quosdámque progressus: supremum habitum, qui illorum sit vltima perfectio, sine vllo tractu temporis imponi totum. Quod maximas habet difficultates, si promoueatur contemplatio ad ignis operam, scilicet momenta ipsa calefactionis. Sed non est hic locus. Mox tamen Plato τὴν ἡδονὴν παῦλαν λύπης, καὶ τὴν λύπην τὴν ἡδονὴν dicit. Id quod cautiùs accipiendum est, ne superioribus contradicere videatur. Nam inter eas interuallum est, quod aliquo (vt dicebat) medio complectatur: vnde suspicari possumus, non esse alteram alterius causam. Non enim vidêtur, album nigrúmque sese inuicem tollere: quando fuscum in eorum medio est. Dicamus igitur veram esse illam sententiam, alterutrum vtrouis tolli: non tamen conuerti orationem sine iactura veritatis, sic. Quod alterutrum tollat, esse eorum alterum necessariò. Delet lætitiam mœror, & ab eo vicissim deletur. At non omne quod aufert lætitiam, mœror est. Duo nanque habet contraria, & extremum, qui est mœror: & medium, quæ est animi æquabilitas. Adde etiam priuationem veram, quæ est obliuio. Hæc hic excusi, propterea quòd erant à Platonicarum subtilitatum conquisitoribus omissa. Tum vt videatis diligentiam veterum Philosophorum quicum recentiorum attentionem comparetis. Hæc cùm dixisset, magnæ nobis admirationi fuit, cùm in exquisitiore Philosophia videremus tot, tantáque ab armato iureconsulto D præstari posse. Sic ergo deinceps Baiulus. Neque δυνάμει erit σύμπηξις. Dicimus aquam esse δυνάμει plantam prius quàm plantę pars sit ab augmẽto. At nemo dixerit ab aqua plantæ concretionem, plantę potestatem. Partium autem cohæsionẽ humoris fieri beneficio didicimus ex libro de affectibus mistorum. Elemẽta verò pro sua quæque natura certum genus animantium vindicasse, palàm est. An verò etiam produxisse? Tres adeò insignes huiusce rei dictatores habemus. Aristoteles in tertio de generatione animalium, trium naturam elementorũ, in triplex animalium genus imperiũ habere dixit, quibus etiam comparent victũ, vitam, domicilium: terram plantis, aquam piscibus, aërem πεζοῖς: hoc enim voce com-

prehendit quodcunque terræ plana sola sibi A substrata habent ad mouendum. Omnia enim hæc vel spirare, vel alio quo modo frui aëris commoditatibus ad innati caloris ventilationem, satis alibi demonstratum est. De igni, inquit, alibi quærendum. Videlicet sub Lunæ cauo, an sint animalia, intelligebat dæmones. In hoc tamen igni nostrati Pyraustæ naturam enarrat in historiis. In libro de affectibus mistorum alio modo accepit, ἐν γῇ καὶ ὕδατι ζῷα, ἐν ἀέρι καὶ πυρὶ οὔ. Quia in terris & in aqua stabulentur, in aëre non persistant. In igne neque maneant, neque ex eo quicquam commodi capiant, sicut aërem viui capiāt refrigerationis atque humectationis. In libro de spiratione declarat etiam constitutionem: τὰ μὲν τῶν ζώων ἐκ γῆς πλείονος συνέστηκε, τὰ δ' ἐξ ὕδατος, τὰ δ' ἐξ ἀέρος, τὰ δ' ἐκ πυρός. ἕκαστα δ' ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις ἔχει B τὴν τάξιν αὐτῶν. Vt etiam dæmonas agnoscere videatur. Nam quæ nobis nota sunt animalia nulla constant igne maxima parte sui. Quare credamus Clemēti viro pio, qui scribit in Stromatibus, illum scripsisse de Geniis regionum. Cuiusmodi tutelarium numinum certam notionem habemus apud Liuium, nec minorem ex reliquiis Varronianis. In Pymandro quoque apud Trismegistum: aër volucria produxit, aqua natatilia. Inde transtulit in Epinomidem suam Plato. Mundi animam rerum opificem fuisse. Animalia quædam ex æthere fabricasse, vt Deos: alia ex aëre, quos Dæmones appellat: ex aqua verò τὸ τῶν ἡμιθέων γένος. At ipsi Platonici etiam terrestres Dæmones prædi- C cant: & Germanicæ fodinæ pro vero asserunt subterraneos esse, quos sua lingua vocant mõtanos homunciones: quia pumila hominum specie visi sint. Sanè istum quoque domesticū strepitum, cachinnúmque (vt blaterant) nocturnum quem sese fingunt metuere alienæ pudicitiæ vafri tentatores, terrenum homuncionem vocant iidem Germani. Vascones ab horrore Draconem, Itali nonnulli Syluanum, Galli vetusta voce Græca Rabat. ῥαβάττειν enim versari, agitare, strepere significat. Disponit prætereа classes non in aëre solùm, sed in igne quoque. Nam de aquatilibus numinibus nimis verò peruulgata omnia. Ridere tamen libet horum fabricatorum officinas, qui Herculem D aut Chironē hispidissimos ex aqua procudere ausi sunt. Tertiam potestatem, quam appellat vnionis, attribuit igni: Quónam verò modo sit hoc Aristotelis, qui ab antiquis proditū funditus euertit? Forma enim vnit: ignis separat heterogenea. Citiùs dixerim τὴν σύμπηξιν esse ab igni, ἕνωσιν à forma: nam quod ignis agit in lignum, id dissipatio est. ἕνωσις tamen particulæ cuiuscunque remanet in cinere à forma sua: quæ iccirco non potuerit aboleri. Vt σύμπηξις sit passiua aquæ: ἕνωσις actiua ignis: tametsi non solius aquæ, sicuti dicebamus, nanque aëris quoque est. Neque σύμπηξις solius ignis,

A sed solius efficientis: neque primarii, sed instrumentarii. Controuersia fuit apud veteres potestas ignis. Eum Plato in Timæo vocat συναρμολογοῦντος δημιουργόν. Aristoteles in tertio de Cælo contrà sentit: attribuit enim ei facultatem potiùs comparandi quàm separandi. Sic enim pingo verba Græca duo συγκρίνειν & διακρίνειν. Lucretium fortasse versus coegit vt diceret τὸ συγκρίνειν, conducere. Quin etiam dicit ille, ignis interesse, quæ seiuncta sunt intra certos terminos coercere. Est enim συνείργειν conterminare: segregari verò τὰ μὴ ὁμόφυλα. Vnire igitur per se: disiungere per accidens. quia vnum faciat conuentu & consilio, vt idem vsurpat Lucretius, id quod sub forma vna, vnum propter eam est. Quod igitur est ὁμόφυλον, quasi contribulē dixeris, facit ὁμόφυλον, id est vt simul B sit consistentia, sicut est simile natura. Nam dū cogit quod est eiusdem generis, eximit alienū. Non est absimilis huic Galeni sententia, Coagulo coire lactis partes, ac densari ignea vi. Quod esse maximè mirum potest ei qui rarefactionem videt ab igni fieri. Verùm, vt innuebamus, euenit hoc quemadmodum & lateribus condensatio, spissatis aqueis partibus, aut extrusis. Exigitur enim in lacte serum, in latere soluitur in ignes. Prisci quoque Platonici, quorum sententiam super Alcibiade priore secutus est Proclus, amori diuino illi nobis ineffabili, omnibus incomprehensibili, attribuunt ignem, quo aptet ea quæ appetunt iis quæ appetuntur. Quamobrem vtrarúmque C essentiarum interuallum, ac potius copulatorem vocitare illum solita fuit Diotima. Et Iāblichus in Mysteriorum libro ait, eum qui afflatus numen suscipit, ignis excipere speciem quandam, ante Numinis ingressionem. Conspici etiam Deo vel adueniente vel decedente. Ideo qui spiritus in tenebris ad mentem nostram appellunt sese, eos afferre nobis friuola, fluxa, dubia. Et notus mihi quidam est, cuius oculis sese præsentem ignis offerat crebrò, vel meditanti vel nuncios expectanti. Nec diu est cùm in sero diei lux eadem affulsit non in laquearibus, aut aëre pensilis, atque procurrens, sed in pauimento stabilis eodem loco, nihil mutans tanto temporis tractu, quoad centum D passuum spatium facere posset aliquis deambulando. Iam verò & inter commentandum pererrare libros suos vidit etiam interdiu. Et penè abstemius est: nequis visum illud Bacchi faces putet, aut Sabazii lampadas. Manè vidit, vesperè, noctù, ieiunus, satur, subtristis, curis solutus, solus, in comitatu, clauso cubiculo, aperto, in tenebris, ad lucernā, in via, in ædiū vestibulo, in horto, procul, propè, in dorso catelli, in libris, super arca, in mēsa, ad scribentis manum, è regione, aduersum, transuersum, de latere, mobilem, stabilem, tremulum, fluentem, ascendētem, descendentem subsultantem, oblongū, globosum, quadratum. Magna ergo illius ad vnionem

vnionem prærogatiua, qui veræ vnitati Priscorum placitis aleribatur. Vnit enim corpora ignis hic: Vnit mentes ignis ille. Quare nonnulla de causa præferri solitum Romanis imperatoribus, eorúmque vxoribus cùm prodirent in publicum. Neque temere corpus igneum quoddam sit commentus Aristoteles: qui sedes esset animæ natura media quadam inter cælestem illam corpoream, & corporeã item nostram. Et alibi Iamblichus idem scripsit, ex antri faucibus exeuntem Sibyllam Delphis igneo globo, tum lustrari, tum illustrari consueuisse. Quanquam autem componuntur igni congenera corpora propter generationẽ: non tamen, vt ait hic. Quippe terram & aquã ignis vi coire ad plantam constituendam. At ea non sunt ὁμόφυλα, non ergo συγκρίνει. Præterea si vnit elementa tria, tanquã partes in plantis, quid erit quod vniat ipsum tribus illis? At in secundo libro de generatione, contra veterum hanc sententiam verba sunt illa, quibus id succenset quòd ii amota forma, eius officio ac naturæ substituissent ignem. ἀφαιροῦντες τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὴν μορφήν. At verò, inquit, τὸ δὲ μὲν ὁμόφυλα διακρίνειν, τὸ ψυχρὸν συνιστάναι. Quæ verba non aduersantur superioribus: ne putetis tantum virum ex eodem ore eundem ignem, vt detestabatur Satyrus, modò calidum efflare, modò frigidum. Nam generatio & concretio est ex alienigenis, quæ dicimus ex Græcis τῶν ἀλλοφύλων, non autem è congeneribus, quæ ὁμόφυλα vocant illi. Ergo cùm ignis opera nequeant ἀλλόφυλα συγκρίζεσθαι, (διακρίνει γὰρ ἀλλόφυλα) per ignem non fiet coitio, & vnio ad generationem in Aristotelis officina, sed per formam. Sic etiam in primo de anima subtiliter explosa est actio perficiens ab igne, atque attributa formæ. Quibus de causis intelligemus non esse idoneam ignis facultatem ad vnionem partium, quibus planta constituatur. Multa nunc occurrunt quæ dici possent de cõpactione déque dissolutione, quæ fiat vel à frigore vel à calore. Sed fortasse nimis multa fuerint hæc quoque. Illud tantùm memoratu dignum non obstabit compendio dictionis nostræ: Nõ esse verũ quod Olympiodorus, & ante eũ Philoponus profitebatur: Salẽ, etsi à calore cõcretus est, non tamẽ solui frigore: quia nõ à solo calore cõpactus sit, sed à sicco etiã. Nam neque rectè attribuunt actionem siccitati: & quærendum porrò est an verum sit quod tam vulgò iactatum est, à frigore dissolui quod cõcretum sit à calore. Nondum enim partatum est aliqua natura, vt sine humoris subisione quicquam partium dissipetur à frigore. Nam quemadmodum humore naturali partes conglutinantur, ita soluuntur peregrino. Saxa verò, quanquam frigore sunt concreta, frigore tamen soluuntur propterea quòd internus succus glaciatur: constringitur ergo. Qua de causa fit siccarum partium abscessus: At in iis quæ

A à calore coacta sunt, cuiusmodi sal, alumen, nitrum, non est intimus liquor illis, vt ita dicam, conglaciabilis: sicuti neque oleo, quod ipsi inest quidem, at non conglaciatur. In lateribus autem ac tegulis coctis, nullus est ille succus omnino aqueus adeò separatus à terrestri, vt inueniri aut deprehendi possit, destitutus à presidio siccitatis: quem neque suapte natura potest impugnare frig[us], neque impressit siccitas, sed calor. Nam tametsi & Solis & ignis calorem siccitas comitatur, non tamen agit. Est enim proxima priuationi, respectu ad terram: effectus autem caloris, si ad ignem referatur. Verùm hæc alibi longè subtilissimè discussa sunt.

B Quod autẽ noster hic Philosophus etiã necessarias omiserit partes, satis pateat ei qui animaduerterit, ab eo de aëre nihil dici: cùm tamen is ad constitutionem nihilominus recipiatur: vt in principiorum numero sit reponendus. Tum verò multis ipse mox verbis, neque necessariis aerem faciet autorẽ multarum rerũ, etiam cuius vi ligna natent. Qui nisi hoc etiam libro connumerat inter principia. Trismegistus verò tam putauit eum necessarium, vt supra naturam potestatémque statuerit elementi. Nam in Asclepio cum παντόμορφον, ὑπάρχην, sex & triginta siderum principem declarasset, eiúsque asseclam atque apparitorem Solem ipsum designasset; aerem lumine affectum esse omnium,

C quæ fiunt, rerum instumentum professus est. Transit ab his ad comparationem quam cum testis facit. Quippe hæc eadem in illis quoque obseruari posse. Horum, inquit, multa «
videmus in testaceis. Tria nãque sũt: Lutũ, ex «
quo fit later testaceus. Secũdum, aqua est, quò «
firma efficiatur illa testa. Tertiũ, ignis qui co- «
git partes eius, quoad compleatur per ipsas illius generatio. Videtis primùm, quemadmodum omittat aerem. Quare non reddet rationem minoris grauitatis in crudo latere quàm in cocto, si ab aere leuitas vlla sit. hoc enim aliter est à Philosopho constitutum. Sed non ei venit in mentem, quatenus ignis vis progressa est. Si enim processerit, iam in cineres laterem comminuerit. Non igitur per se copulat par-

D tes lateris: sed firmat eorum cohæsionem: quia succus ille quo agglutinãtur, nimis multus est. Ignis verò eatenus sistit illius copiam, quà nihil amplius redundet. at accidit igni, vt hanc semioperam ponat. Etenim si non absistat: quod in illius humoris aliquantas fecit partes, in totas eãdem perficiat opus vniuersæ cõsumptionis. Vnde futurũ sit vt dissitæ portiunculæ siccæ, destitutæ glutino dilabantur. Verba quoque minus aptè posita sunt: πηλὸν ἐξ ὕδατος [illegible] [illegible]. nanque lutum terra est aqua soluta: vnde & Latina vox. Sunt igitur in eo duo corpora, quorum alterum aqua est. Quid igitur addidit aquam? Quapropter Aegyptii suis in sacris, quæ verborum inuolucris operta mysteria procul amouebant à profanis, vbi

lutum dicerent, non solúm Mundi molem, sed etiam genitalem vim qua ille agitetur, intelligi voluere: quemadmodum ab Iamblicho proditum est. Illa quoque sunt perpendenda. πῦρ, inquit, τὸ συνάγει τὰ μέρη. Nã aliud est συνάγειν, aliud συμπηγνῦναι. Farinę distãtes partes humor in vnã cogit massã. Ea verò συμπήγνυσι, vbi coquitur igni. Quanquam fortasse cognoscas acutiùs massam, antequam coquatur, esse compactiorẽ. Quod & Empedocles innuit, ἀλφίτου ὕδατι κολλήσας. Vbi percocta est, partes plus dissitæ sunt. Ignis enim vt interest indurare, ita non omnes condensare partes. Tenuioribus resolutis induratio fit. At ea corpori quoque rarefacto nihilosecius euenire potest. Id quod in pane manifesto patet. Et notandum, quòd aquam dicit hic στερεοῦν: valet enim hîc, quantũ suprà τὸ πηγνύειν, vtrunque relatum ad aquæ facultatem. Subdit autem probationis explicationem hisce verbis: Quòd igni hæc vniantur „ potest inde colligi, quòd raritas inest in opere „ figuli secundũ suas partes: quas vbi miscuerit i- „ gnis, perficitur humidi materia: & conglutinã- „ tur luti partes, proceditque siccitas in humo- „ ris locum. Ac propterea quòd vincit siccitas, „ cõsequitur maturitas in omnibus animalibus, plantis, & metallis: vbi caliditas, & humiditas finem sunt assequutæ. Ab raritate igitur probat ignis victoriã super humido. Verba tamen obtundunt illa. Humidi naturam perfici dicit, atque in eiusdem humidi locum procedere siccitatem. Quin hoc non sit potiùs perfici quàm destrui. Voluit humidi officium referre, tanquam partis ad totum. Neque enim perficitur vt humidum ἁπλῶς, sed vt humidum lateris huius: qui hoc ipso quòd est tale nunc, non eget: sed eo quòd à calore fit: redactũ ad cocturam meliorem. Æquiore quoque animo sunt accipienda quæ sequuntur. Abit humidum, & in eius locum subit siccitas. Si enim caret humido, non erit ex quatuor composita qualitatibus, neque tribus corporibus, quorũ aqua vnũ sit. Si enim aboletur humidum, destruetur aqua. Interpres autem balbutit: neque dignus est, cuius verba Latinè exprimantur. ἡ φανέρωσις δ' ἱκανῶς ἀπὸ τοῦ πυρὸς δεῖ, ὅτι ἀραιότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὀστρακώδεσι. Et mox ἀλλοιοῦται. περιέχεται ἐν τῷ τόπῳ. Tuus ergo Mercurius, Ferreri, quid mercis affert nouę? Nihil sanè magnum, inquit ille. Nõ inutile tamẽ, etsi dissimili opera. Partĩ enim concinnare videtur, partim deprauare. Nãque vbi tu, miscere ignẽ dixisti (& puto μίξις Grecè legitur) hic longè aliter. Quare & illam tuam sustulit dubitationem. Querebas enim, si perficitur humidi materia, quomodo eius in locum abeuntis siccitas sufficitur? Quã dubitationem diluebas acutissimo iudicio. At hic sic: Vbi combussit ignis, finitur humoris materia. Igitur vssit, non miscuit ignis hic. Tollitur humor, non perficitur. τελειοῦσθαι tamen aliud esse, quàm ἀφανίζεσθαι, aut ἐξίτηλον γίγνεσθαι,

A nemo nescit in Lycæo. Nunquam enim factũ est vt Aristoteli τὸ τέλος idem esset, quòd φθάνειν: Quin in primo de anima non est passus hoc vocabulum morti attribui. ait enim τὸν θάνατον πέρας εἶναι, τέλος autem nequaquam. Sic neque Stoici, neque Academici, neque eos sequutus M. Tullius, in libris suis de Finibus. Et profectò nostra Latina vox Finis, generationem significat non abolitionem: siquidem à verbo fio ductum est. Itaque vulgò quoque ii qui metallicis præsunt: vbi aurum argentúmve excoctum est, quasi finem sit, id est perfectionem consequutum, à fine denominant, tam Itali, quàm vel Galli vel Hispani. Qua ratione τέλη quoque dicuntur vectigalia: propterea quòd essent regnorum, rerúmque publicarum B perfectiones, & anima quasi quædam. Nam quod vsurpat vulgus de iis quos mori nos dicimus, περὶ τὴν μοῖραν καὶ τὸν μόρον, quod vulgus, inquam, de iis dicit τελευτᾶν, non tam affert labem voci propter odium commune mortis, quàm eleuat illius obtrectationem vocis lenitate. Sic enim veteres putarunt sapientes: abire nos hinc, quod & ἀποίχεσθαι & ἀπελθεῖν dicere soliti erant, ad meliorem vitam, & verum propriúmque finem adipiscendum. Quod verò dicebas raritatem, reor isthic esse ἀραιότητα. Quod si ita est, probè hic vsus fuerit: non vt suprà querebaris, laxé. Ego verò, quia nõdum iste cunctator (me intuens) suas edidit Origi- C nes: ausim παρὰ τὸ ἀραιὸν tam libenter aridum nostrum deducere, quàm ab ara. Et ab ariditate aream messorum. Aram verò παρὰ τὰς ἀράς, non autem quòd essent ignibus arefactæ. Sed hæc πάρεργα. Nihil minus, inquit Bauiius. Vbi nanque libri contexuntur: vnica materia perpetuo filo deducenda est: nihil arcessendum peregrini. At in confabulationibus multa queũt interuenire: quod & apud Ciceronem videre licet, & sibi licere veteres omnes voluerunt. Sed ἄκουε. Quàm parum sibi constet mox apparebit. Nam si vniuntur partes igni: magis vniri debeant, in quibus est plus ignis. At plus est in animãtibus: in lapidibus minus. at plus est in lapidibus cohæsionis & vnionis: in animalibus: minus. Verba eius sunt hæc. “
D In lapidis metallíque maturitate hoc manifestũ est: in plantę animalíque non ita sunt, pro- “ pter quòd in iis partes haud ita compactæ, vt “ in lapidibus. Aliqua enim euenit his effluxio: “ lapidibus verò nulla, nullúsque sudor. Quod “ enim rarum non est, ab eo nihil emitti potest: “ ac propterea quòd solidum est, ex eo item enasci nihil. “ Nam quod suapte natura crescit, “ loco eget, in quo dilatetur atque perficiatur. “ At lapides ac fictilia semper eodẽ statu habi- “ túque sunt, neque vel augentur vel distenduntur. Ex hac comparatione non pessimum fructum capere possumus: nisi promiscuisset aut adiunxisset quædam, quæ quanti sint videndũ est. Negat animantium partes adeò compa-

ctas

ctas esse atque lapidum partes aut metallorũ. A
Consultiùs fecisset si moderatiùs loqueretur.
Etenim leonum ossa longè densiora sunt quàm
lapides aliquot. Quid firmius xiphiæ spatha
piscis? id adeò vt eo tonsoriam eotem sectam
audiuerim. Quid pumice rarius? Dicet discoctum lapidem. At alii sunt lapides non excocti,
quemadmodum tofi fluuiales. Quam verò affert rationem, quàm ridicula est, ne dicam futilis? Propterea quòd, inquit, nihil effluit è lapidibus aut metallis. Ex animalibus effluunt
excrementa, cum alia tum sudor. Sic enim concludes: sudoris esse plenos lapides & metalla. Sanè verò bellulam Chrysippeam κερατίνην. Nã
& hominis cornum sit durissimum: quando nõ
prodeant inde cornua. Ratio in lapidibus est:
quia non aluntur intus κατὰ τὴν εἰσπνοὴν, sed
per appositionem. Nam qui sudor in statuis a- B
liquando fit: neque olim fuit, vt illi miselli religiosè nimis olim metuebant: neque vnquam
ab internis partibus erupit, sed aër calidior,
aëris marmorísve frigore coactus, quemadmodum solet in parietibus balneorum. Fallaciolæ verò vanitatem possimus exemplo pumicis animaduertere, à quo, licet rarissimo, nihil
» exit. Deducit inde sententiam cum definitio-
» ne. Quia, inquit, quod solidum est, in eo nihil
» suapte natura potest augeri. Videbatur commodiùs negari posse, quippiam nasci quàm
augeri. ratio pendet à principiis naturalibus.
Quia nequit solidum corpus aliud solidum
subire corpus. Malè quoque loquutus interpres est, εἰς ὅ: potius, ἐν ᾧ. Post, hanc caussam red C
» dit huiusce sententiæ Quoniam, inquit, quod
» crescit, eget, in quo dilatari possit, loco: atque
» inde assequi fines suos. Cæterùm minus subtiliter dictum est hoc. Siquidem nascitur pilus, & in longum crescit: neque dilatationis eget. Itaque melius Galenus. Solido in corpore non nasci pilum, quòd corpus humore defectum sit: pilus humor sit concretus. Nam si nascatur, posse produci longiùs: quoniam satis iã
sit nactus loci, quantum primis ceperit exordiis. ἐν τούτῳ, sum interpretatus illis duobus,
statum atque habitum. Si quis habeat aptius
ad efficaciam sententiæ, atque orationis perspicuitatem, laudarim. Interpretationis enim
officium. cùm sit exemplum alieni ingenii, pro D
suo quisque stomacho ipsum facit. Malè addidit, τὸ ἐκτεινόμενον τοῦ αὐξάνοντος. hoc enim, genus illius est. Nam concipit αὔξησις trinas dimensiones: ἔκτασις vnam tantùm Illud non contemnendum: Metallorum partes haud catenus
esse compactas, quin vel rari vel tenuioris saltem habeant nonnihil. Duplex argumentum.
Nunquam dirumpuntur, quin dissitarum partium extrema videantur manifestò postulata.
Et eitissimè eorum maxima pars ignem concipit. Cassiterũ quoque Apuę germanũ vocare consueui. Vix enim vidit, nedũ vt senserit,
& continuò soluitur. Orichalcum profectò i-

A gni leuissimo statim concalescit. An verò qui
intus aër est, ad sonitum quicquam faciat, alibi satis est quæsitum. Hinc possemus alterum
caput inchoare. longè nãque alia materia. Hactenus enim de concretione: deinceps de facultatibus iis quæ ad vitæ modum pertinent. Est, «
inquit, in plantis motus secundo dictus modo. «
Inest enim attractio, quæ vis est ad hauriendum è terra humidum. Est autem attractioni «
huic motus, qui procedit in locum, vbi certo
modo perficitur maturatio. Quæ caussa est vt
ferè pusillæ herbæ vnius diei hora vna generetur: In secundo libro physicorum, tot genera
motus accepimus & mutationis, quot & rerũ.
Vbi Philosophus entelechiam facit motum
mobilis, quà mobile est: scilicet habitum substantiæ, quantitatis, qualitatis, τοῦ ποῦ. Itaque di-
B xit hic in plantis inueniri motum, δευτέρῳ τρόπῳ. Quoniam motus secundum substantiam
primus sit: secundũ quantitatẽ secundus. Quãquam vbi sincerè loquimur, μεταβολὴν genera
hæc appellamus: κίνησιν verò secundum locum
tantùm. Nam mutatio quantitatis est, motus
extremarum partium auctarum. Nõ quòd extremitas mota sit: corpus enim non est: sed
vt corporis. Neque hoc in omnibus fit, nisi
in iis quæ crescunt tantùm. Nam quæ alio dilatantur modo, eorum idem manet extremum,
& locum mutat, quanquam haud totum. Id
quod in spongia cæterísque rebus lentis manus compressione coactis animaduertere licet. Est hic motus verus cum quantitatis mo-
C tu mistus. Manus enim spongiáque maior facta est, κατά τι. Quippe secundum extrema,
non quidem physica sed mathematica mutatione. Quia quantitas substantialis eadem, localis non eadem: vt sit magnificatio sine augmento. Solius enim corporis alimento auctabilis augmentum est apud Philosophos, quod
signato nomine crementũ dicebamus. Quoddam ergo mobile totum, secundum totum, mutat locum: vt cadens lapis. Aliud non sic, sed secundum partes omnes tantùm, non quoad superficiem, vt cælum. Non enim mutant extrema locum, sed solæ partes, actu & potentia.
Exigunt autem hæc haud vnam considerationem. Nã continui solidi mota parte, com-
D mouetur totum, vt lapis. Non solidi alia ratio,
vt rei lentæ, quale filum: & raræ mollis, vt spõgiæ: aut densæ, vt pastæ: (optimam enim vocẽ
puto ad σῖτος Græcorũ, sicut massam ad μάζαν.
idque ὑπὸ τὸ πάσσειν.) aut rarefactilis, vt aëris.
Animalia perfecta vel tota se mouent, vel etiã
partem. Imperfecta quædam non tota, vt vrticæ quædam saxis adhærescentes, & ostrea. atque in iis gradus. Nam reptione cochleæ: assultu pectines. Cæterùm duæ restant adhuc
subtilitates. Vna pertinet ad principia philosophiæ, quibus crementi natura declaratur: Altera spectat ad hunc locum peculiaris. In priore quæritur cuiúsne sit crementum, formæ, an

materiæ, an neutrius, sed materiati formæ, sque corporis: atque ibi, an eueniat crementum corpori per formam an per materiam. Hæc à nobis alibi disputata sunt aduersus Alexandreos, qui dicebant crescere corpus, quia forma crescat. Nam si crementum motus est, & omnis motus fit in subiecto præexistente: crementum non fiet in materia quæ accedit: nondum enim corpus est, neque in materia, id est in corpore, puta Cæsaris, cui fit illa accessio: non enim mouetur ipsum. Ergo in forma quæ & præexistebat, & mouet se prorogando in eã partem, quæ prius fuit cibus, postea fit corpus & vnum cum præexistente corpore. Hæc à nobis lucidissimè dicta, quæ illorum tenebrosissimis anfractibus implicata tegebantur: vt intelligamus quanta vecordia formæ dent incrementũ, propter illam promotionẽ qui tot argumẽtis in libris Physicorũ solius corporis motionẽ contẽdũt esse. Nos verò dicimus, neque generationẽ, neque crementum, neque alterationẽ motũ esse: sed mutationis species. Mutari verò Cęsaris quantitatẽ cremẽto corporis sui: non quia superficies inde motæ, vbi erant, maiorem occupent locum: sed quia deletis illis apposita noua massa, vnita, animata, aliç fusiores postea sint superficies, eç quẽtà intus quàm foris. Atque ita, mutatũ, non autẽ motũ corpus est. Ac tametsi crementũ hoc nõ est generatio, nõ est tamen absque generatione. Generatur siquidẽ noua quãtitas corporis applicati, mutata priore substãtia cibi atque alimẽti in corporis substantiam. Qua ex subtilissima contẽplatione, secundam quæstionem discutere possimus. Quærã enim, quod ad hũc locum pertinet, vti dicebamus, an præter crementũ alius fit in plantis motus. Ac sanè quis non intelligit in plantis esse cum ipso cremẽto alterationem? An vllo in corpore naturali fit accretio, cuius non fiat multarum variatio qualitatum? Quid de generatione? Hanc quoque in ipsis agnosci necesse est. Gignuntur enim in plantis plantæ: vt epithymum. Gignuntur semina: quæ tam sunt illarũ partes, quàm matricis fœtus. Et plantæ quidẽ sunt ipsa semina. Non enim amygdalus procreata ex amygdalo, quod satũ fuit, ab eo differt, nisi sicut differt actus & potentia. Quemadmodũ pullus & ouũ, quo ex ille prognatus est, sunt vnũ numero in substantia, solis differũt accidẽtibus: quot, qualia habet alterũ, alterũ non habet. Neque hornũ triticũ gignitur, cùm à terra prodit è semine: sed cùm semẽ concreatur in spica. Neque pullus cùm excluditur: sed cùm ouum, ex quo fit postea, perfectum est. Hæc sunt quibus an me pararim vt ridear, equidem nescio. Certè vereor ne plus satis aliquem istorum commouerim, qui neque docere sciunt, neque volunt discere. Cum vestra tamen bona venia pergam. Est, inquit, κίνησις ἐν φυτοῖς: quia ἑφέλκουσι: & hæc ἑφέλκουσι est δυνάμεις ἑφελκούσης plantæ partem. At non

A est. Neque enim illud ὑγρὸν in quo fit motus, est plantæ pars. Quippe nondum vnitum est. Nondum, inquam, ἑνωθὲν, nondum ἀλλοιωθέν: tantum abest vt sit πρὸς τὸν κατὰ μέρος exactiùs cõtẽplanti. At Sophistarũ diffugiat (vt loquũtur) suppositiones, pro eo quod futurum est. At alio modo Philosophari iubet dictator ille noster, in tertio de cælo scribens, ἀκριβολογεῖσθαι, καὶ μὴ ὡς ἐξ ἑτέρων λόγους ἀποδέχεσθαι. Rem vero ipsam diligentiùs persequenti nonnihil localis motus in plantis apparere queat. Certas enim videmus herbas quæ flores suos conuertũt ad Solem. Alias vel flante vento vel aperto Sole aperiri: contrà, constringi aliquas. Præterea

B sunt quarum frondes solstitio inuertantur. Dicam tamen hosce non videri motus à plantæ principiis, sed ab extrariis euentis. Attrahit enim cælestis ille calor ad se similes partes sibi, quæ in floribus sitæ sunt: & languidiores laxat atque exugit, quasi repetens id quod suum est: viuidiores autem corroborat. Frondes verò circumactu obuertuntur potius quàm obuertunt sese, æstus violentia. Quemadmodum alia quoque crispantur: alia siccitate incuruescunt. Nam quæ in historias à veteribus relata sunt: arbores quasdam transgressas itinera publica, in aduerso agro postridie quàm in natiuo fuissent visæ, palàm extitisse: Græcorum fidei mandanda sunt. Nempéne dæmonum

C quidem vel arte vel potentia fieri potest: ne id portentis ascribatur. Vnicum huic mentiendi morbo remedium: non credere. Minus item bene dixit illud, Attrahi de terra humidum: non enim terra humida est. Sed ab humore qui cum terra mistus est, partem trahit ad alendũ. Nec interpres rectè: τῇ ἑφελκύσει τῆς κινήσεως. Hoc enim modo, motionis esset motio. Peius illud ὑπεισέρχεται. Nemo sanus dicat, motionem abire in locum. Postrema verò verba ridicula. Quippe & falsum est, herbas pusillas vnius horæ momento nasci: neque enim tunc, cùm exeunt, generantur: sed longiore tractu temporis fit apparatus ad generationem: tum ipsa forma introducitur (vt loquuntur) in non tempore: id est in momento indiuisibili, quod

D instans sophistæ dicunt, accommodatissimo vocabulo ad id significandum quod non stat. Fugit enim tempus ipsum hoc quod est, neque admittit designationẽ. Ergo generatio fit in instanti: præparationes ad generationem pusillarum herbarum quandiu quatenúsque fiant, neque est iisdem cuique legibus à natura præstitutum, neque vnquam vlli mortali homini compertum. Tum fac, sic verum esse: iam non erit ea ratio. Attractio nanque non est huiusce causa celeritatis, sed velox attractio. Alioqui cùm in omnibus esset attractio, esset item in omnibus celeritas. Accutiùs dicam⁹: neutiquã id verum esse. Iam enim enata planta trahit, vt alatur. Antequam genita sit, qui trahat? Quõnam ergo pacto fuerit velocis generationis attra-

A tractio causa? Illud non perinde ad redarguendũ potest dici: dicetur tamẽ, vt ne ignoretur à quibusdam. Obseruatum à nobis est, aliquot è paruis quoque haud paruo pòst enasci tempore. In iis vidimus portulacam. Plus interdum in nascendo quàm in viuendo moræ trahit. quartodecimo pòst anno mirati sumus exisse de terra, idque præter tempestatem, seróque anni. Milium quadriennio postquam fuerat mandatum sulcis. Quædam perpaucos consumunt dies: vt eruca, nasturtium. Par arborum, ac fruticum ratio, Prunus paucis mensibus: amygdalus paucioribus: Persicus exit citó. At staphysagriam scimus anno toto ipso integro serentis vrere spem. B Adhæc, attractio maior est in animalibus: quippe plus obtinent instrumenti, qui naturalis calor est: neque tamen ea celeriùs generantur. Rationes obstant aliæ. Quippe res naturales aliis aliæ maiore opera opus habent. Iccirco celeritas vel nascendi vel crescendi pendet aliis à principiis, quàm ab attractione. Oportet enim ad celeritatem, attractum & in pauca & in paucis momentis transmutari. Est Arabica loquutio: ἐν μιᾷ ὥρᾳ φυμᾶς ἡμέρας. Ludere liceat nobis in minus seria oratione. Metuebat ne semihoram præteritæ diei, alterum tantum attribueret aliquis sequenti. Non potuit ergo vel verè vel tutò illa subdere: ἐκεῖσι δὲ τοῦτο ἐν τοῖς ζώοις. In iis enim maior attractio. Et est animal quod C Aristoteles propterea vocat ἐφήμερον: cuius etiã meminit Cicero. Illius vitæ finis dies natalis est Hinc natalium πλειότητα (vt Galeni scitissimo verbo vtar) coniectari licet. Nulla sanè herba nota nobis est quæ non extendat vltra diem vitæ tractum. Non ipsi fungi huic fato sunt obnoxii. Quædam etiam animantes citiùs, quàm plantæ generantur: vt canes, quàm palma, vel capparis. Atque is pusillus frutex est. Apponit fulturam sanequàm fragilem. In animalibus, » inquit, materia καθ᾽ ἑαυτὴν διῃρημένη. Tardiùs » animalia generari, propterea quòd materia » secundum se est separata. Quid? In planta quod attrahitur, nónne est ab attrahente separatum? Quòd si dicat, plantis ilico subditum & contiguum alimentum subesse, non id attinet ad generationem sed ad crementum. D Quinetiam in animali spectes idem. Præsto est siquidem materia ad vmbilicum. Tum adeò in iis quæ nascuntur ex ouo, propinqua est materia: simul vt etiam si. Quòd si planta gignitur celeriùs: idcirco fit, quia debilioribus, paucioribus, parabilioribus causis contenta est: non autem propter attractionem. Illa verba: » ἐκεῖ δ᾽ ἐστὶ πλεῖσται, εἰ μὴ ἐν χρόνῳ μάλιστα καὶ αὐτῇ: plus negotii faciunt ad intelligendum quàm afferant fructus, etiam si intelligantur. Quare ad illa transeamus, in quibus inter se comparatarum partium, quæ ad incremen- “ tum pertinent, init rationem. Generatur, in- “ quit, & crescit, quod tenue magis, quàm quod “ crassum. Quippe crassum multimodis eget

A facultatibus, tum propter propriæ figuræ dif- “ ferentiam, tum quòd eius partes inter se longè “ distant. Atque iccirco cita plantę generatio est, ob tenuitatẽ alterius ad alteram: & celeriùs perficitur. Principiò quod ait, tenues partes celeriùs coalescere & maturius adolescere, verũ quidem est. Temperare tamen illam sententiã, prudentis interest viri. Radix enim citius quàm stipes generatur: quę tamẽ in multis est & durior & crassior stipite. Prius quàm folia stipes. Ad hæc bina illa folia, quæ prima prodeũt è semine, crassiora ferè sunt quàm quæ subnascuntur postea: an in omnibus, an in plerisque? Postremò nullus, opinor, putet non & librum, qui est inte- B rior, & corticem, qui exterior, simul fieri. Ab initio quoque mundi eodem momento & crassa & tenuia extitere. Nescio an sic voluerit: ab initio teneram plantam postea durescere. Quam verò affert rationẽ, Tardiùs gigni densum quàm rarum, aut crassum quàm tenue: nulla est. Crassum, inquit, multis eget facultatibus: id est maiore, vt puto, interpolatione. Quippe opus habet tum collectione tum coactione. Rarum autem non ita. At enimuero vtrique idem eueniat æquè: si è mediocri tum rarum tum densum fiat. Et manifestum est post primordia generationis multas subire partes ab alimento: cuius mediocritas partim crassorum, partim tenuium materia futu- C ra sit. Sic è succo qui fuerat panis, fiunt & spiritus tenuissimi rarissimíque: & ossa crassissima densissimáque. Atque inter hæc extrema, alia media pari proportione, caro, parenchymata, adenes, venæ, chartilagines, atque eiusmodi. Tantundem igitur operæ ponatur in soluendo crassum ad raritatem, & cogendo rarum ad crassitudinem. Duas addit probationis rationes. Vna est hæc: Propter, inquit, figuræ differentiam. Ineptam profectò atque falsam. Figura enim operosior in tenuibus ferè, vt foliis & floribus: durioribus autem moles rudior. Si velis ei suppetias ire, dixeris, Succos è semine priusquam partes solidas generari, quæ illis è succis conficiuntur. vix tamen etiam sic euaseris. E partibus nanque seminis quæ sunt D plantæ partes in potentia, fiunt plantæ partes in actu, non autem succi, qui materia futuri sint media pro generatione partium. Cęterum modus iam sit vel defensionis vel reprehensionis. Altera autem ratio an tolerabilior? Densius, in- “ quit, serius gignitur, propter partiũ inter se in- “ terruptarum longinquitatem: quoniam scilicet “ explẽda sunt loca rara. Sic Philosophus in secũdo libro de generatione: ex aere terram fieri, verùm difficulter, διὰ τὸ πλειόνων εἶ μεταβολήν. Idémque retrò ex terra illum, eandem ob causam, non propter raritatem ac densitatem. Hæc igitur hîc sententia prudentiùs accipiẽda est. Nam quod attinet ad artium operas, longè difficilius est, aut comminuere solidum aut laxare compactum, quàm explere aut infarcire

vacuum rarúmque. Et in rarefactione quæritur capacior locus. Continêtis ergo margines submouendi: obstant enim. Ad deniandum, siue fiat extremorum reductio cum mediorum coactione, sicut in niue, cùm lusus gratia globos premimus: siue extranei cuiuspiam immissio, quemadmodum si in cauernosum saxum indamus pulverem: vtroque modo fit minore negotio. Itaque in tertio de Cælo, τὸ γὰρ λεπτόμερέστερον μεῖζον τόπον γίνεται. Addit exemplum, διὰ τὸ μὴ ζεόντων, ὥσπερ διαπνουμένων τῶν ὑγρῶν ῥήγνυται ἀποθλιβόμενα τοὺς ὄγκους ἀγγεῖα. Sic & alter ille Deus tuus, ô Cæsar: *nec iam se capit vnda*. Quin Galenus in libro ... πλήθους, casiterinum vas incuruatum ventrem fecisse scribit fermentescente nouella Theriaca. Intelligamus igitur hîc: initiò partem raram esse: deinde intrumissis alus partibus densari. Sic rigidus stipes fit, qui fuerat lentus. Quod verò ponitur vltimo loco, διὰ τὴν λεπτότητα ἐπὶ ... : mutila est oratio. Sic explebitur fortasse: Plantam alia aliam celeriùs expediri ad exoriendum, quo tenuioribus est prædita partibus. Ita enim procedit argumentum. Si plantæ partes celeriùs tenuiores gignuntur quàm crassiores: ergo plantæ quoque ipsæ tenuioribus constantes partibus gignêtur citiùs quàm quæ crassioribus sunt constitutæ. Hoc tamen falsum est. Et falsitatis ratio hæc, A vi coquendi fit opus. Nam quæ plantæ multa eiusmodi præditæ fuerint facultate, eæ crassiores, & citiùs discoquent & commodiùs, quàm imbecillior rariores. Naturales enim potestates, etsi sunt entia absoluta, eatum tamen affectiones sunt ad effectas referendæ res. Ergo non satis est hanc illámve stirpem tam esse validam ad coquendum, aut digerendum, aut aliud assequendum: sed oportet vt sit satis valida ad hoc, vel ad id, vel ad illud conficiendum. Cùm ergo stirpis alimentum ex humore fit eodem, & quercui, & adianto, & portulacæ: neque fit eadem omnibus facultas ad raré densève faciendum: non erit incrementum ab eorum expectandum vel raritate vel densitate, quæ fit in temporis tractu posita. Sumitur vniuersum hac de re iudicium ab agentis proportione. Tum autem de multis exemplis causa nobis est, quæ huic authori nulla. Vel attrectemus apium. Densa eius admodum folia: citisimè tamen & exit & perficitur. Cucurbitæ rariora multo: seriùs exit tamen. Caloris innati vis, in hac pusilla, in illo maior. Arundo quoque tardiùs exit sata spongia, quàm è semine brassica. Cùm tamen ibi actus sit in spongia: hîc sola potentia seminis. Vtrunque tenuitatis genus in se cohibet fœniculum, si brassicęq; comparetur. Nam & tenues habet partes, quia calidas: & tenues, quia raras. Minùs tamen citò quàm brassica, prodit. Illud omnino in promptu habendum est, non à calore tantùm elementari, (quemadmodum multi, qui se dicerent Peripateticos, profitebantur) sed ab eo tanquam instrumento: à certa verò forma tanquam à principio perfici. Quin ne illû quidem elementorum alleclam facit authorem Galenus huiusce ministerii, sed opificem alium quendam, quem negat deparci nostrum humidum naturale: acutè sanè & magno iudicio, nisi sisteret illius opifici primordia statim in illo ipso. Nã vel ipsam animam, cùm quid sit quæritantra caloris ambitum sese continet, non egreditur ad formæ vllam conquisitionem. sed de hoc alibi. His igitur omnibus cùm staphylagria longè sit calidior, ab ipso primo satu biennium tamen, vti dicebamus, transmisit ad naturalium rudimenta in hortis nostris. Confici etiam suis ipse telis queat. Citiùs plantam generari quàm
B animal, dicebat suprà. At planta, quà planta est, solidiores habet partes quàm animal, quatenus animal est. Non enim (vsitatis vtar verbis) de animalis essentia est, habere ossa: Sic enim si esset, omne animal haberet ossa. at non habent omnia. Non ergo sunt diuersa genera comparanda ad generationis celeritatem: sicuti neque diuersæ figuræ ad circuli quadraturam, præsertim ex densitate ac raritate, mollitia, duritia. Sed, vti dicebamus, à caloris vi: neque illa sola, sed eum humido: neque iis tantùm, sed à forma directis. Pessimè verò interpres τὸ λεπτὸν oppoluit τῷ πυκνῷ. Suprà nanque statuebamus hoc ex aduerso τῷ ἀραιῷ. Coactus repeto. Sic in tertio Meteoron. τὸ πυκνὸν
C opponitur τῷ μανῷ vnde pugnus & manus. λεπτὸν autem contrarium est τῷ παχεῖ. Tenue nanque aut accipitur à partium ratione, aut ad superficiei modum. Ita filum ex ære dicimus tenue, quoad superficiem quæ inter extrema parua est. Item bracteam. At vtrunque densum est. Hîc tenue opponitur crasso, cuius latera duarum dimensionum longè distant. Sin respectus sit ad partium situm, exemplum ab aruis capiamus. Solum tenue vocant Græci λεπτὴν, quod & λεπτόγεω dicitur. Loquendi quoque modus alienus est à legibus philosophiæ: γίνεται μᾶλλον. Generatio nanque nec plus agnoscit, nec minus. Et sententia de cremento falsa est: plus crescere, quo quíque plus est tenue. Simul enim crescunt omnia, cortex, liber, al-
D bumen, caro, medulla. Quinetiam in generatione nihilo id esse verius declaraui dudû: quãdo radix omnium densissima partium, omnium prima generatur. Manifesta proportio falsitatis in aliis quoque. In quibusdam flores fundũtur primùm: vt Persico, amygdalo: in aliis post frõdes: vt in ceraso. Ita florent aliqua prius, in quibus ossa futura sunt postea. At partes illæ crassioris naturæ sunt. Flos enim est in potentia fructus: & quidem talis. Quare est ossigeri fructus os in potentia flos. In cinara folia prius quàm lanugo. Ad calorem igitur statuisset signa generationis, tanquam ad agentem causam sub formæ dictatura, non ad partes quæ sunt patientes.

tientes. Repetit autem sententiam de raritate, **A** cùm sic dicit, Plantarum partes ferè omnes raræ sunt, propterea quòd earum calor humorem attrahit ad summa. Tū alimētaria materia totas in partes ipsarum distribuitur: quod autem superfluit, effunditur. At quemadmodum in balneis calor attrahit humidum, ipsúmque conuerut in exhalationem: tum ea leuata, vbi superabundant, in guttas transmutatur: sic etiam tum in animalibus tum in plantis fit. Quæ exuberant, ascendunt ab inferioribus ad superiora, & descendunt à supernis ad inferna. Simul igitur vna opera multa expedit. Nam de raritate quod dixerat, repetit: eíque caloris attrahentis addit vim, quóque modo superflua exigantur. item balneorum comparationem. Videtur igitur etiam finalem caussam raritatis as- **B** signare. Adhæc virtutem attractiuam alimenti, & expulsiuam superfluorum: de quibus accuratissimè Galenus. At hic laxè admodum, ne dicam ignauè. Vix enim percipio quamobrem hæc huc ingerat. Tum suo more malè eloquitur. Neque enim raræ partes sunt, quia per eas humidum attrahit calor: sed è contrario, quia sunt raræ, subire potest humor. Raræ verò factæ, vt impleantur & depleantur. Implentur enim eo quòd vicinis habeant suppeditare, quantum poscant: sibi retinere, quantum satis. Illud quoque falsum. Plantarum partes esse raras ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. imò verò omnes. Nam si spectentur, aut animo capiantur minima natu- **C** ralia: ea sunt densa. Sin illorum situm: dissita reperias, vt admittant & transmittant. non enim alio modo fiat incrementum. Interpretatus sum aduerbium ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ferè, Theodorus ex Plinio, maxima ex parte, quo dicendi modo Cicero quoque vtitur. Rectè verò subire scribit humorem calore tractum. Sic in secundo libro de generatione: τὸ δὲ λευκὸν ἀναπλαστικὸν, ὅτι μικρομερές· τὸ δὲ μικρομερὲς ὅλῳ ὅλου ἅπτεται. Ad eundem modum hic: διασπείρεται ὁ ὕλη ὁ θρεπτικὸν εἰς ὅλα τὰ μέρη. Hoc loco τὰ ἄκρα sunt accipienda, non solùm summa sed etiam extrema omnia, vel quæ in imo sunt: tametsi videtur ipse pro summis posuisse: cùm sese interpretatur ἀναβαίνουσαν ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἐπὶ τὰ ἀνώτερα. Dixit autem διασπεί- **D** ρεται, quod Aristoteles διασκεδάννυται, sacri libri διασκορπίζεται, medici διαδίδεται: quos nos quoque secuti sumus in versione. Quòd autem incommodet illud ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ex illis deprehendimus, εἰς ὅλα τὰ μέρη. Nam si ad partes omnes fertur, tota rara planta fuerit. Si nutriuntur omnes plantæ, plantæ omnes erunt raræ. Neque bene dixit interpres ὅλα ἀντὶ τοῦ πάντα. Declarat autem quid sit illud θρεπτικὸν: humidum scilicet. Ne verò capiamus humidum simplex, sed corpus in quo sit humiditas: quod & Galenus docet. Ἀτμίδα quónam verbo repræsentemus, ideò possumus quærere, quia viri docti quemadmodum Latinè dicerent in

A Galeni libris, satis habuere: nobis quid in cæteris speciebus pronunciaremus, reliquere. ἀναθυμίασις videtur esse genus ad omnia corpora quæ ab imis feruntur sursum. Eius species duæ non in vno loco Meteoron. altera humida, altera sicca. humidam vocat ἀτμίδα καὶ καπνώδη, siccam. Sed in secundo negat sicco generi commune nomen à Græcis esse positum: fumum verò eius esse speciem. ἀναθυμίασιν autem dicemus exhalationem, qua flatus, humor, vapor, comprehendatur. Neque enim reor Latinos eo nomine carere, cuius egere dicit suos populares Philosophus. sit enim vapor. Sic vbi calor igneus abiit à vino, quod reliquum est, vapa dicitur. Siccam exhalationem statuit idem pro materia, quam diducit in tria: pro tonitru, inter **B** nubes: ad concussionem, quæ fit in terra: ad aeris motionem, quam ventum appellamus. Tametsi dubitare cogor an λιγνὺς, quæ Galeno frequens vox est, genus haberi queat ad siccas illas exhalationes. Nam λιγνὺν à flamma ducit in tertio: vt sit vapor corporis sicciοris: καπνὸς autem siccissimi. Galenus in tertio de locis, vtitur καπνῷ ἀντὶ δ' ἀναθυμιάσεως τῶν χυμῶν cuiuscunque modi. In eodē tamen distinctiùs sic: τοῦ δὲ πνεύματος ἀτμώδους, ἢ καπνώδους, ἢ αἰθαλώδους. At in Timæo aliter scriptū est. τὸ μὲν ἐξ ἀέρος εἰς ὕδωρ ἰὸν, ὁμίχλη. τὸ δ' ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα, καπνός. Et addit ἐξ ἑτέρου illud: λεπτότερα ὡς μὲν ὕδατος, παχύτερα ἀέρος. quod alibi discussum est. In lib. de mi- **C** storū affectibus, subtiliores partes à crassioribus emissas nominat, καπνὸν, λιγνὺν, κνίσσαν, ἀτμίδα, ἀναθυμίασιν. πνεῦμα quoq; tale esse. Ac ne flammam quidem ab ea separat natura. ἀτμὶς autem fortasse Latinum non habet nomen, quo tota res ipsa circunscribatur simul. Est enim ascendens humiditas: id quod etiam docebat Galenus in primo de simplicibus, vbi ἀτμὸν quoque vocat. Huius species tenuis, quæ aut in aquam concrescat, aut in aerem densiorem, non habet proprium vocabulum. Aquea duplex, δρόσον ros, & pruina πάχνην: propterea quòd esset ros παχνώδης: est enim & πάχος & ἄχνη, ros crassiusculus in spume a natura. Aerea duplex: vna, nebula, quam & caliginem dici- **D** mus. Huius vocis, si patiuntur delicatiores, videor acutissimè originem vestigasse. Primùm sui ortum habuit inter pastores: quorum mutuus conspectus cùm esset eiusmodi aeris ademptus spissitudine, vocibus inter se monebant vbi essent locorum, quid agerent, quò eundum esset. Vsitatum Priscis verbum, calare. Altera vocis pars est, sicut in alio verbo instigo, ab instando, & agendo: pastorum quoque soboles: certè comes. A Græcis Caligo dicitur ἀχλὺς, & conferta ὁμίχλη, παρὰ τὸ ὁμοῦ τῶν ἀχλύων. hæc super terræ faciei sparsa est: cùm pendet, νεφέλη. Si prægnans est imbribus, siue sterilis: quam denotauit separatim Philosophus. nobis nubes dicitur. Sicui magis arrideat id, vt humidarum genus sit ὁμίχλη, sicciorum λιγνὺς

haud repugno. Non enim solùm licet Philosopho χρῆσθαι τ. ἵν, sed etiam pernecessarium est. Nã ipse quoque Philosophus, quæ vulgi arbitrio circunferebantur promiscuè vocabula, tam ad humidam quàm ad siccam exhalationem, distinxit primus ad certas significãdi functiones, ἀναθυμίασιν & ἀτμίδα. Hæc autem sic digessi non vt abducam in seruitutem loquendi indicia libera doctiorum: sed vt ipsi vel hæc admittant, si non incommoda cognouerint: vel accõmodent sua meliora. Non enim me latet Fuliginem esse fumum tenuem, & à pinguibus feré. Attendite verò iam præterea quæ dicat hic, ἀπὸ μὲν ὅτων περιττωμάτων μεταβάλλοντος εἰς σχήμας. Nanque τὸ περίττωμα est causa prægrediens mutationem. Neque enim soluta, aut aliquo modo à calore victa perstat: atque vt, ita vobiscum festiuè semotus à Criticis, audeam, guttescit. Eadem pluuiarum quoque causa. Exhalatio nãque aut absumitur æstu nimio tota, quo tempore nullus inuenitur demissus cælo ros: aut non tota, sed vel pauca tenuisque est, vnde fit ros: aut pluscula reliqua est, à qua fit pluuia. Vbi verò plurimum remanet, imbres ingruunt. Quod verò dicit, ascendere τὰ περιττώματα: capiatur alio modo quàm cùm dicit, descendere. Etenim cùm ascendunt, περιττώματα sunt in potentia: quippe mista cum bona parte boni succi. Vbi descendunt, expelluntur ab expultrice, secreta prius ab excernente vi. Augenda quoque significatio verbi huius, descendunt, vel tota vel omnia: sed à medio ad ambitum Iurisconsultorum more. Non enim descendunt haud pauca: quæ neque ascendunt, neque descendunt. Ad hunc quoque modum Mesue loquutus est, cùm medicamenta quædam vocauit attrahentia, quæ deducerent à capite: quædam eradicantia, quæ subducerent à pedibus. Quasi verò eradicatio non sit attractio: aut quasi non eodem motu sese applicet ferrum ad Magnetem, si supponatur, siue superponatur. An quid aliud aluum censeamus, quàm medium quasi punctum, quod centrum vocant: tam pedes, quàm caput pro circunferentia statuamus? Tum Ferrerius: Audis, inquit, Scaliger, quàm curiosè carpat hic imperatoris illius tui gloriam. Sæpè equidem te de eo prædicantem audiui: Nullum illo subtiliùs diuidere, digerere aptiùs, prudentiùs ordinare, feliciùs exequi: denique (vt veteres Attici dicere solebant) nullo modo περιχωρεῖ. Nam de apparendi conficiendique modo, vel Galenici & ei primas dant, & vltrò sese ei dedunt. Hic autem voluit intelligi medicamenta capitalia: pedes autem festiuè radices non ineleganti dixit analogia. Nam & Prisci Grai ἴλιγγ quidem de summo, & de latere: ἐμφ autem ab imo, consueuerant. sed hæc leuiora. Duo magis me mouent. Alterum est, cùm animaduerti abs te τὸ περίττωμα non esse dictum excrementum. Id quod mihi periucundum fuit: cui visum fuerit olim, multa esse

A περιττά, quæ non excernuntur. Vtramque vocem τῷ περιττῷ: sed hanc posteriorem addere priori motum πρὸς τὴν ἀποβολὴν γίαν: cuius esse decet studiosum philosophum. Nam excrementum & superfluum est, & consignificat excretionem. Cùm igitur vtrunque Latinè dicatur: separato vsui distribuẽda sunt. Quòd si quis obiciat: in vocabulo hoc superfluum, etiam fluorem contineri: non tam eorum tueatur causam, qui nomine vtuntur excrementi, quàm hoc æquè amoueant. Amouento igitur, atque aliud quærunto. Haud pauca sese offerent. illud non abiiciemus, exuperans, quo τὸ ὑπερβάλλον vertimus. Sicut in numeris, id quod excedit æqualitatem diuisorũ,
B Græcè dicitur περιττὸν, à nobis impar. Quia quod superest, videtur esse ambitu maiore. Idcirco ἄρτι. Par verò rectissimè, quòd non excederet: quoniã iuxta positæ partes iisdem limitibus præfinirentur. Hoc fuit ἀρχή. Vnde & pars. Quandoquidem aureum illud à pace conciliatione que animorum dictum sæculum, admirabilem illam ἰσονομίαν, pro maxima beatitudinis portione ducebat: damnata penitus πλεονεξία, quæ nunc multorum summum est numen. Impar autem non perinde è re ipsa dictum est. Superpar enim melius. Verùm rudiora omnia primordia, præsertim ἐκ τῶν ὀνομάτων περιθεσμίας. Itaque cæcos sequimur, sed neutiquam cæci. Hunc ad modum Aristoteles, aliique tum
C Philosophi tum etiam historiarum scriptores τὸ περιττὸν dixerunt in natura, quod esset rarum atque extra hunc ordinem vulgatum rerum quotidianarum. Sicut de phœnice, bonaso, solidungulis cornutis superfœtatione, octimestris partus vita: quæ media sunt inter mõstra, & euenta, speciésque ordinarias. Quin τὸ πλῆθος πρὸς τὸ ἔγχυμα non fuerit, quin insit τὸ περιττόν. At quę pars boni sãguini est nimia, nunquã venerit excremẽti appellatione. Superuacuũ & superuacaneum Cicero i. τὸ περιττόν: apud quẽ an excremẽti vox inueniatur, nescio. Hoc primũ erat quod me moueret ad dicendum. Alterũ non in verbis, sed in re est: Guttę quomodo concrescant ex ipsa exhalatione. non frigore cogi, confessum est. At in libro de mistorum affectibus,
D Alexander ait, condẽsatione quoque fieri, non autem semper coactione, quæ frigoris opus sit. Exemplum addit operculi vasorum in culinis. Vapor enim guttescit, non frigore, sed inspissatione sola. Qui conatus tanto Heroe videtur indignus mihi. Quippe & gelatio, & spissatio, & horum omnino genus coactio, sunt effectiones. Autorem quærimus. Equidem arbitror in operculo minus esse caloris: calescit enim solo vapore. Quare minor ille calor, pro frigore est feruido vapori. Concrescit ergo. Sic à balnei fornice vincitur exhalationis calor. Quo cedente, guttæ succedunt aqueæ. Sed ad pensum. Sequutus Baiulius: deducit deinde sententiam ad naturalis rei comparationem. Sic enim fieri fluuios ac fructus sub terra. Ter-

ræ angustias repleri: atque inde fieri largiores exhalationes, quæ interiore compressu terram findant. Hunc ad modum extare fontésque fluuiósque antea nunquam visos. Hæc sic. Verùm vt superioribus comparatio responderet, addidit, ἀπὸ τῶν ὁρίων φυσῶνται. In sublime nanque fertur ἡ ἀτμὶς, de qua agitur. Addidit & illud fluuiorum materiam esse pluuiam. Sic enim pluuiam τῇ ὑγρότητι supradictæ comparabat: & ἀτμίδα cōferebat: ἀτμοῖς, & τοὺς σταγόνας τοῖς τῶν βαλανείων στεγάσμασι: vtrique verò τοὺς ποταμούς. Quæ omnia, quemadmodū accipi debeāt videamus. Dicit, οἱ ποταμοὶ ἐν ὑπὸ τὴν γῆν. At omnes fluuii de terræ visceribus exeunt. Sententia verò illa, ὕλη γὰρ αὐτῶν εἰσὶν οἱ ὑετοί, Aristotelis est Meteoron. primo. De fluuiorum principiis tres sunt sententiæ: vna statuit eorum materiam humidas exhalationes: altera creat ex aqua pluuia: tertia subuehit è mari. Hanc postremam fouit Epicurus, à quo Lucretius accepit. Habent autem maximas dubitationes. Nam neque omnes exhalationes, quæcunque subter vniuersos Europæ tractus fiunt, vnum modò concreare Danubium queant. De pluuiis ad eundem ambigitur modo & efficaciore opera. Quantilla portio Garumnæ: si perennitatem spectes, vniuersi imbres, adde etiam niues, Aquitaniæ. Bona verba quęso: ne pueriliter agere videamur. De Oceano, tanquam de patre, non, vt ille dicebat, rerum, sed vt quidam volunt, fluuiorum, quid habemus? De materia non potest, vt in aliis duabus opinionibus, dubitari. Plus satis est, vel ad multo plura. Quæritur de subitione. Qua natura sese sursum inferre valeat elementum graue? Aqua tale est. Hoc quia probationibus certis demonstratum plūrimque est à te, Cæsar, omnium, quod equidem sciam, primo in tuis exotericis exercitationibus, non faciam vt me sinam abstrahere à proposita plantarum materia. Dicit ἀτμίδα fieri πλείω, quoties in angustiis aquæ fuerit. Ita demum est, si multum subtus ferueat, quò plus concipiat caloris. Cæteroquin ex aqua patula maiores contingunt exhalationes: si de superiore loco æstus subtrahat. Celerior enim fit motus qui liberior est. Si enim addenda est his exanguibus sententiis anima pro sale: sicut è contrario pernis sal pro anima. Fluuiorum verò, qui cùm prius non extarent, postea emerserint, generatio tum à Philosophis, tum ab historicis recēsetur. Haud valde absimili ratione, atque illi qui postquam in priore cursu certis intercipiuntur locis, exiliunt aliis postea. De aquarum miraculis non vno libro Plinius: item Vitruuius, Ouidius, Seneca, Solinus, Aristoteles, Herodotus, Strabo, Pausanias, Lucretius, Athenæus. Venimus ad eam tandem partem, quę fidem faciebat incōsiderationibus ingeniis, hos esse libros Aristotelis. Ita nanque scriptum est: Exposuimus causas, quibus fontes ac fluuii generarentur, in libro nostro, qui Meteoron. inscribitur. In quo etiā de terræ motu diximus. Sæpenumero iis tum fontes aperiri, tum fluuios emicare, qui nulli prius extabant. Findi nanque terram exhalatione. Facto igitur terræ motu sæpe id inuentum est: fontes scilicet ac fluuios coniugari. Hæc in libris Meteoron. sanè scripta sunt, ὅθεν δὲ καὶ ὕδατα ἀνερράγη: sed alio modo. Non ait, aqua terram, sed vento findi. Quemadmodum ventus fluctuum causa sit: sic etiam αἴτιον τῆς σείσεως τῆς γῆς. hæc verba sunt in secunda. Nam quod inscriptio induxit illorum animos, vt ascriberent diuino viro: non debuit. At quot viris illustribus argumentum contemplationis huiusce suppeditatum est à Natura? Scripsit

B Meteora Democritus, Anaximenes, Empedocles. Anaxagoras, Clidemus, & alii. Et sanè qui hæc scripsit, cùm Meteora scriberet, putabat sua scribere non aliena. Illa quoque sunt animaduertenda. Ex terræmotu πηγαὶ, καὶ ποταμοὶ πολλάκις συζεύγνυνται. Fortasse vult: distātes fontes, interstitio sublato, per hiatum coire in vnū. Notabimus etiam verbum σχίζεται ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως ἡ γῆ. Intelligamus terræ soliditatem. Nā de solo arenoso non potest. Fissile nanque describit Philosophus, vt omnia, mirificè: ὅταν πλεῖον διαιρῆται, ἢ ὅσον τὸ διαιρούμενον διαιρεῖ. Abusi sunt hoc significandi modo veteres medici, qui lac σχιστὸν appellarint, cuius serosa pars à crassiore separaretur. Sed iam militares ostendunt

C sese pro nobis stationes. Quod enim positum est ab illo in secundo, negat hic iste. Motū, quē à cōcussione hoc in loco nominat σεισμὸν, Aristoteles etiam τρόμον, iste plantis euenire negat. Paulo ante hæc suprà quoque in animalibus. At contrà Philosophus & sentit, & profitetur. Eius verba sunt: τὸν σεισμὸν ἐν τῇ γῇ, ἤδη τρόμους καὶ σφυγμοὺς ἐν ἡμῖν. Idem quoque dicit Galenus in libro de Tremore. Vento, flatúve adacto obseptóque tolli partes obsidentes ipsum, conatibus illius tentantis eruptionem: premi naturali motu musculorum, retrahentium cutem ad pristinæ statum superficiei. Tum ita fieri saltum atque palpitationem. σφυγμὸς enim, qua ex voce vox nostra deducta est, huius generis est. aliquando subsilitionem sumus interpretati.

D barbari nostri ictigationem: sic enim vulgus Italicum & Francicum vocat titillationem paulo corruptiusculo nomine. Similis motus in piscibus videtur, aut moribundis, aut vibratione, resilitionéve molientibus euasionem. Eum Græci motum dicunt ἀσπαίρειν. Philosophus etiam ἀσπαρίζειν. Sub toto illo genere sunt, pulsatio, oscitatio, pandiculatio, tremor, saltus, palpitatio, horror, succussio, excussio, titillatio. Motu nanque comprehenduntur, eo cuius autor sit flatus aut humor. Vt etiam quis addat pruritum non ineptè, si rem propiùs contempletur. Plato quoque huic aduersatur.

quippe scripsit in Timæo, tremorem & rigorem modum esse τοῦ σεισμοῦ. Eius verba memini. τὸ δὲ ἀεὶ φύσει συναγόμενον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ αὑτῷ εἰς τοὐναντίον συνωθούμενον. τῇ δὲ μάχῃ καὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ τρόμος καὶ ῥῖγος ἐτέθη. Galenus quoque sententiam perpendit hanc, atque ita commendat vt medicis succenseat, qui in hac Naturæ cognitione passi sint sese ab eo qui non esset medicus, superari. Quasi non sit id ipsum Philosophi potiùs, à quo medicus mutuetur. Motus enim est. Ergo cùm vel succi vel gummi foras expuuntur, non fit id præter Naturæ leges: si intus vel humore vel flatu, qui in sibilis viridium lignorum, dum vruntur, deprehenditur, colluctante fiat motus eiusmodi. Quin eodem libro vocabuli transtulit vsum alia quoque ad elementa. τὸ δ' αἰθερῶδες μὲν φέρεται δι' ἐκεῖνον τὸν σεισμὸν πρὸς τὸν ἐκείνων οἷς ἂν ὁμοιωθῇ, τόπον. At etiam in ventriculo, id quod isti Galenifugæ Aboalistæ meri nesciunt, fit aliquando tremor. De quo Galenus cùm inter accidentium differentias quædam designasset, vbi tractat eorundem causas, iterum verba facit: at Aboali, quod equidem meminerim, nusquam. Hic verò noster ad illam turpiculam sententiam, fœdiorem apposuit rationem. Quoniam, inquit, aer in partium inest raritate. Quin hæc erat causa terræmotum efficiens. At ventus aeris moti affectio est. Is, qui supra terram existit, flatus dicitur. Ab eo qui subtus terram agitatur, terræ tremorem fieri contingit. Ab eo qui in nubibus contingit, eueniunt ipsa tonitrua, sicuti dicebatur. Hic Minutius cùm se velle aliquid ostendisset, conticuit Baiulius. Tum ille, Etsi, inquit, meritò vos amò de isto animo, cùm Galeni sitis tam impensè studiosi: tamen non committam vt quantum vos ei debere profitemini propter singularem eius diligentiam in contemplatione veritatis: tantum ego me comparem ad eandem veritatem apud ipsum vestigandam. Neque piguit vnquam me iurisprudentiam cum Philosophiæ primordiis coaptare. Cuius cùm partes habeantur tres: quæ animum colat ad beatitudinem, tum in cognitione positam, tum in actionibus constitutam: quæ corporis curet statum, atque habitudinem: quæ fortunarum ineat habeatque rationem: vnde Logices, Moralis, Medicinæ, OEconomiæ deductæ sunt leges: non putaui libero nobilique homini, solis Scæuolæ Papinianíve responsis acquiescendum, sed quæ iudicia darent de rebus controuersis, protinus ex ipsis vnde illi duxissent fontibus haurienda. Quocirca non parum me apud Aristotelem exercui, quantùmque operæ posuerim in cognoscendis Galeni placitis, nunquam profectò pœnitebit. Ergo quod in libro de Tremore scripsit, hîc inter vos discutiendū censeo. Duo sunt, quæ mihi minus placent. Alterum, cùm dicit non fieri tremorem, nisi cùm quis sese mouere vult. Alterū, quod ait tremo-

A rem non esse neruorum affectum, sed actiuæ potestatis. Primum patiebatur obiectionem à capitis tremore. Nam tametsi nolo mouere, tremit tamen. Haud est, inquit, ita. nam & aues vbi pendent in aere, nec videntur alas mouere, mouent tamē. Nō apparet tamen motus. Quòd moueant, ex eo manifestum est: quia si auis mortua in eodem aere statuatur, decidet. Hoc fit, quoniam hæc non mouet se, illa se mouet. Hoc exemplo confudit Galenus id quod est sistere, cum eo quod est mouere. Nō negamus in vtroque conatum potestatis naturalis: sed in volente mouere, motū agnoscimus: in eo qui nō vult mouere, motus prohibitionem. Tam tremit ergo moueri nolens, quàm mouere volens. Ita capitis pondus mutat locum inuita virtute. Non

B enim tunc mouere vult, sed neque mouere neque moueri. Nam quod putat hanc (necessariò fingam) stitionem esse motum, fallitur. Motus enim est mutatio loci: at sistēdi conatus, neutiquam ad motum tendit, sed ad motus prohibitionem, quam à sistendo stitionem dicebam, sicut à stando stationem. Auis autem viuens non cadit, quia motitat aliquantùm esto. Statim enim atque sese delabi sentit, colligit aerem. Non tamen semper id facit vt mouet: neque tamen tum cadit, quia sistit ac tendit neruos. Quare hoc quoque verbo Ligures aucupes vtuntur, ad eiusmodi quietis designationem. Neque verò melius, quod ab Hippocrate deducit argu-

C mentum. Prohibet, inquit, Hippocrates eum qui crus habeat vlceratum, vel stare vel etiam sedere. Hinc igitur tam in statu quàm in sessione, quæ vulgò quietis iudicantur, colligemus esse motionem. Vtinam tantus vir hæc silentio præteriisset. Iam tum primùm constat in vtroque membri deuexitatem excipere posse facilè defluxiones. Id quod ne contingeret ægroto, decubitum ab optimo sene præscriptū. Pendula nanque crura multum arcessunt humoris è proclui: tanto magis stanti. Nempe laborant musculi, dum vetant rursum prorium fieri motationem: idque non mouendo, sed motum prohibēdo: quando motus loci mutatio est: hic loci seruatio est. Alterum quod indicabamus, iam nūc dicam. Carpit Herophilum qui dixerit, tremo-

D rem esse affectum neruosæ substantiæ. Haud huius esse, sed motricis facultatis. Et in epilogo sic. Palpitationes, conuulsiones, paralyses esse instrumentorum nocumenta, at tremorem affectum imbecillæ facultatis. At enimuero si tremor, motus est: motus, corporis affectus, tremor erit corporis affectus. Facultas mouēs non est corpus: non ergo mouentis facultatis affectus tremor est. Nihilo magis quàm terræ motus est affectus grauitatis, quæ in terra est. Non enim grauitas quatitur, sed terræ substantia corporea. Ita, quemadmodum suprà stitionem cū motione confudit, hîc eodē modo causam cum morbo. Imbecillitas enī est potestatis affectus: ea est causa tremoris, qui est affect⁹ neruosæ partis. Sic

tis. Sic paralysis, cõuulsio, palpitatio, sunt partiũ A affectus, quorum causæ sunt facultatum debilitates. Postremò cùm definit morbum, affectum qui primus impedit membri functionem, atque ieccirco læsionem eius: hic statuit morbum facultatis læsionem. Omnino vel altero in loco falsius, vel vtroque. Nanque in febre fit potius virtutis læsio quàm membrorum: calor enim non naturalis obruit naturalem, atque auertit ab officiis propriis. In tremore verò quid? Nõ enim tremor officit viribus, sed frigus: puta aut venenum, aut humor, aut aliud tale quippiam. tremor autem est aut morbus, aut accidẽs. Hęc si minus probabuntur vobis, at satis mihi fuerit à Iureconsulto profecta, quæ nondum viderit vllus vestrorum factiosorum. Quare cedo quæ B sequuntur. Nihilo, inquit ille, meliora. Ieccirco in locis arenosis non moueri terram. Cæterùm alia ratione causa deducenda est. Quippe iis in locis multum inest aeris. Sed ieccirco nõ fit quia partes obsidentes aerem mutuis inter se cedunt obsequiis, neque contrà nituntur. Non enim continuum corpus est. Sed & illud malé: ἀλλ' ἐν τόποις μανοῖς. Imò nusquam in corporibus densis: in quæ aeris aditus nullus, vnde postea cogatur erumpere. Aquæ verò tunc attribuit, cùm dicit ὁποῖόν ἐστιν ἐν τῷ ὕδατι ἢ τῷ ὄμβρῳ. Turbo potius in aqua dicatur, aut κλυδών. Cuiusmodi locus est ad promontorium, quod Vascones & Cantabri vocant *Capberton*. Tranquillo nanque cæ- C lo secundum litus illud excitatur flatus quouis decumano maior. Minus quoque scitè idem attribuit aquis & lapidibus: cùm στερρὸν vtrunque dixit. Quippe nullum suppeditatur exemplum vix: nulla ratio præfertur ab etymologia. Sed origo vocis exprimit potius contrarium. Nempe παρὰ τὸ ἱστάναι τὴν ῥοήν. Solidæ nanque rei fluxis interest ac liquidis certos terminos constituere. Illud quoque ab Aristotelis dignitate lõgè alienum est. τῇ φύσει τοῦ ἀέρος τοῦ θερμοῦ, καὶ ξηροῦ ὄντος τὸ ἀναβαίνειν. Quin equidem à Philosophorum nullo vnquã dictum reor, Aerem calidum & siccum. De frigore caloréque controuersantur: humidum vno ore concedunt omnes. Non præteribitur sine commendatione verbum κατακυριεύειν. Sic enim est, vt aeris partes domi- D nentur, & sint potiores. Aristoteles in secundo libro de Cælo, τὸ κυριώτατον τοῦ παντὸς, quod esset in vniuerso præstãtissimũ, vocat. idem vsus Demostheni. Et habem° κυρίαν ἡμέραν. & apud Galenũ τὸ κῦρος διαγνώσεως. & in quinto de locis τὸ συνεχὲς μόριον τῶν ἀκυροτέρων μορίων, id est, non est membrum primarium. Atque is qui in animalibus negabat motum, ausus est addere, ἀλλ' ἐν ἄλλοις πᾶσι. Neque eo contentus, addidit καὶ σεισμοῖς. Exempla quoque apposuit, ἐν ὀργανικοῖς καὶ ὑέλοις καὶ λοιποῖς μετάλλοις. Nemo tamẽ ollam vnquam vidit tremere neque vitrum, nisi cùm intus aqua feruet, ex eius motu mouetur. At idem lignum quoque facit. Et agitante intus humore sese subter cortice, cùm tentant eruptionem lacrymæ, nihilominus euenire par est. Sensum latet, quia non obseruatur. Quin ea musica instrumenta quæ vocant organa, tubis cassiterinis confecta, si maiora sint, dum fistulæ inflantur illæ, non solùm tremunt ipsæ, sed & saxeæ pilæ, quibus templorum tholi sustinentur. Hoc admota manu sæpenumero deprehensum est à nobis. Tanto magis templorum turres, æneis pulsatis tintinnabulis. In vitro tamen & in fictilibus cùm multi sint meatus, atque intus conclusus aer, nunquam tamen inde tremere sunt deprehensa. Dissiliunt sanè calore circũuenta, cùm flatus obiecti in cauernulis attenuãtur. Gelu quoque, propterea quòd aquea natura vitri est. Cogitur ergo magis, quàm quantum eius natura fert: tulit autem quãtum & quoad licuit per ignem. vlteriora momenta pati non potest quin absistant partes. Post hæc vbi rationem dat egressionis aeris, rectè sanè sentit. Item æquè bene, aurum ob densitatem mergi, lignum propter aereas partes fluitare. Dixit σχεδίας, vt πλοιαρίοις. Sic in octauo de Republica Plato πεντετάλαντος. In nono autem etiam sesquipedale, ἡμιπλεθριαῖος ... Verba sequuntur quæ me valde remorata sunt, ὅθεν οὐ διὰ τὰ φύλλα οὐ καταδύεται τὸ καταδυόμενον πολλάκις ξύλον, οὐδὲ διὰ τὸ ἀποκείμενον τὸ βαρύ. Nonne satis erat sic? Non prohibent frondes quin lignum submergatur, vbi nõ submergitur. οὐδὲ τὸ βαρὺ διὰ τὸ ἀποκείμενον. Addẽdum verbum absque negatione. Neque graue mergitur, puta aurum propter τὸ ἀποκείμενον. Quod quid sit cùm haud sciam, ne laborabo quidem. Sed pro nobis Ferrerius, vt solet. Aliter, inquit ille, hic. Non propter folia fundum non petit, quod sæpè fundum petere solet lignum, nec propter grauitatem: sed quia aliud solidum est ac densum, aliud rarum. Profectò mirifica verba. Nam si buxus fundum petit, citiùs faciet cùm viridis est quàm siccus. Si ergo viridis ramus foliatus fluitarit, foliorum beneficio continget id necessariò. Tum quod negat grauitate vrgeri trahíve ad fundum, quis non deputet insani verba esse? Nõ enim rarum omne fluitat, sed id in quo plus aeris est scilicet. minùs ergo graue. Hic verò noster dissimulauit τὸ ἀποκείμενον. Sic & suprà, illam aeris, quam tu meritò dãnabas siccitatem, sustulit de medio. Perpulchram sanè μέχλαδον, & haud nostrarum similem. Sed in viam redi. Etiam, sequutus Baiulius, minus probis vocibus hic vsus est, ad ea quæ proponerentur. Dixit βραχὺ, i. breue, lignum in aquam si demittas, fluitare. Quin longum quoque nihilosecius, & latum optimé. Imò verò quanto longius ac latius, modò sit eiusdem spissitudinis, rectiùs, commodiùs, leuiùs & extat & fertur. Temperaturæ gradus idem adiuuatur à figura, siue (vt prudentiùs dicam) modus dimensionis: id quod est etiam in quarto de Cælo disputatum. Ἐπιπλεῖ rectè: rectiùs ἐπιπολάζει. Quæ deinceps adiungit, vulgaria sunt: vsque dum scribit, omnia fo-

bes referantur. Iisdem nimirum legibus Iouis superficies vna futura sit cum superficie Saturni. Ad illud diuerticulum fugiendum: Mathematicè vnum esse, quia nihil corporis intercedit: Physicè non esse, quia diuersis sub formis consistent. Ita videtis δῆλα ὅτι ἀπείρου λαμπάδος ... τὸ φῶς ... Græcè dixi quò nostras indicarē miserias in quæstione veritatis: dedecus celarem τῆς ἀπειρίας. Sed ad rem. Ab aere fieri dicit hoc vt fluitent, non autem à ligni materia. Hoc ergo fuerit illud ..., de quo suprà quærebamus. Quapropter alterius offert exemplum materiæ. Ideo quidam lapides fluitant, inquit, quia vacuum quod in ipsis est, exuperat partium quātitatem. Intelligēdum hic vacuum quod opponitur denso, non autem pleno contrarium. Abutitur scilicet voce hac. Itaque coactus fuit addere: Locum aeris esse maiorem quàm terræ locum molis. Declarat igitur τὸ κενὸν aeris esse locum. Cæterùm haud satis est esse maiorem: quin longè maiorem oportet esse. Paruum siquidem terreum corpus in maximum corpus aereum diffunditur. Quod est in secundo de Generatione, & in secundo Meteoron. dicebatur: plus occupare loci rarum, quàm idem densum. Quare, inquit, rupis cotisve leuioris frustum in aquam si demittas, eius extabit dimidium, alterum dimidium subibit aquam: propterea quòd plus habet aeris quàm lapidis. Plus in mole, inquam, scilicet quanta sit satis ad æquandam leuitatem suam cum lapidea grauitate, non autem in vi: sic enim plus extaret quàm dimidio. Quo in loco possem alia quoque, si audeam, attingere. At vereor ne occurrendo toties, offendam. Tanto, inquit Minutius, tibi frequentiùs atque audaciùs accurandum est ne sis animo semper impedito. Non enim te potes ex hisce turbis sine turba expedire. Age age quicquid id est, esto iam. De memorabili, inquit ille, æqualitate, quę tam inęqualiter tractauit disputatores potius quàm ab illis tractata est, vt integrum librum Gentilis ingesserit suis commentariis. Non meliore consilio quàm qui tot tantáque de tribus doctrinis conscripserit. Optimi quidem viri illi atque doctissimi, sed im modici, atque, vt ita dicam, intempesti. Quod igitur isti dicunt æquale ad pondus, id nequit inter Philosophos vel recipi vel admitti. ignis enim pondus habet nullum. Reliquum est vt sit æquale, aut respectu ad mensuram, aut ad vim, aut ad proportionem. Ac mensura quidem æqualis, inter ignem & terram constare nequeat in corpore viuēte. Si verò vis æqualis omnium sit, tum verò corpus illud nullam vnquā in partem naturaliter moueatur. Vltimus modus est, quem Galenus πρὸς τὴν δικαιοσύνην referebat. Vt quia latitudo sanitatis (exempli gratia) certis continetur, vt ita dicam, spatiis elementorum: quæ portio accedet ad punctum intimum, ea sit circunscripta ratione huius æqualitatis. Si viuēs

A homo constitui potest tribus terræ partibus, cùm terræ plurimum habet: & duabus ac semisse, cùm multum: & ex duabus, cùm satis: sic ad illam mediocritatem recenie bimus. Cui mistioni non est necessaria æqua ignis natura: sed si duas ignis partes qui obtinet, plurimum habet: qui vnam & semissem, multum: qui semissem, satis: hic semissis ignis duobus illis terræ assibus æquale fuerit. His dictis, cùm oculos, vt ad reliqua pergeret, in librum coniecisset: hæc, inquit Minutius, vt indicta silentio præterires? Malim ista quidem ad quæ te iam paras, ignorare. Nihil vnquā accuratiùs audiui. Igitur ad alia. ῥαχίας, inquit, pro coticula posuit. Pollux in primo, pro litore aut scopulo. Plutarchus in commentario, ... pro strepitu:

B ... A scopulorū, ait strepitu, allisione fremitum expressit. habetis & apud Sophoclem. Vt in transcursu nostrum hunc sermonem faciamus hilariorem Virgiliana eruditione. Ille nanque cùm esset omnium bonarum literarum plenissima bibliotheca, refersit opus suum diuinum illud, variis atque reconditis literaturis. Cæterùm tanta dexteritate atque pudore, vt ea vix attigisse videatur. Itaque de scopulis dixit, *Dorsum immane mari summo*. Græci enim ῥάχιν dorsum vocant, ῥαχίαν saxum quod extat è mari. Sic est apud Strabonē, Thucydidem, & alios. Deformauit autem sentētiam obscuritate orationis. δῆλον ὅτι, inquit, ... At qui lapis? Nam quantum in ipso est, verúmne sit hoc,

C sanè nescias. ῥαχίας enim non significat pumicē, de quo hic intelligat hæc dici necessariò. Docet autem nos Plinius Thyi ęum lapidem natare fluitareque grandem: comminutum mergi. Quam causam subticet, hæc à nobis esto. Aeris in eo multum contineri, non in minimis partibus, vt in lignis solet, sed inter maiusculas. Quibus diffissis, simul cum abeuntis aeris leuitate, natandi beneficium amittat. Sic peluis ænea fluitat integra: concisæ pars longè leuior mergitur tamen. Ratio est, quòd aer, qui eius in sinu est, tam repentè nequit separari, quàm citò pondus deprimere possit. Perstat igitur. Si foramine subire possit aqua, tum decedet aer: quia paulatim res ea geri queat. Itaque minus rectè Plinius eodem loco prodit: inania vasa non fa-

D ciliùs quàm plena ex aquis extrahi. Quin illa ipsa inania nullius egent penitus extractionis, sed multa vi vix depressa spontè resiliunt, adeò vt etiam deligata secum sustollant onera. Ita nos sustinebant natare discentes pueros cucurbitæ: quod munus explebat antiquis cortex. Quæ verò scribūtur hic de lapidum generatione, minimè pertinent ad hunc locum. Sed vniuersalis consideratio tractationis interest, quæ mistorum affectus designat. Priuatim verò spectat ad librum de terris, glebis, lapidibus, lapillis, gemmis. Nam metalla gemmarúmne subsequantur an antegrediantur generationem, parum est di-

A ligenter à Philosophis obseruatum. In Timæo, de lapidibus Plato: certo commentario Theophrastus. Plinius non bono consilio diuersis hæc maximè locis tractat. In secundo lapidum naturam exequutus, in vltimo gemmarum, lapillorúmque texit historiam. Eadem tamen & natura & generatio: materia sub alia forma specici. In iis enim maxima ex parte aquea & aerea lux. Nihilo consultiore opera, cùm à simplicibus corporibus inchoatum opus deduxit, post terrarum descriptionem, statim ad rem maximè compositam: hominem dico. Inde narrationem illico demisit in res minus compositas: verùm euerso ordine. Marmora enim gemmis prætulit. At sunt hæc compositiores atque operosiores. Ad propositum redeamus. B Gignuntur, inquit, ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ὑδάτων. Ex aquarum mutua offensione: quasi sit hoc efficiens, & ἀρχή. Materia verò spuma. spuma nanque ex collisione. rarescit igitur aqua primùm. Sic aerea natura pinguior ac viscidior diutiùs constat, quoad calore quopiam marísve salsugine densescat ad lactis, vt hic inquit, modum: tum collecto ex attritione sabulo fiat lapis. Prudenter addit, τοῦ ἐμμένειν τῷ χρόνῳ. Multæ nanque multiplicísque interpolationis eget aqua vt lapidescat. Ad aquas calidas parieti adhærescentes crustas legimus ex aspergine. Nec aliis naturæ legib' ἁλοσάχνη, & halcyonium. De adarce alibi dictum est. C Echini marini medullam miratus sum: lapidea erat, sed eiusmodi, vt nemo qui vnquam vidisset echinum verum, dubitaret olim vixisse illam. Huiusmodi miracula multa Plinius recenset, scribítque intra arborem lapidem inuétum. Etsi non tam intus conformari, quàm intrò immitti potuit integer: circũ quem obductæ partes arboris coalescere quiuerint. Quemadmodum de quibusdã spoliis videtur scribere Theophrastus. In mare autem bonus hic vir ingressus, si non exit ad plantas, in elementi feritatem potius transferatur culpa. Otiosè tamen admodum scrutatur arenas, quarum enarret generationem. Terræ, inquit, pars quædam dulcis non est. Igitur intra illam partem recepta si restiterit aqua, nõ potest ab aere alterari, propterea quòd D illæ partes in terra non sunt: quippe salsæ. Ergo concalefactæ tam illæ quàm aqua, luti genus efficiunt natiuum. Cuiusmodi dulcibus in aquis gigni nequit: ideirco quia in iis non dominatur terræ siccitas. Quare vel mutat illam aqua in suam speciem, vel propemodum hoc efficit: atque vtrunque alteratur. Indurat ergo terræ duritia, propter vim suam compingendi: & aquæ diuidit ita subsidentiam, vt è limo fiant particulæ pusillæ. Ac propterea quæ prope est mare terra, fit arenosa. Auditis hominem, qui medio in mari nihil habeat salis, vnde condiat orationem suam. Miram verò audaciam, Negare dulcibus in locis arenam reperiri. An verò fluuios nullos eius terræ, cuius iste sit ciuis, arenas alluere? Tam miserè, ne dicam væcorditer, immemor sui, mox vt in campis irriguis aqua dulci scribat arenam generari. Multis in æstuariis ad fundum arena nulla est, sed limus: reliquiæ scilicet maritimarum quisquiliarum, quæ ibi relabente restitarunt æstu: vnde græca vox λεῖμμα. Subtus verò quantumquantum, totum id arena est. At interiores ac subteriores venæ minus salsæ: vt omittam quod vulgò canunt nautæ, maris fundum dulcibus aquis esse maiorem. Et accedit propius ad opinionẽ Philosophorum. Nam si salsugo contingit aquæ propter Solis vim: igitur quæ aqua maximè remota fuerit ab ea vi, maximè videtur ab ipsa distare salsugine. Plinius tamen ab hac sententia discessit in secundo, non sine admiratione suorum popularium: quandoquidem in xxiii. sectione propositarum quæstionum verba sunt quæ pro nobis aduersus illum faciunt. Arena verò terræ species est, sicut & sabulum, & calculi & lapides volares, quos à glarea nominant alicubi *glareones* Itali: qua ex materia montes integros constare constat, non à mari genitos, vt hic ait, sed à natura cõditos cum mari simul. Arenam quadraginta amplius vlnas effossam vidimus propter litus: vbi turrim pro portu fundandam redemerat Architectus. Eam reor equidem nulli vnquam antea mari cognitam. Nam quod ait, in minutas solui partes, vix credibile est à natura fieri: vt quæ ad Cantabros est, vllis olim sæculis detritior sit futura. Partes item illæ terræ, quem habeant suæ salsitatis authorem, contemplandum. Non enim à terra salsedo, tanquam accidens à substantia. Frigida terra salsedo, calorem habẽs suæ principium generationis. Attendite & id, σκληρυνόμενα ὑπὸ σκληρότητος τῆς δυνάμεως τῆς συμπήξεως. Nam suprà quoque τὴν σύμπηξιν attribuit aquæ: & hic terræ, non aquæ. Et agendi potestatem assignat terræ: quæ tamen omninò passiua est. Nam neque frigore hoc, neque siccitate agit quicquam. Denique duritia nihil posse durum fieri, nisi per admistionem: nemo nescit. Non igitur erit τῆς δυνάμεως. Cauebo verò mihi ab illo dicendi modo, ἅπασα ἡ γῆ οὐκ ἔστι γλυκεῖα. Sic enim dulcis esset nulla. Quod verò dixit, πηλὸν ἔμφυτον: sumptum id est de primordiis Philosophiæ. Quoniam limus in potentia fuit illius naturæ: quasi dixerit, genuinum. Sic Aristoteles ventos vocat ἰθαγενεῖς, qui suis è natalibus rectà spirãt. indigenam vocauerim Latinè. Ita corrigendus codex est, vt addatur negatio: ὅτι οὐ κρατεῖ ἐν τούτοις ἡ ξηρότης. Scilicet in dulcibus aquis deest siccitas. Alioqui contradicat ipse sibi: nisi cum tuo duce, Ferreri, diuersam insistis viam. Imò te, inquit ille, (quod minimè reris) ænigmate verberabo. Nam neque tecum sentit hic, neque aduersatur tibi. Qui fieri potest? ait Baiulius. Atqui factum, inquit ille. Nam neque addidit negationem: & τούτοις interpretatus est, illis: non autem iis: nouo errore corrigens errorẽ. Profectò, vt huic assẽtiar Scaligero: versionis onus pistrinariũ est. Ad molã enim alligati vertimur in gyrũ

æquè

" æquè atque vertimus, Tu verò, vbi voles. Ap-
" pendit, inquit ille, huic impostui ç auctarium de
" nihilo meliore merce. Idem nanque continge-
" re campis apertis Soli, atque vliginosis. Are-
" ſcũt enim partes eorum Solis vi, dulci nimirum
" exuſto ſucco, quò fiat vt ſabulum generetur. Id
" eſſe maximo argumento: quia ſi quis profun-
" diùs fodiat, natiuus inueniatur limus. Eſſe verò
" hunc arenæ radicem: non enim arenam fieri, ni-
" ſi per accidens. Atque hæc quàm vera? Eſt in
Galliæ parte regio, quam nunc vocat *Beauſſam*
vulgus. Ibi arbor nulla, omnia ſub imperio So-
lis ſunt, vligo lætiſſima, vber glebæ feliciſſimũ,
arenarum nihil. In Aquitaniæ tractu, quas *La-
nas* appellant, ericis, geniſtis, paliuris, aliíque
fruticillis eiuſmodi tota facies operta eſt, quo
minus Solis radios apertos experiatur. Nihil i-
B bi præter arenas etiam profundiſſimas. Con-
trà, permultis locis ſub aruo pinguiſſimo ſub-
ſunt arenæ: ſubter eas ſaxei ſcopuli. Neque ma-
gis verum eſt, arenam per accidens fieri, quàm
lapillos. Forma enim ſua eſt, qua ſit arena, non
puluis, non lapis, non aliud terræ genus. Si per
accidens exiſteret, aliquãdo coiret vel aqua vel
igni. neutro fit. Adhæc, in aqua putreſcit nun-
quam. Plato in Timæo de arena & ſaburra ni-
hil: de generibus aliis terræ concretæ multa. E-
tiam videre eſt quàm diligens fuerit Theophra
ſtus, niſi vitii culpam ſuſtineat iniuria temporis:
vnde facta eſt tam præclari commentarii muti-
latio. Ita digerit Plato. Saxum, fictile, lapis, lapi-
dis ſpecies fuſilis, ex quo vitrum. Generationẽ
C verò deducit ab aqua cõcreta. συμπαγὴς ὄν, inquit,
ὕδωρ μεταβαλλον εἰς ἀέρα διὰ ξυνωσιν ἀέ-
ρα· οὐδ᾽ ἂν τὸ βαρὺς, μάδοις ὑπερχυθεὶς τῆς γῆς ἀέρος πρό-
σθεν ἦν ἄλλη, ξυνώσει τε αὐτὴν εἰς ὕδατος, ὅθεν ἂν εἶναι
γένοιτ᾽ ἀήρ. Et concludit συνωσθεῖσα δὲ ὑπὸ ἀέρος ἀλύ-
τως ὕδατι γῆ, λίθος γίνεται. Deinde diuidit in ſpe-
cies. Aerem verò commiſcet ad ſplendorem.
Tantum abeſt vt per humidi conſumptionem
factum dicat lapidem, vt eius materiam conſti-
tuat humorẽ. Sic etiam Empedocles. Lapidem
feruentium aquarum vi concreſcere: id quod &
Ariſtoteles recitat in xxiiii. ſectione. Et in xxiii.
iam dixerat arenam eſſe ſaxum puſillas in partes
fruſtillatim comminutum fluuiorum agitatio-
ne, maríſve ſalo. Sic in hoc ob æſtum, in illis ob
curſum, arenam fieri: in lacubus immobilibus
D nullam. Iſte vult per limi concretionem: ille con
trà, per diſſipationem. Ægyptum alluuione fa-
ctam vult Herodotus: quia ſuperioribus locis
arena ſit. At enimuero multis in partibus arena
viſitur, nullius aquę vel argumento, vel veſtigio,
vel ſuſpicione. Quare neque limus pro materia,
neque pro efficiẽte poſſit humor aſſignari. Ne-
que veriſimilius eſt, ex maioribus lapidibus mi-
nores factos per diſſolutionem, quàm ex minu-
tis maiores per concretionem. Locus eſt in ea,
quam dicebam, Aquitaniæ parte, *Lanarum* no-
mine (*Cobertes* vocant) ſub prætura Vaſſatenſi.
Eius loci lapicidinæ ferunt ſaxa, quorum in ca-

A uernulis adhæreſcũt myrtuli, buccini, cochleæ,
non alia conſtantes materia quàm cuius eſt ea-
rum matrix: adeò verò frequentes, vt pleræque
directiones earum occurſu deprauentur in ędi-
ficiis. Ibi qui putet Oceanum reſtagnaſſe, vix v-
niuerſos Aremoricos à diluuio vindicare poſſe
videatur. Hoc ideo dico, quia ſi marinæ ſpecies
extra mare generantur ſaxeæ: nihilo ſecius are-
nas procul ab illo concreari poſſe fateamur.
Nam quemadmodum dicebamus, integri mon
tes arenarum ſunt in Vaſconia paſſim: quos ſi
tandiu texit mare, quoad ſabulum gigneretur:
neceſſe fuit, vniuerſam penè Galliam totis illis
ſæculis ſub mari latuiſſe. Quod verò videre ve-
lim, quò ſeſe receperit, poſtquam hinc deceſſiſ-
ſet. Concludent igitur emunctiora iudicia con-
B tra noſtrum hunc ſic pote: Fluuii arenoſi, qui
non ſalſi. Arenoſa terra ſicca, humore nullo. A-
rena ſub pingui terra. Arena ſine limo. Ergo
neque ſalſitas author eſt arenæ, neque humor,
neque Sol, neque limus. A ſale proinde petas ar-
gumentum. Ab Sole cõcretum in magnos gru-
mos, ſub Sole poſitum haud vnquam arenaſce-
re. Nota mirificam vocem εἰσί τε ἀμμακρυσμένα
ἀπὸ ὕδατος γλυκερόν, & mox μακρυσμός. quaſi fa-
ctum ſit à natura id. μακρυμὸν enim authorem
notat actionis, quam ſignificat. Facetè dixit,
ἐξαγωγὴ τῆς κινήσεως τοῦ ἡλίου, mora motus ab are-
næ effectore mari fertur, deinde ad effectum ef-
fectoris: ſalſuginem, inquam, cuius authorem
Solem facit. Verùm laxè nimis dicit, κατὰ τὴν θέρμην
τὴν λεχθεῖσαν. Neque enim ſic fit ſalſum, quod ſal-
C ſum fit: ſicut arenam dicebat arenam fieri. Nam
ſalſilago creatur ademptione partium dulcio-
rum. Arena verò totius humoris. Feratur tamẽ
intra τὴν ἀκριβολογίαν. Tum aſtruit multum ine- "
ptiarum. Propterea quòd ambiat aqua terram: "
idcirco potiore prærogatiua deberi aquæ no- "
men elementi, quàm ipſi terræ. De ratione vel "
puer iudicet. De re ipſa non niſi ſapientibus, "
quid ſit ſtatuendum conſtare puto. Vel à ma-
gnitudine ſumatur argumentum, vel à cenſu re-
rum naturalium compoſitarum. Nam quęcun-
que ſunt hîc apud nos, etiam piſces ipſi plus ter-
ræ quàm aquæ habent. Nam quòd piſcium re-
centia cadauera quædam fluitent, id efficit aer
qui in illorum vacuis continetur. Sicut ὅλα ca-
dauera terreſtrium. Ea poſtquam ſub aquis cõ-
D putruerunt, multo concepto aere de putredinis
calore, ſurſum enatant. Cæterùm piſcis fruſtum
in aqua inditum fundum petet: non igitur aquæ
plus habet: tanto minus, quæ ſurſum creantur
exortes aquei loci. A mole verò ſi euocemur ad
huiuſce rei diſquiſitionem: vt Gręcum eſt pro-
uerbium, ſecemus medium. Aquæ facies ergo,
quę comparet, terrę tractu tota fuſior eſt: etiam
ſi demantur appendices fluuiorum. At ipſa cor-
pora ſi conferantur inter ſe, vix, exempli gratia,
ſemuncia eſt aqua totius ad aſſem terræ. De
more ſuo ῥίζαν hîc appellat principium. Arabes
ita loqui ſoliti ſunt. rerum principium radicem

vocant: plantæ principium non radicem, sed venas. Et odiosa sententia: ἡ ῥίζα τῶν ὑδάτων γλυκερά. Aqua enim suis primordiis insipida. Siquidem dulcedinis opifex est moderatus calor. At is in aqua nullus. Omnium Philosophorũ consensu est in natura frigidissimum. Non ergo constabit aqua ex atomis Democriti. Corpuscula nanque omnia illa figurata ad gustus omnẽ speciem. At insipidum priuatio est: non enim sensum afficit, ac ne tentat quidem. Erit ergo corpus sine figura quippiam: ridiculé. Nam ex vacuo totam efficere nequeat aquam. At solum vacuum figura carebat. Hic autem veterum fouet sententiam, quorum fuit princeps Thales: Aquam solam esse primum rerum elementum. à qua tantum abfuit Aristoteles, vt in secundo Meteoron. ne fluminum quidem principium cõcesserit haberi. Hinc ex propositis construit demonstrationem. Aqua leuior est quàm terra: ergo aqua dulcis, quàm salsa. Nimirum quia salsa terrea est. Qui cõfirmat exemplo iam peruulgato. Dulcem aquam subiturũ, idem in salsa nataturum. Aristoteles in propositis quæstionibus, oneratas naues extare plus in mari, quàm in fluuiis. Haud plenam tamen hîc addit rationem. Dulcem propter partium tenuitatem sustinere non posse: salsam propter crassas posse. Mihi aliter videtur. Nõ propter partium tenuitatem, crassitudinémve, quicquam esse aptum vel ineptum ad sustinendum: sed ex earum cohæsione. Quapropter in oleo defæcatissimo plus extat lignum quàm in aqua. Olei tamen partes tenuiores: aerei nanque plurimum obtinet, aquæ multum, terræ exempta fæce minimũ. Itaque gutta pannis aspersa latè subit, ac diffunditur: aqua non item. Quæ causa est vt stilus duapondo mucrone demissus in aquam citiùs descendat, quàm lamina decempondo eandem in aquam secundum superficiem imposita? Scilicet separat stilus partes: lamina nõ separat. Sic quod aqua non sustinebit, sustinebit aquæ glacies eiusdem: non ob partium differentiã, quandoquidem substantia est eadem, sed ob partium differentem posituram. coniunctiores enim sũt. Qui posuit exemplum, vt efficeret quod præcipit Philosophus in secũdo Metaphysices: Non posse quibusdã, nisi exemplis, persuaderi. Quippe rationes etiam verissimas, si vulgares eæ non sint ac passim receptæ, non admittere. Hoc genus hominum vocat idem mancipia sensuum, atque intellectu mancos ait, in duodeuicesima sectione. Ecce verò appendicem. In mari mortuo nullum animal mergi: nihil propter siccitatem gigni. Aiunt tamen ex Aristotele Cypriis in fornacibus pyraustam generari, quam etiam *pyralin* vocat Plinius. Tametsi mauult Hermolaus, pyroton: pyralis auis apud Aristotelẽ. Dixit, animalia non mergi. Sic Plinius, Cameli, inquit, ac tauri impunè fluitant. Inde fama nihil in eo mergi. quasi de cęteris nullo dum facto periculo. At Solinus certò quicquã mergi negat. An de eo Strabo quicquam scripserit, nunc non memini. Genesareticum tantùm nominat. De bitumine quoque Babylonii soli: ad hæc in eodẽ mari nihil quicquã gigni. Ratio ὅτι κωλύει ὁ ξηρότης ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν πικρῷ, οὐδὲ διὰ πλησίον τοῦ σχήματος τῆς γῆς. Quæ verba non paruæ indigent considerationis. Nempe in ipsa terra multa oriuntur, aselli, lumbrici, talpæ. Nihil autem propiùs terræ naturam, quàm terra ipsa. Non igitur est siccitas in eo mari, quatenus siccitas est, sed siccitas inepta ad generationẽ. Quæ siccitas subscriptorem, atque etiam collegam sibi habet ineptitudinis amarorem. Sed & pessimè dixit, σχήματος: quod accederet ad figuram terræ. Verùm neque figuram esse vllam elementis in tertio de Cælo disputat Aristoteles: & in quarto, ne ad motum quidem quicquam facere ἁπλῶς τὸ σχῆμα περὶ τὸ κάτω ἢ ἄνω, ἀλλὰ τοῦ θᾶττον: tantum abest vt quicquam præstet ad generationem. Tum si quis terrę globum spectet, æquè intelligat aliis quoque communem elementis esse figuram illam. Prosequitur ab his rationem salis generandi, postquam de maris salsitate verba fecit: eámque sudori comparat, atque apponit (vt retur) caussam. Fit, inquit, sal in stagnantibus aquis, in quibus quod erat dulce salsescit. Superat verò terræ salsugo salsuginem illam: in illa enim remanet inclusus aer, in hac non remanet. Ac propterea non est illud terræ corpus particeps secundum omnem modum cuiuspiam dulcedinis. Siquidem aquæ genus id est, quod exit ex ipsa terra, sicut sudor. Quæsiuerunt aliqui, Sal quare non nisi dulcis aquæ cõmistione fiat, cùm sit calidum & siccum. At isti supponunt falsum: nam & sine dulci fit. Contẽtiosis autem respondebimus, Aqua dulci cohæsionem temperari. In cautibus tamen exesis Ægeo mari, ad Nauplium & Epidaurium, scio lectum sal à militibus ex assultu fluctuũ relictis ibi, mox à Sole concretis aquis. Aqua verò dulcis id præstat, vt de pinguitudine sua deponat aliquid mare. quod enim tale est, minus commodè concrescit. ideirco glacies ex aqua fit, ex oleo non fit. Spicessit oleum, non glaciatur: sic & aer. quod & à Philosopho edocti sumus. Id etiam verúmne sit, cõsiderandum: quod erat dulce salsescere. Nam sanè ex aqua salsa fit sal: neque dulcis illa prius salescit, quàm salsescat. Adhuc dubitabo, an terræ salsitas salis superet salsilaginem. non enim videtur. Actu nanque sal salsum est: terra verò potentia tantúm. Neque affectio terræ propria est salsitas: & salis propria est. Sed salem sub terra fieri, sicut & sulfur, & ignes, quónam authore alio quàm cęlo? Salem verò terrę sudorem cùm vocat, sanè facetus est. Hoc idem cùm de mari dixissent antiqui, risit Philosophus in Meteoris. Illud attentiùs in memoria habeamus, Terram sine humore nunquam vel salescere vel salsescere. Quare cùm Sol sit efficiens, aqua materia: terra potiùs esse videbitur (parcite auribus viri elegantissimi) commateria. Nam efficientis rationem

tionem sibi nullo modo vindicare potest. Plato in Timæo ab aqua salsa, & terra, vt salsuginem ab aqua trahat, à terra concretionem. Nitro quoque olei principium attribuit quoddam. Plutarchus ceruu lacrymam dulcem, apri salsam scribit. Apponit causam: frigus in Ceruo, calorem in apro. In calidis animalibus atque animosis excrementa omnia calida, amara, salsa. In xxiii. sectione, stans aqua salescit: ex mobili sal nullum fit. Exigit enim concretio quietem. Et ibidem, Maris aquam quo plus coquitur, eo plus acquirere salsedinis. At calidior est prope litus (vt est in quinto Historiarum) sanè ex reflectione radiorum à propinquitate fundi. Et apriciora omnia litora concalescentibus faciliùs arenis. Quonam igitur modo litoralis aqua dulcior ibi dicitur ab eodem? Contrà nanque videri debeat: si salescit à calore. Quo enim coctior, eo calidior. Respondeo, Motu aquam calefieri atque aerescere: dulcescere igitur. spumescit enim: non ergo pari m concipit aeris. Plutarchus, alios humores agitatos frigescere. mare incalescere. fortasse. Nempe omnis aqua calorem concipit agitatione: aeris enim haurit multum. Ex æstiuis extractam puteis cum iumentis potui damus, ne frigore suo noceat, aut torminibus, aut angina, vexatam prius baculo exhibemus. Hæc cùm dixisset, respirabat. Percontanti Minutio quid esset negotii: Vota, inquit, soluamus Neptuno, vt ait ille, salsipotenti. Iam verò tandem vix enauimus, ac terram attigimus, in qua stirpes intermissas resalutemus: atque vtinam melioribus auspiciis. Nam quasi rem arcanam ex Iacchi, vt aiunt, vanno mystica notandum monet. Quocirca nouum hinc inchoare caput licet.

Scire, inquit, debemus, plantas esse non ex simplici materia, sed compositas. Quasi verò hic sit locus. Nam per initia libri huius posuit iam δυνάμεις illas. Et in libro De mistorum affectibus, iam illa verba sunt: αὗται μὲν οὖν τοῖς τε φυτοῖς ὑπάρχουσι καὶ ζώοις. loquitur de qualitatibus; at qualitates in elementis. Ibi quoque in eiusdem libri extremo, ad animalium atque plantarum historiam transiturus ait, hæc ex condissimilibus esse composita partibus. At nullum simplex corpus constare posse partibus inter se dissimilibus, in secundo libro De Cælo iam declaratum fuit. Iam est in secundo De generatione, quod suprà dicebamus, ex quatuor omnia constare. Prioris sententiæ verba memini: ἀφελόντας τὰ ὁμοιομερῆ θεωρητέον, καὶ τέλος τὰ ἐκ τούτων συνεστῶτα, οἷον ἄνθρωπον, φυτὸν, καὶ τ' ἄλλα τὰ τοιαῦτα. Alterius hæc: ἅπαντα δὲ τὰ μικτὰ σώματα, ὅσα περὶ τὸν τοῦ μέσου τόπον ἐστὶν, ἐξ ἁπάντων σύγκειται τῶν ἁπλῶν. Illud durũ, αἱ βοτάναι καὶ τὰ εἴδη. Herbæ, & species. Adiũgit porrò haud satis cõmodam comparationem: Sunt, inquit, cõpositæ plantæ, sicut salsedo ex aqua maris, & arenarum substãtia Esset igitur circulus in natura. Sic efficiens causa suum haberet effectum pro causa efficiẽ-

A te: aut forma formatum à seipsa pro forma sua: aut materia materiatum pro materia. Nam si quemadmodum suprà dicebat, ex aqua maris fit arena, propterea quòd aqua salsa est, & ex arena fit salsugo. profectò ἴσως κύκλῳ ἀποδεικνῦται. Quod tamen esse ἀδύνατον in Resolutoriis declaratum est. Præterea non est ex aqua & terra composita salsugo: nam quæ & quota salsuginis pars aqua est? nusquam substantia pars est accidentis. Etenim pars & totum sunt eiusdem prędicamenti. alioqui non esset vnum per se. Mirifica deinde verba fundit, cùm vult causam reddere quare planta composita sit. Exhalationes, inquit, vbi concreuerunt, possunt comprehendere causam, qua fit vt sint plantæ. Iam illud excussum oportuit quomodo concrescat. non e-B nim à seipsa hoc obtinebit exhalatio, sed à calore gignitiuo. Cuiusmodi motum Democritus appellabat, σοῦ, vt Philosophus in quarto De Cælo scriptum reliquit. Verbum quoque συμβάλλειν, Aristotelicum sanè, significat agendi potestatem. Itaque dixit δύναται. Cæterùm exhalatio quæ sit materia, neutiquam poterit formam comprehendere, qua fiat planta. Quin potius comprehendi. Occupatur enim atque vindicatur ab alterius formæ prehensione. Quippe affectã materiã paratis qualitatibus forma facit esse secũ hoc, aut hoc. Quid autem sit illud quo afficiat, (hoc sanè est, συμπηγνῦσι) magna fuit controuersia. Hac quoque propositione videmus non probari, quod intendebat: quatuor ex elemẽtis esse plantam compositam. C Nempe ἀναθυμίασις, suapte natura potest vnico tantùm elemento constare. Quæ verò sequuntur verba, sunt sanè quàm incommoda. Decidit, inquit, aer inde, atque irrorat locum. Atque ex eo seminum proueniunt species ex vi siderum. Nam quid confert aeris casus ad probandum, quòd exhalationes, vbi ascendêre, concrescunt? Neque intelligo quid sit ἄνωθεν. Vnde nanque cadit aer? An vult ex eo aere? Vt sit aer efficiens plantarum causa irrorare nanque effectio est. An, ex eo: id est congressio aeris, & materiæ quæ est in loco? Cadere verò voluit, opinor, ad terram se demittere. A terra tamen abscedit aer nunquam. Profectò alium intelligat igitur aerem, scilicet superiorem. At ne sic quidem possit. Ascendit enim aer omnis, non au-D tem καταπίπτει. Sanè duo simul hęc esse nequeũt, aer & descensio: tanto minus aer & casus. Cadit enim quod deorsũ fertur natura sua, posteaquã subductum est id quo violenter sustinebatur. Omitto διὰ τῆς δυνάμεως: malim διὰ τὴν δύναμιν. Rursum verò ineptit, vbi dicit Aquam esse plantæ materiam necessariam. At, bone Deus, cuinam misto non est aqua necessaria? Ipsa metalla, quæ rerum omnium durissima sunt, ex aqua concreta constant. Cùm ex Galeni diligenti obseruatione, tum ex Pragensibus fodinis id compertum est: opere intermisso, superficie per initia madore oblita

tandem Chalcitidis euasisse crustam. Iam ipse suprà testam dicebat è luto constitutam: cuius luti pars haud parua esset aqua. Cur ergo ἀναγκαίου ὕλης? Non enim est vel plantæ propria, vel aliis mistis non necessaria. In libro De affectibus mistorum, terram & aquā statuit Philosophus, quasi pro materia: aerem & ignem, quasi pro forma. propterea quòd illa passiua sunt, hæc actiua: eaque tanquam præuia formæ instrumenta. Theophrastus in secundo De causis, quo in libro recenset aquarum differentias, è quarum vi plantarū generi maleficia beneficiáve queant proficisci, aqua frigida rigatos hortos meliùs proficere prodidit. Verùm aliter à nostratibus fieri meministis. Solum ocymum sub Sole calefactis aquis, atque per pannum trāsmissis, perenni gaudet irroratione. Cætera frigida æquè pereunt omnia, sicut & calida. Ea de causa per æstatis tempus, è puteis haustam manè permittimus sub vesperum insolari, qua rigaturi sumus in sero diei, cùm deferbuit: postquam diurnum cælum passa est, vt mitesceret ac deponeret cruditatem. Ideo perit oryza, si propter fontes existant elices, vnde frigidior exeat aqua. Prata non minus degenerant ob eandem causam. Aquilonias verò atque austrinas pluuias, nocturnas diurnásve reducemus ad similem rationem: ita vt citra teporem aqua sit, non frigida tamen. Vrit enim quemadmodum & austrina. De his
« apud Theophrastum satis. Post hæc diuidit a-
« quarum genera. Non cuiuscúnque modi aquam
« venire ad generationem. Non enim salsam, sed
« dulcem. Probat. Salsa grauior. Concludit inde.
« Iccirco pari nisu non quit ascendere cum dulci.
« Probatio pendet ex problematibus, & quarto
« libro De Cælo. Attexit deinde corollam, quò
« mercis augeat commendationem. Hinc, inquit,
« fontes & fluuii. Verùm periit muneris gratia per repetitionem. Vt possimus perurbanè πε-ριθῖν, δὶς κράμβη θάνατος. Addit odiosa verba de cursu fluuiorum: καὶ εἰς πολὺ διαῤῥέουσι. Cæterùm à cauda quæ nos pupugit, incipiamus. Quis inde fluuios fontésque deducat, quòd aqua salsa cum dulci nequeat ad plantam subire? Contrà potius vsu venit: Fontes esse debere salsos, propterea quòd hæc à plantis aqua relicta sit, attracta scilicet, atque epota dulci. Legimus enim in historiis, aquarum scatebras extitisse repentè succisis syluis. Neque melius hic dictum est, aquam ascēdere, quàm suprà, aerem descendere. De salsa verò quid senserit Plutarchus, iam suprà satis. Nam quis adimat ab aquis ascensionem propter salsitatem: terræ concedat, à qua fit ipsa salsitas? *Ascendere*, accipio laxè nunc cum hoc authore nostro, pro eo quod est in superiora loca trahi. Quis igitur arborum cacumina multa esse terra neget constitutos? eámque terram ipsam, ab imis petitam, attractámque radicibus. Huius ascensionis argumentum posse capi vel à pituita, vel à sanguine, vel ab atra bili, quæ sæpenumero crassa ad-

A modum, atque etiam salsa subeant cerebrum. Sed & sudor etiam capitis ipsius salsus est. non enim est pura descensio in corporibus propter grauitatem, purus ascensus propter leuitatem: sed vtroque attractio de ventriculo & iecore, quæ sunt vice puncti medii. Hactenus anfractibus καὶ μεταίαις ἐκτετραμμέναις studuit, quibus errationem tuam ostentaret. Iis valde vexatos nos hactenus, reficere ánimum induxit hac gelidissima tempestate vaporariis, è quibus exemplum petit. In cameris receptam ad fornices exhalationem in guttas concrescere, quæ postea descendant. Dixit, καταπιέζεται ὁ ὄροφος. Verbum vulgare sub sarcinis: verùm hic minùs aptè positum. Non potest intelligi quomodo contignatio aut camera prematur guttis, quæ pendeant. Deorsum vergat *Bautia* Va-
B sconica suffixa ferreis clauis, & grauior quidem fiat: non premetur tamen. Egressi verò tandem omnibus ex aquis, ad terras reuertamur. Qua in egressione, primùm aquaticas herbas occurrere par est. Negat eas herbas augescere posse iusta magnitudine, quæ salsis proueniunt locis. Addit causam, Ob humoris, inquit, siccitatem. Intelligit siccitatem potentialem: Omnis siquidem humor humidus actu est. Sed qualis hæc sit sententia, videamus. ἁδρυσμὸν appellat plenam magnitudinem. Attamen ita censeo. Suum cuiusque generis esse ἁδρυσμόν: ita vt etiam maritimis arboribus sua sit iusta magnitudo. Nemo it inficias, apuas, & squillas, & asillos, & asellos, atque alia minuta (quæ vo-
C cat Aristoteles ἔντομα, Gari confectores ἀφύεια) suam consequi magnitudinem, haud secus atque crocodilum, pristin, physeterem. Nam maritimæ plantæ maris, vti dicebamus, fruuntur alimento, neque in terram translatæ viuunt. Hæc vt concilientur, eandem plantam conferemus, quæ in terra & quæ in mari nascitur. Nanque ad Oceanicum Germaniæ litus arbusculæ quædam sunt infelicibus natalibus, non contemnendis tamen: quippe saxis hærent, radice vel nulla, vel obscura adeò vt vix sui specimen præbeat. cæterùm contra pertinaces instent. Prason marinum quod est sub aquis admodum prolixum, si transferatur in arcuum, longè breuius futurum: idque adeò vt e-
D uadat nullum: quod multo minus est quàm esse paruum. Et Pepones in Venetis litoribus audiui grandissimos esse, atque etiam nitidissimos suauissimósque. Frustrà verò auferunt alendi vim, atque crementa ipsa à salsedinis natura, si meminerint orcarum & balænarum. Sed & illud demus, salso videlicet non ali plantas: at non continuò sequetur in salso non ali. Nam si non subibit, vt hic vult, aqua salsa: non oberit igitur. Deinde sic agam, In aqua salsa plus aquæ dulcis est quàm in terra sine aqua: cuiusmodi sunt hæ terræ nostræ in quibus arbores visuntur. Paululum humoris deprehendas: aquæ non item. In salsa dulcem conti-

contineri, persuadet ratio, docet Aristoteles, A exprimit experientia confessionem, ostentat natura: pisces enim dulces sunt. Alligatis ad nauigiorum latera lanis exprimitur ad bibendum dulcis exhalatio. Quamobrem vt pisces in mari, (dulci namque scribit alit Philosophus) non ex mari: sic etiam stirpes in salsa, non è salsa. Iste verò ludit, cùm à sicco prohiberi ne crescant, scribit. Quippe tum (vt dixi) maxima capiunt incrementa pisces, qui sunt alioqui terrestribus animalibus molliores, tum palmarum (quod & alibi dictum repetere cogimur) cultui sal adhiberi prodidit Theophrastus. Postremò si è quercus cinere fit sal, (fit enim) haud quaquam eius alimento repugnare videtur quod in eius est substantia: ex iisdem aluntur quibus B constant animantes. Illa etiam quæ subdit, sunt « dispicienda. Opus, inquit, habent & materia & « loco: quæ duo principia conueniunt inter se. Existimauit arbori mare non esse locum idoneum. Non omni quidem arbori locus ille aptus est. at marinæ arbori non ineptus, & naturalis. Repetendo cogor ineptire, dum repetitem ineptum sequor. Euenit ergo mihi quod & iudici. Is vt cædem expiet, cædem iubet. Falsus autem est, cùm apponit locum simpliciter εὔκρατον. Quædam profectò plantæ visque adeò læduntur hoc, vt etiam intereant. Capparis, artemisia tenuifolia, cunilæ omnes, aliæ multæ. Persuasum receptúmque est, iridem cultum a- C spernari, fierí que deteriorem. At cultus habet cum eucrasia proportionem. Neque monticolis, neque iis quæ aquis sunt populares, mediocritas vlla conuenit. Non igitur assignandum τὸ εὔκρατον pro loco plantis, sed suum cuique. Et est demonstratio: Non omnes plantæ sunt εὔκρατοι: non igitur opus habent locis temperatè temperatis. & reclamat historia instituta. Nã primum hîc agnouit in aqua salsa: mox à niue. tum redibit ad salsas: inde ad alia loca, quæ sint calida. post hæc ad arenosa: ab iis eas ad plantas quæ in aquarum visuntur superficie: porrò ad aquas calidas, loca edita, loca ima, saxosa, sicca, humida. Quibus expeditis plantarum aggreditur cõstitutionẽ. Vbi videbitis, quot quoties retractet: D quem ordinem non pudeat obturbare. De his igitur agamus sigillatim. Non ferè, inquit, inueniemus in niue plantam. Dicit ferè, σχεδόν. Propterea subdit, à se visas in niue plantas, sicut & vermes. Ac de vermibus quidem Philosophus quoque prodit Historiarũ quinto. Assignat rationem: quid ita non gignantur in niue: Caloris, inquit, penuria. At quare gignantur, est causa crassities atque inclusus aer. nix enim spumæ obtinet modum atque proportionem. Itaque solutæ niues etiam lutum creant, in quo herbulas nasci translatitium est. In potestate niuis igitur herbillæ fuerant eæ, perinde atque lutum. In secundo libro De generatio. demonstratur hæc sententia magno ambitu propositionis, ὅτι, inquit, εἰσὶν ἀφ᾽ ὅλου ἡ τάξις τοῦ ψυχροῦ, ἡ ζέσις τοῦ διαφθείρει· οὔτε ἐν κρυστάλλῳ, οὔτε ἐν πυρὶ γίγνεταί τι. Alibi tamen de ignigena volucella dictum est. Nam salamandram vel impunè pati, vel etiam flammas extinguere, non ex illis progigni fabulantur. Olympiodorus ait in papyretis inueniri. Iccirco falces à vitrariis excuti, ne labem fornacibus afferat. Tradit autem hic, mutilas mancásque plantas illas esse quæ de niuibus oriuntur. quippe foliis carere: quemadmodum aliis quoque locis malè temperatis nequeunt flores edere plantæ quædam. Scythę, qui tum maximè bella gerunt, cùm maximè glacie rigescit tellus, equos habent adeò sibi aliena tempestate consulentes, vt vngulis rumpant crustas, atque apertis vescantur herbis. Addit, omnes herbas, quæ B in niue oriuntur, amaras esse. At neque nix amara est, neque quod fit ex ea, lutum. Et aer, qui continetur in niue, multus debuit intus dominari, solitus in mistorum concretione dulcedinem comparare. Ac sanè gelidissima nix admittere nequeat amarorem: si eius vel causa, vel comes perpetuus calor est: vt voluit Galenus. Qui opium amarum putãt, huic opinioni minùs aduersabuntur. Empedocles etiam, qui canit igneam piscium naturam, delatam ad humoris domicilium, quo temperarentur, non ausit huic repugnare sententiæ. Hîc subiit Minutius, quia videbare progressurus ad alia, nec amaroris causam dare nobis velle: accipias, si probâ- C ris: Obsessus sub niue calor, vbi sese in humidũ tabescentis niuis insinuarit, creat aliquid quod fit amarum: quia decesserint amabiliores partes, sicut à mari. Sic sub inclinationibus cæli clementioris acquirunt à niuibus arua fœcunditatem. Niuibus operto agro, non exhalat calor genitalis. Iccirco effœtescunt terræ continuatis sationibus: quoniam & abit in segetem materia, & cum ea spiritus viuificatores. Augentur autem magis post niuem sata, quòd radices maiora ceperint incremẽta. Ita penu fit opulẽtius in parsimonia, quò lætiores epulæ postea cõparentur. Hunc ad modũ his in campis vagandũ est. Quod si Georgius Valla fecisset, non id obiiceretur ei quod cõmisit in cõmentario quintæ D Satyrę Iuuenalis: vbi squillã piscem cum squilla cepacei generis confudit, sumptis hoc ex libro verbis ad suæ sententiæ confirmationẽ. Sed iam deduc nos ad alia loca. Faciã, inquit ille, posteaquam tam studiosè nos ex illis niuibus eduxisti. In salsis & siccis, inquit, haud ferè videtur plãta: procul enim sunt à bono temperamento. Sanè pertinent hæc ad superiora, propterea non immorabimur. Quam addit causam, neque accipio, & vix percipio. ἐλαττοῦται, inquit, ἡ γῆ. At quemadmodum decrescit terra, cùm à terra & ex terra salsum fieri prædicarit? Siccum quoque ad terram pertinet. Tum si minuitur terra: fieri videatur id, propterea quòd in plantas abeat solúm. Haud dissimilia quæ sequuntur, ὅτι ἐν μακρῷ εἶναι ὑγρότης, καὶ θερμότης, ὥσπερ εἶναι ἐν γλυκέος ὕδατος. Quoniam procul abest

humiditas & caliditas, quæ per aquam dulcem A comparantur. quibus verbis nihil esse potest absurdius. Nemo vnquam dixit, aquæ beneficio parari calorem. His expeditis de salsæ proportione transilit ad plantarum generationem, declaraturus ea quæ affici queant ab euentu, qui postremus omnium dulcibus terris euenire potest. Fit interdum, inquit, vt terra dulcis emoriatur. itaque minus celeriter in ea procreantur herbæ. Hoc peccat: quòd de cæteris omnibus affectibus prius erat ei dicēdum, quàm de pernicie terrę. Est hic omnium vltimus profectò. Quippe à formæ priuatione. Alii à forma ipsa, vt fertilitas, celeritas generationis, cultus facilitas, æquabilitas ad diuersa progignenda, bonitatis diuturnitas. Hi affectus habitudinis terræ sunt: ille priuationis. At est negatione B prior affirmatio. Scilicet simplicior, & æquiparatur enti: negatio verò priuatióque, non enti. Post habitudinis affectus per gradus certos deuentum oportuit ad interitum. Inciperet igitur à substantia. Veluti cùm assiduis operibus exhauritur: ἀνίεται enim partes abeūt. Deinde procederet per alia prædicamenta: qualitatem, cùm frigescit ventis aut arescit æstibus: quantitatem, cùm in cliuis per imbres gleba detergitur, tenuisque crusta relinquitur radicibus defraudatis. Item à situ partium. Quemadmodum si perpetuis desiccat imbribus. Tum ex pauita superficie nequeunt sata caput exerere: si qua prodeunt, adolescendi potestas nulla: non enim cedit indurata crusta. Quamobrem cuneata stipula strangulatur. Poëticè admo- C dum dixit, νεκρά. Vt ea terra mori dicatur, in qua nihil viuere valeat. Vrbanè admodum Philosophus in primo Meteoron. non ad officium generationis, sed ὥσπερ τὴν ἐξαμείβειν, ἢ τὸ παραλλάττειν dixit, terræ partes habere ἀκμήν τι καὶ γῆρας. Quapropter ea quę fuerunt ἔνυδρα ξηραίνεσθαι καὶ γηράσκειν: & festiuè subdit, εἶτα δὲ πάλιν ἀναβιώσκοντα, καὶ ἔνυδρα γίγνεσθαι κατὰ μέρος. Itaque de locis item loquens haud multo pòst vtitur auspicato verbo ὑγιαίνει. Hoc enim animalium est, cùm fruuntur commoda valetudine, quod & ἀκμάζει dicit idem in Historiis. Cæterùm hic non constat ipse sibi. Quid enim sibi vult, ὀξέως? Nam neque celeriter, neque tardè mortua in terra quicquam vllum facere processum potest. Post mortem agit de vita. Dulcia loca D propter humorem & calorem esse commoda. Verùm prudentiùs tractat hoc quàm suprà faciebat, cùm traheret ab aquis dulcibus calorem. Nunc ab aquis humorem, ab aere calorem, aeris calorem ab Sole. Tum duo concludit: Maturari coctiones fructuum his in locis, Et in montibus plurimum humoris attrahi per aeris calorem. Non est modica disceptatio in eiusmodi cōparatione, quæ fit montium & camporum, vt pernoscatur vter sit calidior locus. Nam sanè vel ventis vel niuibus montes quàm cāpos (quibus in locis vtrique sunt) & celeriùs,

& grauiùs, & diutius occupatos videmus. Id si præ oculis habeamus, soluetur controuersia: Montanas herbas montibus, planis campestres feliciùs prouenire. In alsiosis alsinem, in opacis betonicam, in apricis meon, in aquaticis sium, in sabuletis pulicariam, in parietinis capparim, in litoribus batin, in ripis botryn. Habemus & parietes, & macerias, & saxa, & reliccata loca, velut ad xanthium. Si quis verò nectareis Platonis condimentis aueat herbulas hasce facere commendabiliores, possit. Locum quidem non esse principium, sed principiorum stationem. Formam verò principium, quæ affinem nacta materiam eatenus perficiat, quoad aptum sibi atque idoneum domicilium sua opera comparatum induat. Epicurus verò cùm præficiebat rebus generandis litem & amicitiā, nominibus integebat qualitates. Vnde constet illius error, si præponat accidentia substantiis. Substantiæ sanè cōtrarium nihil est: nequit igitur inter eas esse lis. Item formæ non conueniunt admistiones: vna enim vnius tātùm est. ergo non est amicitia. Actiones igitur qualitatum, & frustrà, & temere principia statuebat. Quòd si quis subtiliùs cōtempletur, non ex amicitia potiùs quàm è lite fieri putet generationē. Est enim generatio, non quidem nunc nostra illa momentanea præscriptis Aristotelis introductio formæ, sed antiquis recepta, atque habita propter hāc pręparatio: est, inquam, in hoc tēporis tractu nihil aliud quàm conflictus pugnātium quoad vnum fiant. Itaque in Platonicis legimus mysteriis, quod & ipse docet Aristoteles, Belli finem esse iustitiam, vt sibi quisque possideat quantū satis putet, tum verò sequitur pax: nihil enim prætcrea vel lacessit vel lacessitur. Hūc ad modū perfecta generatione iustitia consistit in misto. Ex duobus nanque conciliatis fit in vnum coitio: quemadmodū ex maris fœmellęque semine cōflatur fœtus. Ea duo non pugnant, vt alterū ab alterius iniuria sese vindicet, nisi motu, agitatione, subitione, denique tacito consensu mutuo naturali: vult hoc perfici, vult hoc perficere, atque ita demum quatenus inter se conueniat. Alterius generis si interueniat semen, tum verò pugna fiat ex impacabili dissidio, quo nulla sequatur generatio. Abeamus hinc alias ad terras iam, in quibus non oriantur plantæ, inter quas, terras arenosas nominat. Causas addit, Quòd in sabulo, & salsedo insit, & Sol haud satis habeat viriū ad continuandum pabuli partes dissitas, quas in plantam deinde transformet. Ideo vel non nasci herbas ibi, vel infrequentes. Natas verò non esse pro ratione propriarum specierum atque differentiarum, sed ex proportione tantùm similes. Hæc nisi vestra lenitate condiantur, non bellè cedat authori. Non enim deditas à natura sabuletis herbas accipiemus, sed alias quæ proba in terra nasci consueuere. eas è sabulo non prodire quis nescit? Si quo casu peregrinæ gignantur ibi, vel minus benè, vel haud

ita diu

ita diu posse frui credamus alieno beneficio. Nihilo sanè meliùs quàm si Lituanus demigret Genuam, vel tabescat fame, vel nunquam penitus abeat in eorum mores. In omni verò sabulo salsuginem dominari, non nisi demens ausit dicere. Arenarias verò herbas plus (vti iam tangebamus) triginta meliore solo fieri deteriores scio. Inter quas partim repetam, partim addam, agrioraphanon, pulicarias tres, polygonon, botryn, artemisiam leptophyllon, crispulam, crethmon, eryngium, alias innumeras. An verò verũ sit locis mutari species, fortasse quærataliquis. Quippe ne mutatis quidem illis, eas mutari declarauimus ex Theophrasto. Dixit autem τὰ διάφορα, pro eo quod nos τὰς διαφοράς. Aristoteles sic potuisset, οὐδ᾽ ἐγένετο, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ τὸ εἶδος. sententia verò semiplena est. Non enim fit id quia Sol continuare partes nequeat, vt sit vltima causa: sed vltima causa, defectus humoris est. Nam si Sol continuat scapi partes dodrantalis: quare non addit duplum alias super alias cõtinuatis? Non igitur Solis vis causa vera, sed forma fines quosdam præscribens sibi certa in materia: quæ vbi desit, species confici ne-
« queat. Nunc ad alias. Quæ in aquæ nascuntur
« superficie, eas herbas ex aqua concreta fieri.
« Radice carere, propterea quòd radix ad ter-
« ram pertinet natura sua, distinctásque partes
« habeat. Ibi verò terram esse nullam. Foliis ca-
« rere, quia careant æqualitatis temperamento.

Intelligit eam quam lenticulam aquæ nominant: Interpres ἐπίπλεον transtulit. Nomen hoc hac in re hactenus ignotum mihi, quódque cum figura minimè conueniat, & cuius vestigia sint alius plantæ nomini cognata. Postremò qua ratione sit ἐπίπλεον, si foliis caret? Quocirca scire peruelim quid ταμίας iste tuus habeat in suo penu, Ferreri. Nihil, inquit ille. Quid nihil istud est? ait Baiulius. Quid aliud, inquit ille, quàm nihil: siquidem totum hoc omisit orationis, quæ de nomine statuit? Prudenter, inquit Baiulius. Silentio verò, dissimulationéve, diluátne potius an augeat dubitationem? Nam in tribus diuersis exemplaribus ea leguntur. Videbimus igitur mox, in simili negotio, an sibi futurus sit in ære suo. Nunc ad alia. Nam quòd ait folio carere, mihi quidem contrà videtur: nihil aliud quàm folium esse lens palustris ipsa. Sed & Græcorum mendacia si patiamur pro veris circunferri, quale foliũ Indum est? Quantum verò est? At hoc aiunt absque radice super aquarum superficie concrescere. At longè aliter scriptum est in Indicis nauigationibus. Arbusculam esse ἀλλόκαυλον, vt alibi dicebamus ex Theophrasto, cuius stipites flaccidi, aut victi per se stare nequeunt, ridicarum aut aliarum beneficio surrigunt sese. Verba verò quædam superioribus contradicunt. Priore libro negabat esse plantis partes διηρθρωμένας: at hic, ῥίζα ἐν ταῖς μέρεσιν ἰδ᾽ ἐρίζωται τῆς γῆς ἔχουσι μέρη διηρθρωμένα. Quod etiam plus est quàm quod alibi

A dicebat διηρθρωμένα. Iam de illarum generatione quæ proueniunt in terra. Qui volet capita distinguere, licebit vbi libuerit. In terræ partibus impactas esse: earúmque partes existere tales necessarió. Leuiculam sanè sententiam, Plantas quæ terræ infixæ sunt, esse tales necessarió. Omne enim quodcunque est aliquid per specificam formam, tale est necessarió. τοιαδὶ, inquam, non ἁπλῶς τοῖον. Competit enim per se definito definitio, sine vllo medio. Vnum enim sunt re ipsa, sola differunt ratione. Profectò natura est omnibus rebus naturalibus principium per se, vt hoc ipsum sint quod sunt. Quapropter aquaticæ quoque tales sunt necessarió. Quid sit ἀναγκαῖον, κατὰ παντὸς, καθ᾽ ὅλου, quo conueniant, quibus inter se differant, in primo Posteriorum satis declaratum est. Natura enim
B vis ordinaria Dei est, ídque adeò vt Peripatetici non distinxerint τὸ εἱμαρμένον ἀπὸ τῆς φύσεως. Quomodo igitur aliter sese habeat quicquam in natura, si natura Fatum est in Lyceo. Fatum est necessitas sub illa Zenonis religiosissima porticu? Quod si natura constant omnes plantæ, necessitate quoque constabunt tales. Tales, inquam, perpetuò: velut eæ quæ non mutantur. Tales non perpetuò, sicut illæ quæ mutantur, vel semine quod patitur triticum: vel post sationem, quemadmodum de menta dicebamus. Quippe hoc ipsum principium, quod est esse mutabilem, immutabile est. Ergo natura vis est ordinaria Dei: fortuna verò voluntas Dei. Quibus nutibus atque gubernaculis to-
C tus orbis & constat & variatur: & multa est in vno, & vnum ad multa. Notabimus verbum συμπεπηγότα: vnde nostra, pango, palus. Plato in octauo de Republica ἔγγεια vocat τὰ φυτὰ, τὰ δὲ ζῶα ἐπίγεια. Quo nomine & ab Anaxagora & à Pythagora dicta scribit Plutarchus in causis naturalibus. Meliùs dixisset τὴν φύσιν τὸ τοιοῦτον ἐστι, quàm τὸ μέρος. Nec tam placet συμπεπηγότα, quàm ἐμπεπηγότα. Ea συμπήγνυται, quæ mutuo contactu confixa hærent. ἐμπήγνυται, quod subit in solidum corpus, vi partibus diductis.
Procedit deinde ad generationis modum sic: »
Hæ fiunt ex putrefactionibus in humido loco »
& fumoso. nanque putredines aerem continẽt. »
Largioribus ergo vel imbribus vel ventis Sol »
D efficit vt extent. Eas enim cogit arescere & cõ- »
crescere. Ac terræ quidem siccitas earum radi- »
ces facit: vnde nascuntur plantæ, fungi, tubera, »
atque alia talia. Fiunt omnia hæc in locis, quæ »
certo caloris modo prædita sunt. Nam coquit »
aquã calor in terrę partibus interioribus. quam »
terram cõprehendit Sol. Excitatur hinc exhala- »
tio, atque ita transit in alteram naturam, scilicet »
plãtæ. Simili ratione omnibus in locis maxima »
ex parte siccis completur plãtæ perfectio. Non »
solùm mala multa hìc, sed etiam malè bona. Non enim plantæ omnes, quæ in terra nascuntur, ex materia putrefacta fiunt: sed quæ αὐτόματα sunt tantúm. Quanquam ne ex putrefa-

cta quidem omnes. Aliud enim putrefieri: aliud corrumpi, vt fiat aliud. Hoc enim illius genus est. Non putrefit semen, ex quo planta fiat: putrefit mus, vt ex eo vermes generentur. De his etiam suprà. Temerè verò nugaces quidam, æquè hominem de limo prodire posse, atque soricem putarunt. Nam & impium est in sacris mysteriis nostris, & deficit ab Aristotelica veritate. In secundo libro de generatione, per lineam in se recurrentem fieri dicit πᾶν ἐκ παντός. Eam mutationem reciprocam solis assignat elementis: Altera non recurrit, sed rectà tendit. Non enim ex homine fit limus, ex quo fieri possit homo. Ex vitulo concreantur apes: nunquam retrò redit in vitulum apiculæ natura. Iccirco sic dicit ille, ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῷα οὐκ ἀνακάμπτουσι. Duæ verò duorum modorum generandi voces σύνθεσις καὶ σύμψις declaratæ sunt in libro De mistorũ affectibus. Atque hęc hunc ad modum hactenus recepta sunt. Vulgò tamen iactatum est, è Cimicibus contritis Cimices item exoriri. quod mihi quidem non fit verisimile. Sed quibus primordiis illis in locis concreabantur olim ii, qui fuerunt ibi contriti, subnasci alios. Ligna enim quædam vt abiegna, & paleas habere illiusce speciei secum rudimenta naturalia, manifestum est. Qua natura superstite, atque incolumi permanente, non tam redintegretur in contritorum tabo, quàm noua ex veteribus principiis substituatur generatio. Ita fiet igitur, vt quæ sint perfectiores plantæ solo queant seminio prodire. Cupressum tamen in Creta insula, vel emoto solo tantùm exilire produnt. Non omnes igitur è putredine. Accuratiùs quoque diceret ἐκ συμμιγῶν quàm ἐκ σήψεων. Et illa est ἀτμὶς, non καπνός: non enim sic Aristoteles. Quippe fumus ex aere nullus apud illum, sed ex igni & terrea materia. Et satis duriè loquitur κατεπείγει ὁ ἥλιος ξηραίνειν. Viget Sol desiccari, imò exuggit ipse. Et ἐμπεπηγμένας συμπήγνυσθαι. Suprà impactam esse: hic concrescere. Et quid est? ἡ ξηρότης τῆς γῆς τὰς ῥίζας αὐτῶν ποιεῖ. Nāque verbũ ποιεῖ, principiorũ interest: pertinétque ad solam causam efficientem, si fideliùs loquamur. Radix autem per formam est, non per siccitatem. Adhæc nemo dixerit, siccitate fieri corpus vllum. Quin Aristoteles cùm amouerit actionem ab humiditate & siccitate, in libro De affectibus mistorum: & Galenus in cõmentario De curandi ratione per venæ sectionem, humiditatem cum calore ac frigore tanquam actiuam cõnumerasset, non apposuit siccitatem. Tantum abest vt ei possit opus attribui, quo plantæ pars instrumentaria constituatur. Sic in tertio quoque libro De Cælo cognoscitur pro passiua. Neque bene disclusit à plantis fungos, cùm dixit per distributionem, φυτὰ, μύκητες. ὄδμα pro tubere, scriptum est, hoc enim tumorem significat: aliis ὕδνα dicuntur. οἴδνα in codicibus Galeni scriptum à quibusdam prodit Hermolaus. Nõ enim semper imbribus

A proueniunt, à quibus ὕδνα sanè dicta sunt: hoc enim est ὕειν. In Africa nāque sine pluuiis & plurima & maxima. Eo cõsilio Latini tubera. Nequis ὕδνα putet à suibus socota excogitatione nominata, quorum opera pastores vestigent ipsa: quoniàm ve mirificè fit eorum appetens id animal, iccirco reuinctis rostris sequuntur eos. Atque hac de causa puto panem porcinũ à quibusdam vocitari. quãquam cyclaminum sic appellare malint alii. De eorũ natura, generibus, natalibus, nõ pauca Theophrastus, Plinius, Plutarchus, Athenæus. Multa omisere tamen, quæ nobis nota scripsimus alibi. Plato in quinto de Republica, tubera, spõgiásque esse, nec esse plãtas. Itaque ἐπαμφοτερίζειν. Videmus hic naturæ

B scenam. Vt plãtæ sint perfectæ quædã, nonnullę careant stipite, ramis deficiantur aliæ, fructus aliquæ non ferunt, aliis flos deest, sunt quæ floré sine fructu fundãt: quibusdam neutrum. Videmus aliquot nihil aliud quàm foliũ esse: tubera verò sunt radices meræ. ¶ Tũ Minutius. In pręturâ mea, itémque sub Pyrenæis minutuli nascuntur fungi, moschum halantes: vnde etiam *Moscherons* eos nominant. Nihil è terra prodire suauius arbitror Hos vereor simul cum multis aliis ignotos fuisse priscis. Quemadmodum id quoque quod habeo de tubere compertum. Allatum est è Vasconia mihi tuber cum stipite ac folio: quod exemit suspicionem de cyclamino.

C salicinum enim fuit. Prætereà dissectum à me nullam præ se tulit faciem nouam, nullum gustũ peregrinum. Et erat cum multis aliis lectum, dónoque datum à cliente, quæ tum sunt à nobis esitata. Nec mihi quàm rarum, tam mirũ fuit, qui legissem apud Theophrastum, quæ in vicesimo primo recẽsentur à Plinio. De arachidna diximus alibi. Anthalio quoque cyperi folium gerit. Castigandus vel Plinius, vel eius codex est, vbi hæc de Arachidna: neque stipitē, neque folium, neque aliud quicquam extare supra terrã. At Theophrastus ab radice primaria, quæ demittitur, radiculas alias efferre sese per summa cespitũ, è quibus exeat, quod vsui sit in cibum. Tum Baiulius. Hæc innuebat author fortasse,

D cùm dixit ἢ τὸ ὅμοιον. Malè verò loquutus est: κατέχει τι τούτων ὁ ἥλιος. Nam quemadmodum terrã continet Sol ἀναχεῖν sanè τὸ κατέχει sicut & illud, ἀλλοίωσις εἰς φυτόν. Tametsi τὸ ἄλλο substantiæ est: tamē ἀλλοίωσις apud Gręcos est qualitatis, substãtiæ verò μεταβολή. Si tamē origini verborum cõsulamus, erit loci tãtùm μεταβολή. Est enim verè iaculi vel lapidis vel eiusmodi, cùm iacitur: vnde vallum militare *iaci* dicitur: βάλλειν. & in summa, id quod Aristoteles & Plato ῥῖψιν vocãt. ἀλλοίωσις autem rectius de substãtia: hoc enim est ἄλλο. ἑτερότης siue ἑτέρωσις in qualitate: scilicet ἕτερος ὁ συγκριθεὶς ὁ γέρων ἑαυτοῦ παιδὸς, ἀλλ' οὐκ ἄλλος. Cęterùm tyrannus vsus est, sæpe bonorum extortor iudiciorum. Post hæc vbi ostendit, calidis in locis æquè omnibus plantã perfici, deducit orationem suã ad cõtrarię qualitatis loca.

loca. In frigidis nasci, sed contraria ratione. Aere siquidem frigido calorem deorsum premi, eiúsque partes cogi. euenire propterea vt locus afficiatur coctione simul cum humore sibi socio. Igitur humore superfluo resiccato finditur locus, atque ex eo plantæ prodeunt. Rectè videantur hæc dicta omnia: sic fiat, quam vocat Philosophus ἀντιπερίστασιν. Accipias tamen τὸ ὁμοίως, de generatione, non de modo. Non enim sunt omnia πέψεως εἴδη, sed est genericũ ὁμοίως. Aristoteles dixisset ἀλλὰ, non autem πλήν. δερμὸν, vt distinguit Galenus, pro corpore calido, non pro qualitate tantùm. Dixi ego συμπέψιν, cogit: quomodo Varro putat à cogendo caseum. Perpendenda illa, καὶ ὁ τόπος ἐψεται πέψει μετὰ τῆς περιττῆς ὑγρότητος αὐτοῦ. Est enim ἐψεσθαι ἀπὸ τόπου de loco. Si enim coqueretur locus,

B fieret hoc ipsum quod generatur. Haud tamen spernendus sensus est. Si quidem similes oportet esse qualitates in conseruante & conseruato: tametsi (quod ex Aristotelis præceptionibus docetur) non semper, sed aliquando contrariæ pro mediocris temperamenti cõstitutione. Etiã videndum an τὸ ψῦχος proficiscatur ἀπὸ τοῦ ἀέρος. Nam deducit affectiones hasce, quasi per ἀντιπερίστασιν gradus. Hanc verò sententiam, de frigore circunstante, penes alios autores item inueniamus. Sic Theophrastus de causis quinto, Arborem quæ gelu passa fuerit, celeriùs germinare. Nos quoque videmus vberiore prouentu lætas esse vineas anno postero, si priore gelascunt: idque non sine miraculo sapientum.

C Quasi verò prioris anni succus feruetur inelaboratus ad coniunctionem, societatémque cognati successoris succi. Vt contrà rebus euenat materialibus, atque iis quæ materia carent. Illæ nanque fiunt opulentiores atque valentiores ad operam futuram: immateriales opere non delassantur. Quin anima nostra torpescit otio, frequẽtioribus officiis, functionũ crebritate multo vegetior euadit. Concipit enim ex diuinitate sua in seipsa, parit præclaras illas soboles, quæ sunt affines cælestium operationum itaque decedit nihil. Explicat autem in secundo de causis comparationẽ Theophrastus: Calorẽ per se cõcoquere, frigus per accidens. Meminerimus etiã Vitis genus quoddã, quod plus appetat frigoris, neque ignotum Plinio. Regressum verò caloris

D super frigus vocat idem Philosophus in primo περίωσιν, à Cæcii flexu reflexúque cùm ingreditur. Theodorus carcinationem maluit, quàm Cancritionem. At in hoc etiam latebat, itio, quæ non erat in illo. A preceptore Theophrastus accepit illam comparationem frigoris, & caloris ad eandem affectionem. Etenim in libro illo De affectibus scriptũ sic: λέγεται δὲ καὶ θερμαίνειν τὸ ψυχεῖν, οὐχ ὡς τὸ θερμαῖνον ἀλλὰ τῷ συνάγειν, ἢ ἀντιπεριιστάναι τὸ θερμόν. Prosequamur deinceps quæ loquitur de partibus aquaticis. Atque, sicuti dicebam, qui volet, vbi volet, faceret in capita: multis enim potest locis. In dulcibus, inquit, locis, in quibus fit, vt non admodum alienetur aqua, cùm aer inclusus terra fuerit adeptus siccitatem: & aquæ compactus humori: idémque aer manserit intra aquam, tunc exeunt plantæ. Quemadmodum nymphæa medicamentaria, speciéique aliæ multarum herbarum etiam minutarum, quæ hunc ad modum generantur. Cæterùm extentæ non sunt, propterea quòd earum radices aguntur in terræ superficie. Dixit, γλυκέσι, ad differentiam τῶν ἐν μυρῶν, ὅσοις μὴ συμβαίνει μὴ χωρίζεσθαι. Alius fortasse vertisset perennibus: perpetuis etiam transferre possis. Perennare verbum vetus in sacris. Aristotelis vox est διαλύειν, quam etiam vsurpauit Theophrastus. Interpretatus sum ξηρότητα, siccitatem adeptus fuerit. Sic enim loquar modestiùs, quàm si dixerim aerem siccatum aut arefactum, non enim siccus aer vllus. Quanquam ne sic quidem mollior sententia fit. Scilicet in planta quàm extra plantam siccior aer est. Sed planta per ignis terræque accessionem siccior quàm aer, aerem nihilosecius humidum tanquam sui partem continet. Tanto aptiùs, cùm illum aerem qui prius erat intra terram, dicit exiccatum: neque tamen veretur eum in humidi elementi partibus intimis, id est, terræ ponere. Ostendit autem interpres quantum profecerit in Græcis libris, qui Nympheam *Nufar* appellarit: *Nenufar* vocant Arabes: Itali nomen à discis meniariis indiderunt. Hispani Græca voce corrupta, propter natales aquas, *Golfano*. Negat autẽ frustrà simul ac temere pusillas herbas seciteo crescere, quia radices minus profundas agãt: tanta (quod sine obtrectationis suspitione dictum sit) inscitia plantariæ rei, vt nesciat Meon haud magnum fruticulum demittere longissimam radicem. Eryngion longè breuiore scapo tãtum producere radicis, vt Herbariorum turbæ opinionem fecerit infiniti. Contrà, pinum cupressúmque vastissimas arbores superficiaria penè radice niti. Nymphæa quoque fusissimas & crassissimas in cratis modum complicatas spargit. Apium aquaticum legimus nos triũ cubitorum, radice minima, eáque capillacea. Credo quòd humoris copia nequeat excoqui. Quod miraculo vobis sit, vidimus in ea planta. Riuulus est, qui vbi restagnat ad latera, eius aquæ regressum non habent. ibi carecta densissima. In sinu laxiore planta fuit illa, pollicari scapo, intus cauo, fœniculaceis internodiis: à quibus ramuli, quantum coniectura possum capere, prodierant, tum in iis foliorũ nihil: sed viminilla ramulorum vndequaque pullulantium in stellæ modum cingentium matricem suam sub aquis fluitabant. Quæ fibrarum speciem primo qnoque obtutu præ se ferebant. Id quod & tunc putaui: & nunc an non putem, dubito. Nã & Nymphææ radix plurima per aquas fluitat, inter earum & terræ imæ superficiem. Folia verò, & sapor omninò fuit, cuiusmodi hortensis apii minoris, quod falsò vocant Petroselinum.

A Illud quoque non omittendum: ἐκτεταμένα ad longitudinem potius reduci. τόνος Aristoteli, cùm de neruis loquitur, sonat hoc: ita vt simul etiam designet potestatem extensionis. Scilicet quanquam extensum, tamen extendi porrò possit. Neque id propter vocabuli flexum, veluti ἐλατὸν, τακτὸν, χυτὸν apud eúdem alibi, sic τατικὸν sed simplici voce, τάσιν ἔχει.. Vtitur ad solã prolixitatem in libris Poëtices eo participio. Dioscorides tamen sparsam, fusámque materiã passim describit eo verbo. Atque hæc quidem de
„ frigidis aquis: nunc de calidis. In locis, inquit, in
„ quibus aqua currit calida, sæpenumerò plantæ
„ gignuntur: propterea quòd aquæ recentes exha
„ lationes super terram trahit calor. Humiditatis
« aqueæ natura frigida subtus manet, ac concre-
B « scit aer in eo humido. Etiam cùm amissus fue-
„ rit aeris calor, planta rursus in eo generatur, nõ
„ alio modo, quàm multo tempore. Omnia satis patent. Calor nanque trahit. quod quemadmodum fiat, alibi disputatum est. Manere subtus aquam frigidam, sicuti suprà declarabamus, per contrariam naturam. Icirco dixit, loca, in quibus currit aqua, non, in quibus nascit ur. Pessimè tamen consuluit veritati: qui non putarit, gigni posse plantam, nisi refrigerato aere. Sic enim scribit: ὅταν ἀποπεμφθῇ ἐν μόνῳ τῆς ἀλέας: cùm abierit. At ille ἀποπεμπτέος, cùm missa fuerit. Et iam dixit συμμίγνυται ὁ ἀὴρ ἐν ὑγρῷ. Suprà volebat exiccari, nũc refrigerari. Diuturnæ verò interpolationis ad generationem egere plantam, rectè sensit. Propterea quòd calor nimius aquæ
C currentis est: cuius excessu quæsitum ad vitæ domicilia temperamẽtum prohibetur, aut corrumpitur. Nam tepor comes, aut apparitor vitę est. Quapropter ad Iuliam Carnicam pisces in calidis aquis viuũt, in quibus orti sunt. Hæc de de locis affectis simplici qualitate. Nunc de iis, quæ prædita sunt pluribus compositis: quales à
„ sulfure, atque eiusmodi. In sulfureis pusillas her-
„ bas nasci: idque ventis flantibus contrariis, at-
„ que inter se confligentibus. Aere nanque citato
„ calefieri loca. Sic ignem generari. Atque in fun
„ do, inquit, gignitur Arsenicum: quod ex aeris
„ limo descendit, attrahitque secum ignem, ac pu
„ tredinem Minus autem foliorũ ea fundere, pro-
„ pter supradictam mali temperamẽti rationem. Quibus ego non assentior. non enim ventis
D opus est ad ignem excitandum. Actu igitur ignẽ quærit hic. At plantæ animã non esse ignem patet ex vniuersali disputatione, secũdo de anima. Satis verò caloris obtinet sulfur, ne dicam nimis. Tantum abest, vt ignis accessio sit necessaria. θειώδη vocat sulfurosa loca. Nam quod veteres θεῖον, vulgus θειάφιον. Arsenicum esse auripigmentum docuit Hermolaus obseruatione multa. De aqua sulfurata Plinius in xxxi. cũ scribit, in ea nihil herbarum nasci prodit. Hic autẽ Arsenici definitionẽ formula describit quadã. Cùm ignem attribuit, efficientem declarat causam. Materialem verò, cùm dicit, aeris limum.

A Finem verò, illis verbis: πάντα γὰρ γίνεται ἐκ τούτου φυτά. Vt hoc ipsum Arsenicum sit plantæ futurum materia. Summa est, Vento agitatas aquas, in sulfure conceptis ignibus, aeris limo commistas auripigmentum fore tandem, quod euadat planta. Profectò inanæ cucurbitæ Chymistarum citius effecerint aurum potabile, quàm ex auripigmento natura stirpem. Quemadmodum verò descendat ex aere limus, non minore negotio quærendum est. Raras autem plantas, aut nullas eiusmodi nasci locis, docet Aristoteles in xxiiii sectione. Feruidas aquas salsum saporem maxima ex parte referre, propter alumẽ aut sulfur, aut nitrum. Salsum amaro valde affinem esse. Id quod patet in aqua maris, vt prius dicitur in xxiii. Vtrumque verò minus aptum
B ad generationem, disputatum postea in xxxii. Sic aurium sordes, & salsas, & amaras in excrementorum censu nulli viui naturæ pro animalis alimento, propterea repudiari, atque exigi. Iam verò diuerso capite videamus, quę deinceps à locis calidis, frigidisve polliceatur. Quæ "
planta ferat aliquid esculentum, locis gigni "
calidis, leuibus, excelsis: tertio præsertim, "
aut quarto climate. Quæ verò arbor accede- "
bat ad huiusecmodi naturam, altis & frigidis "
oriri: in quibus frequentes sunt, ob humoris at- "
tractionem, ac mediocre temperamentum ex ca "
lore Solis, in diebus hybernis. Cùm perobscurè, tum minus constanti sibi scribit hæc sententia. Obscurum illud, πλησίον ἐγγὺς τῆς τροφίμου. Quid enim illud, quod prope escam est? An in
C eo est, vt propemodũ sit esca? Quasi dicat, penè cibum esse. Vt intelligamus eas arbores quę glandem ferunt, aut corna, bacásve agrestes alias. Istud ita concinnetur. At illa inconstantia qui possit sibiipsi conciliari? Cum dixit, ἀντίπαλα ψυχρῶν: & postea, ἀκρωρείας. Illud enim ex extremis vnũ, hoc inter extrema. Et quis nescit, vel frigida, vel calida, vel temperata loca, alta esse, non necesse esse? Et necesse esse, vt ne sint frigida, quæ sunt alta: si ita dicat, quemadmodum suprà dicebatur, frequentiores plantis montes, quàm campos esse. Loca verò κοῦφα quæ sint, nõdum mihi diuinare licuit: nisi velit, solum leue, & solutile. An alius ita sit loquutus, videndum erit. Illud veritas haud potest pati, ἐν ἡμέραις χειμεριναῖς. Quis non putet, frigidis locis æstate po-
D tius, quàm hyeme produci plantas? Quippe tũc ex contrariis affectibus temperationem assequuntur ad generandum aptiorem. Et illius sententiæ frangetis audaciam: fructiferas arbores locis calidis prouenire, alias frigidis. In Indiis, Arabiis, Ægypto venena præsentissima. In Belgio, Germania maliferas frequentissimas. In Æthiopia sub Ægypto syluas immẽsas steriles. Haberis & Brasileta, & Sandaleta, nulla ad vescendum vtilitate. Addit frustrà, ὠφελεῖν. Cyrenaicis campis nihil felicius. Et Damasceni colles sunt potius quàm montes. Contradicit & ibi. Inquit: peculiare suis locis lutũ fert pinguio- «
res

res plantas. Non enim leue solum lutosum est. A At hoc suprà beatum faciebat. Huic nos accedimus sententiæ, non superiori. Vulgò commédatur vliginosa grauísque gleba. Laudata Virgilio Campana fecunditas: nos Beausiam habemus nostram. Talis circumpadanus ager, & quem noster interfluit Garũna. Tametsi ne hoc quidé cesserit ex sententia. Scilicet humidiores fructus eueniunt vdis locis, non pinguiores. Manifestò deprehenditur id in vitis, atque ficis. Siccioribus pinguiores: porro enim exe oquitur aqueus succus, atque aerescit. Postquam de pingui solo dixit, de aridissimo verba facit. In saxis, „ inquit, solidis quę planta nascitur, multum sumit „ temporis ad prouemendum. Aer nanque in iis B „ comprehensus cogitur ascendere. Cùm verò „ propter lapidis robur exitum non reperiat, re„ ciprocat, ac seipsum calefacit. At humor qui re„ liquus est in lapidibus, sursum trahitur, atque e„ greditur exhalatio cum humore & resolutio„ ne partium minimarum, quæ in lapidibus in„ sunt. Is enim lapidibus frequens mos, eis vt au„ xilio sit Sol ob peculiarem maturitatem. At „ que hunc ad modum gignitur ex ipsis plan„ ta. Ea non surgit, nisi sit propter terram, aut hu„ morem. Vt enim planta subsidat, opus habet aqua, terra, aere. Intelligatur ergo planta, si prope Solem sit, celeriter nasci: si sit Sol ad occasum, serius. Quæ verba magnopere vereor, ne sint ipsis erroribus pauciora. Audiatur primũ C contradictio. Suprà negabat è solida re nasci plantam. E lapide nanque non prodire sudoré, quòd eius partes essent compactiores. At hic vtrique contrarias fundit sententias. Illud perridiculum: Aerem, qui sua natura tenuissimus sit, obsessum non habere quà exeat, sed reciprocare: humorem, qui sit alioqui crassior, exitum inuenire. Aerem, cuius natura sit ascendere, demitti: humorem, cuius intersit naturaliter descendere, sursum proferri. Nam quod apponit: Aeré seipsũ calefacere, vel Aristotelica ferula dignũ est. neque declarauit, quid esset τὸ βιάζων ἀὴρ, inquit, βιάζεται ἀναβῆναι. Quin eius natura sursum fert, non suppellit vis. An voluit dicere, conatur? Vt interpretis culpa sit: cui multo cõmodiora non pauca prẹsto verba fuerint, ἐπιχειρεῖ, μηχανᾶται, ὁρμᾷ, & metaphoræ plurimæ. nam verbo θέλει, βούλεται, frequenter vtitur Aristoteles περὶ τῶν ἀψύχων. Et illudit nos illa balbutiéte loquutione πολλάκις ἴδοις δὲ τοῖς λίθοις, ἵνα βοηθῇ αὐτοῖς ὁ ἥλιος διὰ τὴν ἰδίαν πέψιν. Potius sit, ἴδοις ἄν. Sic suprà ἴδοις ὕδατος, ἴδοις ἀέρος: quod nos, solet. Verbum quidem fauet, εἴωθε: reclamat vsus. Neque D prætereunda viciniæ prærogatiua E lapide negat prouenire plantam, nisi prope terram sit. At quid aget vicina, si non attingat? Nónne huic accommodare possis prouerbium, μεταξὺ χείλεος, καὶ κύλικος? Perseuerat enim sitis, admoto calice, nisi hauriatur. Ab illa terra stirps ipsa nihil sugget per eas radices, quæ terrę affixæ nõ sunt. Et iam desisterem fatigatus euincendo veritatem, si non etiamnum prorsus iste prouocaret. Quid? Si prope Solé sit, celerius adolescere? Securè nimis, laxeque, & otiosé. In aridissimo lapide Solis vicinitate iuuari plantas. Cùm contrà, super lapidibus in opacis insint herbulę: nec nisi prius obducto musco: qui locis exutis Sole, nullus fit. Neque tum ex lapidis exhalatione, quàm aeris concretione, roris incubatu, nebularum insessu. Tum ex iis, quæ addit, verbis nihilo meliorem intelligamus esse Mathematicũ, quàm Philosophum cognouistis: nisi quis vestrûm inducat animum ei ferre suppetias Occidente Sole minus maturari generationé: quasi verò tum plus distet ille. Sed succurrendum B est binis copiis. Quippe non ex longinquitate, quæ non longè maior est, sed ex radiorum differentia. Validiores πρὸς τὴν κάθετον, ἐγκάρσιοι minus. Perpendiculo fiunt anguli recti: ex transuerso vel nulli, vel obtusi. Hoc est primum antipharmacum. Alterum est à mora. Si enim cœperit generatio sub crepusculum, abit cum Sole tum dies, tum calor ille quæsitus ad vitam plantæ. Cæterùm, si quod dicebam, verum est: Sole potius offici, quàm afferri lapidigenis plãtis adiumentum: Solis discessu temperatius foueantur. Quo loco habeo, quibus vos excitem, si obrepat somnus. Enimuero dicente Minutio, se potius dormitationem simulaturum, quàm vt quicquam vel solo nutu committeret, quo ille sibi desistendum putaret: Ignoscite, inquit: C si ne id quidem, quod in secũdo libro De generatione scriptum est, placet mihi. Nam ibi materiã & formã cùm rectè pro principiis statuisset: cęlíque motum perpetuę mutationis causam faceret: negauit motum primi mobilis esse causam generationis: sed hoc munus ascripsit Soli, cuius motus cùm sit perpetuus, perpetuam fuisse, esse, fore mutationem. Cùm sibi constans, quoad nos attinet, sit diuersus, diuersas efficere mutationes: accedendo generationem, recedendo corruptionem. Hoc, inquam, minus explet animum nobis, aliquot de causis. Principiò nõ illum solum putamus esse causam: non paruam iuris huius partem sibi cætera quoque sidera vindicare. Non enim frustrà cęlestes alios ignes D affixos cælo censendum est. Quin eorum nonnullis Chaldæi Sapientes longè maiores attribuunt potestates, quàm Planetis ipsis. Deinde quis non videt, non de quacunque generatione dici posse, quod ibi dicitur? Nam homo, qui penè solus, aut finis, aut ambitus est totius generationis (hoc enim sentit ipse quoque) toto nihilo secius anno generatur. Præterea non potius hyeme corrumpitur, quod vere generatum est, quàm æstate. Vruntur enim non pauca. Quin omnium stirpium principes primarięque fruges autumno, recedente nimirum Sole generãtur. Crescunt media verò bruma. In Angot Æthiopiæ prouincia, Nili accolæ toto seritur anno, metitur, conuehitur. Nullus mensis à tritura vacuus. Pars operarum in area est, aliĩ semen-

tem faciunt, alii sarculo purgant segetes adolescentes. Habemus & hyemales flores, & autũnales. Fructus aliquos ad Nouembrem. Quare cùm assentior, Solem generationis autorem esse, sicut arbitratur ille: sic eius comites eiusdem officii populares facio. Item faculas alias, quas tum ad hoc, tum ad alia, de octauo Cælo suos ignes arbitror in nos nostiáque non temerè iaculari. Animalium quoque generationem quorundam in illius recessu fieri. Legamus historias piscium, & habeamus in memoria nobilissimã post hominẽ animantem: Equum dico. Eius fœmina semper concipit post Solstitium. Eodem verò modo corruptionem quoque. Excessum nanque vnius actiui contrarii dissidium cum aduersario suo nullis statis temporibus, exercere: quo soluantur corpora nostra. Cùm autem duo sint contraria, calor & frigus: atque hoc hyeme, ille soleat æstibus excedere modum: tam æstatem, quàm hyemem corruptionis causas afferre posse. Sed de hoc satis. Auditis hunc de Solis beneficio commoda prædicantem: vt non sine causa prisci, contra Æthiopum morem, illius aduentum execrantium, adorarent Orientem. Picta est huius religionis facies apud Socratem Platonis: & in apophthegmate & in epigrammate. cuius meminit ipse quoque Cicero. Iam pars maxima templorum nostrorum sic sita est: vt precantes spectemus Orientem. At sapientissimo Trimegisto placuit aliter Asclepium docere: Ad Orientem matutinas precationes, ad Occidentem vespertinas conuerti debere. Quasi verò Deus vel motu trãsferatur vel capiatur angustiis locorum. Maluit tamen Plato Pythagoræ figmentis capi, quàm de suo si quid habebat, promere veritatẽ. Nam in sexto de legibus ita scripsit de ritu venerationis: τὰ δ' ἐπὶ δεξιὰ γεγονέναι τὰ περιττά, Idem in Epinomide. Quare vt sibi constet, Deos quoque Olympios in iisdem partibus agnoscat, necesse est. In IIII. nanque De legibus, Diis terrenis τὰ ἄρτια, καὶ τὰ δεύτερα, καὶ τὰ ἀριστερὰ tribuit. Olympiis autem τὰ περιττά. Necessariò igitur τὰ δεξιά, atque adeò ipsam vnitatem. Immutabilis, indiuisibilis aliorũ principiũ, meritò superis assignabitur. Supera nanque principii loco sunt inferis. Sunt enim quasi forma: vt in quarto tum Physicorũ, tũ De cælo declaratũ est. Sic vnitas nullius eget alimentis: sed cæterorum parẽs ipsa est. Quamobrẽ hæc perfectio: numerus autem omnis inchoatus. Hæc ab se, & in se rursus. in eam enim desinit omnis numerus. hic ab illa, & in illam. Præterea motus omnis ab vno ad duo. Nam tametsi finis, vnum est, tamen est aliud à principio & semper σὺν δύο. Cũ ergo fiat à dextro in sinistrũ: sinistrũ reducetur ad rationẽ paritatis. Vt intelligamus illud maximi Poetæ: *Numina læua finunt.* Quem ad scopulum fecere naufragium literatores omnes. Dextrum verò & sinistrum in cælo nusquam esse, satis est abs te, Cæsar, in Exotericis disputatum. Cæterùm præter illa tot

A argumenta, fortasse non inuitis auribus hoc accipies: Nã si in dextra parte sunt Dii Olympii, quauis in parte cæli sunt iidem. Nulla nãque cæli pars, quin oriens sit. Tum iidẽ sint nusquam: siquidem nulla pars item, quæ non semper occidat. Est enim pars eadem vbique simul & oriẽs & occidens. Dextrum igitur, & sinistrum idem. Hic Minutius: Etsi nihil ad hasce subtilitates addi posse videatur, tamẽ haud tanquam iudex, sed perinde ac dubitator audiẽdus sim fortasse. Nã si oriẽs dextrum est, & nobilius: atque ab eo fit motus in sinistrũ: finis erit ignobilius. Nã quare moueatur cælum à dextro nobili, vt fit in sinistro non nobili? Quis erit ille tandẽ appetitus? Adhæc quale iudicium, quod imũ & summũ faciat in ãbitu cęli: quod & Plato negat in Timęo,

B & ipse Aristoteles. At hoc euenire necessariũ est si dextrũ sit oriens, occidẽs sinistrum: vt polorum alter sit summũ cæli tanquam caput: alter tãquam pedes, imũ. Itaque non erit recta sphæra iis, qui sub æquinoctiali degũt, sed iis qui sub polis. Quin quod est absurdius, alter ille polus, qui huic nostro est obuersus, erit vice capitis: noster hic, pro pedibus. Cùm tamen maxima terrę pars sub hoc nostro sit hemisphęrio: cur ratione cæli summum sit potius hoc, quo nos tegimur: si alterutrum sit eligendum. Qui polus cùm à vertẽdo *vertex* dictus sit: factum est, vt suprema cuiusque rei pars eodem vocabulo designaretur: illius proportione, qui de excelso

C cæli loco nobis immineret. Poteras autem sapientũ disputationẽ tangere: qua dubitatur morãne Solis, an radiorũ perpẽdiculo difficiles sint æstus sub torrido cingulo an vtroque. Quam quęstionẽ antecedit illa: sit ne difficilis ibi mãsio. Et ante hanc illa. sitne illis in terris habitatio. Verùm hæc apud Aristotelem, & Aboali controuersa, nobis manifesta, sustulerũt τὸ ζήτημα, εἰ ἐστί: solam reliquere disquisitionem τοῦ διὰ τί: quæ versatur in prima propositione. Nã sanè compertum est ex Hispanicis nauigationibus, totam penè partem illam habitari: sed tot tantisque vel commoditatibus æquè penè, vel incommodis, vix vt à Sole causa duci posse videatur. Verùm de his alibi: ne te nũc sub torrida remorer. Tum Baiulius, Haud importunè

D hæc. Pertinent enim vel maximè ad plantarum generationem. De vario discrimine locorum sanè valde mirum. Nam & memini Iauæ insulæ maioris rerum omnium opulentiam: & Æthiopum quorundam rerum omnium inopiam. Et multis locis aerem moderatum. Alibi sub eodẽ cælo soluta pice, Lusitanæ classi fuisse periculũ ab exustione. Hic autem error est superioribus par: cùm tria tantùm nominauit elementa, subticuit ignem. Libri huius initio totidem statuebat: aerem præteribat. ὑπόστασιν plantæ constitutionem vocauit, malè. Est enim vox significans, aut locum, aut situm, aut rem quidem, locum verò sitúm ve consignificans. Nunc plantas aggreditur, in quibus humor nimius, nimiáve

ve ficcitas dominatur. Neutro enĩ affectu posse A
tales adolescere. Quippe aerẽ, qui in ipsis sit, ab aqua prohibitum ascendere nequire. Siccitas vbi sit, calorem naturalem verti ad extrema: & obstruere plantæ vias, per quas commeandi facultas sit. Ac propterea non ali plantam. Rectè illud: vbi exuperet humor nimius, non posse capere incrementum. Nempe non excoqui. At non rectè causam. Aqua dicit aeris ascensum prohiberi. Non potius impedit humor aerem, quàm vterque impeditur. Nihilo secius ascendunt in plantis aqueæ partes. Alioqui non alerentur. Tum aqua si prohibet aerem quo minus subeat cacumẽ: non impediet quin occupet latera. Igitur in latum saltẽ potuit promouere. Quod exẽplo Iecorariæ cõfirmare licet. Minus id quoque benè. Vbi siccitas sit, ad extrema cõ- B
uerti calorẽ. Nunquã verò percipere queui, qua, cuius naturæ lege calor obstruere valeat plãtæ vias: eius enim est aperire. Deĩde si procurrit ad extrema, sola stipabit extrema: quę vię ducũt ad extrema, non obstruet eas. Tum locis perhumidis plantæ sunt, quarum ignea sunt extrema. Possit quispiam tueri sic: Ex calore siccitatéque coangustari meatus. Sanè. Non vniuntur tamen. Quare succi potius penuria sit. Nam quamobrem quæ partes intersunt inter folii petiolum & oras, non interea turgent: si extrema tantum conniuent? Quo verbo commodiore vsus esset: non autem obstruendi. Hoc enim materiæ proprium βύειν: vnde nostrum, imbuere. Quin siccior planta, non continuò densior, aut obstructa magis, sed rarior maxima ex parte: Vt C
arũdinum genera, Calamus odoratus, Acorus, Ferula, Iuncus Africanus. Ratio simplicissima, quare non crescat: succi penuria, sicuti dicebamus. Præterea plantę quędam siccæ admodum, proceræ admodum sunt: Cupressus, Gaiacum Acacia non valdè parua. Quædam humidioribus maiores: Absynthium quàm Portulaca. Sicut etiam temperatioribus humidarum nõnullæ grandiores, quanquam frigidiores quoque: vt Lactucæ, quàm Borrago. Eadem fructibus itẽ ratio. Strobili magni: Solani pusillæ baccæ. A partibus argumentum haud minus validum: si quis Iuglandem spectet. Nam quæ pars ambit nucleum, siccissima est: fusius tamẽ creuit. Neque calorem, vel extimum, vel intimum pro causa prodas, à quo non sit exuctus humor, quomi- D
nus tum putamẽ extimũ, tum nucleus vltimus, vtrunque, inquam, minus quàm testa media siccum sit. Forma, viri optimi, forma est cum mero, mistóque imperio tum creandi, tum sistendi limites accretionũ. Ea iussu primi, summi vnius opificis normalem dirigit lineam: cuius ad directionem metatur omnia. Ei calor & humor pro instrumentis, frigus & siccitas ad instrumentorum temperationem, comparata sunt ab Artifice cũctiscio, cunctipotente. Iis illa vtitur: iura dat: non ab ipsis accipit. Certas habet à Conditore leges, suas cuique speciei desti-

natas. In eadem specie si loca, si cæli segmenta, vel inclinationes abundant, obstrepant, aduersentur: pro modo materiæ suas vires periclitatur, atque efficit, quantum satis pro copia próque inopia. Hæc vbi dixit: triáque digessit elementa, non eodem, quo suprà, censu: nunc nouo capite diuersam init rationem principiorum.

O P V S, inquit, habet planta rerũ quatuor, vniuersali ratione: certo semine, cõuenienti loco, a- "
quę modo, aere simili. Hęc omnia cùm certo cõ- "
uenerint fine, planta gignitur, & augetur. Cùm "
illa recessere, recedit item planta præ imbecilli- "
tate. Omiserat aerem suprà: nunc apponit locũ: "
infrà verò etiam φυτείαν. Exclusam ab aere lo- "
ci rationem vni ascribit terræ: cùm tamen pars "
maior ab aeris, quàm à terræ complexu ambiatur. cum tamen ab aere terra patiatur. Melius Democritus: Αὐτὸ δὲ πρὸς τὸν τοῦ τόπου ἁρμόζεσθαι φύσιν. ἐὰν γὰρ ὁ τόπος ᾖ, τὰ αὐτὰ ἄρχεται φυτεύειν. Intelligit enim tam aerẽ, quàm terram. Explicabimus sic acutius: Erit aqua plãtę principium, pro materia: aer, pro loco item terra. Semen autem non tam sit plantæ principium, quàm planta ipsa tota in potentia. In semine forma sibi ipsi, quod commodum sit, exædificans domicilium. Hoc multis è locis à Philosopho potuit accipere Themistius, quod planissimè scripsit. Locus est concaua, reducitúrque ad efficientem sicut & instrumentum. Sunt enim extra rem. Nam Galenus cùm Platonem sequutus instrumentum pro quinto genere causæ statuit, inęquali abutitur diuisione. Quod imprimis est vitandum sapienti. Etenim cæteræ quatuor causæ primæ æquè sunt: neque quicquam prius habent. Instrumẽtum autem habet. non enim mouet, nisi motum. Videmus etiam membra hæc huiusce diuisionis apud nostrum Philosophum inter se non respondere. Sic fortasse dixisset Aristoteles: Quatuor ex elementis confieri plantam, pro materia. Certa forma, quæ in semine sit, constitui. Egere cælo, vt educatur: loco, vt conseruetur: alimento, quia corpus est viuens, ergo crescens, ergo solubile, ergo reparabile. Præterea causæ causam omisit. non enim satis aer est, sed præcentorum habet Solem, Lunam, cætera sidera. Ille longè omnium maximus error est: cum ait, solam aquam esse plantarum alimentum. Quæ namque constet quatuor elemẽtis, alimentis totidẽ refici par est. Itaque in 2. De generatione Philosophus lacteis verbis illis: quę hodie à me recitata, nunc rursum me cogunt propter singularem suauitatem sese pronunciare, ἅπαντα δὲ πλείοσι τρέφεται. καὶ γὰρ ὅσπερ δοκεῖ μάλιστα μόνῳ ἑνὶ τρέφεσθαι τῷ ὕδατι τὰ φυτά, πλείοσι τρέφεται. μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ. Cuius orationis nectar video vos libenter, non sine maximo sensu voluptatis haurire. Non enim ille hominis potius, quàm naturę videtur ore loqui. Tanta cũ simplicitate tantum numerorum coniungit, vt vetustas natiua, non ambitio-

sè quæsitus cultus, expleat animum paucorum, sed Atticum illum, atque αὐτόχθονα. Sic in Historiis cùm pleraque omnia scribat: Theodorus additus calamistris fusam, laxam, atque etiam turgidam interdum trahat orationem: visus est barbaris quibusdam, qui temere tumultum verborum quæritant, etiam (si Deo placet) Aristotelem ipsum dicendo superasse. Qui tamen hominibus Romanis haud paucis locis Latinæ dictionis puritatem ægrè tueri posse videatur. Auxerit GAZA literas Latinas, illustrarit, denique genuerit: damus, agnoscimus laudamus, admiramur optimi atque innocentissimi viri studium, merita: non obtrectamus, amamus, sequimur. At enimuero dicatur, melius quàm sit Aristoteles loquutus, loqui: suscitabitur animus eruditiorum ad iudicandum. Obseruabunt impuras loquutiones, anxias, peregrinas: καὶ ὅσ χυ λλαπίζειν Atticam illam Palladem ausus sit. Quanto melius Callimachus? Is vbi pinxisset Venerem: Palladi non purpurissum afferre, sed verum, natiuúmque colorem ex cursu maluit educere. ἁ δὲ δὶς ἑξήκοντα ἀνθ' ἑξήκοντα δίαυλος. Quare oportet ascuere genuinam puritatem, non è pyxide venalem fucum quærere. Sic enim ait: χρῖμα τὸ ἴδιας ἔχοισα φυτᾶς: non autem appendere stalagmia, spintheres, cincinnos meretricios. Matrona est Aristotelis oratio: quæ ad suum decorem nihil sibi petat præsidii. Sed ad nostra. Quod ait hic: vniuersali ratione plantas egere semine, falsum est, nisi ex bono & æquo iudicetur. Scilicet vt semen sit etiam ἀνάλογον. Nam stirpes quæ semen ferunt nullum, nullo item semine suam possunt speciē propagare. Analogum intelligo, quod non plenè, directóve suscipit cum specie primaria prædicationem. Non enim fimus, ex quo Mus nascitur, est eiusdē naturę specificæ cum semine maris, & fœminæ Murium. Auxit errorem, cùm exclusit excusationem: addit enim διωρισμένου: semine certo atque à natura præscripto. Quin confusa quorumdam principia sunt in seminibus ipsis, vti dicebamus, Rapi & Brassicæ, & aliorum. Vt quin iam omittamus causam, τὴν φυτείαν Nam neque plantatio, neque cultus, neque cura vlla humana maximæ plantarum parti desideratur. Videamus quota, quantilla pars sit vniuersæ naturæ stirpium labor vel agricolæ, vel olitoris. Aerem verò similem cùm requirit, quam exigat similitudinem, cōminisci nequeo Nam si calidis calidum præscribit, profectò naturæ ignarus est. Etenim Pontica, siue Scythica planta, quam dicebamus cum vulgo falsò Calamum aromaticum, in gelidissimis locis admodum calida nascitur; sicut contrà, Lactuca, Papauer, Cucumis in Africa, & in Ægypto. In plaga torrida Cacao, tam gelida humiditate, vt ibi solum quouis precio permutetur ad refrigerationem. Sin id ὅμοιον accepit pro latente quapiam proprietate, ne illæ nobis

A illuxerit. Latiùs enim patet eius ambitus significatu, quàm vt vel præsentis operæ vel etiam intellectus nostri angustus capi possit. Dixit, συνιστᾶσι: vt præpositio, σὺν, indicaret societatem: verbum autem ipsum, finem. Quasi quorum finis sit coitio hæc ad plantæ generationem. ἀποχωρίζονται verò festiuè, abscedunt ab comodo temperationis. Absistunt, vt Virgilius loquitur. Absunt, simplicissimè. Quippe non in motu res ipsa posita est, sed in concretione. Eruditorum vulgus dixisset, distant. Et, ἀσθενεῖ, si respiciamus ad perfectam temperationem: ad cuius respectum sit morbus. Sibi quidem sana planta: sed ægra, si ad medium referatur. Interpretatus sum, σύμμετρον, ἰσόμετρα, æquæ modum: sicut agri modum Horatius. Non quòd metuam, quod vel minatur, vel exprobrat, vel monet Plinius: carere nos voce, qua Græcam explicemus. Vitruuius enim antiquior illo commensum vocat. Simplicissimè sic possim, quantum satis. Verùm iam nos ad montes ducet, fortasse non recusantes: te, Cæsar, vt reor, inuitum. Non enim iam superabis ἐν πεδίῳ cursu cliuum, quo tēpore perniciores in campo ψιλὰς prouocabas. At tu si nolis ascendere, spectato saltem montanas herbas: quas iste præstantissimas prædicat ad medicamenta. Propensiores enim propria natura dicit, atque præstantiores ad medici-

C nam. Ad vsum verò cibi fructus ipsos duriores, si coctionem spectemus. Tum autem minoris operæ ad alendum. At verbum vnum admiscuit, quod plus tardat meum cursum, quàm montes isti, quos ipse dicit ὑψηλούς. Inquit enim: οἱ ἰσχυροὶ εἶδοι. Arbitror id innuere: non omnes species ad medicinam facere. Si vsus venerit, vt cuiuspiam forma comparetur ad id operis: eius Ideæ indiuidua montium beneficio fieri generosiora. Hoc quoque sensit Auerrois ille magnus. Tam miserè falsus hac in parte, quàm anxiè fuit acutus. Nimirum haud omnes herbæ petuntur ob calorem, quem à montibus comparent: neque propter siccitatem, quæ indidem quæri possit. E lacubus excipiuntur quædam: à litoribus aliæ. Dant & paludes, & opacæ

D valles, locáque Solibus inuisa. Quemadmodum cibi quoque non vno ex loco petuntur omnes. In xx. sectione Philosophi verba memini: οἱ σίκυοι πέπονες ἄριστοι ἐν τοῖς ἑλώδεσι. Polium igitur è montanis eruam: Rha mihi campi mittent. At dicent: eiusdem speciei quæ ferunt mōtes medicamenta potiora campestribus periclitati sumus. Hoc fefellit illos. Nam cuius plantæ humidum obtundet efficaciam, de montibus effodiam. Cuius expetetur siccior acrimonia, desumetur inde. Vbi contrà quid aliud vsus flagitauerit: id contrariis in locis inuentum, erutúmque curabo. Illud est Auerrois argumentum, Mōtes esse cęlo propiores. hoc alterutra potest intellectione capi: scilicet ad qualitates aut elemētares, aut cælestes. Si de elemētaribus sentit:

hoc iam refutatum eſt. Si de cæleſtibus: ſtultè putauerim, cæli vires illas immateriales, puſillo, chui tractu vel profligari, vel fatigari poſſe. Æquè valens puto cæli robur in imis terræ viſceribus ad metallum, & in ſumma Tenerife, aut Caſio ad Buphthalmum. Quippe nec vllo temporis æuo, neque ſpatii fathiscit longinquitate. Decepti namque ſunt illi Philoſophi, atque in iis Conciliator, qui naturam effœte icere putabant. Mutatur illa quidem ſine ſui mutatione: ſcilicet in officiis, functionibus, effectionibus aliam atque aliam oſtendit ſeſe: tamen eadem nihilo ſecius, velut ille Diſcobolos, vbi ſeipſum erexerit. Nam ſi materia, quæ fuit olim nunc eſt eadem: ſi nihil ei deceſſit quantitatis: ſi formæ non patiuntur τὸ μᾶλλον, ἢ τὸ ἧττον: ſi, quemadmodum dicebamus alibi, natura Dei poteſtas eſt: qui fieri poſſit, vt ſe minor ipſa ſit? Oportet enim, quod patitur, à fortiori pati. Quid obicis eſt formæ hominis, quo præpediatur eius vis ad materiam ſibi nunc, ſicuti prius, conformandam, conformata vtendum? Nam ſi fluunt à formis accidentia, neque mutantur formæ non erunt accidentium mutationes aliæ, quàm quæ interiunt autoris ſui. A terra tollatur reflexio radiorum ac quædam alia talia (nam hinc haud negarim virium accidentalem variationem) at immaterialem illam vim, qua dantur formæ rebus, in quibus nulla vehemens qualitas dominatur, puta gemmis, auro, videmus nullo diſtantiæ ſitu defatigari. ¶ His cùm videretur aliquid addere velle, ſuſcepit Ferrerius ſermonem: Maius, inquit, opus, Baiuli, motum eſt à te, quàm vt capi queat anguſtiis huiuſce diſputationis. Breuiſſimè tamen in perplexiſsimo iudicio quid ſentiam, non prætèribo. Vt rectè abs te dictum eſt, non fatigari Naturam, ita non minus rectè dici poſſit: eius actiones adeò varias eſſe, vt nobis illa (tametſi non deficit) deficere videatur. Itaque ſic illa ſententia condienda eſt. Non Dei vim delaſſari: non ſeipſa fieri minorem, aut deteriorem, ſed manente robore illo, conſiliis illis inconcuſsis, inuictis, infinitis, opus eſſe minus interdum, veluti cùm haud ſemper hominem creat. In Muris opificio virtus eadem, Deus idem. Non in hoc inferior ſeipſo ſed in opere inæquali, tamen æqualis ipſe ſibi. Non abſimili ratione, ſi conſideres in eadem ſpecie, quæ nos appellamus indiuidua diuerſa. In vnaquaque ſpecie certus ambitus præſcriptus eſt, quantitatis, qualitatum, figuræ, numeri partium, ſitus, finium, officiorum. In iis quaſi ſpatia facit natura deambulans in eodem ſæculo ſæpe: quemadmodum Samogethios accipimus nanos natos ex gigantibus, & gigantum patres poſtea. Quanto maiore commodo liceat ei diuerſis ętatum tractibus operari ſimili ludo? Neque verò ſine ratione vagatur hęc oratio mea. Non enim veſtrûm quenquam latet vetus ab Ariſtotele ſæpius vſurpatum pro-

A uerbium: πῦρ ἐπὶ πῦρ. Hoc eò ſpectat, vt ſi magnas intueamur coniunctiones: quoties ſimiles coierint naturę ſiderum, ſimilibus ſignis, domibus, gaudiis, exaltationibus, faciebus, terminis: efficaciora quoque ſint euenta. Hæc vulgò quoque nota ſunt. At illa ſolis doctis: abductum caput Arietis à ſuperioris cæli capite, non amiſiſſe vires ſuas: qua in re tecum ſentiamus: ſed ſociis copus amiſsis, eius operam minoris factam, non poteſtatem. Quamobrem & quod tu profitere, profiteamur: & quod illi prædicant, hunc ad modum cenſeo prædicādum. Cùm ab his conticuiſſet: ait Baiulius, Bone Deus, quanti fuit mihi decerraſſe, vt tam no-

B bili, tantis differto commoditatibus exciperet diuerticulo. Redibo igitur in viam: Quod de coctione ſcribit hic, attentius eſt obſeruandum. Generoſius eſt è collibus Triticum, quàm è campis. Plus alit: minus corrumpitur: citius concoquitur. Poma quoque montana maxima ex parte, pro cibis, ſucco ſunt aptiora: campeſtria dilutiore: minus ſapiunt, celerius corrumpuntur: minus alunt, propter aqueæ materiæ ineptitudinem: ſicuti montana propter terreſtrem ſiccitatem. Et quæ diximus alibi de ſententia Theophraſti, ſuper Mali, Fraxinſque natura campeſtrium, prohibent nos huic accedere ſententiæ. Attendamus etiam plantarum cum animalibus comparationem, meo quidem iudi-

C cio, non iniucundam. Quippe tum plantæ, tum animantes montium indigenæ, ſuo quæque in genere diutius viuunt, quàm campeſtres. Hoc obſeruatum eſt in xiiii. Sectione. Cauſæ duo ſubſunt: calor in humido: cuius non tam quæritur multitudo, quàm affectiones duæ: μήτι εὔπηκτον μήτι εὐξήραντον. Igitur montanorum humor cùm ſit minor, minúſque obnoxius τῇ πήξει, καὶ τῇ ξηρότητι: haud quidem tanta moles eſt, at vitæ diuturnitas, & fœcunditas maior. Hoc excipere licet ex libro περὶ μακροβιότητος, & ex decima Sectione. Gallinæ quoque minuſculæ ſunt fœcundiores. Et in ſecundo De cauſis Theophraſtus, excelſas arbores fructum puſillum ferre prodidit. Multo ſcilicet opus habere alimēto. Infœcundas viuere diutius ob ean-

D dem rationem. Nam cùm ille ibi, tum præceptor optimus antè dixerat, τὰ ὀχευτικὰ ἧττον χρονιώτερα. Quare putarunt quidam, paſſerum nullum excedere bimatum: ſanè haud contemnenda opinione. Ex illis parum captatur, minimū capitur: fœcundiſsimi ſunt: frequentia non magna. Eſt & proportio quædam ſecundum quaſi gradus, ſanitatis, roboris, vitæ. Igitur ſi ſalaces morboſi, etiam breuioris vitæ. In Hercule, qui Veneri fuit imprimis obnoxius, neque indiciū, neque iudicium vitæ fieri potuit. Igni nāque vitæ finē anteuertit. At memoria prodita ſunt athletarū nomina, qui, vt valentiores eſſent, victoriarum ſpem, in libidinis abſtinētia collocarūt. Plato quidem in octauo De legibus, Aſtylū Diopompū, Criſſonē commemorat: ſed ante omnes

Iecum Tarentinum. Nc verò putet quispiam subesse contradictionem: Montanæ minores: Montanæ fœcundiores: Montanę longæuiores: Fœcundæ minus viuunt. Comparantur enim eodem in genere cum Campestribus, quæ sunt maiores. Tum autem si æquè fœcundæ sunt, minus viuũt. Quod autem sequitur facile intellectu est: Loca sole viduata infœcunda esse. Verbum quod suprà ponebatur, hîc repetit, ἀπομεμακρυσμένα, id est ἀπόδημα τόπου. In quodam codice legebatur ἀπομεμακρυσμένα, voce translata infelicia sanè sunt illa loca. Excipitur idem sensus è quinto de Republica: πόλεις, inquit, κακὰς, καὶ ἡμαρτημένας. Inde transit ad contrarium, videlicet vbi nimius est Sol. Verùm phrasin vti probetis, Græcè pronunciabo: ἐὰν ὁ ἥλιος μακρύνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ποιῇ ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ, ἡ καταψύχει τὴν ὑγρότητα, οὐκ ἔχει τὰ φυτὰ δυνάμεις φύλλα, καὶ καρποὺς προάγειν. Perpẽsa suprà fuit hęc sententia de mora Solis. Vtroque opus est, & ipsa, & directo radio Solem verò suo motu non producere diem: dicet aptius Ferrerius: nisi quatenus promouet in orientem contra diurnum motum. At hoc quotidie facit. Et fortasse non tunc animaduertebat noster hic.

Ad aquas deinde redit: vt hoc etiam loco videamus quanto cum periculo possimus in capita discursus hos sistere. Sed quasi rem inducat nouam, vsurpauit interrogationem. Quid autẽ de plantis, inquit, oportet intelligere, quę nascũtur in aquosis locis? In iis vbi quiescit aqua, fit quasi limus. Neque vis est in aere, qua fiat, vt aquæ subsistant partes. Continetur aer ipse in terræ partibus interioribus: prohibétque aquæ crassitudinem ascendere. Illis igitur in locis fluctuante vento, coarctata terra, seipsum si comprimat inuolutus aer, & compingat humorem ventus: plantæ prodibunt ex humore hoc, haud ita multo differentes inter se specie, figurâque propter aquę stationem, atque crassitudinem, & calorem Solis de superiore loco. Atque hæc quidem breuissimè potuit: si animum appulisset ad Aristotelicam dicendi rationem. Nunc infeliciter diuagatus incidit in aquaticam hanc quietem. Si, inquit, quiescat aqua, limus fit. At etiam non quiescente. Nam quot fluuiorum fundi limosi sunt? Non enumerabo, qui nullo nobis noto numero continentur. Sequanam modò videte. Multi sunt in Taurini Nilo ipso non infeliciores. Grana diluuiis hybernis quantum glebæ detersit à vicinis pratis, tantum reponit pauculis vernis diebus, etiam cũ fœnore nonnunquam. Neque hoc inferior Duria: Beneficiũ par: cursus productior: alucus maior: vberiores aquæ. Ex alpibus vterque: hic ab iis, quas altrinsecus accolunt Cẽtrones: ille in præfura Sutriorum. Deinde curiosius addit operam ventorum, quasi ad fundi subuersionem, vt admisceatur aquæ. Quin citius quietiores aquas limosiores ipsemet intelligit. Et profectò Solis vim excipit acriorem, atque incrassescit,

A etiam contactu terræ nullo. Id quod vel in lapideis alueis, vel in vasis vitreis compertum est. Sequuntur illa verba. οὐκ ἔστι δυνάμεις ἐν τῷ ἀέρι, ἵνα ὑποστήσῃ τὰ μέρη τοῦ ὕδατος. Nequit aer superare partes aquæ. Sanè ita fit. Obducta enim quasi cute quadam, nequit afferre aer sese. At cùm ait: καὶ κωλύει τὴν παχύτητα τοῦ ὕδατος ἀναβαίνειν: profectò ludit nos. Quis enim dicat, aerem depressum loco inferiore ab aquæ crassitudine, atque cohibitum eo loco, efficere, ne aquæ crassities ascendat? Quin inter duas illas crassities intersitus, eam dico, quæ ab imo vult ascendere: quod ait hic: & eam, quæ inuolutum cohibet: potius hanc vrgeat impetu suo naturali, proscindátque adeò, vt erumpat. Tanto, quę subdit fœdiora: Agitatu ventorum compingi terram. Nam sanè tunc aer ille compressus à superiore limo, dirumpet, vti dicebamus, ipsum facilius propter agitationem. Quò fiat, vt & decedat ipse, & aquæ subeunti cedat. Tantum abest, vt illa vera sint συμπιέσῃ ἑαυτὸν ὁ συνειλημμένος ἀήρ. qua vi, quóve instrumento sese comprimat aer? Nónne aeris forma sursum leuat aeris materiam in septimo, & octauo Physicorũ? Aquæ verò quietem statuit pro causa temerè: quare nõ multum differant inter se plantarum species. Nã in terra quæ lõgè quietior est, dissimiliores sunt plantæ. Et longè sunt inter se dissimiles Nymphęa, Sium, Lenticula. In mari, Coralium, Alga, Bryon. Aggreditur eam nũc, quam Ieeorariam

C vocamus. Cuius historiam, ac generationem, suprà deceit eum Lenticula contexi. Rursus, inquit, de plantis, quæ sunt humidis locis, quarũm que superficies apparet in summa tellure virescẽs, hęc dico in eo loco paruam esse raritatem. Cuius humorem loci eùm Sol ingruens mouerit: atque eiusmodi motus euentu, caloréque terrę partibus interioribus inuoluto calefecerit locum: id quod nunquam cõtingit, in quibus planta non habet vnde crescat: tunc humore suapte diffuso extensione, fit fumus in terræ superficie, quasi textura quædam virescens, Atque inde planta gignitur carẽs foliis, ex eo genere plã tæ quod extat in aquæ superficie. Sed hoc illo maius est, propterea quòd terræ propius. Tametsi neque in altum tolli, neque extendi potest. Hæc, inquam, si superioribus attexuisset, quibus aquaticæ Lenticulæ narrabat historiã: vnico verbo poterat explicare sic: Par Epaticæ ratio: sed ãplior magnitudo, propterea quòd terræ propior est. Quanquam hæc causa manca est admodum. Breuiores enim plantæ folio essent grandiore, quia prope terram sunt magis. At enimuerò etiam procul à fundo Nymphæa fundit folium grandissimum. Æquali verò tractu Hydroselinum tenuissimum. Sic in terrestribus: latum Platanus, Hippuris capillaceum. Neque verò puteris hanc porius calumniam, quàm animaduersionem. Nam aquaticæ folia crassa, vt Nymphææ, terrestri tenuissima vt Chærephyllo. Aquaticæ tenuia

tenuia, vt Hydroselino: terrestri crassissima, vt Vermiculari. Loquendi modus Sacris libris peculiaris: *super facie terræ*. Sic hoc loco. ἐν τῷ ὄψει τῆς γῆς. Salustius ad pugnæ transtulit aspectum, non nimis, vt quibusdam duris videtur, durè. Faciunt enim pugnam milites. Sed ne Ouidius quidem temerè, vultum vnum rerum *Chaos* videtur appellasse. Tetigit enim litem, & amicitiam veterum Philosophorum, quas duas caussas efficientes illi statuebant. Erant siquidem ipsis Mundi conditores hi. Necessitatem faciebant primum, & maximum, & valentissimum. Alterum, Mentem voluntati obsequentem, atque eius præscripto formarum, discretionum, constitutionum architectam, elassium ordinatricem. Quod apud veritatis studiosos maximè impium est. Ridiculum etiam, necessitatem statuere priorem Cōditore. Quin necessitatis nomen ipsum exterminant à Deo Sapientes, idque optimo consilio. Tertio ponebant loco naturam: vim, vti dicebam, ordinariam, conflatam ex assensu mutuo Mentis, ac necessitatis. Hæc erat illorum picta trinitas. Vsqueadeò veritatis lux etiam in tenebrarum cæcitate sui speciem præbuit antequam de Cælo coram fulgeret nobis. Sic naturam istam *Spiritum* Virgilius appellauit, agnoscitque cunctis partibus integrum vbique insinuatum. Quartum principium addiderunt, Materiam. Iccirco in ea materia, dum adhuc essent omnia confusa, fuerat vultus vnus: id est, principiorum consensus absque motu. μανὸν, inquit, ἀραιότης. Quia si multa raritas esset, exhalarent illa: neque retinerentur intus ad plantæ materiam. ἰμπνοουν ὁ ἥλιος. Festiua loquutio. ἐνσκήπτον alibi dixit Aristoteles: vel, vt alio codice legitur, ἐνσκίμπτον. Nos commodè, vt opinor, ingruens: vt de imbre Poeta dixit. Cæterùm addidit, de quo addubitemus. Sol, inquit, calefecerit locum motu. Non enim Solis motus calefacit. Quin contrà, quies potius id facere videatur. Proportio manifesta est in arcus maioris transmissione. Æquiparatur enim quieti mora motus. Quanquam id, vt alibi dicebamus, non est caussa, sed Solis calor. Tempus enim nihil facere, satis ostendimus suo loco: sicut &, quemadmodum motus calefaciat. Etiam præter Aristotelis morem loquutus est, vbi dixit: καπνὸς γίνεται. nam fumus est exhalatio sicca. Et suauiter accipienda verba illa, μὴ ἔχειν φύλλα. non habet folia: sed ita tamen, vt potius tota plāta folium vnicum, laciniatum atque in se inuolutū esse videatur. Quod de Iasionis flore prodit Theophrastus. Explicatius est ad truncos Roborum vetustorum: cætera natura similibus foliorum rudimentis, nomine medicorum vulgò, Pulmonariæ. Explicatioris in hoc figuræ ratio certa sub forma siccitas. Euenit aliquando, vt aquaticæ ipsius facies expressior sit, & foliorum illa diuturna meditatio exeat in veram conformationem. Quam-

A obrem ligulas quoque erigit, & flores. Interdum humore destituta, nihil aliud est, quàm coriacea lapidis obductio. ἀναβαίνειν, vnam intellexit modò dimensionem: in altum scilicet, tum rectè, tum verè. ἐκ τείνεσθαι, eandem dimensionem, neque rectè, neque verè. ἔκτασις enim etiam in longum est. Iccirco dixi, non verè. dico non rectè, propterea quòd applicat malè sententiam ad id cui non competit. Negat enim ἐκτείνεσθαι. At productio tā in latum, quàm in longum, quàm in altum, ex libro De mistorum affectibus. Hoc enim πεπόν. Sed iam de plantis iis, quæ in aliis generantur plantis, quid sentiat, videamus. Quo loco si quis voluerit nouum secare Caput, liceat. Sæpe verò, inquit, aliis etiam in plantis plantæ progignuntur quæ-

B. dam, non eiusdem vel speciei, vel similitudinis: idque sine radice. Mouentur autem hæc sic Planta, quæ spinis prædita sit, vbi in aqua pingui sita mouetur, aperiuntur eius partes. Tum verò Sol educit per vaporem, quæ in ea sunt, putredines: eisque affert coctionem. Propriáque natura in locum putrefactum præstat opem calore temperato: atque inde plantam auget. Quasi filamenta videatur in seipsum totam producere. Hoc plantarum proprium est, quæ multis præditæ sunt spinis. Tum igitur ea generatur, quam Linozostin vocant: aliæque similes ei. Hanc sententiam capias ex Historiarum libro quinto Philosophi. Cùm

C animalium quorumdam natura sit, vt in aliis animalibus, neque alibi, neque aliter oriantur. Dixit ἀλλοφυτὸν: sicut Theophrastus ἀλλόφυλον, hunc herbarum modum. Et subdit: ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἴδους. quoniam τὸ ἄλλο multipliciter dicitur: sicut & τὸ αὐτὸ: quemadmodum alibi dicebamus. Et addidit, τὸ αὐτὸ ὁμοιώσιον: quasi dicat, neque genere eædem, neque τῷ ἀνάλογον. Non enim Visco, & Quercui quicquam similitudinis Sic enim loquutus fuisset Aristoteles. Dixit, ἀνὰ ῥίζης: Iccirco quia plantę aliæ cū radice oriuntur: vt Muscus, Polypodium: quæ perinde nascuntur in plantis, atque Viscum & Epithymum. Sed ambitiosè admodum, κινεῖται ἢ φύεται. Mouetur, pro eo, quod est, gignitur. Et obscura est oratio ὅταν τὸ κινῆσαι φυτὸν

D τὸν πολλῶν ἀκανθῶν ἐν πίονι ὕδατι. Nam quid est quod plantam mouet. Accipit hic motum pro eo quod est βλαστάνει. Pinguem aquam voluit esse materiam, propter lentorem, qui in illis est capillamentis, & in Visco. Verùm palàm est, Thymum siccissimis gaudere locis: tum illud Thymi genus Epithymum ferre, quod durius est, & Thymbræ naturæ propius, ac propterea minus pingue: quod sanè tenui admodum solo prouenit. Neque verum est, quod ait: aculeatarum esse proprium hoc: nisi forte Quercus, & Thymum sua vidit hic in patria spinis horrida. Ex Paliuris autem quæ planta prodit? Itaque si neque soli generi competit aculeatarum, neque toti: non erit proprium. Illud verò non tā ex

vsu, quàm ex etymo: cùm vocauit Cuscutam Linozostin. Nam & Apothecæ Lini podagram scitissimo vocabulo dicunt. At Veteres Mercurialem dixere Linozostin: temerè sanè. Nihil enim ei cum cinctura Lini. Quanquam illud quoque animaduertendum est. Cuscutam, siue Cassytam, non è lino prodire, sed è solo macro (macescit enim lini satu) natam Lini stipulis aduolui: sicut & Vitias, cæteráque plantarum impedimenta: quorum meminit Theophrastus, Plinius, Galenus. In pratis quoque glareosis seorsùm ab adminiculis oritur Cuscuta: quod & aliàs diximus: è quibus euulsa, atque inchoatis vuis obuoluta, tum adhærescit, tum viuit: adeò verò crescit, vt mirandam in magnitudinem demittatur. Diuisio sic scitè admodum statuetur. Eius generis plantas, alias foliatas, alias non: vt Epithymum. Quasdam sementigeras: vt Cuscutam, & Viscum: quasdam non. Quod autem attribuit id officium Soli, non tam malè, quàm mutilè: Informatricis enim est. Illud enim prudentiùs accipiendum: Auget, inquit, plantam. Equo si enascatur cornua: bene cordatus Philosophus nequaquam creuisse dicet equum: siquidem non fuerit naturalis equi pars. Ita non crescere terra dicitur, à qua prodit planta. Tota enim specie diuersa sunt stirps, & terra: Equus, & cornua: Quercus, & viscum, μαθηματικῶς ergo sint aucta quantitate, non vniuoca substantia. Et accuratius id interpretandum, ἀνικμᾶται ὁ ἥλιος τὰς ἐν αὐτῷ σήψεις· πέψει τι ποιεῖ τούτῳ. In priore parte fortasse latet error. Non enim ex Thymi putredine fieri Epithymum arbitror: sed ex bono succo elaboratiore: sicut in animali pilum. Quod ipse fateri cogatur, qui plantam scribit crescere. non enim crescat ex putredine. In altera parte similis negligentia. Cui τούτῳ? Non enim plantam coquit Sol, à qua succos educit: sed quas educit, putredines excoqui. Negligentius etiam vocauit putredines, locum: dixit enim εἰς τόπον τὸν σεσηπμένον. Plato potuerit: Aristoteles sibi licere noluerit. Ille enim τὴν ὕλην χώραν appellauit. Mutilè quoque narrat, cùm filamenta nominat. Viscum quidem huius naturæ est, at non huius figuræ. Et minus rectè: εἰς ὅλον ἑαυτό. quando non tota planta tegitur capillamentis. Alludit tamen ad illud Plinianum palliolum, de quo aliàs. Hæc cùm enarrauit: iam bis ter dictam sententiam repetit nouo capite, noua recensione principiorum. Plura enim, quàm suprà, statuit, & inconstanti sententia. Omnes, inquit, herbæ, & siquid super terra crescit, atque in terra, proueniunt ex aliquo horum quinque: semine, humore aqueo, loco accommodato, aere, plantatione. Atque hæc quinque sunt, vt ita dicam, plantarum radices. Audacter sanè. cùm herbas nominauit, addere instituit, καὶ ὅτι αὐξάνεται ἐπὶ τῆς γῆς: vt plantas omnes amplecteretur. Audacter, inquam: propte-

A rea quòd animalia quoque super terra crescunt: itémque ea quæ non crescunt, horum aliquo opus habent. Quin cælum ipsum in loco est idoneo sibi. Nam quod hactenus persuasum fuit multis, primum cælum in loco non esse: falsum ostendimus alibi. Omnino verò æquanimitate quadam excipienda sententia est. Non enim ex iis omnibus vnum conflauit omnibus principium: sed aliud alii necessarium statuit. Quanquam & locus, & aer, aqueus humor, omnibus. Semen, æquiuocè: sicuti dicebamus. Plantatio solis plãtis, sed non omnibus. Et verbum φύονται, quod, proueniunt, interpretatus sum, plus quàm æquiuocè: aut illa præpositio ἐκ.

B Nam quæ prouentus similitudo, ex locõ, & ex semine, & ex materia, & ex plantatione? Materia, ἐξ οὗ. Locus, ἀφ' οὗ. Plantator, ὑφ' οὗ. Semen ἐξ οὗ, καὶ ὑφ' οὗ. Siquis locum malit, ἐν ᾧ: nihil mutat. Hîc, sicut & priore Libro, ἀντὶ τῆς ἀρχῆς ῥίζαν: sed peiore consilio. Nam radix propria plantæ pars. Confusè igitur promiscuéque vsus est & partis, & causarum significato. At ῥίζα pars inest: ῥίζα principium extra est. φυτείαν dicere malui plantationem, quàm satum: ne cũ semine confunderem. Locus verò perfectionis principium vnum est. Propterea nanque tum motus, tum quies fit naturalis. iccirco pro Entelechia posuit sæpe Philosophus. Postquam plantarum causas recensuit, & generationes,

C ὡς τὸ ὅλον: nunc aggreditur dicere, ὡς τῶν μερῶν. Triplicater, inquit, ferunt arbores fructus suos: " aut ante frondes, aut cum frondibus, aut post " frondes. Ponit hic eiusmodi partitionem, cuius " mox causam reddat. Rectius tamen præposuisset, quàm distulit diuisionem, τῶν διφόρων, καὶ τῶν ἀφόρων. Atque inde τῶν φυλλορρουμένων, καὶ τῶν μή. Tametsi non sunt statim contraria, τὰ εὔφορα, καὶ τὰ ἄφορα: sed τὰ εὔφορα καὶ τὰ μή. τῶν δὲ μὴ εὐφόρων, τὰ μὲν πολύφορα, τὰ δὲ ὀλιγόφορα, τὰ δὲ μετριόφορα. Item alia differentia earum quæ alternis ferunt: πολύφορα, quidem, si confertum spectes prouentum: ὀλιγόφορα, si continuationem interceptam: quando quod semel tulerint vno fœtu, ad duos annos partiendum sit. Notabimus etiam verbum, ἀκολουθεῖ. Videtur pro eo positum, quod

D est συμβαίνει. Sic enim Aristoteles. nã si προήγηται, non ἀκολουθεῖ. Illud an verum sit, attendendum: Fructum ferre prius quàm folia. Florem quæ fundant ante folia, scimus: at fructum quæ ferant, equidem in memoria nunc non habeo. Talem diuisionem condiamus etiam lepidiore conatu: Plantas alias ferre, alias non. Quæ ferunt, ad sterilitatem mutari, loco, ætate, negligentia. Secundum sationum tempora nonnullas respondere fœtura stata. Veluti si post brumam triticum terræ mandes. Alias accelerare. Brassicam, & Lactucam si quis serat, quo tempore sementescunt adultæ, semen secum ferunt ex humo prodeuntes. Quædam penè toto anni tractu fœcundæ sunt, alium alio subeunte fructu. Nonnullæ biferæ sunt. In quibusdã nouelli

fru-

fructus veteres pellunt. Sunt etiam, ficuti dicebamus, quæ nullis anni tempestatibus obnoxiæ, circuitiones à fatu fuas feruent. Cinara fi telluri per autumnum committatur, vere magna ex parte Pineam reddet pro opera: fi per hyemem, æstate: per ver, autumno. Hæc igitur illis anteponenda: aut fic dixisset: τὸ ὀψίφυτον. At interpres omnem vim corrupit orationis, cùm ait: τὸ πέπτων φυτόν. Non enim ex illo posteſt hoc inferri. Quanquam & hic repetit, & mutila. Eſt igitur, inquit, planta, quæ radicem non habet: nulla gerit folia. Eſt etiam, quæ caulem fine fructu fert, & folijs: cuiusmodi Chryſocome, fiue Chryſitis. Sic diuidebamus nos: Quædam partes habet omnes: quædam non. Harum quædam vnicam, quædam plures. Tubera enim tota radix mera funt. Contrà, quæ radice carent, duo funt generum: Aut enim radicem habent nullam necessariò, vt Viſcum. Aliena enim radice tum nititur, tum alitur. Hæc eſt neceſſitas naturalis. Detracta namque Viſci planta, atque humo pacta non viuet. Paraſiticas haſce ſtirpes appellare conſuetii: quaſi quæ victitent aliena quadra. Aliæ ſunt, quæ non carent quidem radice, ſed carere tamen poſſunt: vt Sedum, atque alia, quæ auulſa viuunt. Quæ verò ſit iſta mirifica Chryſocome, non equidem ſcio. Nam quid eam non existimem propiorem miraculo: cui ſit in nomine aurea coma, in re coma nulla? Tum alias ad partes deducamus diuiſionem: Sine ramis Iuncus. Sine folio Cuſcuta. Sine flore Ficus. Sine fructu flos Iridis. Sine vtroque Adiantum. Iam verò propoſitæ ſententiæ cauſas perpendamus. Sic ſcribit: Plantæ, quæ fructum prius edunt, quàm folia, multum pinguis obtinet, Igitur extenſo calore, qui naturaliter ineſt plantæ, & eius maturitas acceleratur, & corroboratur in ramis plantæ feruendo. Tum probibet, quin ab ea ſuccus aſcendat. Atque inde tum fructus, tum folia prodeunt. Tamen mihi videtur huc nullam eſſe allatam rationem, propter quam fructus frondibus anteuertant. Nam ſi καλύπτει τὸν χυμὸν ἀναβαίνειν: aut ne fructus quidem prodibunt, aut fructus non erunt: ἐκ τοῦ χυμοῦ. Neque poſſimus interpolare tam duram orationem, vt dicamus, tenuiores prodire partes, quæ fructibus debeantur. Nunquam concedam: quaſuis fructuum partes, quibuſuis frondium partibus tenuiores. Membranas ſiue cutes, coria, putamina, teſtas contemplamini: maximam hæc auferent partem Iuglandis, Corni, Ziziphi: vt Pinum taceam. In ipſo quoque vel Pruno, vel Perſico eſt corium, & teſta. At eæ prius edunt fructum quàm frondes. Florem, inquam, prius: qui fructus inchoatus eſt. Tum qui fructus exeunt, quàm folia, poſteriores: eorum non omnium partes omnes craſſiores ſunt frondibus. Palmulæ caro tenuis. Medulla Balani Myrepſicæ tenuior. Nuclei ſtrobilorum. Quid Mora? Ergo

A ſi ſumamus argumentū à tenuitate, præuenerint fructuum portiunculæ tenues partes alias craſſiores. At enimuerò Punicæ corium prodit primum longè craſſius tum frondibus matrieis ſuæ tum acinulorum ſucco. Et Perſicus neutiquam pinguis arbor eſt: antegreditur tamen fructus rudimentum frondes. Non amplius immorabor: Vos deducetis animos veſtros per ipſas ſpecies ad veritatem. Inter herbas quoque ratio conſtare nequit. Neceſſe eſt enim, folia prodire primùm. Hæc enim erat herbæ definitio. Et in eis tamen pingues multæ. Neque bonus Philoſophus ſic loquatur. Calor, aut maturitas in ramis corroboratur, inque iis feruet. Quis dicat, τὴν διψώτητα, quis τὴν πέψιν feruere? Sed

B ſit interpretis durius ſcribentis. Illud condonari nequit: Calore prohiberi ſuccum, quominus prodeat. Aperit enim calor. Deinde tot locis declaratum eſt: rarefacta plus occupare loci. Atque hic poſuit, ζεῖ. Quare teſtes adhibeamus bellicis tormentis: quæ tu, Minuti, iocosè *fulminalia* vocitare ſolitus es. Vbi conceperit ignem puluis ille ſulfure, nitróque conſtans, occupat immenſa ſpatia: vt vel ferream propellat molem vel tubum dirumpat ipſum: interdū etiam diſſiciat. ¶ Videamus alterum partitionis membrū. Ait ſic: In plantis, quæ celerius folia producunt » quid intelligēdum eſt? Humidorum multæ ſunt » effectiones. Cùm igitur Solis calor cœperit a- » quæ partes diſpergere, ſurſum trahit eas Sol, & »

C maturitas ſerius euenit. propterea quòd fructus » maturitas non eſt niſi in cōpactione. Et antecedūt folia fructus ipſos propter acceſſionē mul- » tæ humiditatis. Sequitur nihiloſecius ſententiam ſuam, quam exploſimus: Craſſiores eſſe partes, quibus conſtent frondes. Maior quoque propoſitio falſa eſt. Celerius in planta produci quod tenuius eſt. Hoc enim tum dudum, tum alia diſputatione refellebamus. Quippe radix omnium partium maximè terreſtris eſt: atque ea longè omnium prima generatur. Sic in animali arteriarum prius tunicæ, quàm caro, conformantur. Finis enim primarius motor eſt vel artificis, vel naturæ. At craſſiorum partium quarundam finis nobilior, quàm aliarum aliquot minus craſſarum. Multa ſunt

D exempla. Sed manifeſta natura tum carnis tum neruorum comparetur. Cordis quoque concretio craſſior eſt: cuius tamen ortus primus ac princeps partium tenuitate ſuperatur ab adipe, parte perquam ignaua ſanè, atque etiam ignauiorum. Intueamur illud exactius: Moto, inquit, humore trahit eius partes Sol ſurſum. » Differtur itaque maturitas. At maturitas ad » fructum pertinet. Quæ verba vexabunt ingenia vegetiora. Nam ſi partes trahit, trahet tenuiores. Partes ergo fructuum, non frondium. Præterea dicit antecedere folia, τῇ προσθήκῃ τῆς πολλῆς ὑγρότητος. Ergo multus educitur humor. Terræ igitur multum relinquetur. Quamobrē hæc futura fuerit fructuum materia. Id quodab

l. iii.

eo longè diuersum est quod intendit. Quinetiam, vt hoc omittamus, illud est animaduertendum, Non posse quod ait, euenire: maturitas vt sit ἐν τῷ συμμῖξαι. Nam ille terrestris humor secandus, atque coquendus erit à Sole, quò fructus exeat: & tamen tunc, cùm inchoatur educente Sole: terrea sunt illa συμπεπηγμένα. Notabimus verbum διασπείρειν: vnde nostrum dispergere. Post hæc eorum rationem reddit, in quibus frondes simul, fructúsque prouenıũt:
« Humorem illum, siue lentorem esse pinguem:
» cuius è tenuioribus partibus edatur fructus:
» è crassioribus folia. Quam sententiam redar-
» guat multarum natura plantarum. Exemplum sumatur à Rosa: si quis eius partes mentis vi separatas diiudicet. Nam vt quæque maximè
B terrestris pars est, ita primo quoque tempore producitur: pediculus, alæ, turbinatus tumor ille, qui tandem excrescit in capitis & nomen, & proportionem. Ipsius quoque floris folia (sicut & alii fructus omnes) terrestria primùm, aerea postea fiũt. Vt non tã sit ἐν συμμῖξει: quàm ἐν μανώσει maturitas. Hoc autem ex Aristotelis principiis à Conciliatore & aliis disputatũ est: Cõcoctio sit ne per inspissationẽ, an per rarefactionem. De hoc alibi. Tantùm illud hic. Non esse tutum illis perfugium, qui ventriculi operã negant esse coctionem: præparationem aiunt ad coctionem. Hoc gladio putarunt se posse soluere Gordianum illum nodum, quo captiua teneri Philosophi sententia videbatur. Nam in ven-
C triculo nemo non videt succum, quàm prius erat in cibo, liquidiorem. Nec iudicium Conciliatoris satisfacit. Quemadmodum fit id accipiendum, diximus suo loco. Falsitatem huiusce nouæ sententiæ videamus. Omnis motus quæque pars cuique parti vniuoca est. Omnis pars alterationis alteratio est: augmenti augmentum: τῆς χ' τίνων φερεῖς φερεῖ. Actio caloris naturalis in cibum, vt fiat succus: in succum, vt fiat sanguis: in sanguinem, vt fiat ros: in rorem, vt fiant aliæ tres illæ θρυλλούμεναι humiditates: in hasce, vt fiant corpus. hæ inquam, omnes actiones alterationes sunt. Eadem materia, idem agens: idem finis: idem motus igitur genere, subinde procedens per species adusque vltimam. Scilicet alteratio vna per hanc
D specialem, & hanc: & hanc perfectibilis alterationem. Non enim fit in ventriculo, sicut in cacabo præparatio. Sed idem calor, sui similis, vno tenore, dissimilis tantùm instrumentis. Vt ad rem redeam: noster hic arbitratus est, rerum summam in calore, tenuitate, tum aliis eiusmodi qualitatibus versari. At quanto melius Peripatetici, & Proclus ipse, quem equidem Platonis & Aristotelis glutinum appellare solitus sum. Is enim in Alcibiade tria ponit. Primum, ἐσίαν, quam vocant ἐντελέχειαν Peripatetici. Secũdum, potentiam, quam δύναμιν nominat. Tertium, ἐνέργειαν, siue actionem. Essentia dominatrix est. Ab ea fluit potentia.

A Ab hac actio. Essentia consensu omnium est in prædicamento substantiæ. Potentia siue potestas, siue facultas, seu vis, aptitudóve posterior est natura: etiamsi, vt vult Duns, in eodem sit prædicamento, atque idem re cum essentia. Tanto posterior sit raritas, & tenuitas an obsequio, atque adeò nexu ipsius essentiæ, cuius est proles, etiam si sit alumna. Nefas enim est, vt ex Platone, & Aristotele scribit Plotinus, effectibus causas superari: vt ego addo; vel etiam æquari. Ambitus quidem par esse possit: vis nõ possit. Sic etiam Galenus χρείαν, & ἐνέργειαν distinguit opportunè. Pendet enim actio ab ea natura, quæ in vsum, atque vtilitatem constituta est. Tametsi χρεία partium omnium esse quit: ἐνέργεια earum tantùm quæ valent aliquid ef-
B ficere: quàm ob causam dictæ quoque sunt officiales. Hinc scire licet, an rectè Galeni περὶ χρείας, De vsu partium interpretemur. Et sane rectè: si caro vlli est vsui ad fines à natura destinatos. Vti nanque videtur ea pro partium supplemento. Scilicet ἔργον facit, officium nullum facit. Quod si χρεία capiatur ad animalis functiones, vt quidam videntur interpretari: nulla sit carnis χρεία. Non enim vtitur animal ea. Verùm ad alia. Vocant enim nos antiqui. His enim scribit iste, morem fuisse, folia quoque fructus appellatione designare. Quos hic antiquos innuat, non liquet. Nec malè fecit vsus posteritatis, quæ tam ineptam sustulit am-
C biguitatem. Vtinam verò ne scripsisset quæ sequuntur. Ponentur ergo, ne fallant, si quid est castigandum. Cùm, inquit, humor tantus est, vt con- «
coqui compingíque non possit, propter aeris «
ἀνάπτυξιν, & studium attractionis, quæ desuper «
à Sole fit: tum eiusmodi humor, in quem nõ est «
excitata concoctio, alteratur in folia, quæ nul- «
lo alio fine diriguntur, quàm humiditatis at- «
tractione: atque vt sint fructuum operimenta, «
quæ Solis vehementiam defendant. Non igi- «
tur necesse est, vt eadem ratio sit, & frondium, «
& fructuum. Nanque succus ascendens, v- «
bi alteratus fuerit, in foliorum naturam transit. «
Nõ me latet, quod Aristoteles de vite luxuriãte scripsit: quódque dicebat Theophrastus nimis læto solo bonas arbores degenerare: quòd
D succus ille nequeat concoqui: quapropter abire in deteriorem partem: opúsque naturæ quasi stare citra fines suos. Hæc ita capienda sunt. Oppressam nimio succo vim generatiuam subsidere, ac cedere oneri: non autem gradus esse concoctionis eiusdem operæ in generatione dimidiata foliorum, & perfecta fructuum. Nã tametsi succus idem est, eadem vis vniuersalis generandi, & informandi: tamen priua vis priuis operibus destinata est: vt hæc flores gignat, illa folia. Nihil, inquam, fortuitum ibi, sed certis præscriptum terminis, ac principiis. Diuersus verò abit sæpenumerò ad materiæ copiam, vel inopiam. Cùm tamen & corpore minimo Scincus, & maximo Crocodilus in

co-

A eodem humore, sub eadem figura, sub eodē genere constituti sint: vt ex largissima copia materiæ, semper increscentem, vt aiunt, molem sibi vindicarit altera species: ex eodem altera thetau rotantilla fuerit vnciola contenta. Adiāti quoque tres illæ notæ species ex humore prognatæ, atque in humoris vi educatæ, siccæ adeò sunt: vt omne sui ortus, hoc est humoris, commercium respuant, ac societatem. Noster verò plantarius Philosophus admodum materialis est. Proinde quasi ludat tesseris, si non cadit senio, passatur iaci Canem. Nihil magis ridiculum, quam putare, totam naturæ molitionem comparatam ad fructus creationem. Id si patrare nequeat, conuertat ad frondes operam: ac tanquam in diuerticulo merēdam capiat: quia non licuerit ad hospitem cœnare. B At enimuerò natura eadē quam ob causam non omnes fructuum partes esculentas fecit? planè propterea quòd alium finem cutis habet, alium putamen, alium nucleus, alium alia: stipes, radix, cortex, rami, denique frondes ipsæ. Quid, quod & alibi sępè, hac itē parte sibi contradicit? Constitutas enim frondes ait fructuum præsidio. Id igitur agit consultò natura, non autem frustrata spe operis, atque officii prioris. Et quædā profectò plantæ succisiua opera, neque ex proposito, sed per accidens generatæ viderentur: nimirum quæ nullum ferunt fructum. At quotus quisque vel è plebe Philosophorum C putet: naturæ condenti Scolopendrium ad fructum defuisse materiam? Aut, vt acutius dicam, superfuisse: quæ iccirco permanēs incocta pòst abierit in folia? Sed formæ ipsi, pro modo rationéque virium, quantum materiæ deposcitur à fine, naturæ consiliis atque opibus est attributum. Satis est hoc à Philosophorum principe tum in libris Vniuersalibus, tum in priuata Historia declaratū. Nam in quarto De Cælo, formam dicit esse ducem, perfectionémque materiæ: τὸ μὲν περιέχον ἐπὶ εἴδους, τὸ δὲ περιεχόμενον ἐπὶ ὕλης. Sic in secundo Physicorum, τῶν πρός τι esse materiam, propterea quòd ἐν ἄλλῳ εἴδει ἄλλη ὕλη. Non alio modo alia, nisi quia recipit à forma, vt sit hoc aliquid. Variatio igitur, & alietas est D fundamentum τοῦ πρός τι: vt materia sit huius materia. Est siquidem alia: quia aliud. Sic etiam in eodem libro de Cęlo diuinitus: καὶ ὅτι μὲν ἡ αὐτὴ, τῷ δ' εἶναι ταὐτόν. Vt secundum essentiam sit in prædicamento substantiæ: secundum esse dicatur ad aliquid. Est enim huius materia. Quare optimè dixerat, τὸ περιεχόμενον. Vbi ne τὸ ἔχειν ex vsu vulgi pro eo capiamus, quod est, occupare tantùm, sed pro potestate ipsa efficiendi, atque gubernandi. Quemadmodum Plato in Cratylo τὸν ἄνακτα καὶ τὸν ἕκτορα, pro eodem iubet accipi: ὅτι κρατεῖ τε, καὶ κέκτηται. Quare serua est materia: forma verò princeps. Cùm igitur à fructu folium forma differat: etiam materia diuersa erit. Non autem κατὰ τὸ μᾶλλον, καὶ τὸ ἧττον τὴν πέψιν. Videmus enim post inchoatum fructum multas arbores magnam vim fundere frondiū.

Esset alioqui foliū fructus incoctus: & fructus folium coctū. Sicuti de pituita, & sanguine Galenus ἀντιστρέφει. Aut folium esset παρέκβασις naturæ: sicuti vocat idem Philosophus. Et natura cogeretur à materia: dictator à plebe: vel sibi illa aduersaretur. At Platonis in quarto De republica scita sententia est. οὐ φαμὲν τό γε αὐτὸ τὸ αὐτὸ ἑαυτῷ ἀεὶ τὸ αὐτὸ τἀναντία πράττειν. Hæc sunto ex præceptionibus vniuersalibus. Reliqua deinceps è priuatis narrationibus, atque disputationibus. Nam in xx. sectione propositarum quæstionum, Myrtos nigras cultu mutari posse negat. Quo fit, vt agnoscamus, formam constare, nec cedere materiæ, aut accidenti. In libro secundo Historiarum priscos Philosophos castigatos: qui putarint, superiorum dētium ordines in cornuum absumi materiam. Quippe si ita fit: vitulo cornibus auulsis, aut exustis, dentes superiores emersuros. Homo, cui maximum sit cerebrum, vnde tum dētes, tum cornua confici queant, esto corniger. Balænæ quoque huic Cantabricæ, cui dentes nulli, vastissima sunto cornua. non deest enim materia. Igitur Aristoteles cum τὰ ἀμφώδοντα carere cornibus, quia dentes haberent superiores, ex veterum sententia prodidisset, emēdauit addita historia: Nonnulla esse, quæ dentibus careant superioribus, quibus tamen nulla sint cornua. Ibi nominat Camelum. Non est igitur, quod aiunt recentiores, taxari à Plinio Philosophum: sed ab vtroque veteres, qui sic senserint. Sequitur enim Plinius illum in vndecimo, tota sententia. Neque prudenter iidem Plinium reprehēdunt, qui Ceruarum attulerit exēplum. Sic autem inquiunt, Non esse in Ceruis naturæ defectū, sed occasione sexus euenire, careat vt Cerua cornibus. Tentasse nanque naturam in iis quoque, sicut in maribus, quod erat proprium speciei: verùm materia defectam. Hæc illorum opinio. Quasi verò natura sit alia, quæ materiā suppeditet: alia, quæ materiam deposcat sibi: tāquam Æneas ab armigero Achate, cùm oppressus hostium vi diceret: *Suggere tela mihi*. At enimuerò existimandum est: materiam facilius ac patabilius præsto esse, quàm imponi formam. operosior enim hæc. In Cerua igitur si vis inest informatrix, vnde sumat, quod quantum opus habet, nihil ei defuturum puto: modò sit ab infinita illa potestate certus præstitutus finis. Cornua verò non debētur Ceruinæ speciei, vt Cerui species est: sed speciei in mari tantùm: sicut mammæ, matrix, in fœmina tantùm: omnino verò membra, femináque genitalia, altera in alterutro. Profundius hæc ita considerabuntur: Hasce differentias duobus esse modis. Vnus modus, secundum habitum vtrinque positum: vt membra virilia, & muliebria. Alter modus, secūdum habitum, & priuationem: cornua, non cornua. Rursus digeramus ad hunc modum: Differētiarum aliquas esse formales: eæ species constituunt, neque variantur: vt spirare, sentire,

mouerí, intelligere. Quasdam materiales, quæ in speciei principiis positę, non in iis consistunt, sed partim in alterutram, vt membra generationis: partim in alteram pręcisè partem demittunt sese, nec quærunt alteram: vt Leonū iubæ, Ceruorum cornua. Quid? Videamus quot luserit natura modis. Dentata in anteriore mandibulæ superioris parte, non cornuta: Leo. Cornuta nō dentata: Bos. Neque cornuta, neque dentata: Camelus. Cornuta & dentata: Indicus Asinus. In vtroque sexu cornuta: Bos. In mari tantùm: Arietes nostrates. In fœmella tantùm: Arietes Africani. Non sunt igitur vel iubæ, vel cornua specierū differētiæ: sed sicut par & impar in numero. Omnium verò stultissimum, quod profitentur: Naturam materia carere solo Ceruæ sexu. Nam quotidianum naturæ opus queat ab aliis operibus eiusdem mutari, differri, intercipi, impediri: At cum primordus Mundi speciem institutā, quare in masculo integram, in fœmella semper mutilam dicas ob inopiam, Nō habuit in penu sua Deus materiā, cum Ceruam fabricabat, vnde depromeret ad cornua? Sunt verò coniunctiones, atque necessitudines superioris naturæ cum inferiori cohærentes adeò, vt vna tantùm sit Sapientibus, non duę: sed intellectionis imbecillitate duæ, non vna, censeantur. His iisdem de causis malè est à Philosophis pronūciatum: qui naturæ propositum dicerēt, semper marem generaturire. Quod ad opus perficiundum cùm impediatur, quod esset reliquum, fœminam, quasi hostiam succidaneam supponere. Haud negamus esse marem, quàm fœmellam, maioris operæ. A Hominem quoque perfectioribus esse constitutū principiis, quàm Leonem: Ad Leonem tamen non diuertere: quasi cum sit hominis frustrata creatione. Sic in Timæo Plato fœminæ virum cùm antepofuit, agnouit ex cōparatione statum conditionis: non autem constituit operæ gradum in officiis naturæ: Ibi, inquit ille, viros, qui à fortitudine degenerarint, sequēte sæculo mutatos in mulieres. Quin simul vtrunque dicit aliquando creatos ita, vt vnum fuerint corpus. Distinctos postea, quo more nunc fit à natura. Vbi voluit ille sub iis ambagibus æqualem finem propositum cōsiliis illius. Hanc disputationem colligemus ex summis Metaphysicæ principiis. Quæ Sapientia cùm Deum rerum omnium authorem censeat, eundémque omnium item rerum formam quodammodo dicat: necesse est, vt quantū formæ aliæ distant ab illa prima forma nobilitate, tantum à formis hisce materia. Quod verò pertinet ad præsentē contemplationē de fructuum ac frondium generatione, ne nos moueat, quod in vigesima sectione scriptum est: Rhaphano, inquit, hybernis temporibus si adimātur folia, solúmque desuper pauiatur, ne descendat aqua, grandissima radix æstate fiet. Nam tametsi videntur verba hæc eandem radici, foliísque materiā constituere: haud tamē ita est. Sanè succus

A à terra materia longinqua, & communis esto. Negaris foliis foliorum creatrix vis in otio est. Succus qui non ascendit, virtuti radicis auctrici transmissione frustratum reseruatur: atque ita crescit. Nunquam tamē dixerim: succum illum, ex quo radix continuò futura fuerat, porrò coctum ac maturatū, sese in folia daturum, si permittatur. Sed communē massam rudem, & quę inchoatam educi statum, atque alterari ad trāsmutationem, fieríque materiam secundā, aliam pro radice, atque in radicem, aliam in alia. De foliis quoque minus benè loquutus est: ἃ δὴ οὐκ ἔχουσιν ἄλλο αἴτιον, εἰ μὴ ἐφέλκυσιν τῆς ὑγρότητος. Nam si folia nullum sibi proponunt aliū finem, præter humoris attractionem: igitur folia sunt excrementa. Excrementa nanque nullū habent finem ipsa, nisi humoris attractionē: vt pili qui-

B dam. Qui non alia de causa sunt: nisi vt ne sint. Pili mustacei crescunt, vt tondeantur. facti sunt à natura, non vt aliquid facerent, sed vt aliquid fierent. Longè sanè nobilior est eorum constitutio, quàm fumus, quo ex concreātur. Quanquam ne id quidem, tametsi tum Alexādri, tum est Theophrasti iactatum authoritate, probatur mihi: Folia pręsidii nomine condita: quibus esset munimē, um fructibus ab incōmodis. Omitto, quæ suprà commemorabam, argumenta multa. Complures sunt plantæ, quæ nullum fructum ferunt, folia ferunt. ergo non propter fructum. Enati flores sinu foliorū tutela plerisque in arboribus, longè sanè imbecilliores, quam fructus ipsi: quāto verò propiores iniurię: pruinis extremæ brumæ, veris imbribus ineuntis.

C Non igitur folia fructuum causa. Hoc vnum sit: illud alterum. Si per se, si primò, fructus ad propagationē, foliis prohibetur, quin maturescat: propagatio fieri nequit sine maturitate: folia non solum non afferent vllum iuuamentum, sed etiā impedimento erunt. Sin secundo loco, naturæque institutis idē fructus sunt ad animaliū cibum destinati: iam hoc quoque frondiū frequentia corrūpitur beneficiū. Quocirca stringuntur vites, propterea quòd obsunt frondes. Quo in rerū genere mihi quidē videtur naturæ consilium multo callidissimum: quæ vltro auxerit hominis studium, non tam neglecta, quàm relicta parte operis ei, cui thesaurum appararat. Adhæc, non omnes fructus sub foliis. Postre-

D mò fructuum omnium maximè vtile ac necessarium nullo eiusmodi munimento tectum est: Triticum, inquam, sicuti ne frugum quidē alia genera: quæ tam curiosa iudicia non mediocriter hoc in negotio vexare possunt. Hinc ex olearum Historia diligentius prosequitur sententiam suam. Nam, inquit, quod humor hic sit folia, maturitas autem flos: ex olea patet Aliquando nanque contingit certis annis, vt sterilescāt. Suffecta deinde materia fructum ferant, solito prouentu. Hoc nos tantum abest vt negemus, vt etiam pro nobis facere contendamus. Putantur sanè vites: nempe quò succi quantitas vuis sufficiat,

sufficiat, neque vel in brachia, vel in frondes distrahatur. A Cæterùm haud ita est: vt quo anno sterilescunt oleæ, non fiat succus idoneus ad fructus confectionem: propterea quòd vlteriore opera, quàm pro foliis illũ percoquere nequeãt. Sed vis ipsa fructificans prioris anni sedulitate fatigata, sequenti effœta conquiescit. Est enim, quod & alibi dicebamus, hoc omnibus materialibus commune rebus, vt agendo fatiscant. Sic intelligenda sententia est Theophrasti, hæc eadem prædicantis in primo de causis: Frondibus luxuriantem minus ferre fructuum. Et in quinto: Paucas extare frondes Amygdalo, quæ fructus ediderit vberiores. Concludetur ex illis B contradictio deprehensa. Fructibus existunt præsidio frondes. Vbi nullus fructus, frondium plus. Pro insuauibus illa verba notanda sunt: ἐπειδὴ φύσις πλείω πέπον, ἀναβαίνει περὶ τοὺς ἐκ τοῦ λεπτοτέρου, ὃ δὲ ἐκ ἐπαύθη ἐκ τοῦ διαφθείροντος. Asperitas ea sic lenietur: Educi fructũ de tenuioribus partibus, quas non absumpserit calor. Dixerim, ἐπαύθη: factum est, vt deficeret. Nam κίνησις suprà ponebatur pro generatione. Ideirco motus priuatio, παῦσις, dicta est hîc. qua voce Veteres vtebantur. Id si quis aliter interpretetur: more nostro, satis habeamus, & acquiescamus: sequamúrque libentissimè doctiorem. Neque enim, vel ego moror hæc, vel ipsa me morãtur, in quibus diuinatio, quàm iudicium, potior est. Oratione scabiosa semper vngues nostri fiunt fœdiores. C

Enarrat deinceps alias partes certarum specierũ: spinas scilicet: quas esse ait è genere plan- "
tarum: eodem sanè, sed non ex eadem natura. Ita "
φύσιν capit hîc pro specie: vt sit minor, quàm genus: non admodum scito consilio. Et ait: in eiusmodi plantis raritatem inesse quãdam, per quã ascendat humiditas frigida, quæ Solis concrescat vi. Quorum verborum partim inepta, partim falsa sunt. Ineptum: quando tanquam rem mysticam profitetur: humoris commeatum per corporis spatia. Deinde contrà, quàm statuit, intelligamus. Profectò densiores sunt arbores spinosæ, quàm quæ spinis carent in eodem genere. Exemplo est Pyrus ipsa manifestó. Ex feris translata locis, D adhibito cultu deponit agrestem illum habitum simul cum aculeis, quos adulta tulisset: simul laxatur illa densitas, quæ videtur in eius popularibus, vnde trãsportata fuit ad naturam meliorem. Neque assentiendum super illo humore, quem frigidũ profitetur. Quin stirpes quædam, quoad frigidiusculæ sunt, nullã spinam gerunt: vbi per ætatem prouectiorem tum anni, tum suam concaluere, ibi verò tãdem aculeascunt. A Lactuca petatur hoc: quæ per id tempus calorem prodit ex amaritudine. Cinara quoque satis est calida. Nec Eryngiũ testatur aliud, nec tacet Aloe: tum Vrticæ morsus pertinacias omnes expugnabũt. Et opinionẽ hanc sub triumpho sensus captiuam ducent. Verba verò illa, καὶ μετ' αὐτῆς ξηρᾶς διάκειται, satis obscura sunt: nisi sic accipiãtur. Humoris haud multum prodire: sicut fit in ramorum generatione. Rationem simul reddit, quam ob causam sit aculeis figura pyramidalis. A crasso nanque producites attenuatur in mucronem. Propterea quòd aer, "
inquit, paulatim plantæ circunfusus, eius auget "
partes cum intensione materiali. Id quod plãtis "
item ipsis euenit. Tenuiore nanque cacumine "
sunt. Cæterùm minus plenè huius explicasse rei causam visus est. Neque verum arbitror, augeri plantas aere circunfuso. sed animæ vim auctricẽ id efficere Sole adiuuã. Figuræ verò causa videtur in spina esse: quòd basis alimẽto propior est, atque ideirco latior. Sic & racemorum facies, & Strobilorum. Denique omnis stipes talis est. Quanquam Pyris, & Cucurbitis contraria ratio. excrescunt enim in extremum magis: at neque Cucumis, neque Pepo. Nam Oui lex alia. posterior enim pars minus ampla, quia premitur inter excũdum. Iam hinc verò transeundum nobis est ad affectiones, à coloribus initio sumpto. Vt ab his quoque priuatim noua materia, noua capitis inscriptione designanda sit. Plãtis omnibus deberi viriditatẽ natura sua, quasi rem communem. Videamus, inquit, interior albedo "
quemadmodum communis est, ita foris viridi- "
tas. Huius rei causa. quòd vtuntur materia pro- "
piore, magísque cocta. Quo igitur viriditas o- "
mnibus in plantis insit, oportet, vt materiæ tra- "
hant, & rarefaciãt arboris lignum. Paruam tum "
efficit caliditas coctionem: & humoris aliquid "
remanet, qui foris apparet. Atque hæc est viri- "
ditas, quæ in plãtis inuenitur: nisi maior fiat co- "
ctio. Mediocris autem in foliis esse debet, & in "
lignis potestate. Hæc autem viriditas non cor- "
rumpitur: si humor existat in ea, qui sit è genere "
terræ. Fit igitur ex vtrisque his color ille viri- "
dis. Argumento sunt arboris cortices, qui ni- "
grescunt arescente illa. Intus autem atri sunt. In "
arboribus igitur inter duos colores viridis co- "
lor fit in earum superficie. Sententiæ summa est "
hæc: Omnium affectionum communem esse maximè plantis viriditatem. Eius autem modũ ponit sic: Inter candorem, & nigrorem. Ab humore verò causam. Eius affectionis euenta ponit: Interire in quibusdam: in aliis perpetuari. Idem à partibus. Propterea quòd aliusmodi sit in cute arborũ: aliter in foliis. Et à loco: Quippe non interior, sed exterior. At hoc subtilius perpendamus: Pallent enim quædam moritura. Alia contrà, pallor occupat ineunte ætate: porrò adulta virent. talis Buxus. Præterea ne credamus, intus omnes albescere, Sãdali rubri sũt, & Brasilum. Fusago, & Scotanũ, lutea. Varium Agalochũ. Niger Ebenus, Terebinthus, Sorbus, Larix, Iuglans, Pyrus, aliæ multæ non albę. Nunc propositiones ipsas contemplemur. Vt communis, inquit, intus albedo: sic foris viriditas. Ergo non est κοινότατον viriditas: si respõdet albedo. Quin albedo maior. superficies enim non æquatur interiori toti corpulentiæ. Ratio,

quam dicit, vt intus albedo sit, foris viriditas, A
hæc est: Quia, inquit, interior natura propior
est, vt coquatur. Ergo viriditatem retur à defe-
ctu coctionis. Nihil hoc alienius à veritate. Nã
folia suum finem coctionis hunc habent. Alio-
qui semper essent imperfectum ens. At videmus
nullum alium præterea colorem assequi. Con-
trà potius appetente alio colore corrumpi. Sic
moribundæ Vitium, Ruborum, Malorum fron
des rutilant. Adhæc, extima sunt aut æquè co-
cta, aut si differunt ab intimis, coctiora sunt ne-
cessariò. Aere nanque iuuãtur, & Sole. Tamen
æque cocta putandum est. Plantæ nanque vis
coctrix æqualis est pro partiũ ratione: sibi qui-
dem similis, subiecto dissimilis. Tum autem: du
rior extima pars: Ergo cocta magis. Itẽ aridior. B
At ab humore molle fit, qui calore nequeat ex-
pugnari. Etenim exteriora omnia ficciora. Pro
munimẽto nanque data sunt. Ita constituuntur
ab efficiẽte illo, propter finem hunc. Postremò
si viriditas esset propter φύλωσιν siue incoctio-
nem: semper essent immaturi fructus quidam: vt
in genere Malorum, Pyrorum, Prunorum, Cu-
cumerum, Peponum, Anguriarum, & aliorum
multorum: qui nihilominus & maturi sunt, & e-
dendo, & dulces. Cretenses vuas preciosissimi
vel Pramnii, vel congeneris vini matres, semper
acerbas credideris ex colore. At illæ tum sua-
uissimæ, cùm nectar illud fundunt, prope quod
voluit ille vetus Iupiter nasci: vt esset vnde lautè C
suos acciperet vndecim epulones. Multis aliis in
fructibus hæc obseruatio necessaria est. Albi-
cant initio, aut pallent: deinde virescunt: postea
nigricant, aut rubidi fiunt. Ergo si, vt ait, viridi-
tas est inter albedinem, & nigredinem: sanè erit
mediocris inter coctum & non coctum. At cã-
didum à coctione fieri narrabat. Coctum tamẽ
in exemplo est nigredinis, nõ coctum albedinis,
vt in fructibus ostendebatur. Post hæc quæ se-
quuntur, falsa sunt: ἔτι δὲ χλωρότης ἐν πᾶσι τοῖς φυ-
τοῖς. Non enim in quibus dicebamus, nec in A-
spalatho: nisi Aspalathum Scotanum est. Ne ci-
eam nunc è scopulis Coralium. planta nanque
est. Ex hortis autem Atriplices, Betas, Blita: ex
areis medicamẽtariis Bistortam, Cyclaminum, D
pictas albo serpentarias: ex aggerum toris Car-
duum argentatum, Argẽtariam, Cottonariam.
Infra verò causas horum ipse quoque digerit.
Reddenda fuit hîc, quam posuimus alibi, causa:
quare sint in vmbra Rubi pallidi: aliæ plantæ in
opacis tanto viridiores. Quamobrẽ rubescant
autũno folia, Mali, Rubi, Vitis, Opuli. Ex qui-
bus agnoscamus albedinem in multis abesse lõ-
gius à maturitate, quàm virorem. Vel cùm se-
minum medullam videmus candidam prius in
viridem trãsmutari plantam. Nempe fit hæc vl-
teriore coctione coloratio. Semen enim dixi-
mus alibi plãtam esse inchoatam. Pessimè verò
illud: αἱ ὗλαι ἕλκουσι, καὶ ἀραιοῦσι τὸ ξύλον. Quis e-
nim attribuit vnquam materiis actionem, vel
attractionis, vel rarefactionis? Ait verò ex hu-

A more terreo fieri viriditatẽ: non malè. Arescen-
tes ergo cortices nigrescere: propterea quòd
terrestre manet: abit aqueum. Aquam enim vi-
riditatis esse matricem diximus aliàs: vnde fit in
subgrundiis ad parietes muscosa cutis. qua resic
cata paululũ cõficitur impluuiatus color. Non
tamen icc irco sequitur, verum esse, quod ait iste
de coctione diminuta. Neque enim plus coctus
chylus, quàm sãguis, lac autẽ quàm sãguis coctũ
maius, productiore, non intensiore coctione:
sed caloris facultate remissiore. Itaque plus ha-
bet aeris, minus ignis. Sic agitatum albescit o-
leum concepto aere. Ita nix: ita semẽ genitale ex
sanguine. De coloris constitutione, actu, poten-
tia, visibilitate, luce, lumine, satis alibi disputatũ
B est. Inter quæ illud à vulgo alienum. Hanc enũ-
ciationem, aer est lucidus, alio modo sustinere
prædicationem, quàm illam: Paries est albus.
Phrasin attendamus. mollissimè namque dixit,
ἡ χλοάζουσα χροιά. virescens color, pro viridi. Et
ὀφείλει, quasi debitum à natura. Quod autẽ hîc
appellat πρᾶγμα, sit potius πάθος. Alterum ge-
nus aggreditur affectionum, figuram: cuius mo-
dos assignat tres. Quædam, inquit, ascendunt: »
quædam descendunt, quædam medium petunt. »
Quę se attollunt, in iis esse naturam in medulla, »
quæ calorẽ ad sese trahat. Igitur in medullæ ra- »
ritate comprimere aerem, atque iccirco turbi- »
nari, scilicet ignis modo, qui leuitate sua cacu- »
C minatur in Pyramidis figuram. Quæ verò de- »
scendunt, harum meatus compingi. Vbi vẽtum »
sit ad coctionem, tunc humoris materiam con- »
densari: quò in humore medulla sit. Inde sursum »
exit tenue: reciprocat humidum deorsum. Mo- »
uetur enim à propria grauitate. Quæ verò sunt »
inter has, earum humiditas attenuatur: propte- »
rea quòd natura boni temperamenti propior »
sit coctioni. Tum meatus mediocres sunt. Ex- »
tenditur ergo materia tam sursum quàm deor- »
sum. Est autem sub planta prima coctio. Secun- »
da in medulla, quæ à terra exit, atque existit in »
plantæ medio. Postea diuisio fit, quæ euenit à »
secunda, non à prima coctione. Tertia verò co- »
ctio in animali est. Non enim fit hęc coctio, nisi »
D propter naturę secretionẽ in membris, & natu- »
raliũ distantiam inter se. Quibus verbis habe- »
mus explicationẽ modorũ trium, primo loco.
Deinde περὶ πάθους iudicium, secundo. Cęterùm
primum, ac maximum erratũ est, cùm attribuit
ascensionem ac descensionem figuræ. Hanc e-
nim Veterum opinionem de naturæ diatis de-
letam ostendimus à Philosopho. Tam enim a-
scendens, quàm descendens eiusdẽ figuræ queat
esse. Itaque Rhaphani, tum stipes, qui sursum,
tum radix, quæ deorsum tendit, pyramidalis est.
Atque ita pyramidales ambo: hæc vt illam supe
ret faciei manifesta delineatione. Tanto peius
cum ipso agatur: cùm medias plãtas, quæ neque
ascendunt, neque descendunt, iccirco putauit ab
vtrisq; diuersa figura esse. Dicet ergo plus ignis
obtinere, quæ sustolluntur. At hoc falsum est.

Altius

Altius nanque Taxus attollitur quàm Persicaria. Et acriores sunt vel Spathulæ, vel Iridis, vel Acori Scythici, vel aliarum complurium radices, quàm stipites. τὸ κάτω intelligit medium, aut ad mediũ. Sic Aristoteles: sic Timæus Locrus, τὸ κάτω, καὶ τὸ μέσον ταυτὸ, ὥσπερ τὸ ἄνω καὶ ἡ περιφέρεια. Plato verò etiam confutat eorum opinionem, qui imam cæli circunferentiã τὴν κάτω arbitrarentur. Negat enim, in orbe perfecto, cuiusmodi Mundus est, τὸ ἄνω, καὶ τὸ κάτω: id est, vt Veteres loquebantur, *sus & de*. Munit autẽ sententiam hanc verbis huice: εἰ γάρ τι στερεὸν εἴη κατὰ μέσον τοῦ παντὸς ἰσοπαλὲς, εἰς οὐδὲν ἄν ποτε τῶν ἐσχάτων ἐνεχθείη, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ πάντῃ ὁμοιότητα αὐτοῦ. τὸν γὰρ κάτω, ὅπερ ὃν φέρεται πάνθ' ὅσα τινα σώματος ὄγκον ἔχει. Vbi cauendum censeo nobis ab illa voce, ὄγκος. Significat enim molẽ, aut corpus, omnino quãtitatem: at non cõtinuò in horum quopiam βάρος. Ignis ὄγκον habet, βάρος non habet. ὄγκος cuiuscunque corporis est: βάρος non cuiuscunque. In animalibus aliter τὸ κάτω statuitur ab Aristotele. Non sanè vẽter in piscibus, reptilibus, quadrupedibus. Hoc ille vocat ὕπτιον. Quæ verò caudæ propiora, & eiusmodi, τὰ κάτω. Non ad vniuersi rationem partium situm referẽs, sed ad corporis constitutionem. Sic τὸ ὕπτιον in foliis Theophrastus. Theodotus rectène sit, an secus interpretatus, alibi disputatum est. Author autẽ malè loquutus hic est quod sentiebat: Natura, inquit, est in medulla, calorémque trahit. Et falsum æquè. Rariorem naturam plus trahere: Sãbucus enim, & Ferula, grandissima: Terebinthus, & Gaiacum essent minima. Tum autem si crescit, quia medulla trahit: at dum crescit, medulla quoque crescit ipsa. Fit igitur: Quod autẽ fit, non est. Quod nondum est, nondum trahet. Trahet quidẽ propter se, vt fiat: non trahet propter alia, vt illa faciat: quippe ipsa nondum perfecta est. Neque trahet, vt mittat: sed vis attractiua in omnibus partibus est: quæ sibi quæque trahit. Quod verò densitas & raritas nihil faciant ad magnitudinem comparãdam, patet ex Fungis & Quercu, si inter se comparẽtur. Sed neque ad celeritatem. Simul enim tum carnes tum ossa crescunt. Neque verò magis in acumẽ calidæ plantæ fastigiantur, quàm vel humidiores, vel frigidiores. Lactucæ, Taxi stipites contemplemur. Néue mucronis causam tuò nos posse reri, existimetis. Asphodeli, Ari, Allii, Draconrii bulbos orbicularibus globis reclamare, palàm est. Tribulus autem non vno mucrone infestus est Planta sanè aquea tum natalibus, tũ sapore. Piperis grana & Agnicasti rotunda. Non igitur cuenit ab igni, sed à forma. Adhæc, ignis figura non est pyramidis, sed globi: si qua tamen debetur illi, non propter se, sed propter Vniuersum. Neque enim eius propria est, sed cum cæteris elementis omnibus communis propter locum, non propter formam suam, neque propter finem. Elementi finem intelligo naturalium corporũ cõstitutionem. Nam

A quòd ignis hic nostras pyramidem imitetur, eiusce rei causa motus est: Siquidem tenuiores partes celerius ascendunt: grauiores ab imo fusæ restitant: mediocres antecedunt has, illas sub sequuntur. Sed & alibi demonstratũ est, neutiquam pyramidis figuram igneæ deberi naturæ propter celeritatem. Mobiliora nanque sunt corpora sub facie globi. Nihil enim est quod offendat. In pyramide latera sunt ad basim, aut saltem latus vnum, multorum instar laterum: vt natura fert circularis. Animalia quoque nos docent eius sententiæ vanitatem. Neque enim caput pyramidis imitatur naturam. Et ima serpentum pars, nimirum cauda potius eam refert. Et illud à veritate prorsus alienum. In iis, quæ descendunt, obstrui medullæ meatum materiæ densitate, quando coquitur. In Rhaphani stipite B rarissima medulla: item in rapis: quorum tamen radix grandissima demittitur. Neque id verius: Tenue sursum appetere: humidum deorsum: Acriores enim, sicuti dicebamus, atque odoratiores stipitibus suis radices non paucæ. Et Rhaphani mucro imus longè mordacior est, quàm radicis corona summa, de qua stipes exit Et illud putidum, Grauitate moueri deorsum. Non quòd negem, in radice multum terræ cõtineri. Verùm, vt hoc concedam, ita illud obiiciam: Plantarum radices quarundam, quàm sui stipites sint, esse laxiores. Habemus Zinziber ex peregrinis scapo firmo, radice rariore: ex nostratibus Ben rubrum. Ne nunc obiectem fructuum partes, tota semina, compactiore so- C liditate, quàm quali constent radices. Vel Iuglandium testulas, vel Persicorum, vel Olearũ, vel Palmularum osseos, lapideósque nucleorũ amictus consideremus. Denique Lithospermõ: vnde & nomen. Cum Strobilorum squammea lorica illa quæuis radix conferatur: quota pars erit huius soliditas cum illa comparata? Graue igitur etiam ascendit. Fit enim opus illud à vi, sicuti diximus toties, distributrice: quæ & terram sursum leuat, & ignem deorsum vel pellit, vel trahit. Terræ scilicet, atque ignis domina, Domini ipsius opificis primi iussu. Non enim dubito, vos existimare, non alium rerum esse conditorem, alium qui condita tueatur, spiritũ. Et illum, vbi ista condidit à seipso, qui à se non potest abesse, ab his abesse noluisse. Deus De- D us, ô viri optimi, neque otiosus, neque negotiosus, neque in opere, neque extra opus: sed sine opera operis caput, principium, medium, finis, totũ: &, vt vno verbo omnia tum expleam, tum ambiam, tum superem, Ipse: cuius simplicissima atque indiuisibili sui intellectione, sicuti facta sunt vniuersa: ita suum quæque finem atque ordinem omnia nanciscuntur. Elementorũ autem ratio cùm ita fixisse per se, vt propter aliud sint scilicet ob corpora, sicuti dicebamus, naturalia: tametsi propriis formis suorum locorum sedes, suam quodque appetunt: tamẽ obsequentia nobilitati finis sui, meliorum ac nobiliorum

formarum imperio parent. Vt non tam in ca- A
pite sit ignis Apibus, quàm in spiculo, quod ca-
rum pars est intima. Obstrepit deinde Philoso-
phiæ legibus, vbi coctionẽ tripartitur. Primam
ponit ὑπὸ φυτῶν: sic enim loquitur: alterã in me-
dulla: tertiã in animali. At enim haud queat ita
disponi: vt sit, πρώτη, δευτέρα, τρίτη. non enim sũt
in eodẽ. Ea sanè quam statuit in animali, quónã
ordine sit in plantis tertia. aut si extra plantas
est, quomodo tertia est? In animali verò, quæ co
ctio est, nec in planta est? An intellexit spiritus,
qui dicuntur à medicis animales? Hoc si ita sit,
erit etiam quarta. Plus enim distant spiritus, qui
sunt instrumẽta ad intellectionem, & memoriã, B
à sensorijs spiritibus, quàm ipsi longè sunt à spi-
ritibus animalibus, qui sunt in planta. Maius est
interuallum inter hominem & ostream quàm
inter ostream & quercum. Præterea quid est,
ὑπὸ φυτῶν? nónne τῷ φυτῷ medullam pro parte
statuit? Quónã igitur modo illa: aut quid aliud,
sanè quiduis, sub plãta est? Si radicem intellexit,
malè loquutus est, cùm à plãta radicem separa-
uit. Quòd si tertiam coctionẽ accipiamus pro
ea quæ fit in membris, magnopere consideran-
dum est, an in plantis vlla sit huius naturæ pro-
portio, quæ deducit coctionis opus ab ore ad
cutem vsque. Profectò radix tametsi oris vices
gerere dicatur ab omnibus propter suctionem,
tamen primores eius partes cohærẽtes ipsi ter-
ræ videntur hanc sustinere proportionem. At C
interiores pro ventriculo sunt. Et est, vbi Ari-
stoteles ad vẽtriculi referat officium: quasi po-
nat ibi primum vestigium concoctio. Altera i-
gitur æquè in venis erit, sine vllo iecore. sicut in
animalibus quibusdam, quæ membrum nõ ha-
bent illud: quemadmodum nõnulla alia, quibus
sine testibus vasa sun: seminalia. Tum à venis in
mẽbra perficietur hæc tertia, quam temerè stir-
pibus abiuratam, solis cõsignat animalibus. E-
tiam fluctuat in priore sententia, qua negabat,
plantas habere partium distinctionem. Quin
commune humidum quoddam attractum in ra-
dicem mutatur ibi primum ad eius priuata cõ-
moda. Inde in medullã, atque alias partes actũ,
distribuitur in venas, vnde postremò fiat alimẽ- D
tum verum, ac membrũ ipsum. Appellat autem
διάκρισιν secretiuæ facultatis officiũ. διακριτικὴν
eam nominat Galenus: διάστασιν verò φυσικῶν
differentẽ constitutionem. Quoniã & succo, &
carni, & neruis, & medullæ & radici alius atque
alius debetur succus. Nunc plantarũ perscruta-
tur analogiam: verũ intẽpestiuè hic. nãque sta-
tim ad motum, quem hic reliquit, redit: tum ad
figuras. sic enim dicit, ὡς ἐπισκεπτέον ἐν ὕλῃ τῶν φυτῶν
κατὰ ταῦτα. Quæ meliore fato nunc omisisset,
quàm distulisset. Quis enim huic assentiatur:
maximam plurimámque plãtarum naturam ad
descensionem propensam esse? Atenim arbor
nulla nobis cõperta est, cuius radix æquali ma-
gnitudine stipiti respondeat. Fabulosam Escu-
lum excipio: quæ vtroque tractu partes illas æ-

quauit sibi, gentili mendaci melliti potius, quàm
Melitæi sensis. Natę, inquam, sunt arbores, atque
natura habitæ plus subire, quàm demittere. Sic
in manibus vngues Alexander ait magis crésce-
re, quàm in pedibus. In homine pili frequentãt
superiores potius partes, quàm inferiores. Ari-
stoteles quoque, & Aphrodisiensis idem pro-
diderunt, iumẽta, non crescere à pedibus ad ge-
nua, tam posterioris, quàm anterioris cruris.
Contrà, hominem plus ibi. Hæc contemplatio
persequẽda est accuratius in secundo Histora-
rum. Est autẽ plantis in crescendo modus. Nam
quædam properant: aliæ serius eriguntur. No-
uellæ, quæ suapte natura festinant, vdum solum
atque vber nactæ, seipsas acuunt ad ea incremẽ-
ta capienda, quæ sibi ipsa sint oneri. Eadem for-
tuna illis, quæ nimiis studiis attondentur. Illæ i-
gitur, & hę, nisi fulturis adiuuentur, euadunt fle-
xuosæ. Aliud genus, alia illarum causa, quæ pro-
pter duritiam, atque siccitatẽ amittunt rectã spe-
ciem. Hasce longæuas esse scripsit Democritus.
Minus enim morbosas, quia minus siccæ sint.
Sic Ægyptiorum crura, sic Æthiopum à calo-
re concuruari, scriptum est in xiiii. Sectione: sic
& crines. vbi facetissimè diuinus vir: ὥσπερ ξύλα
τῶν ὅταν ξηραινόμενα τῶν τριχῶν. Iam verò intempe-
stiuè interposita verba illa videamus: Vicinæ,
inquit, plantæ sunt inter se. Iccirco sunt frequen
tiores multis locis. Quam vicinitatem huic fre-
quentiæ prætendat, nescio. ridiculã orationem.
quia frequentes sunt, vicinas esse, aut è contra-
rio. Frequentia est in vicinia, & in multitudine.
Vicinitatem non continuò frequentia sequitur.
Duæ tantũ vicinæ possunt esse. Illa relatio fun-
datur in numero, & in parua distantia: hæc in
hac ipsa distãtia tantum: in numero non est ne-
cesse. Præcipitem dehinc sese agit in figuras, i-
terum. Eas in natura & quantitate seminum cõ-
sistere, Flores & fructus in humiditate, atque in
materiis. Quæ verba sunt maximè perpenden-
da. Rectè facit, cùm figuras contemplatur. Tra-
ctat eas Mathematicus, hoc, quo sunt quantæ si-
bi, & quales. Physicus, hoc, quo sunt aliis. Meta-
physicus, hoc, quo sunt, quod sunt. Dicam inter
doctos: Naturalis vt sunt mobilis affectiones.
Mathematicus sub similitudinis ratione, æqua-
litatis, inæqualitatis, proportionis, continentis,
cõtenti, productilis, curtatilis, vnitatis, pluralita-
tis: simplicitatis, multiplicitatis, rationalis, irra-
tionalis, fortuitæ, necessariæ, cõcessæ, confessæ,
suptę, datæ, deductę, cõclusæ. Metaphysicus (au-
debo, inquã, inter vos, nihil veritus otiosorũ lo-
quutuleiorum simultates, aut obtrectationes)
ad leges entitatis, extremitatis, atque etiã extre-
malitatis: hæc enim est forma considerationis
eius: sicut & actualitas, & potentialitas. Nam si
circulus quadrabilis est, potẽtialitas ea est in illo
ad quadraturam. Hæc ridebunt illi. sed mirum
eueniet: vt illi nos irrideant, non tamen irridea-
mur. Neque enim vel animus, vel eruditio sa-
pientis ab ignobilibus Lucianorũ ingeniis pati
potest.

potest. ἄτρωτος est. Tela excipit: vulnera non ac- A
cipit. Itaque illudenti Diogeni, ac dicenti: ô Pla
to, circulum video, circularitatem tuam istam
non video. Nimirum, inquit, oculos, quibus
circulum videas, habes: quibus circularitatem
videas nõ habes. Videamus, etiã quemadmodũ
distinguat hic à materia naturã. Et animaduerta
mus, quibus artibus à florũ, fructuúmque natu-
ra potuerit amouere figurã: eámque nihilo seci⁹
ponere in natura. Nónne flores in natura sunt?
ponere in quãtitate seminũ. Nõne in natura sũt,
tũ natura seminũ, tum quãtitas? Aut quomodo
materiã separat ab humiditate: & materias dicat
non materiã. Vt primũ excutiamus: accipiat ma B
teriam pro causa efficiente: vt figura sit in facul
tate spiritus generatiui. Hoc sanè probè: at il-
lud non probè, cùm figuram sic ponit in quan-
titate, vt in natura. Non enim quantitatem figu
ræ autorem esse, disputatur tum alibi, tum in li-
bro De substantia orbis. Si enim verum esset
hoc, nullæ duæ diuersæ figuræ possent æquales
esse. Id quod vel rusticulus agrorum mensori-
bus esse falsum satis patet. Tum à quantitate dis
iũgere flores, extremæ verò demẽtiæ est. Quod
autem τὴν ὕλην diuersam statuit ἀπὸ τῆς ὑγρῆς. si
quantitatem solam humidam intellexit, nequeat
ex ea fructus constituere: Sin humidum pro cor
pore affecto humiditate, non potuit à materia
segregare. Dixit autem, materias, in plurali, non
inconsultò. Alia nanque florum est, alia fructuũ C
Eam accipit, quam propinquam vocãt Philo-
sophi. Et illud examinandum. Cur flores, ac fru-
ctus exemerit à naturæ vi, quam statuebat effe-
ctricem. Quasi verò seipsam informet materia.
Verùm enim tãto minus ipsa qualitas humida.
Hæc cùm dixit, vult ad ipsas procedere causas
generationis: quam more suo κίνησιν vocat, sicut
& suprà. Aristoteles in quarto de Cælo tres re-
censet motus, ad locum, quantitatẽ, generatio-
nẽ: quia motũ alterationis in primo libro decla-
rasset, eã ob causam omisit ibi: & in 2. De gene-
ratione postea restituit. Plato in 10. De legibus
aliter. In quinto Physicorũ negat generationẽ
esse motũ, sed solã credi iubet transmutationẽ.
Quod & alibi dictũ est à nobis aduersus bos- D
ce nouos adolescentiæ prauos introductores.
A generatione discedens hic ad motum redit:
quem attribuit primarium animalibus, vt cum
plantis comparet. abutitur oratione tamen. Nã
primum motum recognoscit in animalibus. At
primus motus, tum nobilitate, tum alia quauis
ratione consistit in primo corpore naturali,
quod Cælum appellatur, & animal æquiuocè
dicitur. Præterea non omnia locum mutant a-
nimalia. Quædam enim propter eius generis
immobilitatem Græci dicunt, vel μόνιμα, vel στά-
σιμα, vel στάδιον, quæ vox apud Platonẽ in Phę-
dro est. Adhæc, quod & hodie dicebamus, mo-
tus, quà motus est, tametsi per se competit ani-
malibus, non tamen primò, sed tanquam corpo
ri naturali. More autem suo sententiam oratio-

A nis flagitio deprauauit: καὶ ἐκ ἀπηχορευμένη ἀπ' αὐ-
τῶν πάντα τὰ ζῶα. Imò verò, οὐδὲν τῶν ζώων ἀπηχο-
ρευμένων. Nam si est in plantis, nu hiliori lege sit in ani
malibus. Videtis verò, quatenus hæc à superio-
ribus disiunxit. ad ea namque pertinent, quæ su-
prà de motu disputabat. Itaque nunc demum
assignat causam incrementi. Plantæ, inquit, o-
mnes ascendunt tandiu, quoad compleantur.
Cuius rei causa est, quòd animalis cuiusque lon
gitudo prope est suam latitudinem: in planta
verò procul. Propterea quòd eius radix, ignem
intelligo & aquam, properè ascendit, quo plan-
ta fabricetur. Principio, quod ita plantis ascri-
B bit, quasi differant hoc ab animali: id animali
quoque commune est: crescere scilicet in lon-
gum, donec cõpleatur. Ratio præterea perob-
scura est: & quę si per nos perspicua facta fuerit,
aduersetur autori. Prope latitudinem est ani-
malis longitudo. Vult, opinor, dicere: cor & ie-
cur in medio constituta: propter id animantes
æqualiter & vegetari, & crescere. Verùm haud
ita est. In longum enim ad vicesimum primum
ita crescimus: vt accretionibus haud parum la-
titudinis respondeat. Inde ad vicesimum septi-
mum, vt aiunt, iustæ latitudinis ambitum capi-
mus. Eadem ratio est à nobis in canibus & e-
quis animaduersa. Et posteriora prius in iumẽ-
tis, quàm anteriora. Atque hæc tamẽ tum cor-
di, tum iecori propriora. Quod autem contrà
C ipsum faciat, sic videamus. In plantis, inquit, lon
gitudo distat à latitudine. Anteuertat ergo lati-
tudo: propinquior enim. Profectò facilius est,
in latum humorem diffundi, quàm ascendere.
Neque opponamus ignis vim, cuius imperio
pareat humor. Nam habet ille imperatorem:
Formam, inquam: quod toties inculcauimus:
cuius præscripto res agitur tota. Et plus aquæ,
longè plus terræ est. Et quare non semper cre-
scit arbor, quandiu viuit? Ei sanè non desit hu-
mor, vnde fiant additamẽta perpetua. De huius
vocis, ῥίζα, vsu, suprà satis: & nunc primùm in
mentem venit, à Timæo Locro ita scriptum
esse: τετρὰ δὲ πᾶσα ἀπὸ ῥίζας τᾶς καρδίας. Addit cau-
sam sanequam ineptam: ἵνα δημιουργηθῇ τὸ φυτόν.
D Quasi verò plãtæ tota sit in lõgitudine sita ædi-
ficatio. Perscrutemur in animatibus, secundum
genera, modos incremẽtorum, atque varietatẽ:
facilè deprehẽdemus hominis in iudicando fe-
stinationem. Angues, Anguilla, Mustela piscis,
Gonger, Acus in longum penè tantùm protcn-
duntur: Orchis, Maia, Pagurus, Echinus in glo-
bum potissimum turgent: Solea, Raia, Passer, in
latũ funditur. Homo autẽ arbori quàm simillì-
mus. Tum Minutius, Rectè admodũ. hoc enim
inuersam arborẽ dicebant Veteres hominẽ. Ad
quã significationẽ Grãmatici nomẽ ipsum cõ-
uertere. Imò subuertere, inquit Ferrerius. Alia
profectò vocis origo est: ὅτι ἄνω ἀθρεῖ ὤψ. Vt il-
lud sit: *Os homini sublime dedit, cælùmque vide-
re Iussit.* Cui Minutius, Cum auibus id quidem
commune habet. Quanto melius, cerebrum, id

m.

est intellectionē, non obturum natura obuertisset ad cælū? Nunc verò miseris mortalibus sursum spectat os: animus ad cellam vinariam, aut peius, quod mihi dicere nunc religio, atque etiā cautio est. Quod verò subiicias, Baiuli, iam licet: Puto, inquit ille, nimis audacter additū aduerbium ἀεὶ. nequit enim fieri, vt crescant semper. Vel hyemis interpone incommoditates vel ipsam operam hauriendi, antequam transmutetur, quod in tractu est. Quòd si τὸ ἀεὶ non tam crementi continuationem significat, quàm extensionem in longum, donec iustam nanciscantur proceritatem: hoc etiam euenit accretioni, quæ fit in latum, quoad ea quoque nihilo secius expleatur. Neque verum est, in lōgitudinem solùm subiici, quin aliquid addatur etiam ab lateribus dimensionis. In septima decima verò Sectione quærit Philosophus, cur in longum potius crescant omnia. Cuius responsionem suo loco sumus interpretati. Est enim Pythagorica, & in verbis tantùm posita, atque notionibus eorum. Et effectus ibi pro causa, pro effectu posita causa est. Non enim augetur longitudo ter, vt ibi dicitur: nisi quia crescunt corpora. Longitudo namque corporum, non corpora longitudinis. Verùm Pythagorei numeros ac dimēsiones pro rerum principiis statuebant. In secundo De cęlo, cum plantis cōfert animalia. Animalibus dextrum assignat, & sinistrum: plantis nullum, sed superum, & inferum. Alia similitudo: cùm medici, & plātarū Philosophi vocāt alas, & brachia. Ex situ verò ponè & antè designabitur: quibus habeamus ad Solē respectum. Quare etiam dextrum, & sinistrum: ex situ, inquam, nō ex officio. Plato ad motum, & operā æquè dextram & sinistrā natura comparatas: vsu, & instituto defraudari putauit, in septimo De legibus, nimis ambitiosè fortasse. Demonstratio nāque aduersatur euidentissima. Ne in specie quidem ipsa deprehenditur æqualitas eiusmodi. Pauciores enim Scæuolę. Sic sanè dicti priscis ii, quibus vsus esset in læua potior: nunc ab Italis *Mancini* dicuntur. Latitudinem igitur, atque crassitudinem indiscretā habent atque promiscuam in ipso tereti: qua ratione longitudo quoque simul cum iis in globo est. Ideo neque anticam, neque posticam, neque dextram, neque sinistram dignoscere possimus, propter officiorum indifferentiā, & vniformitatis conditionem. Nam dextrum & sinistrum sunt contraria. In dimensione corpotis vniformis nulla est cōtrarietas, nisi eius ratione, in quo per se inest dextrum & sinistrum. Sic enim nobis intuentibus plantam, quæuis eius pars, pro ratione locorum à nobis mutatorum, fiet eadem modò sinistra, modò dextra: nunc anterioris, nunc posterioris adipiscetur appellationem. Quæritur autem in xvi. particula, quare teretes sunt stirpes. Sanè maxima pars talis. Quæ minus explet eam perfectionem, in ea terræ multum inest, humoris multum. Horum vtrunque difficile concoctu: atque ad hoc naturæ diuersæ. Quocirca sequitur nonnihil inæqualitatis. Haud paucæ verò plātæ non sunt teretes. triquetræ quædam. Iuncus, quem *Ciperum* nominant, & iuncus Africanus, quem vidimus grandioris baculi crassitudine, ferulæ leuitate. quadratæ verò multæ. Quare non est verum quod aiebat Archita, æqualiter moueri succum, vt fiat planta, à puncto medio ad ambitus lineam. Præterea non respondet in cæteris partibus eadem proportio. Nam & folia plana sunt: & fructus plerique pressi. Leguminum siliquæ, Fœnugræci, Papaueris, Thlaspeos, Opuli, Ceraciæ, Casiæ tot semina. Cæterùm hæc acrius cùm disputare possem: impedit me vocis illius, quàm suprà reiiciebam, recordatio. ea erat, aduerbium ἀεὶ, quod temerè attribuerat incremētis, quæ perpetuò fierent sursum versum. Sanè huius erroris monuit nunc nuper Theophrastus in primo De causis: Prima, inquit, generatione prodit prius radix, quàm germina. hoc nos quoque suprà memorabamus. Id quod cùm fiat ante plantæ absolutionem: ante absolutionem planta descendet prius, quàm abscendet. Qua contemplatione facetus erat Empedocles. Radicum generi terrę naturam cùm attribueret: æquum erat, illam primo quoque vel loco, vel tempore vindicare. Germina verò Ætheri curæ esse. Qui cùm sit remotior, posteriore iure serior ei pars deberi videatur. Philosophus autē noster persequitur in ramis figurā mox, in quibus eam statuit aliā atque aliā à raritate. Differentia, inquit, in ramis est à superflua raritate. Cōpressis enim succis natura calescit, & maturat coctionē: atque inde rami efformantur: extántque ipsa folia, sicuti prædiximus. Quam igitur constituit differentiā? Non substātiæ: nō enim ab accidēte variatur. Non figuræ: quoniā rarū & densum eadē capi figura potest. At quātitatis? Hoc quoque fefellerit. Haud maiorē locū occupet rarū, quàm densum, superficie scilicet exteriore. Quid? eadem in arbore non differt raritas & densitas, nisi per ætatem: qua alius alio ramo compactior sit. Nouelli ab imo stipite sunt teneriores, quàm ad summum vetuli. Quanquam equidem dixerim differre quæ sunt obuersa Soli, & quæ auersa. Adhæc superflua raritas superfluæ differentiæ causa fuerit, non cuiuscunque. Raritatem vbi nominauit, ausus est subnectere vocem compressionis. Apertio namque raritatis aut causa, aut comes: Compressio verò vtrique contraria. Maturatio autem non est (vt loquuntur) de essentia differentiæ. Eadem forma in maturis, & in acerbis. Præterea si rami raritate prouenirent, rariores essent ramosiores. Hoc autem falsum esse, docet Arundo. Si à densitate, frequentioribus ramis constaret Quercus populo hoc item à vero tantundem abest. Neutrum igitur erit pro causa. Tum non est necesse συμμιχθῆναι τὸν χυμὸν, quo maturet natura coctionē.

Quædam

A Quædam enim sunt iccirco μεμολυσμένα: quòd multa inest materia, quæ percoqui non potest. Illud ambitiosè dictum, θερμαντικὴ ἡ φύσις. Nam quis dicat, Naturã concalescere? quin idem dicat, Solẽ calidum esse, vel ignis formã, vel ipsum etiam Deum. Dixit, φαίνεται τὰ φύλλα, apparent: id est exeunt. Nos satis opinor cõmodè, extant. Sic φανὴς Amor, Orphei deus ille priscus, qui ex Chao primus omniũ extitisset. Deinceps alium aggreditur affectum partium: casum scilicet foliorum. Quo capite cùm potuit, tum debuit de eorum scribere conuersione: quo modo, quóve tempore, quáve in planta, quam ob causam fieret. Qua de re studiosius Theophrastus. Cuius tamen iudicium accuratè censeo dispiciendum. Ait enim circumagi, quia per idem tempus decidãt. Dimidiatum sanè motum esse obuersio-
B nem illam, si casui comparetur. Verùm neque omnium cadẽtium est inuersio, neque solstitio, sed bruma cadunt folia. non ergo tum motus ille destinatur. Adhæc factum oportuit, vt sciremus, qua de causa quibusdam ad Solem conuertuntur, vt maluæ folia: quarundam non item. Quamobrem flores aliqui ad idem sidus hiãt, alii occludũtur. Id quod me hodie tractare memini. Proclus in libro de Sacrificiis etiã certas herbas nominat, σεληνοτρόπια, sicut ἡλιοτρόπια. Addit: occulta iungi necessitudine cum illis numinibus, quibus etiam hymnos concinant. Nec acquiescit huic superstitioni. Iaiam addit: In iis herbularum conuersionibus plausum quẽdam non incompositum in aerem dari, qui cęlesti illi
C respondeat harmoniæ. Latere verò id aures omnium mortalium, quia nulla intercedat proportio sensilis ad sensum. Animos verò non omnium latere, sed insipiẽtum. Quis ergo illi palàm fecit, inuidit nobis miseris: Ergo plausus ille materialis non est. Nam si accinit cælesti cõcentui, gradu tantùm, non specie differt ab illo. At nos illi isti ipsi, quos is vocat insipientes, hactenus arbitrati sumus, hæc omnia nostratia, & illa cælestia etiam plusquam genere differre: neque vlla rerum serie nostris vocibus, & illis cõcẽtibus conuenire posse. Iã si percipitur animo, non sensu, diuinã sanè rem oportet esse. Mirum verò si plus diuinitatis ea in herba sit, vt agnoscat Solem ac Lunã, quibus gratuletur, quàm in cęteris omnibus hominibus, quicũque non tra-
D ducãt animas suas per corpora bestiarum: quíve fabæ statuant aras. At nos hosce Pythagoreos, atque Ægyptios pictores mendaciorum, non alio plausu, quàm Ouidii transmutationes excipiamus. Quæreret hic porrò Philosophus noster, quare plantæ frons, quæ Solẽ spectabat, translata, si aliorsum alia vergat facie, peius habeat? Nihil enim iacturæ factũ videbatur: quãdo tantundem vel cæli, vel Solis obtinet ad pristinorum commodorum cõpensationem. Nam si beneficii partẽ amisit: at alibi nihil minus repositum est. Haud difficilis solutio. Damnum citius percipitur quàm commodum. Priuatio,

A quàm habitus facilior. Serò dispẽdiorum miseriæ sarciuntur. Tũ præter hæc illud quoque vestigarer, quod pertinet ad quarundã oppressiones, interitus, mutilationes. Abolẽtur aliquæ totæ vel intra ipsum annũ, quo natę sunt. Aliarum partes tantùm. In quibus non vna natura. Nonnullis folia cadunt, aliis absistit cortex: aliquibus etiam perit stipes. Hanc ipse partẽ vt ieiunè attingit, ita causam tegit obscuris verbis: Amit- „
ti folia διὰ τὴν ἐπιφορὰν τὴν ἐξιέναι ἀγρίου(?)... ἐπιφορὰν prouentum dicimus alibi: hic impressionem, interuentum, superuentum. Τὴν ἐξιέναι verò quid intelligam, nondum satis liquet mihi. Non conuenit huic loco propter qualitatẽ. Nemo enim dicat, Archigenis vestigia sequutus, acerbã, aut acutam raritatẽ. Neque, vt Iones solebant, acci-
B pi quit in significatio celeritatis. Nã anni serum est, quo tempore cadunt folia. Vehementè fortasse voluit. Cæterùm à raritate nulla fit. quin potius obstructioni casus est attribuẽdus. Dẽsat enim frigus oras venularum, qua traducitur alimentum. Quocirca necesse est, frondes absistere. non est igitur raritas. Quibus verò non decidunt folia: raritas iis permanet, per quam etiamnum commeat alimentum. Euenit id præsidio formæ beneficio: cuius in fide atque clientela est succi constantia, copia, calor, viscidìtas, pĩguitudo. Eius generis arbores in libro Agriculturæ vndecimo recẽsentur à Græcis, si rectè memini, quatuordecim. Palma, Citrus, Pinus, Laurus, Oliua, Cupressus, Ceratia, Picea, Bu-
C xus, Ilex, Myrtus, Cedrus, Iuniperus. Salix quoque addita non seruauit sententia ipsi naturæ fidẽ. Et non paucas videmus alias, quæ non amittunt. Sanè Abieti non decidunt, non Sabinæ. Plinius in xvi. Pinum omisit: Pinastrum memorat: apponit Aquifolium, & Taxum, & Andrachnen in Græcia, Vnedonem apud nos. Suber tamẽ cùm adiungit, miscet genera. Cadunt enĩ suberi non autumno, sed vere nouellis subeuntibus. id quod videmus quotidie trans Garumnã. Cupressum quoque tacuit: Terebinthũ annumerauit. Noster verò sic prosequitur causas: Percoctus humor cum materia fastigiatur „
in cacumẽ: ac postea attenuãtur. Tum vbi ma- „
teria extiterit perfecta coctione, ibi meatuum „
summa, quæ sunt supernæ, penitus obstruuntur. „
Itaque folia cum materia deficiuntur, arescunt, „
D atque cadunt. Quòd si eueniat cõtrarium, non „
cadit planta in priuationem suorum foliorum. „
Rursũ verò cum vicerit plantã frigus: inclusus „
calor intus ipsã calefacit: & in extremis extrinse „
cus apparet frigus. Quo tẽpore cæsiæ frõdes e- „
uadũt, neque cadũt. Quẽadmodũ neque Oleis. „
neque Myrtis, neque aliis. Quid igitur intelligit humorẽ, quẽ dicit cum materia fastigiari? Ergo facit humorẽ aliudã materia? Pręterea quid est? Coctã materiam in Pyramidis educi formam. Nam tametsi folia sunt corpora, nemo tamẽ ea digna putet hac appellatione. Quanquam quot folia videmus abesse à triãguli facie? Hoc enim

nomé cis rectius conueniat. A Nam quot ad orbis ambitū imitandū comparatæ sunt à natura? Maluę, Vmbilici Veneris, Violarū, Cyclamini, Azari, Chelidonii minoris, Alliariæ, Terrestris ederæ, Cucurbitarum, Persionatię, aliarū? Quot eo in genere serrata? quot sinuata? Sed ita, nullum vt referant triangulū. Qua in classe digitata quoque cōprehēdam: Apiorū genera plurima, Batrachiorum, Crotonem, Staphysagriā, Pentaphyllon, Sanieulam, Caryophyllatā, Sideritidas, Matricarias. Addā ne etiā capillamenta, & cirros ipsos? Nam quod glaucescere frōdes ait, quæ indeciduæ sunt, id falsum est. Non enim id in Ilicis generibus, non in Lauro, non in aliis B agnoscimus. E sola penè Olea petas exemplum. Sed & glaucæ sunt Salici: eædémque deciduæ. Ne vero phrasin prætereamus: κατὰ τὸν χρόνον, passiué. & laxè dixit, γλαυκόν. Nā plantæ victoria est, non humoris. Attrahit enim illum ipsa: quippe sua natura non ascēdet humor. Est in alio codice κενόν, vt frigore obsessus humor intus agitetur. Et abusus est verbo, ἀποτελοῦνται. Nulla tamè foliis à glaucedine proficiscentur perfectio. At τέλος apud Philosophos vbique perfectio. Cōtrà potius, glaucedo foliorum est affectio, quasi morbus. Morti ergo vel similis, vel quasi semimors. non igitur τέλος. Quæ verò sequuntur, & aliis alibi assuenda, & diiucidius explicanda fuerāt. Inquit enim: Arbores & plantæ, cùm attrahendi vim obtinent vehementem, fit prouē C tus fructuum simul. Is prouētus contingit, propterea quòd natura vtitur coctione per continuam successionē. Et in quaque coctione fructū producit multum. Ac propterea plantæ quædā, eæque sæpe in tēpore fructificant. Cum superioribus, inquam, decuit hæc cōiungi: in quibus de fructificandi officio, atque opera gignēdorum foliorū disputabatur. Igitur cùm dixit, ὁμοῦ. prodidit se crimine repetitionis. Erat enim mēbrū tertiū diuisionis in superiore narratione. Quid autem sit ἐν χρόνῳ, sanè me latet. fortasse sit (nisi non placet vobis) ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ: pro eo quod est, simul. Dixit τὰ δένδρα, καὶ τὰ φυτά. Oratoris hoc potius quàm Philosophi: vbi posita voce amplioris significatus in ēditur oratio. Verùm D prudentiùs nomen generis tacuisset. Non enim plantæ omnes fructū ferunt. Et earum quæ ferunt, haud paucæ sūt: quæ tametsi magnam vim attrahendi nactæ sunt, nunquam tamen folia simul & fructū edunt. Nihilo verò consultius repetit ea, quæ de aquæ natura plantis ascribebat: Aquaticas enim vix fructum ferre, tum ob humorem nimium, tum propter meatuum dilatationē. Item quia radice fluxa sūt. At calore corroborato accelerari coctionē: attenuari humorem, atque concrescere. Vix verò videntur cohærere posse, vt & multus insit humor, & τῶν πόρων πλατυσμός. Vt omittam etiam crassitudinē, cui meatus non admodū laxi esse queāt. Quod verò crassum quoque intellexerit, ex sequētibus colligetur. Dixit enim, λεπτύνεται Nam si fit tenue, nō est tenue? ἐπικρατεῖ verò est victoria, & oppressio à multitudine. Obscura, quæ subdit. ἐπὶ οὕτως πάλιν γίνεσθαι συμβαίνει. Vult, opinor, dicere: occupatas aqua plantas ad perfectionem perduci caloris vi. At non è contrario: Quæ satis habeant caloris, humoris nimii superuentu amittere fœcunditatem. Quòd si ita sensit, malè sensit. Cauēda & illa: καὶ ἐν τῷ τέλει ἐν πάσαις ταῖς βοτάναις ταῖς λεπταῖς. quid enim est, quod ait inueniri? Pusillas herbas fructū non ferre propter humidi copiā, proptérque meatuū laxitatē? Medicæ tantum humoris inest: vt eam Arabes, Humidæ appellatione designarint. Cytisus quo B que nō parum. harum vtraque haud parū rara; & fructificant tamē. Nam fructum vocat omne semē Dioscorides. Fert Anagallis: fert Ocymū istud minutum: fert Eufrasia: fert Cētumgrana omnium fortasse minima, omniū fortasse plurimum. Cęterùm à colore suprà digressus adhęc, ad eum redit pudētius, quàm reliquerat: Fuscedo, inquit, in locis valde calidis euenit: in quibus parū fructus prodit ex humore: propterea quòd arcti meatus sunt. Cùm igitur ita instituit natura, vt facere velit coctionē: neque humorē, quātum satis ad materiā sit, nacta est: tunc fiūt meatus angustiores. Reciprocat ergo coctio, quam continuam efficit calor: & tunc apparet color medius inter album & nigrum. Et cùm ad hunc modū fit hoc: tunc nigrū occupat, vt nigrescat, C aut coloretur quocunque genere coloris, quod accedat ad nigrū. Id quod ex Ebeno, atque Vlmo videre est. Perpendamus singula. Fuscedinē locorum attribuit caliditati: fructuum paucitatem, meatuum angustias. Haud malè deducit ex adustione colores atros. At iisdem locis ligna candida videmus, quibus & nigra. Eodem cælo fruitur & Carpinus & Terebinthus: itē Sandalum album & rubrum. Elephāti albi sunt ad extremā Æthiopiā sub torrida. Sunt fructus atri, aut puniecei, nec minus humidi. Vel Prunorum genera, vel mora facient fidē. Sunt acerrimæ radices albæ, Rhaphani, Costi, Lepidii, Struthii, Cepullæ, Allii, Vri, & Vrsi in Germania nigri: in Syria & Arabiis, & Africa niueo Equi cādore. Quid ebore cādidius? Quonā sub cælo gi D gnitur ipsum? Haud negarim candoris frequētiam locis frigidioribus: quales Vulpes in Prussia, Lepores in alpibus, Perdices in terra Allobrogum, & Mures quoque: quos etiā vesci niue credunt indigenæ. Causa est: quòd aliquorum succus aut copia, aut alia vi, vel frigoris, vel lentoris resistit calori: quominus absumatur. Contrà, pali, qui piscinarum, sicuti dicebā, pręfiguntur excipulis, in aqua diu cùm manserint, adeò nigrescunt: vt etiam tessellatis operibus expetātur. de fructuum paucitate nihilo felicius. Nam & Cyrenaica, & Africa, & Cyprus, & Ægyptus, & Assyria, atque Iaua maior feracissimæ sunt Iampridem verò confutatum est à nobis, coarctari meatus à calore. Quin contrarium euenit exustis partibus liquidioribus. Tenuis

nuis enim est, implere. At liquidũ tenue est. hoc quotidie videtur in pumicibus, & carbonibus. Habemus exẽpla raritatis in locis calidis, Thapsiæ, Ferulæ, Galangæ, Zedoariæ, Zinziberis, Calami, Turbith. Cõsultius Theophrastus, neque frigori, neque calori tribuẽdam censet fœcũditatem. Quid autem sit φαιὸν, declarat. τὸ μεταξὺ μέλανος, καὶ λευκοῦ. Sic in Timæo verbis iisdem. In nono quoque De republica: ὥσπερ πρὸς μέλαν, φαιὸν ἀποσκοποῦντες ἀπειρίᾳ λευκοῦ: vt fuseũ putarẽt album, albi ignoratione. Est autẽ φαιὸν, qualis color oliuis. Apud Firmicũ legimus λευκόφαιον. hoc cinereũ est. Quod autem nigri tulit exemplum ab Vlmo, mendũ esse putabit necessariò, qui nolit illum temeritatis insimulare. Hinc alias aggreditur affectiones à propriis elementorum formis, leuitate scilicet, ac grauitate. Mergi scribit Ebenum propter densitatẽ. Rectè dictum, sed non rectè repetitum. Malè tamen eloquutus est: καὶ ἀὴρ ἐνυπάρχεται. Nam neque in alia ligna ingreditur aer, sed inest: & in Ebeno inest aer: aut ne in illis quidem: vt temerè quidã recentiores eum amouent à mistorum compositione. Quid illud? Contrariam esse lignis candidis naturam. quippe non summergi: quia nimiam ob humiditatem prohibeatur aer egredi. At nimiam ob humiditatem viridia ligna summergũtur magis, quàm sicca. Non est igitur id, quod prohibet humiditas. Præterea mergitur Buxus, qui cãdidæ, quàm nigrę naturæ propior est. Et Gaiaci candida pars item subit aquas. Ita falsus est, vbi dixit: διὰ τὴν συνέχειαν τῶν πόρων. Arida namque ligna meatus habẽt laxiores, & Pumex, Arundo, Cucurbitæ cortex: quorum nihil mergitur. Quæ verò sequũtur, neque illa huius sunt loci, neque vera. Siquidem post affectiones non est perscrutanda substantia. At hic de materia florũ scribit. Sic Plato cùm sacrificia, ceremoniásque prioribus libris & enarrasset, & legibus constituisset, in decimo demum disputat, an Dii sint, magna sanè ordinis iniuria, quẽ peruertit: præsertim quòd ne ad Legislatorem quidem, sed ad Metaphysicum pertinet id negotii. Minus autem verum esse, quod ait: floris materiam tenuem esse, propereáque primo quoque tempore concreari: patet ex plurimis stirpibus, quarum partim crassiusculi flores citius, partim tenuiores serius emittuntur. Pruni flos, quàm Rosa, compactiore substantia: Lilia florent ante vitem. Persicus præuertit Morũ. Quemadmodum verò sibi contradicat, satis compertum esse potest. Nanque suprà dicebat, arborum folia confieri ex incocto succo. Ergo ex inchoato. Hic autem, ὅταν ἄρξηται ἡ πέψις, malè dicat flores generari. Quare non iniucunda more nostro fuerit illa perscrutatio: qua de causa per initia tenera folia sunt, postea dura: cõtrà, fructus initio duri, postea teneri. Adhæc, si à proportione tenuis, & crassi fiat ordo prodeundi: scilicet flores, quia tenues, antequã folia, quia crassa: ergo folia, quæ prodibunt ante florem, erũt partium

A tenuiorum. Hoc autem falsum in Fico, Moro, Vite, aliis. Illud etiã, quod subdit, haud negligẽter excipiendũm est. Duos recẽset colores, alterum sapphirinum, alterum glaucum: meatuũ angustius illum attribuit, hunc æquali temperamẽto. At enimuero quis putet, Salicem mediocriter temperatam? Quis in Bistorta colorem inferiorem à meatuum angustiis euenire? Sapphirinum sanè colorem tum ibi, tum in Ambubeię floribus conspicari licet. Nam glaucum diluti plus habere dicit in Timæo Plato: λαμπρῷ δὲ λευκῷ συνελθὸν, καὶ εἰς μέλαν κατακορὲς ἐμπεσὸν κυανοῦν χρῶμα ἀποτελεῖται· κυανοῦ δὲ λευκῷ κεραννυμένου γλαυκόν. Sed de his alibi. Iste verò vt confundit, vt repetit: ita partes dissitas agglutinat importunè. Hic enim ἀπὸ τοῦ ἔχειν, quod est vnum ex prædicamentis, aggreditur disputare: Quaidã plantas B carere floribus propter partiũ diuersitatẽ, quæ in ipsis sunt: tenuitatem, asperitatem, crassitudinem. Nulla igitur planta florẽ feret. Florũ princeps rosa est. In ea planta quæ mollitudo alibi, alibi asperitas? In flore quæ partium tenuitas, si odoris vehiculũ, si coloris intelligas: quę crassitudo, si capitis succum, si seminis, si vnguiũ ipsarum? Verùm id à forma contingere satis patet: vbi quis animalium species fuerit cõtemplatus, quarum indiuidua nullum ferunt fœtum. Idque neque à crassitudine fieri, neque duabus ab aliis affectionibus, quarum hic affertur natura pro causa sterilitatis. Summi autẽ Opificis sapientia (Sapiẽtia ipsemet) cùm sui similia fecerit omnia quodam modo, æternitatem etiam quodã mo- C do ipsis est impertitus. Quod ergo materię denegarat propter cõtraria, formis attribuit propter vim, seriémque propagationis. Ea tamen haud sẽper solo semine vero fit, sed quædã principiis proportionis. Icirco aliter alia in materia cõmuni proprio modo continuãtur. Aliqua non nisi semine, vt Frumentũ. Quædã non nisi spõgiis, aut auulsione, vt Iris. Nonnulla vtroque vt Lilia, & Spathula fœtida. Ferunt enim vtraq; semen, hæc acinaceũ, illa palęaceũ in camerulis. Est etiam præter hæc genus aliud: in quo cùm ostẽtaret thesauros natura suos, nullã sibi quæsiuit à nobis opẽ. Nã quot aliæ plãtæ sunt, quæ spõte prodeũt nullis excitæ præsidiis? Adiantũ, Scolopẽdria, Polypodiũ: quæ nullo nostro cõ- D mẽto seminiorũ occultis principiis expediũtur. Nos verò, sicuti materiæ fatemur pẽnuriã in iis, quæ non florẽt: ita nullã exigi dicimus, aut expectari ab ea forma, qua illæ sunt hoc, quod sunt. Sunt autẽ steriles. Itaque etiã si suppeditaretur materia, nullũ ferrẽt. Nam quid amplius vos suspẽsos animi detineã? Detur Equus Mulæ: detur Asellus: admittatur Mulus ipse. quid tũ postea? Materia est: cõceptus nullus est. Nõ enĩ est forma. Quid enĩ materia sola fiat, absque forma? Atq; eæ quidẽ sic sũt perfectæ, nihil vt præterea desiderẽt. Non enim in Fico Ficus forma florẽ appetit, neque semen Iris, neque in lingua Ceruina caulẽ, neque medullã in Arundine, neque in

Tubere folium. Quemadmodum ne canis quidem animi religionem, quæ vni debetur homini. Sed præscripto limite contenta summi opificis dicto parent. His dictis eùm porrò vellet progredi, Licétne, inquit Minutius, properanti iam tibi paululum facessere negotii? quo mihi otium sit ab hisce litigatoribus. Curius, inquit ille, totus hic vester est. Proinde tuo, quod hactenus fecisti semper, arbitratu moderator. Extitit nuper, inquit Minutius, à Brutiis libellus quidam: in quo de coloribus satis accuratè. Igitur ex eo didici: Glaucum quidem esse, quod omnes profitentur, Cæsium. At Cæsium non à cæli colore, sed à cæde dictum, igneo splendore nobilem. Hic eùm Ferrerius subrisisset: vtrunque tibi vides, inquit Baulius, explicandum, & risus causam, & ius huius controuersiæ. Vnica, inquit ille, opera præstabitur. Perlegi ego quoque illum, vt soleo noua omnia. Argumenta ridicula: libido animi praeceps: eruditio peruersa. Nam Catilinæ oculos fuisse cæsios, diuinat ex verbis Ciceronis. Assentiamur. At quia ille sanguinarius, oculi propterea sanguinei? *Tyberim flauum* legit apud Horatium: eundem Maroni *glaucum*. Quid nisi? Tumidus, & turbulentus, infectúsque gleba, quâ detergit ex Apennino fuit, fuit, eùm *iret deiectum monumenta Regis*, vt canit ille. At Virgilianus, *Mitis vt, in morem stagni, placidæque paludis, Sterneret æquor aquis, remo vt luctamen abesset*. Itaque ex alio vultu color alius. Sic Garumnā sæpè Tarni colore flauum vidimus: aliquando verò & Athesim tuū, Cæsar, ex montibus Tridentinis talem ex te audiuimus: qui alioqui ab eodem summo Poetarū dicitur amœnus. Adeò verò delirauit ille: vt Glaucum equum à Virgilio commendari scribat ex eo colore, quem *balium* nominant equisones. Cùm tamen hunc sub spadicis fulgore pinxerit Poeta: sub Glauco illū, quem *leardum* Itali, Galli *grisum* nominant. Nam quem vult ille spadiee dilutiorem, damnat eum Maro Gilui appellatione. Hoc enim est *γλαυκός*? Quænam verò illa eruditio? vbi ex Aristotele statuit eundem glaucum, & *χαροπόν*: quos ille distinguit in primo Historiarum. Ex Platone saltem didicisset ea, quæ suprà narrabamus: cōstare glaucum ex cæruleo & albo multo. Et Aristoteles equorum aliquot ait oculos glaucos. Sanè ii subcærulei. Adhæc, Glaucoma in oculis vitium, cuius esset coloris, perspectum oportuit. Quod autē scribit à Græcis Leonem *χαροπὸν* verum est. Ii sanè sunt ignei oculi, quales illi bestiæ. At enimuerò ne propterea huic adglutinet cæsium Catulli Leonem: quo faciat idem glaucum, & *χαροπόν*. Frustrà erit profectò cum multis aliis eruditis, qui illius epitheti causam (quod equidem sciam) hactenus ignorarunt. Sunt sanè iubati Leones *χαροποί*. Ii non sunt barbari, nisi famelici, aut lacessiti. De eorum clementia pleni libri. Sunt verò & non iubati, ex Pardis cōcepti, qui atroci feritate sunt, atque malefica perfidia. Horum oculos esse glaucos, siue cæsios is intelliget, qui apud Oppianū meminerit, vniuersum Pantherarum genus esse glaucum. Sed ad rem. Tum Baulius: Recensebit nunc iam partes alias, non secundum substantiam, sed à qualitatibus. Crassum, inquit, corticem quæ habent, secundū humoris extensionem protelantur. Facere verò ad hoc etiam caloris occursum: idque euenire tum Pinastro, tum etiam Palmæ. Nolo hæc impugnare. Quasi verò ea quæ tenui cortice ambiuntur, non secundum humoris extensionem producantur. *πεύκην* sum hic Pinastrum interpretatus. Nam *φίτυν* suprà ex agriculturæ libris Pinum dicebamus. *πίτυν* verò Piceā. Fructus tamē sit *φίτυος*, *πεύκη* arbor: vt qui Pinum, quàm Pinastrum malit, liceat. Nam neque Theodorus, neque is, quem ille sequitur, Plinius è Theophrasto hæc eodem modo semper. Apud quos quid sit Larix, alio loco animaduersū est. Hinc ad eas, quas quasi partes appellabamus, transfert orationem. Lac, inquit, quæ planta fert, id ea obtinet in medio. Subest enim calor fortior, atque ibi pinguedo manet. Cùm igitur coquere cœperit calor, proprium in humorem vertitur pinguedo, ac modica cum concretione cogit. Tum concalfacto loco euadit humiditas lacti similis: exeuntique exhalatio ab humore, qui lac illud ad extrema trahit. Is humor calorem continet apparentem, atque hunc ad modum concrescit lac: natura enim caloris est effectio cōcretionis. Hic quoque separari Capitis, qui volet, segmentū facere queat. Partem enim, aut quasi partē nominat lac. Nominis addidit ab similitudine rationē. Assignat in planta locum: mediū scilicet. Ponit efficientē caussam, calorē. Agnoscit modū *πέψεως*. Statuit materiæ præparationem à qualitate substantiali: *πιότης*. Et inde naturæ progressum ad transmutandum *σύστασιν*. Dixit *εἰς τὸν ἴδιον χυμόν*: quæ certa debita, propria sit ipsi. Astruit modum progressus illius: *συμπήγνυσι*. Et modi modum: *βραχεῖα*. Postremò declarat motum lactis illius, à medio ad extrema. Et moti vehiculum. quippe humorem agnoscit quendam, illud qui vehat. Haud penitus sine causa. Sanè est pingue ineptius ad motum, propterea quòd hæret. Et profectò quidam pro glutino lacte ficus vtuntur. Hæc à nobis ita Peripatetico more digesta sunt, atque explicata. Verùm nonnulla queant aptius intelligi. Nam si pro efficienti causa designat calorem simpliciter, hoc erit commune rebus omnibus naturalibus: Siquidem calor instrumentum est agentium formarum, quemadmodum suprà dicebamus. At si calorem intelligit qualitatis intensionem, qua dicitur aliquid calidum: hoc falsum est. Lactuca enim, & Papauer, tum lactea sunt, tum frigida. Nigri verò lac etiam frigore letali. Sententiam verò illam destruit oratio: *τὸ πυκνόν*. Namque articulus is, vt alibi dicebamus, vniuersalis ambitus nota est. Idem esset igitur, atque

πᾶσα

(A) ἅπαν σύμπηξις. Quantum verò abſit à naturæ opere contrario, multa ſunt argumento, quæ frigore concreſcunt, non calore. Eſt idem ergo τὸ ζῶν, καὶ τὸ ζῶον. Vtrunque ponunt aliquando Philoſophi: vt in primo De generatione Ariſtoteles, de vini gutta multam in aquam infuſa. λύεται γὰρ τὸ εἶδος, καὶ μεταβάλλει εἰς τὸ πᾶν ὕδωρ. Sic etiam Plato in Atlantico. Notabimus: συμπήγνυται τὸ γάλα. eſt enim quod Græci, πήγνυται. Dixit κινούμενον, quod Ariſtoteles ἐκινεῖτο γάρ. Et σύμφυσις, motus localis eſt. non mutationis ſubſtantialis: ſed μεταβάλλεται quemadmodum Plato quoque vtitur in decimo De legib'. Poſuit, βραχεῖα, pro ὀλίγα. Cuiuſmodi loquutio etiam Galeni eſt in tertio De locis: ἐν τε τόποις ὅτι βραχεῖ πλείονος. Sicut haud multo pòſt contraria ſtatuit, μεγάλην καὶ βραχεῖαν. ἄκυρον autem illud: τὴν ὑγρότητα τε τὴν φαινομένην. Calor enim per ſe nunquã φαίνεται. Dixit autem ἐκβάλλει: non ſolùm φέρει. Non vt tantùm intelligamus ἐκβλύζεσθαι, verùm etiam ſponte quoque emitti. Quoniam ex emiſſo, ſiue emanante lacte gummi concreſcere dicat mox. Mutilus quoque hac parte eſt. nullam enim de ſuccis mentionẽ facit, vel croceis, vel ſanguineis, vel pinguibus, vel non pinguibus. Nõ pinguis eſt multarũ. pinguis, Phoni, & Hyperici, & eius, quam maiorem Centauream ridiculè vocarunt aliqui. Narrandum præterea fuit ei: quemadmodum ſemper haberent lac, vt Tithymalli: quædam non ſemper, vt Lactuca. Hanc enim elacteſcere vetuſtate, abſumíque in medullam quandam araneaceam. Cæterùm qua ratione porrò concreſcat lac, videamus. Vehementius, inquit, concreſcit lac cũ frigus extiterit. Concretum nanque deinceps exit proprio de loco: atque tum gummi eſt. Gũmi verò calidum exit, dum ſtillat. Concreſcit igitur aeris attactu, defluítque in loco bene temperato, & aquæ ſimile eſt. Aliud funditur, & coaleſcit lapidibus ſimile, aut conchylijs. Cum verò guttatim fluit propria manens in ſpecie, fit quale vocant *Smerium*. Quod autem alteratum eſt, vt lapis ſecundum quod apparet, frigidum eſt. At calor, tale vt ſit, efficit. Cúm verò frigus fuerit, & defluxerit, lapideſcit. Igitur Gũmi genera à qualitate frigoris, & caloris, quaſi cauſa efficiente, diſcutit. Sanè concretionis modum deducit inde. Lac autem eſſe gummi materiam ex eo colligi poteſt, quòd eorum quædam in lac ſoluuntur, ſi diluantur. Error eſt igitur: ſi generibus attribuit omnibus tanquam materiam. A frigore verò cogi patet, ſed minutiore. Non enim valido ſoluuntur calore. ſed remiſſo. Vruntur enim potius à vehementiore. Contradicit autem ſibiipſe ſic. Concreſcere intra arborem à frigore: exire verò calidum. Bis aduerſatur ijs quæ dicit. Frigoris, & caloris idẽ locus intus. Item, concreſcit intus: exit. Non enim poteſt exudare, niſi liquidum. ieicirco dicit: aquæ ſimile. Quid? tertiò quoque. Concreſcit à frigore: calore lapideſcit. At concretio via eſt generationis ad lapideitatem. Eius verò, quod lapidis induit naturam, nullum poſuit exẽplum. Succinum igitur eſto: quod & ignitiem arguat, qui omiſerit: & initium, qui eogi dixerit à calore. Lapidis verò nomine peti debere iubebit Dioſcorides: qui illum etiam Lyncuriũ nominat. at hunc mauult è Lynce Theophraſtus. Videndum etiam quæ prodat Plinius, ne in re manifeſta vos obtundam locorum oſtentatione. Pantheræ nunc ſunt in Gallia: Pardos aliquot vidimus: Lynces complures. Ex

(B) horum omnium generibus vrinam multam: lapidem nullum. Pharmacarii pro Lyncis lapide, quendam ſupponunt ab radicibus Cemmeni montis ſpecie non contemnenda. Oui facies perpuſilli deſinens in vmbilicum, ac metam vtrinque obtuſiuſculam. Furuus ei color ſubluſtri ſubpuniceo. Diffractus medius radiolos iaculatur à puncto, quaſi modioli nouæ planiciei ad ambitum. *Smerion* verò quid ſit, equidem neſcio. haud ſanè Smiris ille vitrariorum. Et apud Pollucem σμήρεγγας τείχεσιν Interpres autem Nicandri addit, τῷ μαλθῷ, καὶ τῷ τερχέλῳ, καὶ τῷ μελτίνῳ. Suidas σμήρινθον τὸν σπάρτον, ἢ σχοῖνον. Fortaſſe ſcriptum oportuit, σμύρνη: ſed non vulgaris: Stacten potius intelligas. Quanquam neque hoc laboro, neque volo aſcribi mihi. Hæc eùm diceret, Ferrerium reſpiciebat. Is eum vbi conſceſcere animaduertit: Negas, inquit, te ſcire Bauli, quid ſit *Smerion*. At ego non ne-

(C) ſcio, edoctus quidem ab hoc anteeuntiore meo. Tranſtulit enim, propoliſda. Propolin tamen ex aluearijs excipimus: ſtillatitiam ab arborũ nulla vidi. An verò mihi liceat inter vos heroas, ac præſides veritatis aliquid comminiſci? Eſt Erithace, quod in melliſicus vocat Ariſtoteles: doctiores Vernilaginem: quidem etiam Vernicem ab anni tempeſtate. Hoc eodem nomine vocant Iuniperi lacrymam. vt ex ea communione dimanarit error huius autoris. Hanc lacrymam recentiorum inſolentia prohibere eo nata eſt Arabes, ne patrio vocabulo *Sandarax* appellarẽt: propterea quòd hæret veſtigus Græcorum Sandarachæ. Ita ſuis iſtis caueant legibus, ne Brizo fuerit Deliis dea, vaticiniorum, quæ per ſomnia fierent: quando βρύζα fuit apud

(D) Thracas frugum genus. Hic nobis tum iudicii mirantibus acrimoniam, tum amplexantibus reconditam eruditionem, Baulius ſic eſt proſequutus. Nunc de colorum affectu à temporibus. Quædam ſtirpes, inquit, alterantur in hyeme. Fiunt enim virides interdum, aliàs glaucæ: neque corrumpuntur ipſæ, ipſarúmve folia, fructúſve. Propterea quòd quibus id contingit, habent illæ in ſummo calorem craſſum, atque in radicibus tenuem humiditatem. Itaque in ingreſſu anni obtinet humiditas calorem illum ob aeris frigiditatem. Atque vbi accedit ad frigus calor, impellit is extrorſum humiditatem vnà cum eo, quo tinxit arboris ſuperficiem calore conſequente. Rurſum verò cùm

m.iiii.

regreditur frigus, & ariditas ad effectum, & humiditas continet caliditatem: tum glaucus fit color. Qui affectus à concretione, atque substantiali eueniunt habitu, eosdem à consimili tempestatum constitutione contingere posse par est. Quemadmodum iracundus ex intemperie sua solet ad iram concitari: sic frigidiore præditus indole, si inedia, si vino, vel exercitio vehementi, vel æstu acuatur, facilius mouebitur ad illius proportionem. Simillima sanè causa tum constitutionum, quibus tempora sunt affecta, quas καταστάσεις vocat Hippocrates, tum earum habitudinum, quæ sua cuiusque corporis est. Ergo quemadmodum plantæ sunt quædam suapte natura glaucæ, cuiusmodi Salices, & Oleæ: nimirum tales efficiet hyems aliquas. tamen addit, quod egeat disquisitione: Plantas aliquando fieri virides hyeme. Nam viriditatem affectum maximè communem plantarum generi dixerat suprà. Intelligamus igitur hic eas per id tempus fieri vegetiores, quæ frigore gaudeant. Quas inter duarum naturas imprimis aduersas animaduertit Elleborum nigrum, dico, & Mandragoram. Pallescunt enim calore: ac miserè sanè Mandragora: Frigore verò talem ac tantam assequuntur viriditatem, penè vt nigræ videantur. Harum ille causam reddidit nullam. Verùm ita sit: nisi melius aliunde tanquam symbolum conferatur. In Mandragora terream absumi humiditatem calore nimio, qui eius humiditatis innatæ hostis sit. In Elleboro verò facilè resolui partes subtiliores, augerísque calorem intimum ab extimo ambiente ad humoris perniciem. Attribuit iste glaucedinis causam calori crasso. Laxam orationem. Interpretemur colorem, calorísque vehiculum humidum, vt emolliamus hoc duriusculè dictum. Ipsum igitur ostendit per ἀντίθεσιν: cùm dixit, ἄνω. Et contrà, αἱ ῥίζαι ὑγρότεραι λευκάς. Pictura tamen hæc potius, quàm ratio. Glaucedo nanque plus pertinet ad aerem. Iccirco materiam crassiorem in radicibus contineri, par est, à frigore repercussam: tenuiorem aereo calore suo, pinguísque resistere, atque superesse. Quare minus rectè est ab eo institutum, vti superante calorem humido putemus glaucedinem commodius concreari, quàm viriditatem. Glaucedo nanque ex humido est aereo: viriditas terreo. Theophrastus autem quærit in quinto De causis, quare arbor eadem colores diuersos reddat. Artem quoque docet ibi. Vidimus nos in eodem racemo nigerrimos acinos, itémque candidos. Quid mirum? Nam eodem quoque in animali sic natura lusit: sic arte comparatum est. Notanda loquutio. τρέπεται ἡ ξηρότης εἰς ἐνέργειαν: ad efficaciam suam redit. Hæc sic à substantia, & affectibus, & fine plantarum: vt earum talis sit finis, quo ipsæ sint aliis. Isque duplex, aut ad propagationem, aut ad cibũ. Ab huius finis qualitatibus impræsentia ordiri ac texere instituit orationem: Amarus, inquit, gignitur fructus, vbi calor & humiditas non sunt absoluta in coctione. Frigus enim, & siccitas impediunt perfectionem, atque ita fructus in amaritudinem vertitur. Huius argumentum rei est: quòd amarum, in ignem si mittatur, dulcescit. Fateamur à calore & humido certa lege distributis, atque seperatis, dulces fructus euenire. A cruditate fieri negamus amaritudinem. Absynthium vetus amarius est nouello. sic Intubi genera: sic Lactucarum. A frigido autem amarum prodire, sicuti dicebamus falsum putant, qui ad aras Galeni dixerunt sacramentum. Mel quoque porrò coctum amarescit. In partibus ergo terrestribus interdum esse amarorem, quæ sunt etiamnum incoctæ. Itaque per calorem eas digerentem fit accessio dulcorationis in fructibus. Mellis autem partes absumi teneriores vlterio recoctione: relinqui terrestres, atque amarescere. Ab exemplis enim naturæ petendas esse rationes nostras: non ab argumentis nostris rerum naturas subuertendas, iubet Aristoteles. Sic agnoscendum partes in Opio, in quibus sit amaror. Cùm enim pro maximè frigido iactatum sit, non posse dari partes calidas, quarũ gustus vincat saporem frigidarũ. Ab imperio nãque, victoriáque affectionũ tum indicari, tum iudicari qualitatũ quantitatem. Neque illò fugiendum, vt negemus Opium amarum: dicamúsque potius esse saporis horribilis (sic enim loquuntur) sed verè amarum esse. Quid quod Papauer album vulgò serit Asia, atque India, vnde succum premãt (*Amfiam* vocant) & ad animi hilaritatem, & ad Venereos vsus? Verùm de hoc alibi: nũc hoc agamus: Acerba quædã cùm sint amara, eadémque Solis vi maturata dulcescant, eóque tẽpore sint calidiora, quę antequam maturescerẽt, fuerint frigidiora: non omnem amaritudinem in calido consistere, concludendum atque tenendũest: sed in absentia, aut in excessu. Quid nos ad id cogit? quid absurdi propterea sequitur? Non enim in elementorum principiis sapores esse, sed à formis dari, per formas constitui, fuit aliàs iã nobis disputatum. quis enim mentis compos ab elementis afferri, apponíve quantitatis, figuras, numeros, ordines, situs ausit profiteri? Etiám ne latratum, & cantus auium, & risum hominis, atque etiam sermonem? Nam de intellectu, & ratione, ipsáque anima, quæ cõtaminarint istæ nebulæ Aphrodisienses, & pudet dicere, & piget meminisse. De amaris hæc in humo dulci: nunc de dulcibus in aqua calida. Dulcem his in aquis euenire fructum: propterea quòd Solis vi trahit aciditas eam, quæ sibi propria qualitas est. Hoc autem est frigus & siccitas. Atque inde remanent humores intus quidam pauci, dulces. Et plantæ aluus calefit, vbi astiterit, atque immoratus fuerit in ipsa Sol. Quocirca fit plantę fructus astringens parum. Vbi plus coctus fuerit is, dissoluitur aciditas paulatim, vsque dum absumatur ipsa, & existat

dulcor

« dulcor. Erit ergo fructus dulcis: at folia, & ra-
« mi, aridi. Perfecta verò maturitate magis ac ma
« gis amarescit fructus. id sanè fit ob calorem ni-
« mium cum humore pauco. Quippe consumi-
« tur humor: & fructus efficit vt ascendat calor.
« Atque ibi tũ ipse fructus amarus est. Principio
videmus, vel repetitum, vel dilatum. Suprà nanque debuit hæc: vbi de salsis, de dulcibus, de amaris scribebat aquis. Quibus verò locis aquę hæ existant acidæ, nondum est compertum mihi. Tamen ex hypothesi, tanquam in campo militari, genus hoc exercitii meditemur ad palum. Nam è contrario in solo dulci nascuntur Acidulæ genera multa. Quamobrem interea singula videamus. Primum illud occurrit: Acidam gigni, quoniam trahat acidum sibi simile. B igitur acidum iam in planta est. Ergo non est ab attractione illius generatio. Interpretemur etiam illud liberalius, τὸ ἐξ ὧν ἕλκει. Non enim est acidi trahere, sed pellere: sicut est in Timæo, & apud Galenum, atque iactatum vulgò. Simile verò est quod ait Philosophus in Sectione vicesima: Origanum musto iniectum efficere vinum dulce, quia partes aquosas auferat ad sese, quemadmodum Sol ab vuis. Passæ nanque sunt dulciores. Vt hoc quoque errorem arguamus illum, cùm dicit: excedenti maturitatem fructui fieri amaritudinis accessionem calore vlteriore. Fiat in Prunis, fiat in Ficubus periculum. Myxa quoque & Ziziphæ profitebuntur idem. Philosophus autem Origanum acrimonia sua non tam attrahere ad se vim acrimoniam dicebat, quàm eius partes coquere dilutiores. Quòd verò passæ ficus sint dulciores, præter gustus iudicium etiam persuadent rationes. Quia tametsi vltimæ comeduntur, tamen si vomitus eiiciantur postremæ prodeunt. Nam & adhærescunt viscididate: & à natura propter dulcedinem appetitæ retinentur. Quod verò dixit: καὶ τὰ φύλλα, ἢ τὰ ἀκρέμονες ξηρά, falsum est. Non enim necesse est, maturescente fructu, arescere folia: tanto minus ramos. Et illud vt infelix sit, videte: πικρὸν ὁ καρπὸς τὴν θερμότητα ἀναβαίνει. Nam vbi maturitatẽ fructus adeptus est, haud amplius quicquã trahit, D sed ab extraneo discoquitur calore: More verò suo resilit, atque adiicit sese ad figuras partium, & ait: acinos esse pyramidales propter caloris attractionẽ, & superfluũ tum frigus, tum humorem, qui existunt intus ex genere aquæ acidæ. Manet enim humor in medio, ae deniatur. At summitates attenuantur. Cæterùm quis dicat πυρῆνας omnes esse pyramidatos? Nominum affinitas elucet in Puniceis, atque ipsam æquat rem: at in aliis multis deficit ea ratio. Præterea quot nouimus acinulos ad eius figuræ modum à natura elaboratos, ad acorem nequaquam? Iam in Frumento Indico paratum habemus exemplum ad contradictionem. Quin illo in genere Punica dulcia quis nescit? Ad hæc in Punicorum nullo caloris vehementiam memini:

A propter quam ignis figuram illam falsò decantatam sibi vindicent. Quis denique somniet, intra ipsos humidum existere, quo in loco nucleus insit ligneus? si tamen nuclei hoc in loco non refugitis appellationem. Haud absimilis in Moro naturæ opera. Qualis proportio in acinulorum congestorum, confertorúmque imitatione: talis intus in ligneis filamentis. Figuræ verò causam in Punicis acinis petamus è schola Mathematicorum. Ductæ nanque lineæ à puncto ad ambitum, ipsum ad punctum angulos conficiunt: ad ambitum statuunt basim. Eam ob rem angustiore sede videamus acinos illos hærere carnibus internis, quàm mẽbranæ B contegẽti. Quapropter pro loci portione corpulentiæ modum nacti sunt. Vt illud etiam explicetur: non ignis more mucrone sursum versum surrecto consistere. Ex Pythagorę somniis fluxit hoc delirium in Timæum vtique τὸ πυραμίδος στερεὸν εἶδος ἐστὶ πυρός. At ignis speciês cùm sit maximè mobilis, mihi videtur, non à corpore quod haberet basim, super qua firmiter consisteret, sed ab eo quod in puncto vertaretur (id verò globosum est) ducere debuisse naturam suam. Sanè triquetra corporarura æquilatera omnium firmissima. Nam pondus est ad perpendiculum: à cuius cuspide introrsum basim ducta pendens linea rectum efficit angulum vtrinque. Id quod cum pyramide habet C commune. Postremò pyramis est ἐκ ἰσογωνίων. quippe composita ex circulo & angulo, qui in cuspide est. Quòd si sit lacerata, iam neutiquam repręsentet ignem. Et cuspis ad subeundum apta est: planicies non item. Esset igitur ignis corpus compositum ex contrariis. Egregios verò Aristotelicos, qui harum nugarum expugnatori Herculi hosce libros attribuere. Primus Pythagoras à numeris & figuris, tanquam à primordiis rerum suam diduxit Philosophiam. Quam exceptam ab Empedocle, Democrito, Platone, Epicuro, Lucretio, aliis, funditus euertit diuinus præceptor. In eodem quoque libro ignem in duo genera cùm diducat Plato, scilicet in lucem, & hunc alterũ vstionis autorem: non potuit luci pyramidem D attribuere. Non enim in globo posset contineri. At continetur in corpore Solis. Nã quòd exeat in conum, id nequaquam propter figuram fit, sed quia non potest esse infinita, neque tractu, neque potestate. Iccirco & terminatur aliquando, & interea deficit paulatim. Sic finitur vmbra quoque. At hæc illi contraria est. At figuræ nihil est contrarium. Ignis autem noster hic facie sua miserè fefellit illos. Ostentauit enim metę cuspidẽ, quasi suapte natura talis esset. Longè tamẽ res sese aliter habet. A corpore nãque putà ligni, cùm a hir, tenuissima queque pars primũ quenque sibi occupat locum ad assensionẽ: quas partes cùm aliæ crassiores impari leuitate consequi non possint, subsequũtur. Illas aufert celeritas in angustũ propter paucitatẽ. Hoc

etiam suprà. verùm absoluamus iam opus hoc. Video nanque me in extremo versari iam. Redit ad classes atque recensiones temporum, & locorum, quorum beneficio maturitas accedat:
« In bene temperata regione ante brumam acce-
« lerari maturitatem: cum prope est, vt adsit bo-
« na temperātia, & humiditas extiterit luculenta,
« & aer fuerit purus: neque fructus multo calore
« opus habeat, egeátve coctionis. Haud tamen satisfacit. Quod ante brumam tempus est, eius tractus sanequàm multus. Igitur æstate quoque plurima perficiuntur maturescendo: etiam vere affecto. Et negare tamen ausus est, à fructu exigi calorem multum: oblitus frugum, de quibus vel solis, vel inter prima debuit verba facere. Nam quod addit mediocrem vel anni, vel loci temperiem, malè fecit. apposito verbo, ἀνύδρει. hoc enim conuenit calidioribus locis. Nihilo verò tutiora, quæ sequuntur. In omni, inquit,
« stirpe, cùm primùm satæ sunt, præstat amarus
« aut acerbus sapor. Humor enim postquam est
« in extremis partibus, maturat loca, quæ in plan-
« tarum medio sunt. Ex quibus est etiam fru-
« ctuum materia. Prodit siccitas, & sequitur hu-
« miditatem: atque hunc ad modum prima coctio
« fit acris, aut amara, aut acerba. Propterea quòd
« à calore, atque humiditate coctio est. Cùm verò
« vicerit humor, & siccitas calorem: est eadem de
« causa fructus, per initia immaturus . quia fru-
« ctus generatio per id tempus est absque dulcedine. Nihilo, inquam, tutiora. nam & partitio manca est illa: Amarum, vel acerbum: & eam mox auget ipse, cùm dixit, δριμύ. Et præter hęc est etiam στρυφνόν: & genus ipsorum, αὐστηρόν: & insipidum: & dulcia quædam, vt Lactuca. Eo nanque tempore aut dulci, aut admodum est diluto sapore. Habet autem apud Latinos *acerbi* vox ætatis aliquando notionem, aliquando saporis. Sic dicimus apud Ciceronem, impolitas res, & acerbas Ita fructus erunt acerbi quidam ætate gustu nō acerbi, sed aut amari, aut astringentes, aut acidi. Hoc enim quoque ab acerbo differt. Est enim acerbus sapor inter astringentē, & acidum. Plus inest in astringēte terræ: plus in acido feruescētiæ illius, quam non ignorauit in Timæo Plato: Galenus agnouit in aceto, sub illarum partium notionibus, quas dixit esse tenues, quarum beneficio posse subire profitetur. Petatur exemplum familiare. Illico post exutū florem, astringens est in vite fructus. Is vbi adultus fuerit acerbus, etiam in vino, si ante maturitatem premantur. Postremò acidus est succus, vbi partes aereæ vaporarunt ex vino: vnde etiam ὄξος dicitur: quo tempore quiddam igneum hæsit in partibus terreis. Perpendenda & illa. Humiditatem, cùm in extremis fuerit, coquere loca Nam ὑγρότης abstractum est. Et τὸ ὑγρὸν non sola obtinet. Neque sane humiditas vnquam quicquam coxit. quin coquitur, non coquit humor. Ipsa etiam loca quid vnquam coxit? Sed de hoc suprà quoque. Cùm verò dicit, Cōsequente humiditatem siccitate, contingere primam coctionem, vel acrem, vel amaram, vel acerbam. nequit hoc constare sibi. Non enim amari, & acerbi principia dixerit eadem Galenus. Extrema verba malè cohærent, ὅταν δὲ ἐπικρατήσῃ ὑγρότης, καὶ ξηρότης τοῦ θερμοῦ. Nam quomodo simul hæc duo queant vincere calorem? Æqualia facit igitur, vt sit temperamentum simplicis victoriæ. Id quod sanè cum Galeno probatur mihi: tu Cæsar quare non probes, videbis. Puto tamen voluisse, ὑγρότης, ἢ ξηρότης. Haud malè verò de saporibus. Sunt enim multo certissima Indicia temperationum: quemadmodum rectè docuit Idem medicorum princeps Quin etiam in Sacris libris sanctioris Philosophiæ, non solùm sapores sua obtinent nomina, verumetiam ipsa corpora subiecta: adeò, vt fructus acerbi certa peculiarique voce cognoscantur. Supersunt de Myrobalanorum generatione paucula, non tam necessaria ad cognoscendum, quàm ad refellendum, atque ostendendum, librum hunc falsò Philosophi nomine circunferri. Non enim de vnguentaria glande agit hic, de qua ne alibi quidem verbum vllum: sed de recētiorum historia, nec ipsi Galeno cognita. An Theophrastus inter Ægyptias aliquid designarit, videbimus, Cæsar, in tuis cōmentariis. Inchoat autem Caput hoc à contradictione. Etenim cùm dixisset, vel amarum, vel acrem, vel acerbum soporem ἐν πᾶσιν ᾗ per initia: nunc ita statuit, Arborum Myrobalano-
rum fructus initio dulces esse. Verùm commu- »
ni natura acerbos, & concretione amaros. Id »
euenire propter ramos arboris ipsius, quorum »
textura sit rara. Cùm ergo maturescunt: sequi- »
tur, inquit, humorem calor: & maturantur fru- »
ctus: atque initio dulces sunt. Rursus autem per »
eandem illā raritatē (sic enim interpretor ver- »
ba hæc corrupta, πάλιν διὰ ...) superat frigiditas »
& siccitas calorem, & humiditatem. Atque in- »
de alterantur fructus in acerbitatem. Vincit rur »
sus calore Sol propter attractionem superfluæ »
siccitatis in illo semine, quod est in arborum su- »
perficie. Vincítque frigus siccitatē. Et sūt fru- »
ctus vehementis acerbitatis . Inde ascendit de- »
nuo naturalis calor adiutus à calore Solis ex- »
teriore: & vincit calor: ac siccitas. Atque ita e- »
uadunt amari fructus. Satis erat, hæc recitasse tantùm, ne vos diutius obtunderem. Quædam videtis ipsimet. quàm indigna sint, in quibus opera ponatur ad contradicendum. Cæterùm me vt promissis liberem, attigero modicè. Ait, Myrobalanos amaras esse: gustum tamē astringere. Ramorū affert pro causa raritatem Arundo tamē, quæ est Sacchari matrix, rarissima. etiam Ficum attrectet: etiam Vitem contemplemur. At quasi veterem ludum, quem vocabant *Troiam*, componere videtur, currendo, recurrēdo, intercurrendo. Miseret me illarum qualitatum relegentiū laborū peregrinationes qui bus iam

iam defunctæ fuerant. Nam quare calorem frigus occupet superuentu suo, cùm iam in eo sunt vt maturitatem consequantur? Illudit verò nobis, cùm dicit: corroborari calorem calore Solis, διὰ τὸ ἐφελκόμενον τῆς οἰκείας ξηρότητος. Vt aliquid ponat siccum, tanquam substantiam. Nemo enim dixerit, trahi qualitatem. At hoc in loco est humoris absentia sublecti, subducti, absumpti per calorem. Plato verò, sicut alibi dicebam, facit ignem ἀνωμαλότητος δημιουργόν. Igitur aut non maturat calor: aut ἐν ὁμαλότητι non est dulcor. quorum vtrunque affirmat ille. A calore maturitatem: in ipsa æqualitate consistere dulcedinem. Hoc alibi discussum est. Habetis quæ pro diuino Præceptore opponamus, opinor, audacter aduersus hosce quouis plagiario peiores. Malim nanque mihi surreptum nomen bonum, quàm impositum malum. Enimuero præstat, de meo aliis benè esse, quàm ex alieno malè mihi. Et quoniam vos assentiri video, eamus expuituri miseriam hãc in sinum appetentis auroræ huius. Nos igitur, cùm illud probum os piæ verecundiæ plenissimum conticuisset: & iam lucesceret: atque gallorum cantus vndique crebrescẽtes exaudirẽtur: ei quàm maximè fieri poterat, cumulatè gratias egimus. At eas illo ad omniũ bonorũ ineffabilem datorẽ meritò referente, suum quisque concessimus in cubiculum.

GRATIAS TIBI
DOMINE
IESV.

E TYPOGRAPHIA CRISPINIANA ANNO DOMINI MILLESIMO QVINGENTESIMO, SEXAGESIMO SEXTO.

INDEX IN SCALIGERI LIBROS DVOS DE PLANTIS, ARISTOTELI ascriptos.

Prior numerus paginam, posterior columnam notat: literæ verò a. b. c. d. paginæ sectiones.

Crescere

I

L

M

Q

R

S

Spina